

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКА ДЕРЖАВНА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ШВЕЦОВА ІРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 378.147:81'243-022.332]:656.61-051(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ
В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І. В. Швецова

Кропивницький – 2024

АНОТАЦІЯ

Швецова І. В. Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Херсонська державна морська академія; Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2024.

Дисертація присвячена теоретичному й методичному обґрунтуванню системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Розроблено й експериментально перевірено ефективність моделі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Обґрунтовано концепцію та організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та розроблено методики їх реалізації, технологію та навчально-методичне забезпечення цього процесу.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дисертаційного дослідження, що визначають новизну наукових результатів полягають у тому, що:

– *вперше розроблено*, експериментально перевірено та впроваджено в освітній процес систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, яка представлена в компетентнісній структурно-процесуальній моделі, що містить взаємопов'язані блоки (концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний), які є ідеальним відображенням механізму формування

іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти;

– *теоретично обґрунтовано* організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти (оптимізацію навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації та управління морськими суднами; залучення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі самоосвітньої діяльності та забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами);

– *розширено* понятійно-термінологічний апарат педагогіки за рахунок уточнення таких понять, як: «іншомовна комунікативна компетентність» та «рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами», які є відмінними від наявних, що розширило сферу їх вживання в теорії та методології неперервної морської освіти;

– *розроблено* технологію впровадження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, яка ґрунтується на виокремлених організаційно-педагогічних умовах та забезпечує ефективність сформованості високого рівня іншомовної комунікативної компетентності; визначено критерії сформованості (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний); схарактеризовано критеріально-оцінювальний апарат для здійснення ефективності діагностики та оцінювання рівнів сформованості;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій для дослідження сформованості іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; доведено доцільність відбору змісту формування іншомовної комунікативної компетентності на міждисциплінарній інтегративній основі як засобу формування цілісних знань здобувачів;

– *подальшого розвитку* набули методи та шляхи вдосконалення системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Концептуальні основи дослідження визначаються метою роботи, її науково-теоретичними засадами та складним інтегративним характером досліджуваного педагогічного феномену – розроблення системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Концептуальні основи дослідження потребують обґрунтування на таких взаємопов'язаних рівнях як-от: методологічному, змістово-методичному і практико-технологічному.

Провідна ідея дослідження ґрунтована на положенні про те, що цілісний та динамічний освітній процес професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами є соціально значущою потребою морської галузі, педагогічно та професійно детермінований, враховуючи сучасні процеси побудови суспільства знань, розвиток системи неперервної освіти, а також вітчизняний і зарубіжний досвід у підготовці фахівців цієї галузі.

Метою та результатом формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в контексті неперервної освіти є розвиток інтегративної характеристики, яка об'єднує спеціалізовані знання, уміння та навички у володінні іноземною мовою. Ці компетентності взаємопов'язані з професійними мотивами та цінностями, що сприяють ефективному використанню іншомовних навичок для професійної діяльності в морській сфері, зокрема для ефективної міжкультурної комунікації.

Реалізація провідної ідеї та концептуальних засад базується на фундаментальних філософських положеннях, які відображені у сукупності ключових концептів, зокрема методологічному, теоретичному та змістово-методичному і практико-технологічному. Це дало змогу забезпечити динамічність та глибину в розкритті проблематики, яка вивчається.

Методологічний концепт презентує реалізацію наукових підходів, у їхньому взаємозв'язку, в контексті вирішення проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з дисциплін професійно орієнтованого циклу, зокрема: особистісно орієнтованого (враховує особистісні якості, здібності здобувачів освіти); системного (дає змогу розглядати формування іншомовної компетентності здобувачів освіти як систему); культурологічного (сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти через пізнання іншомовної культури, загальний духовний розвиток особистості, зростання мотивації до пізнавальної та інтелектуальної діяльності); праксеологічного (забезпечує оптимізацію засобів і технологій реалізації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності); компетентнісного (передбачає формування вмінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність у процесі виробничої практики); технологічного (забезпечує застосування педагогічних технологій).

Теоретичний концепт відображає систему концепцій, ідей, наукових понять щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти як складової професійної діяльності, що забезпечують розуміння сутності іншомовної компетентності та її змісту, дають змогу теоретично обґрунтувати закономірності, принципи, організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Змістово-методичний концепт представляє проєкцію системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, що базується на фундаментальних принципах поетапного розвитку мотиваційних установок, ціннісних орієнтацій, теоретичних знань та практичних вмінь в галузі професійної діяльності в іншомовному середовищі. Застосування активних методів навчання, зокрема – проєктні технології, інтерактивні техніки та сучасні освітні технології, відіграє ключову роль у стимулюванні когнітивної активності студентів та їх залученні до активної освітньої діяльності. Ефективне функціонування зазначеної системи реалізується через спеціально організований, цілеспрямований освітній процес, що інтегрований у структуру професійної підготовки фахівців. Це забезпечує формування високого рівня міжкультурної комунікативної компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності в міжнародному морському середовищі.

Практико-технологічний концепт передбачає експериментальну перевірку результативності системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами за допомогою діагностичного інструментарію (анкет, тестів, спеціальних методик дослідження, карт спостереження і самоспостереження), що здійснювалася під час пошукового, констатувального, формувального та узагальнюючого етапів педагогічного експерименту.

З урахуванням результатів аналізу наукових досліджень з'ясовано, що формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти ефективно може бути реалізовано завдяки розробленій і методологічно обґрунтованій концепції, яка характеризує цілісну структуру, механізми, стадії і технологію побудови та реалізації індивідуальних траєкторій формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, що відіграють роль змістових освітньо-розвивальних програм управління цим процесом; формування іншомовної комунікативної

компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами орієнтується на компетентнісну структурно-процесуальну модель, яка є результативно-цільовою основою системи формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в неперервній освіті; практична реалізація концепції формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти здійснювалася шляхом обґрунтування та ефективного реалізації комплексу організаційно-педагогічних умов, відповідного змісту, моделей, алгоритмів освітніх інноваційних технологій, адекватних засобів навчально-методичного забезпечення, моніторингової діагностики освітнього процесу в закладах морського профілю; забезпечення теоретичної та методичної лінгвопрофесійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами відбувається з урахуванням провідних тенденцій, принципів у формуванні їх іншомовної комунікативної компетентності, що розкривають як внутрішню специфіку процесу, так і особливості зовнішнього розвивального впливу освітнього середовища.

Реалізація формувального етапу педагогічного експерименту в рамках дослідження системи формування іншомовної комунікативної компетентності для фахівців з навігації і управління морськими суднами акцентує увагу на значенні використання комплексного підходу у впровадженні освітніх стратегій. Етапи експерименту, зокрема й розробка його програми, визначення індикаторів успіху і критеріїв оцінювання, а також надання методичного супроводу, дали можливість оцінити ефективність спроектованої педагогічної системи. Важливими компонентами дослідження стали аналіз наявних підходів, уточнення концепцій та методологій, теоретичне обґрунтування підходів до формування іншомовної комунікативної компетентності, а також розробка та імплементація навчальних матеріалів. Експериментальне підтвердження показало високу ефективність цієї системи в навчанні фахівців з навігації і управління морськими суднами. Втілення міждисциплінарного підходу та використання інноваційних навчальних технік значно підвищили

якість освіти і підготовку фахівців, гарантуючи їхню готовність до ефективної роботи у глобалізованому морському середовищі.

У дисертації представлено дослідження, спрямоване на аналіз ефективності впровадження інноваційної навчальної методики в контексті педагогічного експерименту. Використання статистичного аналізу, зокрема t-критерію для залежних вибірок із двома ступенями свободи, дало змогу визначити значну позитивну зміну в середніх балах учасників до і після впровадження методики. Отримане значення t-статистики, яке становить 12.08, і відповідне йому дуже низьке p-значення (0.9966 за однібічним тестом) підкреслюють статистичну значущість результатів експерименту та високий ступінь їхньої надійності. Результати дослідження роблять значний внесок у розроблення ефективних педагогічних стратегій та подальше вдосконалення освітнього процесу, що є актуальним у контексті сучасних викликів та потреб в освітній сфері.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні, апробації та впровадженні в освітній процес системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; визначенні організаційно-педагогічних умов реалізації завдань дослідження щодо системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, а саме : модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови рівень B1-C1»; навчально-методичні матеріали з дисципліни «Морська англійська» для вивчення розділів «Bulk Cargo Carriers» та «Visual and Sound Signaling» та книги для викладачів до цих модулів; матеріали методично-наукових форумів «Професійний розвиток викладачів англійської мови у вищій школі»; електронні авторські курси з дисципліни «Морська англійська»; створено банк аудіо- й відеоматеріалів, тестових завдань, розроблених з використанням платформи «MOODLE». За матеріалами дослідження розроблено та впроваджено в освітній процес спецкурси: «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і

управління морськими суднами» для рівнів молодший бакалавр та бакалавр за спеціальністю «Навігація і управління морськими суднами»; «Ділова іншомовна комунікативна компетентність: просунутий курс для морських лідерів» та для практичної підготовки здобувачів освіти магістерського рівня спеціальності «Навігація і управління морськими суднами»; «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» в колаборативному онлайн міжнародному навчанні (COIL). Підготовлено та впроваджено в освітній процес навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», а саме: книга для здобувачів освіти курсу «While Ashore» (у співавторстві), «Welcome aboard» (у співавторстві) з урахуванням необхідних компетентностей фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх можливостей підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Перспективи подальшого дослідження вбачаються у модифікації лінгвотехнологічної складової професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами із використанням імерсивних технологій, що мають більш широкі можливості щодо формування професійно орієнтованих компетентностей в добу цифровізації.

ANNOTATION

Shvetsova, I. System of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Kherson State Maritime Academy; Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2024.

The thesis is devoted to the theoretical and methodological substantiation of the system of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education. The effectiveness of the model for the development of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education has been developed and experimentally tested. The concept and organisational and pedagogical conditions for the implementation of the system of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education are substantiated, and methods of their implementation, technology and educational and methodological support for this process are developed.

The scientific novelty of the results obtained is determined by the main provisions of the thesis research, which are as follows:

- the system of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education was elaborated, experimentally tested and implemented in the educational process, which is presented in a competence-based structural and procedural model containing interrelated blocks (conceptual and goal-oriented, content-related and structural, technological and diagnostic and corrective), which are an ideal reflection of the mechanism of formation of foreign language communicative

competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education;

- theoretically substantiated organisational and pedagogical conditions for the formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education (optimization of educational and methodological support based on an interdisciplinary approach; implementation of innovative pedagogical methods and forms of the educational process in order to involve students in the active process of forming foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea; involvement of students in an active professionally oriented educational and linguistic environment in the process of self-education and provision of scientific and methodological support for the process of forming foreign language communicative competence);

- the conceptual and terminological apparatus of pedagogy is expanded by clarifying such concepts as: ‘foreign language communicative competence’ and ‘the level of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea’, which are different from the existing ones, which expanded the scope of their use in the theory and methodology of lifelong maritime education;

- the technology of implementation of the system of formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education, which is based on the selected organisational and pedagogical conditions and ensures the effectiveness of formation of a high level of foreign language communicative competence, is developed; the criteria of formation (motivational and value, cognitive, activity-reflective) are determined; the criteria for assessing the effectiveness of diagnosing and evaluating training levels are characterised;

- the diagnostic tools for studying the formation of foreign language competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education have been improved; the expediency of selecting the content of

foreign language communicative competence formation on an interdisciplinary integrative basis as a means of forming students' holistic knowledge has been proved;

– methods and ways of improving the system of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education were further developed.

The conceptual framework of the study is determined by the objective of the work, its scientific and theoretical foundations and the complex integrative nature of the pedagogical phenomenon under study – the development of a system for the formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education. The conceptual foundations of the study must be substantiated at the following interrelated levels: methodological, content and methodological, practical and technological.

The concept of the study is based on the premise that a holistic and dynamic educational process of professional training of specialists in navigation and ship handling is a socially significant need of the maritime industry, which is determined pedagogically and professionally, taking into account the modern processes of building a knowledge society, the development of the system of continuing education, as well as domestic and foreign experience in the training of specialists in this field.

The objective and result of forming foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education is the development of an integrative characteristic. This characteristic amalgamates specialized knowledge, skills, and abilities in using a foreign language. These competences are interlinked with professional motives and values, which facilitate the effective application of foreign language skills in professional maritime activities, especially for effective intercultural communication.

The implementation of the leading idea and conceptual framework is based on fundamental philosophical positions, which are reflected in a set of fundamental concepts, including methodological, theoretical, content and methodological, and practical and technological. This made it possible to ensure dynamism and depth in the disclosure of the issues under study.

The methodological concept presents the implementation of scientific approaches in their interrelation within the context of addressing the issue of forming foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling at sea, within the framework of lifelong education in professionally oriented disciplines. Specifically, it includes the following approaches: the personality-oriented approach, which takes into account the personal qualities and abilities of learners; the systematic approach, which allows the formation of learners' foreign language competence to be viewed as a system; the cultural approach, which promotes the formation of learners' foreign language communicative competence through the understanding of foreign cultures, overall spiritual development, and increased motivation for cognitive and intellectual activities; the praxeological approach, which ensures the optimization of means and technologies for implementing the process of forming foreign language communicative competence; the competence-based approach, which involves the development of skills to use foreign language communicative competence during professional practice; and the technological approach, which ensures the application of pedagogical technologies.

The theoretical concept reflects a system of concepts, ideas, and scientific notions regarding the development of foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education as a component of professional activity. It provides an understanding of the essence and content of foreign language competence and enables the theoretical justification of the regularities, principles, and organizational-pedagogical conditions necessary for forming foreign language communicative competence in specialists in navigation and ship handling in conditions of lifelong education.

The content-methodological concept presents a projection of the system for developing foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education. This system is based on fundamental principles of gradual development of motivational attitudes, value orientations, theoretical knowledge, and practical skills in professional activities within a foreign language environment. The application of active teaching methods, including project-based technologies, interactive techniques, and modern educational technologies, plays a crucial role in stimulating students' cognitive activity and engaging them in active educational activities. The effective functioning of this system is achieved through a specially organized, targeted educational process integrated into the structure of professional training for specialists. This ensures the development of a high level of intercultural communicative competence, necessary for effective professional activity in an international maritime environment.

The practical-technological concept involves the experimental validation of the effectiveness of the system for developing foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling at sea. This validation is carried out using diagnostic tools, such as questionnaires, tests, specialized research methods, and observation and self-observation forms. These assessments were implemented during the exploratory, diagnostic, formative, and summative phases of the pedagogical experiment.

Based on the results of analysing scientific research, it has been determined that the development of foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling in the system of lifelong education can be effectively implemented through a well-developed and methodologically grounded concept. This concept encompasses a comprehensive structure, mechanisms, stages, and technology for constructing and implementing individual trajectories of forming foreign language communicative competence. It also serves as the content basis for educational and developmental programs that manage this process. The development of foreign language communicative competence in

specialists is guided by a competence-based structural-process model, which forms the result-oriented foundation of the system for developing foreign language competence within lifelong education.

The practical implementation of the concept involves substantiating and effectively executing a set of organizational and pedagogical conditions, appropriate content, models, algorithms of educational innovative technologies, adequate means of instructional-methodological support, and monitoring diagnostics of the educational process in maritime institutions. Furthermore, the theoretical and methodological linguistic-professional training of specialists in navigation and ship handling is conducted with consideration of leading trends and principles in developing their foreign language communicative competence, which reveal both the internal specifics of the process and the features of the external developmental influence of the educational environment.

The implementation of the formative phase of the pedagogical experiment within the framework of the study on developing foreign language communicative competence for specialists in navigation and ship handling emphasizes the importance of using a comprehensive approach in implementing educational strategies. The phases of the experiment, including the development of its program, the determination of success indicators and evaluation criteria, as well as providing methodological support, allowed for the assessment of the effectiveness of the designed pedagogical system. Key components of the research included analysing existing approaches, clarifying concepts and methodologies, theoretically justifying approaches to developing foreign language communicative competence, and the development and implementation of instructional materials. Experimental confirmation demonstrated the high effectiveness of this system in training specialists in navigation and ship handling. The implementation of an interdisciplinary approach and the use of innovative teaching techniques significantly enhanced the quality of education and the preparation of specialists, ensuring their readiness for effective work in a globalized maritime environment.

The dissertation presents a study focused on analysing the effectiveness of implementing an innovative teaching methodology within the context of a pedagogical experiment. The use of statistical analysis, specifically the t-test for dependent samples with two degrees of freedom, allowed for the identification of a significant positive change in the mean scores of participants before and after the implementation of the methodology. The obtained t-statistic value of 12.08 and the corresponding very low p-value (0.9966 for a one-tailed test) underscore the statistical significance of the experimental results and their high degree of reliability. The findings of the study contribute significantly to the development of effective pedagogical strategies and the further enhancement of the educational process, addressing contemporary challenges and needs in the field of education.

The practical significance of the research findings lies in the development, testing, and implementation of a system for forming foreign language communicative competence among specialists in navigation and ship handling. This includes the identification of organizational and pedagogical conditions necessary for implementing the research objectives related to the system of forming foreign language communicative competence for specialists in navigation and ship handling. Specifically, the work has resulted in a model educational program titled "Mastering General English Level B1-C1," instructional and methodological materials for the course "Maritime English," which cover sections such as "Bulk Cargo Carriers" and "Visual and Sound Signaling," and include teacher's guides for these modules. Additionally, materials from methodological and scientific forums on "Professional Development of English Language Teachers in Higher Education" have been utilized. Electronic author's courses for "Maritime English" have been developed, accompanied by a repository of audio and video materials and test tasks, created using the «MOODLE» platform. Based on the research, specialized courses have been developed and integrated into the educational process, including «Basics of Foreign Language Communicative Competence for Specialists in Navigation and Ship Handling» for junior bachelor and bachelor levels in the specialty «Navigation and Ship Handling» and «Business Foreign

Language Communicative Competence: Advanced Course for Maritime Leaders» for practical training of master's level students in «*Navigation and Ship Handling*». Additionally, courses such as «*Leadership and Team Dynamics*» and «*Mastering Team Leadership and Communication*» have been incorporated into Collaborative Online International Learning (COIL).

Instructional and methodological materials for the educational component «*Maritime English*» have been developed and integrated into the educational process. Specifically, these include the student textbook «*While Ashore*» (co-authored) and «*Welcome Aboard*» (co-authored), which are designed to address the required competencies for specialists in navigation and ship handling in conditions of lifelong education.

The conducted research does not exhaust all possibilities for enhancing the formation of foreign language communicative competence of specialists in navigation and ship handling at sea in conditions of lifelong education. Future research prospects are seen in the modification of the linguistic-technological component of professional training for specialists in navigation and ship handling through the use of immersive technologies. These technologies offer broader opportunities for developing professionally oriented competencies in the digital age.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Швецова І. В. Організаційно-педагогічні умови системи формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. *Наукові записки: збірник наукових статей*, упор. Л. Л. Макаренко, вип. CLV (156), М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Київ: Видавничий дім «Гельветика». 2024. С. 89-99. (Серія педагогічні науки).

2. Shvetsova I. Assessment Criteria, Indicators and Levels of Foreign Language Communicative Competence of Future Specialists in Navigation and Ship Handling at Sea. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*). Вип. 99. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 68-74. DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.99.13>.

3. Швецова І. В. Інтеграція позааудиторної діяльності у процес формування лідерської компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). Київ, 2023. Вип. 15 (33). С. 556-564. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)).

4. Швецова І. В. Методологічні підходи до формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2023. Вип. 65. Том 3. С. 220-225. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-34>.

5. Shvetsova I. The importance of communication skills in the formation of leadership competence of future specialists in navigation and management of ships. *ScienceRise : Pedagogical Education*. 2023. (5) (56). P. 11-16. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.291442>.

6. Shvetsova I. Foreign language communication of specialists of Navigation and ship handling at sea : Theoretical concept. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 26-29. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.2.6>.

7. Швецова І. В. Принципи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2023. Вип. 4(55). С. 21-27. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.289172>.

8. Shvetsova I. Competence-based approach in foreign language teaching for specialists in Navigation and Ship Handling. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61. Том 2. С. 164-167. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.32>.

9. Швецова І. В., Бондаренко В. В. Предметно-мовне інтегроване навчання у викладанні «морської» англійської мови: можливості та переваги. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 92. Том 2. С. 80-86. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41886>.

10. Швецова І. В. Сутність і специфіка іншомовної компетентності майбутніх фахівців із навігації й управління морськими суднами. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. Вип. 2(38). С. 152-157. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-24>.

11. Швецова І. В., Бондаренко В. В. Методологічні засади формування іншомовної компетентності: аналіз навчальних потреб. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*.

Дрогобич, 2021. Вип. 42. Том 3. С.172-176.. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-3-30>.

12. Швецова І. В. Іншомовна компетентність: педагогічні та лінгвістичні аспекти. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. 2021. (83). С. 276-281. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-40>.

13. Швецова І. В. & Бондаренко В. В. Упровадження змішаного навчання (Blended learning) у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 7.2 (71.2). <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/323>

14. Швецова І. В. Бондаренко В. В. Формування мовленнєвої компетентності в курсантів перших курсів на заняттях англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. (38). С. 209-212. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/321>

15. Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В. Стратегія вивчення стандартних фраз для спілкування у морі на заняттях із морської англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ : Видавничий дім «Гельветика». 2019. Вип. 67. С. 139-143. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27385>.

16. Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В. Міждисциплінарне навчання: початкові зусилля і результати. *Освітній простір України*. 2019. Вип. 15. С. 255-261. DOI: 10.15330/esu.15.255-261.

17. Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В. Стандартні фрази для спілкування в морі як навчальна потреба. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. LXXXVIII. С. 104-109. DOI: 10/32999/ksu2413-1865/2019-88-17.

Монографія:

18. Швецова І. В. Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах

неперервної освіти: монографія. Херсон : Науковий парк ХДМА: «Інновації морської індустрії», 2024. 364 с.

Статті у періодичних зарубіжних виданнях, індексованих у наукометричних базах

19. Melnychuk, S., Kurova, A., **Shvetsova, I.**, Shcherbakova, O., Tsilmak, O. M., & Luts, L. Theoretical fundamentals of study of values and value orientations in management of psychological scientific space. Cullowhee. *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 2021. Vol. 24. No. 2. P. 1-6. <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223116027&eid=2-s2.0-85102774069>.

20. Stratulat, N., Martina, O., Tretiak, N., Hordiichuk, M., Boieva, E., & **Shvetsova, I.** Speech culture: Postmodern dimensions of the professional standard. Iasi. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12. No. 2. P. 367-386. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/313>. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/313>.

21. Postolenko, I., **Shvetsova, I.**, Kondrashova, O., Husak, V., Dniprovskaya, T., & Pysmenna, I. Theoretical fundamentals of studying a foreign language in the formation of an individual trajectory of higher education. São Carlos. *Laplace em Revista*. 2021. Vol. 7. No. 2. P. 721-728. <https://doi.org/10.24115/S2446-62202021721151p.721-728>.

Наукові статті в іноземних виданнях

22. **Shvetsova, I. V.**, & Moroz, O. Professional-oriented communicative competency of seafarers. Katowice. *Zeszyty naukowe wyzszej szkoły technicznej w Katowicach*. 2020. No. 12. P. 173-184. ISSN 2082-7016; e-ISSN 2450-5552. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/1639/>

23. Leshchenko, A., **Shvetsova, I.**, & Husiev, V. «Sandpits» as an Innovative Method of Transdisciplinary Research in Higher Maritime Education». Klaipeda.

Lithuanian Maritime Academy. 2023.
<https://www.researchgate.net/publication/380528280>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

24. Shvetsova, I. Deep active learning : towards greater motivation to develop foreign language communicative competence. Netanya. *Сучасні досягнення в науці та освіті* : збірник праць XVIII Міжнар. наук. конф. Khmelnytskyi : ХНУ. 2023. Р. 215. <https://elar.khmnu.edu.ua/items/4810c311-0ba7-41f0-950e-f77f2ee36ccb>.

25. Shvetsova, I. & Bybyk, T. Professional aspects of teaching English in the framework of digitalization of higher education. Kherson. *Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі* : Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції. Херсонська державна морська академія. 2023. Р. 330. <https://www.researchgate.net/publication/380791464>.

26. Shvetsova, I. Educational and methodological support of professional training of seafarers in the Maritime English course. Kharkiv. *Цифрова трансформація професійної підготовки фахівців в умовах застосування SMART-освітніх технологій: стан, проблеми, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. Комунальне підприємство «Міська друкарня». 2023. Р. 242-247. <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/43430>.

27. Швецова І. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами: навчально-методичне забезпечення. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Ізмаїл–Запоріжжя : АА Тандем. 2022. С. 399. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2440>

28. Shvetsova, I. Formation of foreign language communicative competency in Maritime Educational institution in war conditions. *Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти* : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2022. С. 88-90.

<http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2353>.

29. Shvetsova, I. Foreign language competence in Maritime professionals: content and language integrated learning. *Сучасні підходи до високоефективного використання засобів транспорту* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя : АА Тандем. 2021. 540 с. DOI: 10.13140/RG.2.2.14310.55368. https://www.researchgate.net/publication/382150834_Foreign_language_competence_in_Maritime_professionals_content_and_language_integrated_learning.

30. Shvetsova, I. V. English for specific purposes: the communication approach. *Таврійські філологічні читання* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2021. С. 239-241. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/1881>.

31. Швецова І. В. Актуальні питання розвитку професійної компетентності майбутніх судноводіїв. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання* : збірник матеріалів XV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : ПТО НАПН України, 2021. С. 228-230. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/1911>.

32. Швецова І. В. Соціокультурний компонент іншомовної компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості* : зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2362>

33. Швецова І. В. Професійно орієнтований підхід до моделювання змісту іншомовної компетентності в контексті підготовки майбутніх

судноводіїв. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення*: тези V Міжнародної науково-практичної конференції. Ізмаїл, 2021. С. 390-395.
<https://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2350>.

34. Швецова І. В. Застосування технології віртуальної реальності на практичних заняттях з морської англійської мови. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : тези доп. XI міжнар. наук.-практ. Конференції. Хмельницький : ХНУ. 2021. С. 240-242. ISBN 978-966-330-400-7.
<http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2361>.

35. Shvetsova, I. V., & Bondarenko, V. V. Flipped learning approach to teaching Maritime English. *Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень* : Міжнародна науково-практична конференція. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». 2020. С. 89-91. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/1563>.

36. Кудрявцева В. Ф., & Швецова І. В. Стратегія вивчення стандартних фраз спілкування у морі на заняттях із морської англійської мови. *Педагогіка у вимірі соціокультурних досліджень*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон : Айлант, 2019. С. 137-139.
<http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/366>.

37. Швецова І. В. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців морського флоту на заняттях англійської мови. *Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті (MINTT-2019)* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон : Херсонська державна морська академія. 2019. С. 447-450.
<https://www.researchgate.net/publication/382200313>.

38. Shvetsova, I. V. The communicative competence of the future navigator as a manager. *Підготовка управлінських кадрів в контексті нового закону України «Про освіту»* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Херсон : ХДУ, 2018. 330 с.

<https://www.researchgate.net/publication/382199434> The communicative competence of the future navigator as a manager.

Наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

Колективні монографії в іноземних виданнях

39. **Shvetsova I.** Technology of active training implementation to maritime English course. *Innovative and information technologies in educational processes.* Monograph. Katowice. Poland : Publishing House of University of Technology, 2020. #38. C. 264-269. ISBN 978-83-957298-5-0. <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/60079adc171c4a4828421ab4cb3b1a5a.pdf>

40. **Shvetsova I.** Trends in the development of foreign language education in the context of training of future navigations. Integration of academic simulation-based and practical training of maritime professionals. Riga. A collective monograph. Baltija Publishing. 2021. P. 156-166. ISBN 978-9934-26-106-0. UDC 378.162:656.61. <https://www.researchgate.net/publication/380571254> Trends in the development of foreign language education in the context of training of future navigations.

41. **Shvetsova I.** The Use of Artificial intelligence in education as an effective tool for developing foreign language communicative competency. *Contemporary technologies and society: innovations, artificial intelligence, and challenges.* Collective Scientific Monograph. Katowice. Poland: Academy of Silesia. 2023 Chapter: 4.5 (с. 642-647). DOI: 10.54264/M029. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2395>.

Навчальні посібники

42. Bondarenko V., Moroz O., **Shvetsova I.** While Ashore: coursebook. Efficient Approach. Kherson: «STAR» PH, 2018. 132 p. <https://www.researchgate.net/publication/382213079> Efficient Approach.

43. Vid A., Frolova O., Kudryavtseva V., Moroz O., **Shvetsova I.** While Ashore: coursebook. Bulk Cargo Carriers. Kherson: KSMA Science Park «Maritime Industry Innovations» Ltd, 2021. 250 p. ISBN 978-966-1596-15-2. https://www.researchgate.net/publication/382213005_Bulk_Cargo_Carriers.

Методичні рекомендації

44. Кудрявцева В. Ф., Барсук С. Л., Бобришева Н. М., Іщенко М. П., **Швецова І. В.** Методичні рекомендації до виконання письмових завдань. Херсон, 2020 26 с. URL: <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2160>.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІКК	– іншомовна комунікативна компетентність
МВЗО	– морський вищий заклад освіти
ЗВО	– заклади вищої освіти
КГ	– контрольні групи
ЕГ	– експериментальні групи
МОН	– Міністерство освіти і науки
ОПП	– освітньо-професійна програма
ПДМНВ 78/95	– Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року з правками і доповненнями 1995 р. та Манільськими поправками від 25.06.2010 р.
ХДМА	– Херсонська державна морська академія
ІМО (англ. <i>International Maritime Organization</i>)	– Міжнародна морська організація
SMCP (англ. <i>Standard Marine Communication Phrases</i>)	– Стандартні морські комунікаційні фрази
COIL (англ. <i>Collaborative Online International Learning</i>)	– Колаборативне онлайн міжнародне навчання

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	27
ВСТУП	31
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	50
1.1. Змістові характеристики поняттєво-категоріального апарату дослідження	50
1.2. Іншомовна комунікативна компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти як науково-педагогічна проблема.....	90
1.3. Вітчизняний і зарубіжний досвід формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	124
1.4. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у сфері з навігації і управління морськими суднами	147
Висновки до першого розділу.....	165
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	169
2.1. Методологічні підходи та принципи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.....	169
2.2. Концепція формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами	203

2.3. Педагогічний інструментарій забезпечення формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	212
Висновки до другого розділу	239
РОЗДІЛ 3. ПРОЄКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	243
3.1. Організаційно-педагогічні умови системи формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	243
3.2. Структурно-процесуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	301
3.3. Критерії, показники та рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	312
3.4. Технологія впровадження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	326
Висновки до третього розділу.....	366
РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ.....	372
4.1. Організація і хід формувального етапу педагогічного експерименту....	372
4.2. Дослідження стану сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	385
4.3. Результати експериментальної роботи	397

4.4. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.....	433
Висновки до четвертого розділу.....	448
ВИСНОВКИ	451
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	461
ДОДАТКИ	500

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Євроінтеграційні процеси, стрімкий розвиток світового комерційного мореплавства, сучасний стан української морської транспортної галузі, зовнішні та внутрішні виклики соціоекономічного життя країни, обумовили підвищення вимог до підготовки конкурентноспроможних та висококваліфікованих фахівців морської галузі. Наразі, перед закладами вищої морської освіти постає проблема підвищення якості професійно орієнтованої іншомовної підготовки фахівців до рівня міжнародних стандартів через формування іншомовної комунікативної компетентності для здійснення професійної діяльності у полікультурному та багатомовному середовищі.

Сучасні тенденції щодо реформування та підвищення рівня якості володіння іноземною мовою в умовах глобалізаційних трансформацій, інтенсивного розвитку міжкультурних і професійних контактів з представниками інших країн, оновлення ціннісних пріоритетів українського суспільства актуалізує проблему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти України. Вищезазначене, вимагає якісно нового підходу до формування здатності встановлювати міжкультурні зв'язки та оперативно вирішувати проблеми в професійній та соціальній сферах.

Питання підготовки компетентного фахівця закріплено у державних документах про освіту, таких як: «Закон України «Про освіту» (2017), «Закон України «Про вищу освіту» (2014), Указ Президента України No 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019), Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року (2024). Формування іншомовної освіти в Україні здійснюється на основі документів Ради Європи – «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) (2011).

міжнародне співробітництво у сфері освіти покликано забезпечити інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір. Для реалізації цієї тенденції у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» іншомовна освіта визначена, як один із ключових напрямів державної освітньої політики, а її основним завданням є підвищення якості результатів навчання здобувачів освіти та конкурентоспроможності української освіти, що в умовах неперервної освіти уможлиблює готовність майбутніх фахівців успішно виконувати професійну діяльність.

Одним із стратегічних завдань України є необхідність реформування сучасної концепції професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами відповідно до міжнародних документів ІМО, зокрема: Міжнародної конвенції ПДМНВ 78/95 (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями), Міжнародних правил попередження зіткнення суден у морі (The International Regulations for Preventing Collisions at Sea 1972 (COLREGS)), Міжнародної конвенції щодо запобігання забрудненню суден (International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, MARPOL 73/78), Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден і запобігання забрудненню – МКУБ (The International Safety Management (ISM Code)), Рекомендацій Міжнародної морської організації (ІМО) щодо додаткової підготовки та сертифікації моряків (ІМО Model Courses) та національних рівнів: «Морська доктрина України», «Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року», «Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року», «Положення про державну систему управління безпекою судноплавства».

В освітній теорії та практиці накопичено значний науковий доробок, який може слугувати підґрунтям для вивчення теоретичних і методичних засад формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, а саме:

– імперативи сучасної стратегії розвитку професійної підготовки фахівців (О. Абрамова В. Бондар, Я. Галета, Т. Довга, М. Євтух, Ю. Котелянець, Г. Леценко, Л. Лук'янова, Н. Онищенко, В. Плющ, Н. Подопрігора, О. Рацул, Н. Рідей, Т. Стратан-Артишкова, О. Шапран, О. Філоненко та ін.);

– закономірності створення та функціонування інноваційного освітнього середовища (Ю. Биков, І. Гевко, Л. Карташова, Л. Макаренко, І. Савельєва, І. Смирнова та ін.)

– особливості формування іншомовної комунікативної професійної компетентності фахівців морської галузі (С. Барсук, Н. Бобришева, Р. Гришкова, В. Желясков, О. Заболоцька, В. Золотавська, В. Ключко, Л. Ліпиць, О. Літікової, І. Литвиненко, У. Ляшенко, О. Монастирська, Л. Ніколаєва, Н. Огородник, І. Рябуха, В. Смелікова, О. Сотер, О. Тирон, А. Юрженко та ін.);

– теоретичні та методичні засади професійно орієнтованої підготовки фахівців морського профілю (Б. Буркинський, С. Волошинов, О. Дендеренко, О. Гуренкова, В. Желясков, О. Заболотська, В. Захарченко, С. Козак, А. Леценко, М. Міюсов, С. Моркотун, І. Смирнова, І. Сокол, В. Чернявський, В. Чимшир, Т. Шелест, М. Шерман, Л. Щербак та ін.);

– окремі аспекти формування практичних навичок у фахівців з навігації та управління морськими суднами (І. Бурмака, І. Ворохобін, А. Гайдаржи, Л. Герганов, О. Даниленко, О. Діденко, М. Мусоріна, С. Сагін та ін.).

– теоретичні і методичні аспекти системи неперервної освіти та освіти дорослих (В. Бобрицька, Л. Вовк, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, В. Мадзігон, Н. Ничкало, В. Радкевич, Н. Протасова, С. Сисоєва, В. Слабко та ін.).

Узагальнюючий аналіз досліджень та пріоритетних заходів, що спрямовані на реалізацію державної політики вдосконалення освітнього процесу іншомовної освіти щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, вказує на наявність *суперечностей* між:

– зростаючими вимогами міжнародних і національних стандартів якості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та недостатнім рівнем їх професійної підготовки;

– необхідністю формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та відсутністю науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов забезпечення цього процесу;

– сучасними вимогами до вдосконалення системи формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та реальним станом її науково-педагогічного забезпечення;

– потребою в ефективних шляхах формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами і недостатньою науково-методичною розробленістю основ застосування сучасних технологій навчання.

соціальна значущість та об'єктивна потреба морської галузі у фахівцях з навігації і управління морськими суднами з високим рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності, недостатня теоретико-методична розробленість означеної проблеми в теорії та методиці професійної освіти, необхідність вирішення виявлених суперечностей, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – ***«Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тем Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики Херсонської державної морської академії: «Впровадження різнорівневого комунікативного навчання англійської мови за професійним спрямуванням в умовах компетентнісного підходу» (Державний реєстраційний № 0116U07229, 2017-2018 р.); «Впровадження технологій активного навчання у процес підготовки до ефективного морського

професійного спілкування» (Державний реєстраційний № 0120U100188, 2019-2022 р.); «Інноваційні технології навчання для ефективної морської комунікації» (Державний реєстраційний № 0124U001986, 2024-2025 р.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Херсонської державної морської академії (протокол № 4 від 23.11.2021 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 08.02.2022 р.).

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити контент-аналіз стану розробленості проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

2. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

4. Розробити та теоретично обґрунтувати авторську концепцію формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

5. Спроекувати, обґрунтувати та адаптувати до освітнього процесу структурно-процесуальну модель системи поетапного формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

6. Виокремити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування іншомовної комунікативної

компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

7. Експериментально перевірити результативність спроектованої системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Предмет дослідження – система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Концепція дослідження. Концептуальні основи дослідження визначаються метою роботи, її науково-теоретичними засадами та складним інтегративним характером досліджуваного педагогічного феномену – розроблення системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Концептуальні основи дослідження потребують обґрунтування на таких взаємопов'язаних рівнях як-от: методологічному, змістово-методичному і практико-технологічному.

Методологічний концепт презентує реалізацію наукових підходів, у їхньому взаємозв'язку, в контексті вирішення проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з дисциплін професійно орієнтованого циклу, зокрема: особистісно орієнтованого (враховує особистісні якості, здібності здобувачів освіти); системного (дає змогу розглядати формування іншомовної компетентності здобувачів освіти як систему); культурологічного (сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти через пізнання іншомовної культури, загальний духовний розвиток особистості, зростання мотивації до пізнавальної та інтелектуальної діяльності); праксеологічного (забезпечує оптимізацію засобів і технологій реалізації процесу формування іншомовної

комунікативної компетентності); компетентнісного (передбачає формування вмінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність у процесі виробничої практики); технологічного (забезпечує застосування педагогічних технологій).

Теоретичний концепт відображає систему концепцій, ідей, наукових понять щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти як складової професійної діяльності, що забезпечують розуміння сутності іншомовної компетентності та її змісту, дають змогу теоретично обґрунтувати закономірності, принципи, організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Змістовно-методичний концепт представляє проєкцію системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, що базується на фундаментальних принципах поетапного розвитку мотиваційних установок, ціннісних орієнтацій, теоретичних знань та практичних вмінь в галузі професійної діяльності в іншомовному середовищі. Застосування активних методів навчання, зокрема – проєктні технології, інтерактивні техніки та сучасні освітні технології, відіграє ключову роль у стимулюванні когнітивної активності студентів та їх залученні до активної освітньої діяльності. Ефективне функціонування зазначеної системи реалізується через спеціально організований, цілеспрямований освітній процес, що інтегрований у структуру професійної підготовки фахівців. Це забезпечує формування високого рівня міжкультурної комунікативної компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності в міжнародному морському середовищі.

Практико-технологічний концепт передбачає експериментальну перевірку результативності системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами за допомогою діагностичного інструментарію (анкет, тестів, спеціальних

методик дослідження, карт спостереження і самоспостереження), що здійснювалася під час пошукового, констатувального, формувального та узагальнюючого етапів педагогічного експерименту.

Загальна гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами може бути значно підвищена за умови застосування авторської концепції, заснованої на принципах неперервної освіти. Цей процес має бути структурований у чотири послідовні етапи: початковий, базовий, поглиблений та професійний розвиток. При цьому кожен етап містить наскрізні організаційно-педагогічні умови, що забезпечують сталість та послідовність освітнього процесу.

Загальна гіпотеза дослідження конкретизована у **часткових** гіпотезах, відповідно до яких формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти можна ефективно реалізувати за таких умов:

- створення методологічно обґрунтованої концепції формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, яка характеризує цілісну структуру, механізми, стадії і технологію побудови та реалізації індивідуальних траєкторій формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, що виконують роль змістовотвірних освітньо-розвивальних програм управління цим процесом;

- орієнтація на компетентнісну структурно-процесуальну модель, яка виступає результативно-цільовою основою системи формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в неперервній освіті;

- практична реалізація концепції формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти здійснюється через обґрунтування та ефективну реалізацію комплексу організаційно-педагогічних умов,

відповідного змісту, моделей, алгоритмів освітніх інноваційних технологій, адекватних засобів навчально-методичного забезпечення, моніторингової діагностики освітнього процесу в закладах морського профілю;

– забезпечення теоретичної та методичної лінгвопрофесійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами відбувається з урахуванням провідних тенденцій та принципів, у формуванні їх іншомовної комунікативної компетентності в професійно-спрямованому освітньо-мовленнєвому середовищі.

Методологічну та теоретичну основу дослідження забезпечили філософські, психологічні та педагогічні положення гуманістичного спрямування, які створили дослідницьку базу пошуку лінгвопрофесійного феномену формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із навігації і управління морськими суднами, зокрема:

– філософсько-педагогічні теорії світогляду як цілісної системи знань, переконань, дій (*В. Андрущенко, В. Бех, Г. Волинка, І. Зязюн, В. Кремень, А. Лещенко, В. Мадзігон, Н. Мозгова, В. Шинкарук та ін.*);

– концептуальні положення дидактики вищої школи (*В. Бондар, В. Бобрицька, С. Гончаренко, В. Мадзігон, Л. Макаренко, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та ін.*),

– специфіка підготовки фахівців для морського флоту (*Д. Афанасьєв, Л. Бескровний, Ф. Веселаго, Ю. Грішина, Н. Залеський, С. Огородников, М. Познер, Ю. Руммель, К. Скальковський та ін.*);

– дослідження із урахуванням нових тенденцій професійної підготовки морських фахівців торговельного транспорту (*М. Барбашев, В. Виноградов, Є. Євдокимов, С. Іловайський, Ю. Філіпов, М. Шавров та ін.*);

– своєрідність діяльності окремих закладів освіти морського профілю (*А. Борисов, Х. Вальдемар, А. Веселов, П. Геленковський, М. Гошкевич, О. Зелений, А. Пароменський, Т. Сухова та ін.*);

– формування професійно значущих якостей морських офіцерів (*М. Бабишена, Н. Бобришева, М. Кулакова, Т. Четверикова та ін.*);

– особливості фахової та професійної підготовки судноводіїв (А. Гайдарджи, С. Барсук, О. Безбах, О. Доброштан, Л. Ліпиць, О. Мітракова, М. Мусоріна, Я. Нагребельний, Н. Слюсаренко, А. Смелікова, І. Смирнова, І. Сокол, О. Фролова, М. Шермах та ін.);

– теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців і кваліфікованих робітників морського та річкового транспорту (М. Алматов, М. Бабшана, О. Безлуцька, Ю. Бордученко, Л. Герганов, А. Зуєв, У. Ляшенко, А. Кондуков, М. Кулакова, А. Солодовник, Н. Черненко, В. Чимшир, В. Чернявський та ін.);

– зарубіжний досвід підготовки фахівців морської галузі (М. Селс-Мурсіо (M. Celce-Murcia), Д. Хаймс (D. Hymes), С. Савиньон (Sandra J. Savignon), Б. Шпіцберг (B. Spitzberg) та ін.);

– положення теорії неперервної професійної освіти (А. Алексюк, В. Бобрицька, І. Зязюн, В. Мадзігон, Н. Ничкало, В. Радкевич, Н. Протасова, С. Сисоєва, В. Слабко, Н. Слюсаренко та ін.);

– нормативна документація в галузі освіти – Концепція розвитку педагогічної освіти (2018); Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 роки, Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів; Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013); Закон України «Про професійний розвиток працівників» (2012); Закон України «Про вищу освіту» (2014), Закон України «Про освіту» (2017) та ін.

– державні нормативно-правові акти, що визначають концептуальні положення та регулюють процес підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами – Міжнародна конвенція ПДМНВ 78/95 (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями), Міжнародні правила попередження зіткнення суден у морі (The International Regulations for Preventing Collisions at Sea 1972 (COLREGS), Міжнародна конвенції щодо

запобігання забрудненню з суден (International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, MARPOL 73/78), Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден і запобігання забрудненню – МКУБ (The International Safety Management (ISM Code), Рекомендації Міжнародної морської організації (IMO) щодо додаткової підготовки та сертифікації моряків (IMO Model Courses), Морська доктрина України, Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року, Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, Положення про державну систему управління безпекою судноплавства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й визначених завдань були застосовані такі методи:

теоретичні: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел: здійснення теоретичного аналізу проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти; аналіз інтернет-ресурсів для узагальнення практичного досвіду формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; дедуктивний, індуктивний методи для визначення сутності й структури формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами й характеристики критеріїв, показників та рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; системний метод, формалізація: обґрунтування концепції формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; ідеалізація та педагогічне моделювання: розроблення теоретико-методичних засад системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та навчально-методичного супроводу її реалізації;

емпіричні: анкетування для узагальнення практичного досвіду формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і

управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний); тестування; експериментальна перевірка ефективності розробленої системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; *статистичні*: порівняння номінальних даних (*t*-критерій Стьюдента) для опрацювання результатів педагогічного експерименту та верифікації здобутих результатів; аналіз різниці між емпіричними розподілами, що відображають рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності респондентів контрольних та експериментальних груп на завершальному етапі педагогічного експерименту; статистичне опрацювання результатів – для підтвердження гіпотези дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дисертаційного дослідження, що визначають новизну наукових результатів полягають у тому, що:

– *вперше*

розроблено, експериментально перевірено та впроваджено в освітній процес систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, яка представлена в компетентнісній структурно-процесуальній моделі, що містить взаємопов'язані блоки (концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний), які є ідеальним відображенням механізму формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти;

теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти (оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; упровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітньої діяльності з метою

залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами; занурення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище під час самоосвітньої діяльності; забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами);

розширено понятійно-термінологічний апарат педагогіки за рахунок уточнення таких понять як: «іншомовна комунікативна компетентність» та «рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами», які є відмінними від наявних, що розширило сферу їх вживання в теорії та методології неперервної морської освіти;

розроблено технологію впровадження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, яка ґрунтується на виокремлених організаційно-педагогічних умовах та забезпечує ефективність сформованості високого рівня іншомовної комунікативної компетентності; визначено критерії сформованості (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний); схарактеризовано критеріально-оцінювальний апарат для здійснення ефективності діагностики та оцінювання рівнів сформованості;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій для дослідження сформованості іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; доведено доцільність відбору змісту формування іншомовної комунікативної компетентності на міждисциплінарній інтегративній основі як засобу формування цілісних знань здобувачів;

– *подальшого розвитку набули* методи та шляхи вдосконалення системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні, апробації та впровадженні в освітній процес системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами; визначенні організаційно-педагогічних умов реалізації завдань дослідження щодо системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, а саме:

- модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови рівень B1-C1»;

- навчально-методичні матеріали з дисципліни «Морська англійська» для вивчення розділів «Bulk Cargo Carriers» та «Visual and Sound Signaling» та книги для викладачів до цих модулів;

- матеріали методично-наукових форумів «Професійний розвиток викладачів англійської мови у вищій школі»;

- електронні авторські курси з дисципліни «Морська англійська»; створено банк аудіо- й відеоматеріалів, тестових завдань, розроблених з використанням платформи «MOODLE».

За матеріалами дослідження розроблено та впроваджено в освітній процес спецкурси:

- «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» для рівнів молодший бакалавр та бакалавр за спеціальністю «Навігація і управління морськими суднами»;

- «Ділова іншомовна комунікативна компетентність: просунутий курс для морських лідерів» та для практичної підготовки здобувачів освіти магістерського рівня спеціальності «Навігація і управління морськими суднами»;

- «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» в колаборативному онлайн міжнародному навчанні (COIL).

Підготовлено та впроваджено в освітній процес навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», а саме: книга для

здобувачів освіти курсу «While Ashore» (у співавторстві), «Welcome aboard» (у співавторстві) з урахуванням необхідних компетентностей фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Результати дослідження апробовано у міжнародних *проектах*: «Hello Project Ukraine», Плімут (Велика Британія, 2022-2024), «Mental health», (Плімут, Велика Британія, 2022), «Управління інтернаціоналізацією та німецько-українське академічне співробітництво 2022-2023», Ганновер, Німеччина, 2022-2023), «Ukrainian Stand CO2 – Ukrainian Higher Education Institutions» (Роттердам, Нідерланди, 2023), «Erasmus + Teaching Mobility at Lithuanian Maritime Academy. Erasmus + programme Key Action 1 mobility project KA107 between institutions». Литовська морська академія, Клайпеда, Литва, 2023 та 2024).

Результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Херсонської державної морської академії (довідка № 3/0671 від 29.03.2024), Київського державного університету інфраструктури та технологій (довідка № 5671 від 17.04.2024), Національного університету «Одеська морська академія» (довідка № К/0895 від 03.05.2024 року) та Одеського національного морського університету (довідка № К/0387 від 22.05.2024 № К/0598).

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження, на різних етапах, доповідалися на засіданнях кафедри англійської мови у судноводінні Херсонської державної морської академії (2018–2024) та обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема:

міжнародних – «50 Years of MARPOL: Celebrating a Legacy, Building a Sustainable Future of the Maritime Industry» (Батумі, Грузія, 2023), «Information and Innovation Technologies in the XXI Century» (Катовіце, Польща, 2023), «Мова як засіб міжкультурної комунікації» (Херсон – Хмельницький, Україна, 2023), «ICT in Education, Research and Industrial Applications» (Івано-Франківськ, Україна, 2023), «Сучасні досягнення в науці та освіті» (Нетанія, Ізраїль, 2023), «Boost Your Network and Share Your Internationalisation

Experience at the EAIE conference» (Україна-Німеччина, 2023), «Learning & Teaching: after War and during Peace» (Харків, Україна, 2023), «Actual Problems of Teaching Educational Components of Social and Humanitarian sphere in Higher Education» (Херсон, Україна, 2023), «Management of International and German-Ukrainian Academic Cooperation 2022/2023» (Роттердам, Нідерланди, 2023), «Digitalization in Maritime education and training» (Херсон, Україна, 2023), «Розвиток соціально-технічних інновацій у вищій морській освіті в межах Європейського простору вищої освіти» (Клайпеда, Литва, 2023), «Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення» (Ізмаїл, Україна, 2022), «Проблеми сталого розвитку морської індустрії (Херсон, Україна, 2022), «Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Одеса, Україна, 2022), The Driving source of science and trends (Ковентрі, Велика Британія, 2021), «Modern Innovative and Information Technologies in the Development of Society» (Катовіце, Польща, 2020), «Individualization of Learning: Theory and Practice» (Ополе, Польща, 2020), «The Cloud Storage Service for the Online Studying on the Example on the Zoom Platform» (Люблін, Польща, 2020), Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті (Херсон, Україна, 2019).

всеукраїнських – «Педагогіка у вимірі соціокультурних досліджень» (Херсон, Україна, 2019), «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (Київ, Україна, 2021), «Інтерактивне навчання. Результати наймасштабнішої співпраці ІТ-бізнесу та освіти 2022» (Київ, Україна, 2022).

Особистий внесок здобувача. Одержані результати дисертаційного дослідження є авторською розробкою системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. У матеріалах дисертації ідеї та думки, що належать співавторам публікацій, не використовувалися.

У наукових працях, спільних із: [9] – автором представлено дослідження навчального процесу та концепції модулів CLIL, що викладаються в курсі «Морська англійська мова» для здобувачів морських спеціальностей; [11] –

окреслено застосування змішаних методологічних підходів для дослідження потреб здобувачів освіти в контексті курсів англійської мови спеціального призначення, що дозволило продемонструвати, як адаптація навчальних програм до конкретних професійних сценаріїв могла ефективно збільшувати рівень іншомовної комунікативної компетентності та сприяти кар'єрному зростанню здобувачів освіти; [13] – проаналізовано методичні аспекти змішаного навчання в контексті використання інформаційних технологій для адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб та темпів навчання студентів, що сприяло підвищенню їх мотивації та вдосконаленню знань англійської мови за професійним спрямуванням через платформу Moodle; [14] – представлено розробку дидактичного забезпечення, спрямованого на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців морського флоту, що є відповіддю на виклики мультикультурного професійного співробітництва та необхідність подолання мовних бар'єрів; [36] – висвітлено аспекти застосування Moodle у підході перевернутого класу для вивчення англійської мови; [15] – розкрито методологічно обґрунтовану систему викладання стандартних морських комунікаційних фраз та запропоновано практичні вправи і завдання для їх вивчення під час занять з морської англійської мови; [16] – актуалізовано необхідність впровадження міждисциплінарного навчання в академічні програми та охарактеризовано необхідні методи для його реалізації, а також висвітлено роль співробітництва педагогічного колективу у подоланні інституційних бар'єрів для більш ефективного освітнього процесу; [17] – схарактеризовано важливість систематичного засвоєння стандартних морських фраз та методологічно обґрунтовано послідовність навчальних завдань на електронній освітній платформі Moodle; [19] – проаналізовано психологічні теорії цінностей та виявлено їх унікальне трактування, а також визначено дві основні характеристики ціннісних орієнтацій: значення та особистісний зміст; [20] – окреслено специфіку застосування описового методу і роль лінгвістичного спостереження для виокремлення та визначення змісту понять «культура мовлення», «культура

професійного мовлення»; [21] – визначено роль індивідуальної траєкторії навчання англійської мови, що базується на використанні спеціалізованої літератури для підтвердження гіпотези про відповідність дидактичних та освітніх методів унікальним когнітивним здібностям та потребам здобувачів освіти; [22] – описано комунікативну компетентність морських фахівців як процес, що вимагає системного підходу для оптимізації навчання у морській галузі згідно міжнародних стандартів; [23] – представлено «Sandpits» як трансдисциплінарний метод дослідження у вищій морській освіті, що вимагає парадигмальної трансформації освітнього процесу; [25] – схарактеризовано синхронні та асинхронні комунікаційні інструменти для ефективного вирішення дидактичних завдань і розвитку навичок, необхідних для розробки та впровадження нових курсів; [42] – представлено навчальний модуль «Efficient Approach»; [43] – розроблено навчальний модуль «Bulk Cargo Carriers»; [44] – визначено види письмових завдань для підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Кандидатська дисертація на тему «Виховання поваги до дорослих у дітей молодшого шкільного віку в позакласній роботі» (13.00.07 – теорія і методика виховання) була захищена у 2014 році в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використовувалися.

Публікації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження висвітлено у 44 наукових працях, з яких: 17 статей у наукових фахових виданнях України з педагогіки (із них 7 – у співавторстві), 3 статті у періодичних зарубіжних виданнях, індексованих у наукометричних базах у співавторстві (із них 1 – у виданні, яке входить до наукометричної бази *Scopus* та 2 – *Web of Science*), 2 статті в іноземних наукових виданнях (у співавторстві), 1 монографія, 3 колективні монографії в іноземних виданнях, 15 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (із них 3 – у співавторстві), 2 – навчальні посібники у співавторстві, 1 методичні рекомендації у співавторстві.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань, із них 112 – іноземною мовою), 7 додатків, 31 таблиці, 15 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 546 сторінок, із них основного тексту – 430 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З
НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

1.1. Змістові характеристики поняттєво-категоріального апарату дослідження

У контексті соціально-економічного, науково-технічного та загальнокультурного прогресу, професійна освіта в галузі навігації та управління морськими суднами набуває особливої ваги. Головною метою є формування у фахівців здатності використовувати іноземну мову як засіб професійної комунікації та здобуття специфічних навичок у контексті професійно-спрямованої діяльності. Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, основним завданням професійної підготовки є досягнення здобувачами освіти, які не спеціалізуються в мовних дисциплінах, достатнього рівня іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) для ефективного фахового спілкування. Відповідно, професійна освіта акцентує на необхідності інтеграції мовної підготовки як невід'ємного елементу у професійну діяльність, підкреслюючи її значення у загальній системі підготовки кадрів.

Розгляд проблеми дослідження вважаємо за доцільне розпочати, у першу чергу, з визначення категоріально-поняттєвого апарату дослідження.

Для розуміння суті ІКК як складової частини професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами необхідним був аналіз поглядів науковців (Л. Вікторова, О. Захуцька [21], О. Ковтун [73], О. Тимофєєва [156] та ін.). щодо тлумачення поняття «*іншомовна освіта*», як більш ширшої категорії. Так, Л. Вікторова, О. Захуцька тлумачать його як цілісний організований процес навчання, виховання і розвитку майбутніх

фахівців у межах дисципліни «іноземна мова», що сприяє становленню досвіду творчої діяльності, духовному розвитку особистості та формуванню культури з урахуванням наряду підготовки. Інакше кажучи, іншомовна освіта передбачає навчання і виховання слухачів змістом і засобами іноземної мови, які позитивно впливають на їхнє професійне і культурне збагачення та творчий розвиток [21, с.174].

Навчання іноземної мови є невід'ємною складовою професійної підготовки й органічно пов'язаною передумовою повноцінного становлення фахівця. На думку О. Єфімова, ця навчальна дисципліна є помітним внеском у культуру інтелектуальної праці курсантів, позитивно впливаючи на розвиток їхнього творчого й комунікативного потенціалу. Таким чином, цільова установка іноземної мови як навчальної дисципліни – це формування у здобувачів освіти сформованості та здатності до міжкультурної комунікації, практичного володіння іншомовною комунікативною компетентністю. Кінцева мета навчання іноземної мови, як зазначає дослідниця, спрямована на формування у курсантів сформованості та здатності до міжкультурної комунікації, практичне володіння ІКК, тобто вмінням зіставляти мовні засоби з конкретними цілями, ситуаціями, умовами та завданнями мовленнєвого спілкування. Специфіка комунікативної спрямованості курсу іноземної мови полягає у поєднанні професійно-ділової та соціокультурної орієнтації іншомовної комунікації [53].

У роботі керуватимемося сутністю поняття «*морська англійська мова*», як навчальна дисципліна. Науковці зазначають, що цей термін є насамперед умовним позначенням, різновидом англійської мови [199; 236]:

– відповідає конкретній морській обстановці (тобто в процесі навігації, вирішення ситуації, запиту стосовно розміщення у портах, операцій із перевезення вантажу);

– використовується в певному контексті ситуації (тобто на борту судна на морі чи в порту, на березі в доках або в центрі обслуговування руху суден (VTS) центр);

– залучає учасників із конкретного судового або портового мовного співтовариства;

– виникає в мовних подіях, пов'язаних із морським судноплавством, що впливають на (успішну) комунікацію (наприклад, під час від правки, передачі та прийомі повідомлень, мовної взаємодії в рубці);

– функціонування і формування в конкретних соціолінгвістичних обставин (тобто конкретні відносини між співрозмовниками, що часто розвиваються в умовах стресу і паніки).

Слід відзначити, «Морська англійська мова» як спеціалізована дисципліна адаптує загальні засади іншомовної освіти до унікальних вимог морської індустрії, забезпечуючи студентів навичками, критично важливими для їхньої майбутньої професії.

Поняття «англійська мова за спеціальним спрямуванням» (ESP – English for Specific Purposes) відноситься до підгалузі вивчення англійської мови, яка зосереджується на підготовці здобувачів освіти до використання англійської в конкретних професійних або академічних контекстах. Відмінною особливістю ESP є те, що воно орієнтоване на певні, враховуючи специфічний лексичний запас та дискурси, характерні для їхньої професії чи галузі знань.

У сфері дослідження іноземної мови за спеціальним спрямуванням (ESP) значний внесок зробили численні лінгвісти та методисти на міжнародному рівні. Видатними представниками цієї галузі є Тоні Дадлі-Еванс та Меггі Джо Сент Джон [237], а також Віджай К. Бхатія [211], чії праці сформували теоретичну основу та методологічні підходи ESP. Примітно, що Дадлі-Еванс та Сент Джон у своїй фундаментальній роботі «Розвиток в англійській мові для специфічних цілей: Мультидисциплінарний підхід» надають всебічний аналіз еволюції ESP. Техніки фасилітації в онлайн-навчанні ESP стали об'єктом дослідження, проведеного Андрієм Балендром, Оксаною Комарницькою, Олександром Діденком, Світланою Калаур, Ольгою Сорокою, Андрієм Білявцем та Ольгою Хамазюк [232].

Роботи Віджая К. Бхатія зосереджені на аналізі використання мови у професійних контекстах, охоплюючи структуру, функціональність та стилістику спеціалізованих текстів і жанрів, що є невід'ємною частиною навчальної практики ESP. Віджая К. Бхатія підкреслює важливість глибокого розуміння мови, яке виходить за рамки базової лексики та розглядає її застосування у конкретних професійних ситуаціях. Це, в свою чергу, сприяє розробці курсів ESP, орієнтованих на реальні потреби фахівців.

У процесі нашого дослідження характеризуємо поняття: «Англійська мова за спеціальним спрямуванням» (ESP) для фахівців з навігації і управління морськими суднами як це дисципліна в межах вивчення іноземної мови, спеціально розроблений для задоволення конкретних мовних потреб і вимог професіоналів у морській галузі, зокрема судноводіїв з навігації і управління морськими суднами. Ця дисципліна зосереджується на навчанні іноземної мови з акцентом на лексику, фразеологію, граматичні структури та комунікативні ситуації, які є специфічними для морської індустрії та практичної діяльності на борту суден, в портах, при спілкуванні з береговими службами та іншими учасниками морського транспортного процесу. Особливість ESP для фахівців з навігації і управління морськими суднами полягає у прагненні максимально адаптувати мовне навчання під реалії професійної діяльності, що допомагає забезпечити не тільки високий рівень володіння іноземною мовою в цілому, але й розвивати здатність ефективно використовувати мову в специфічних робочих контекстах.

У працях Віджай К. Бхатія та Стівен Бремнер [211], Барджела-Чаппіні, Франческа та ін. [208] а також К. Іліє, К. Нікерсон та Б. Планкен [240] представлено різноманітні підходи до викладання ділового дискурсу, які базуються на останніх дослідженнях у цій сфері. Автори зосереджуються на використанні сучасних наукових методів для розробки та впровадження ефективних програм навчання ділової англійської, що охоплюють широкий спектр комунікативних ситуацій в бізнес-середовищі. Через кейс-стаді та інтерв'ю з провідними фахівцями у галузі викладання ділового дискурсу,

праця демонструє, як можна застосовувати різні дослідницькі перспективи, включаючи прагматику, аналіз дискурсу, риторику та мову для спеціальних цілей, у процесі навчання. Книга пропонує читачам набір наукових інструментів для поглиблення розуміння мови та комунікації в бізнес-контекстах, а також різноманітні ідеї, засновані на дослідженнях, які можна легко адаптувати для використання в навчальному середовищі. Таким чином, ця робота стає вагомим внеском у розвиток методології викладання ділової англійської, забезпечуючи практичні знання та навички, необхідні для формування ефективної ділової комунікації.

«Ділова англійська» для фахівців у сфері навігації та управління суднами визначаємо як субдисципліну англійської мови за спеціальним спрямуванням (ESP), метою якої є задоволення специфічних комунікативних потреб та вимог професіоналів, що залучені до управління морськими суднами та виконання навігаційних функцій. Ця дисципліна зосереджується на освоєнні спеціалізованого лексичного запасу та структур, необхідних для ведення ділового спілкування в контексті міжнародного мореплавства, включаючи, але не обмежуючись, логістикою, безпекою на морі, морським правом, управлінням портовими операціями та взаємодією з міжнародними регулюючими організаціями.

Основним завданням цієї дисципліни є формування у фахівців з навігації і управління морськими суднами компетентностей, які дозволяють їм ефективно використовувати англійську мову для досягнення професійних цілей, зокрема в розробці та реалізації проектів, управлінні ризиками, веденні переговорів та рішенні конфліктів у мультикультурному середовищі. Важливість цієї дисципліни у нашому дослідженні обумовлена глобалізацією морської індустрії та встановленням англійської мови як *лінгва франка* у міжнародному мореплавстві, що забезпечує єдину основу для комунікації між морськими фахівцями з різних країн.

У рамках нашого дослідження здійснено аналітичний огляд термінології, що становить основу для подальшого аналізу в галузі

формування ІКК у сфері морської навігації і управління морськими суднами. Особливу увагу приділено ключовим поняттям, таким як-от: «іншомовна освіта», «морська англійська», «англійська мова за професійним спрямуванням» та «ділова англійська» та підкреслює вагому роль цих дефініцій у контексті професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Наступним поняттям, що вживається у дослідженні, є «неперервна освіта», яку визначають як сукупність засобів, способів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання, громадянської і моральної зрілості. Іноді в літературі вживається це поняття «освіта впродовж життя» (англ. *lifelong education*), «продовжена освіта» (англ. *continuing education*) [84]. Філософська-педагогічна ідея неперервності освіти має декілька змістовних концептів. Зокрема Л. Лук'янова визначає її як пролонговане засвоєння особистістю соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок освітньої системи; дотримання принципів організації чинної системи освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для навчання людини впродовж усього її життя; дотримання принципів організації чинної системи освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для освіти людини впродовж життя; забезпечення логічного взаємозв'язку й наступності різних ланок освіти [93].

Теоретичний, а потім й практичний розвиток концепції неперервної освіти стало дослідження Р. Даве, який визначив 25 ознак, що характеризують неперервну освіту, а їхній перелік містить такі принципи: охоплення освітою всього життя людини; розуміння освітньої системи як цілісної, яка містить дошкільне виховання, основну, послідовну, повторну, паралельну освіту, що об'єднує й інтегрує всі її рівні та форми; включення в систему освіти, крім навчальних закладів і центрів допідготовки, формальних, неформальних та позаінституціональних форм освіти; горизонтальна інтеграція: дім – сусіди – місцева соціальна сфера – суспільство – світ праці – засоби масової інформації – рекреаційні, культурні, релігійні організації тощо; зв'язок між предметами,

які вивчаються; зв'язок між різними аспектами розвитку людини (фізичним, моральним, інтелектуальним та ін.) на окремих етапах життя; вертикальна інтеграція: зв'язок між окремими етапами освіти – дошкільною, шкільною, післяшкільною; між різними рівнями та предметами на окремих етапах; між різними соціальними ролями, що реалізуються людиною на окремих етапах життєвого шляху; між різними якостями розвитку людини; універсальність і демократичність освіти; можливість створення альтернативних структур для здобуття освіти; узгодженість загальної та професійної освіти; акцент на самоуправління; акцент на самоосвіту, самовиховання, самооцінку; індивідуалізація навчання; навчання різних поколінь (у сім'ї, суспільстві); розширення світогляду; гнучкість та різноманітність змісту, засобів і методик, часу та місця навчання; динамічний підхід до знань – здатність до асиміляції нових досягнень науки; удосконалення вміння навчатися; стимулювання мотивації до навчання; створення відповідних умов та «атмосфери» для навчання; реалізація творчого й інноваційного підходів; полегшення зміни соціальних ролей у різні періоди життя; пізнання та розвиток власної системи цінностей; підтримка й поліпшення якості індивідуального та колективного життя шляхом особистісного, соціального й професійного розвитку; розвиток суспільства, яке має виховувати і навчати; вчитися для того, щоб «кимось стати»; системність принципів для всього освітнього процесу. Ці теоретичні положення лягли в основу реформування національних систем освіти у світі (у США, Японії, Німеччині, Великій Британії, Канаді, країнах Східної Європи і «третього світу») [223].

Процес формування особистості у системі неперервної освіти складається з двох основних етапів: базова освіта – підготовче навчання та виховання, що хронологічно передуює діяльності індивіда у професійній сфері; післябазова (післядипломна) освіта – подальше навчання та виховання, поєднані з практичною діяльністю у сфері суспільного виробництва [223]. Отже, неперервна освіта – це процес, що складається з базової і подальшої

освіти, передбачає на другому етапі послідовне чергування навчання в системі спеціально створених освітніх закладів з професійною діяльністю.

Неперервна освіта має певні вихідні положення, серед яких: узгодження навчальних закладів з широкими потребами у професійній діяльності; створення багаторівневої системи професійної освіти, що містить як фундаментальну підготовку у закладах освіти, так і різноманітні за формою й метою курси; наступність і доступність усіх етапів освіти; варіативність системи освіти через наявність різноманітних й одночасно взаємопов'язаних напрямів навчання; створення сприятливих умов для самореалізації та самовдосконалення; більші можливості використання найновіших технологічних засобів, що значно розширює можливості для навчання і різноманітної інформації на всіх етапах освіти та інші.

Т. Джаман розглядає неперервну освіту як головний системотвірний фактор формування особистості, цілеспрямоване здобування та вдосконалення людиною знань, умінь, навичок, здібностей упродовж життя, цілісний процес, що забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості. Зміст терміну «неперервна освіта» містить декілька змістових компонентів, по-перше, сама система освіти (формальну і неформальну), по-друге, система неформальної освіти (культурно-освітні та виховні заклади), по-третє, всі освітні заходи, що здійснюються після завершення формальної освіти [43, с. 161-165]. Отже, неперервна освіта означає не тільки освіту впродовж життя, а й передбачає постійний перехід на більш високі рівні, якісний і кількісний прогрес людини в оперуванні своїми професійними знаннями і вміннями, набуття життєвого і професійного досвіду.

Розглянувши дослідження П. Альхайд та Б. Даузієн присвячені теорії навчання впродовж життя, робимо висновок, що важливий акцент у них зроблено на можливості синергетичного поєднання різних форм навчання: навчання має не лише систематично продовжуватися впродовж усього життя, має бути створене навчальне середовище, в якому різні види навчання можуть органічно доповнювати один одного. Погоджуємося з думкою вчених, що

неперервна освіта, в її найширшому розумінні, є ключем до навчання і розуміння того, як відповідати викликам сучасності. Це необхідність навчитися позитивно жити в умовах культурного, етнічного та мовного розмаїття. Доступ до сучасної інформації та знань, а також мотивація та навички розумного використання цих ресурсів в інтересах себе та суспільства в цілому, стають ключем до зміцнення конкурентоспроможності Європи та покращення можливостей працевлаштування та адаптації робочої сили [204].

У зв'язку з цим, численні чинники визначають важливість неперервної освіти, зокрема: зміни у виконанні певних видів робіт, що вимагають кваліфікації; оновлення відповідних нормативних документів; відповідність до ринку праць з високою конкуренцією між країнами, рівень яких постійно зростає та ін. Все це може бути досягнуто за умови неперервної освіти фахівців, що відповідно сприятимуть забезпеченню.

У термінологічному словнику «Освіта дорослих», неперервна професійна освіта визначається, як «процес, спрямований на всебічний розвиток особистості, систематичне поповнення знань, умінь і навичок упродовж життя для інтелектуального, культурного і духовного розвитку особистості, удосконалення професійної компетентності та духовних потреб людини. Неперервність професійної освіти виражається в організаційній, змістовій єдності, наступності й взаємозв'язку усіх ланок професійної освіти із урахуванням актуальних, перспективних суспільних та економічних потреб, особистісних прагнень і можливостей. Забезпечується у державних і приватних навчальних закладах, у ході самоосвітньої діяльності» [94].

Дослідження О. Мельниченко присвячені розвитку освіти дорослих, її андрагогічним принципам та впливу на якість неперервної педагогічної освіти. Андрагогіка як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, забезпечує знаннями, що дозволяють формувати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих та створює теоретичні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набути загальних і професійних знань. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини, а її

предмет – соціальна освіта, тобто багатоаспектна неперервна освіта дорослих, яка здійснюється в інститутах формальної, неформальної та інформальної освіти відповідно до соціокультурних умов [97]. У дослідженні науковець дає визначення основним поняттям андрагогіки, серед яких важливим для нашого дослідження є: «неперервна освіта», яка визначається як цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта. Аналізуючи зміст даного поняття визначаємо, що самоосвіта (усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонука до прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності) та саморозвиток особистості (процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів діяльності) [97] в умовах неперервної освіти – є важливими процесами. Таким чином, у теоретичній парадигмі, неперервна освіта розглядається як необхідність систематичного поповнення та оновлення знань відповідно до сучасних вимог науково-технічного прогресу та соціокультурних змін, визначаючи її як ключовий елемент особистісного розвитку та професійної адаптації у динамічно змінюваному суспільстві. Така освіта передбачає інтеграцію різноманітних освітніх форм та рівнів, від базового навчання до післядипломної освіти, з акцентом на здатність індивіда до самоуправління, самоосвіти та самовиховання, підкреслюючи значення індивідуального підходу до навчання.

Неперервна освіта виступає як фундамент для реалізації особистісного потенціалу в сучасному соціокультурному та професійному просторі, відіграючи стратегічну роль у розвитку особистості та суспільства в цілому. Обґрунтування авторського наукового визначення неперервної освіти можна

здійснити, аналізуючи ключові аспекти та раціоналізуючи їх значення в контексті сучасних освітніх та соціальних вимог:

1. Системна інтеграція індивідуальних потреб: Неперервна освіта концептуалізується як динамічна система, спрямована на постійний розвиток особистості через інтегрований підхід. Вона активно реагує на постійно змінювані вимоги роботодавців, соціокультурні тренди та специфічні потреби учасників освітнього процесу. Це сприяє створенню освітнього середовища, де ресурси, навчальні програми та методики оптимізовані для забезпечення комплексної відповідності на всіх етапах життєвого циклу особистості. Системний підхід не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й забезпечує адаптивність до індивідуальних освітніх траєкторій, підтримуючи неперервність навчання і професійного розвитку.

2. Постійне збагачення та розвиток знань: Основну роль у неперервній освіті відіграє її орієнтація на безперервний процес навчання, який передбачає не лише оновлення наявних знань, але й здобуття нових компетенцій та навичок. Цей підхід є відповіддю на динамічні зміни у технологічному, економічному та соціальному контекстах, що ставлять перед професіоналами вимогу до постійного професійного оновлення та адаптації. Ефективне навчання в рамках неперервної освіти таким чином стає ключовим інструментом у підготовці кадрів, здатних швидко реагувати на змінні умови робочого середовища і підтримувати високий рівень професіоналізму

3. Від базової освіти до професійної кваліфікації, культурного розвитку та моральної зрілості: Неперервна освіта охоплює комплексні освітні вимоги, включаючи як загальноосвітні, так і специфічні професійні та культурні компетенції. Такий підхід сприяє збалансованому розвитку особистості, стимулюючи її інтелектуальне, професійне, культурне та етичне зростання. Ця система відіграє критичну роль у формуванні глибоко розвинутих і морально стійких особистостей, здатних до ефективної адаптації та професійного самовираження в швидко змінюваних сучасних умовах.

4. Перехід за межі традиційних освітніх структур: Неперервна освіта інтегрує як формальні, так і неформальні методики навчання, охоплюючи самоосвіту, онлайн-курси, професійні семінари, майстер-класи та інші альтернативні підходи. Ця багатогранність забезпечує ширший доступ до освітніх ресурсів, збільшує гнучкість в освітньому процесі та сприяє більш ефективній адаптації освітніх програм до індивідуальних потреб і вимог сучасного ринку праці. Таке розширення освітнього простору підтримує неперервний розвиток професіоналізму, стимулюючи інноваційний підхід до навчання та саморозвитку. Визначаємо *«неперервну освіту»* як комплексну освітню систему, спрямовану на постійний розвиток особистості у відповідь на динамічні соціокультурні та професійні зміни, яка інтегрує формальні та неформальні методи навчання для всебічного інтелектуального, професійного та культурного зростання.

Неперервна освіта є важливою передумовою формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, що обґрунтовує провідний концептуальний пріоритет сучасної освіти – її безперервність, яка визначає стратегічний вектор світового освітнього прогресу.

Для розробки системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами важливим є аналіз змісту понять дослідження: *«компетентність»*, *«комунікативна компетентність»*, *«іншомовна комунікативна компетентність»*. Зупинимось детальніше на підходах до тлумачення сутності цих понять. Відповідно до визначення, поданого в Законі України «Про вищу освіту» (2014), *«компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти»* (Про вищу освіту: Закон України, 2014) [165].

Зазначимо також, що це поняття представлено і в Національній рамці кваліфікацій України, яка визначає компетентність/компетентності як здатність особи виконувати певний вид діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, навички, цінності, інші особисті якості, а результатом навчання є компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), яких особа набуває та/або здатна продемонструвати після завершення навчання. Водночас видання «Національний освітній глосарій: вища освіта», компетентність / компетентності представляє як динамічну комбінацію знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою / навчальною програмою. Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника. Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями» [104, с. 32]. Отже, компетентність передбачає уміння вирішувати окремі завдання у професійному виді діяльності.

Завданням всіх освітніх програм є формування компетентностей, які розвиваються в межах навчальних дисциплін та оцінюються на різних етапах реалізації їх завдань. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти [100], затверджених наказом Міністерства освіти і науки України серед основних термінів та їх визначення (тезаурус) визначають «компетентність», як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей. У вищезазначеному документі подається наступна класифікація: *інтегральна компетентність* – узагальнений опис кваліфікації, що виражає її основні компетентнісні характеристики щодо професійної діяльності та/або навчання; *загальні компетентності* – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої

освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку; *спеціальні (фахові, предметні) компетентності* – компетентності, актуальні для конкретної предметної області, які є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю на певному рівні НРК.

У Міжнародній конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) під «стандартом компетентності» розуміється рівень підготовки, який повинен бути досягнутий для належного виконання покладених на судно завдань відповідно до узгоджених на міжнародному рівні критеріїв і містить в себе встановлені стандарти або рівні знань, розуміння та продемонстрованих навичок» [291].

Цілком поділяємо думки В. Желяскова, який розглядає компетентність, як набір компетентностей фахівця, потрібних для виконання діяльності у певній сфері. Для того, щоб досягти належного рівня компетентності та кваліфіковано виконувати професійну діяльність, потрібні знання і практичний досвід, що свідчать про наявність набору компетентностей, регульованих стандартами. Компетентність не має чітких лімітованих кордонів, вона спрямована на особисті досягнення людини, що базовані на самоосвіті, критичному мисленні, навичках самостійної роботи, умінні прогнозувати результати й можливі рішення, аналізі причинно-наслідкових зв'язків [55, с. 89]. В. Киливник визначає поняття компетентності, як значно ширше порівняно з поняттями знання, уміння та навички, оскільки воно враховує цілісний напрям особистості: здатність долати труднощі, мотивацію, ціннісні орієнтири, самостійність, стереотипи, творчу ініціативу, цілеспрямованість до мети тощо [70, с. 37]. Поняття «компетентність» визначено як інтегративну якість, що містить в собі такі головні аспекти: готовність до цілепокладання; готовність до дії; готовність до оцінювання; готовність до рефлексії [70, с. 36].

Компетентність, за визначенням М. Подоляк, це здатність особистості здійснювати певну професійну діяльність, взаємодіяти та комунікувати у суспільстві, яка ґрунтується на, здобутих раніше під час навчання, досвіді,

знаннях, уміннях, навичках та цінностях [123]. С. Шестопалова визначає компетентність – як багатоаспектну категорію, яка є частиною конкретних умов її реалізації, та передбачає, що людина вже володіє відповідними для посади компетентностями. Отже, компетентна в певній галузі людина повинна мати відповідні знання, навички та вміння, що дають їй змогу ефективно діяти та повно і всебічно характеризують її як професіонала [190].

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають, що використання мови, в тому числі і її вивчення, містить в себе дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів чи соціальних агентів розвивають низку компетентностей як загальних, так і комунікативних, мовленнєвих. Сформовані компетентності використовуються в міру необхідності в різних контекстах залежно від різних умов та різних потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності, до яких належать мовленнєві процеси продукції та/або сприйняття текстів, пов'язаних із певними темами у специфічних сферах. Керівництво цими діями з боку учасників веде до посилення або модифікації їх компетентностей. Компетентності тлумачаться як сума знань, умінь та характерних рис, що дають змогу особистості виконувати певні дії. Загальні компетентності – це ті, що не є специфічними для мовлення, але такі, що необхідні для будь-якого роду діяльності, в тому числі й мовленнєвої. Комунікативні мовні компетентності забезпечують людині можливість діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби [60, с. 36].

Імпонує тлумачення Г. Салащенко сутності поняття «компетенція», що розуміється комплексно та складається з різних компонентів: сукупності знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення відповідної професійної діяльності, властивостей особистості, а також потенційної здатності людини вирішувати різні задачі [133].

На підставі аналізу, сутність поняття «компетенція» визначається як знання та навички, властиві для певної діяльності. Поняття компетентності значно ширше порівняно з поняттями «знання», «уміння» та «навички»,

оскільки воно розуміється комплексно та складається з різних компонентів: сукупності знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення відповідної професійної діяльності, властивостей мотивації, ціннісних орієнтирів, сформованості до дії, до оцінювання та рефлексії. Отже, іншомовна компетентність передбачає не лише наявність навичок та вмінь, але й адекватне їх використання в конкретній мовленнєвій ситуації.

Теорії Бенджаміна Блума, які можуть бути застосовані для актуалізації процесу формування комунікативної майстерності на заняттях з іноземної мови [303], оновлювалися з часом, щоб відповідати сучасним освітнім вимогам. Особливо, це стосується таксономії Блума, яка була адаптована Лоріном Андерсоном [205] і Девідом Кратволом [302] у 2000 році. Ці оновлення включають перетворення категорій з іменників на дієслова і переміщення стадії оцінювання перед створенням, що дозволяє вчителям краще адаптувати таксономію до навчального процесу, зокрема у вивченні іноземних мов.

Таксономія Блума містить такі рівні:

1. Згадування (Remember) – здатність пригадувати інформацію.
2. Розуміння (Understand) – здатність пояснити ідеї та концепції.
3. Застосування (Apply) – здатність використовувати інформацію в новому контексті.
4. Аналіз (Analyze) – здатність розрізняти різні частини інформації.
5. Оцінка (Evaluate) – здатність оцінювати та критикувати.
6. Створення (Create/Design) – здатність створювати щось нове з різних елементів інформації.

Ці елементи мають велике значення для формування комунікативних навичок, оскільки вони дозволяють учням не тільки засвоювати мовний матеріал, а й активно його використовувати, що є ключовим у процесі вивчення мови.

Сучасна методика акцентує шість значущих компетентностей, розроблених на основі таксономічної теорії Б. Блума, які мають бути

актуалізовані в процесі формування комунікативної майстерності на занятті з іноземної мови:

1. Компетенція на рівні знань. На цьому етапі здобувачі освіти ставлять запитання для того, аби навчитися активізувати раніше засвоєну інформацію, ідеї або принципи. Рівень знань може включати в себе широкий спектр матеріалу, як-от: знання термінології, володіння конкретними фактами, обізнаність у питаннях визначення класифікацій і категорій, а також критеріїв і методології оцінювання природи мовних явищ відповідно до засвоєного на занятті матеріалу. На цьому рівні здобувачі тільки заохочують і спонукають пригадати те, що вони вже знають; їх не просять застосовувати методологію аналізу набутої інформації.

2. Компетенція на рівні сприйняття. На рівні сприйняття студенти мають продемонструвати своє розуміння сенсу й значущості ідей. Він є вищим за попередній, тому що учасники застосовують раніше отримані лінгвокультурологічні знання з метою оцінювання майбутніх мовно-сміслових перспектив. На рівні сприйняття аудиторії може бути запропоновано інтерпретувати факти або принципи, словниковий матеріал, коментувати графічний або медійний контент, обґрунтовувати методи й процедури. Питання на рівні розуміння спонукають студентів класифікувати, порівнювати, описувати, аналізувати або узагальнювати інформацію.

3. Компетенція на рівні застосування. На цьому рівні здобувачі освіти застосовують набуті знання в нових комунікативних ситуаціях. Вони можуть обрати й використати необхідні дані, застосувати концепції, правила, методики, принципи, закони, теорії для вирішення поставлених проблеми або завдання. Питання на рівні застосування стимулюють студентів до активної мовної діяльності, активізують навички модифікації необхідної інформації відповідно до її цільового призначення.

4. Компетенція на рівні аналізу. На цьому рівні студенти повинні вчитися диференціювати й систематизувати опрацьовані концепції, ідеї, теорії, аби краще зрозуміти їхню організаційну структуру й принципи

уніфікації. Вони мають уміти віднайти закономірності, що визначають прихований сенс поняття, проаналізувати співвідношення між частинами цілого й визначити головні організаційні принципи. Рівень аналізу вважається вищим за попередній рівень, оскільки вимагає розуміння як змісту, так і структури ідеї.

5. Компетенція на рівні синтезу. Безсумнівно, це високий етап володіння іншомовними комунікативними навичками. На рівні синтезу відбувається інтеграція концепцій і ідей у єдине ціле. Такі комунікативні навички можуть бути задіяні при написанні дослідницької роботи, укладанні класифікацій, що вимагає винайдення нової концептуальної структури або низки структур. Питання на рівні синтезу можуть допомогти студентам не тільки адаптуватися у новому мовному середовищі, організувати, збирати, класифікувати інформацію, а й висувати свою власну гіпотезу і співпрацювати щодо здобутих результатів.

6. Компетенція на рівні оцінки. На шостому рівні здобувачі освіти мають висловлювати власні думки й судження, аби вирішувати питання щодо об'єктивної оцінки здобутих результатів. Навчальні досягнення на цьому рівні є найвищими в когнітивній ієрархії цілей, тому що включають елементи всіх попередніх рівнів, а також передбачають набуття умінь свідомих оціночних суджень, заснованих на чітких критеріях. Питання на рівні оцінки спонукають студентів оцінювати значення теорій або концепцій, пропонувати систематизацію фактичного матеріалу на підставі аргументації й доказів.

Зазначено, що компетентність є складним, багатокомпонентним та міждисциплінарним поняттям, яке у різних авторів відрізняються за семантичною та логічною структурами. Компетентність описується як характеристика особистості і як цілісне утворення у структурі особистості, як система властивостей та регуляції особистості. Досить часто компетентність ототожнюється зі знаннями, вміннями, навичками, досвідом та здібностями. На основі аналізу можна визначити поняття «компетентність» як здатність особистості виконувати визначену професійну діяльність, яка заснована на

комплексній комбінації набутих під час навчання досвіду, знань, умінь, навичок і цінностей. Компетентність містить в себе не тільки знання та навички, але й мотивацію, ціннісні орієнтири, готовність до дії, оцінювання та рефлексії. Це багатогранне поняття передбачає здатність особи ефективно діяти в професійних ситуаціях, а також адаптуватися та розвиватися відповідно до вимог часу і специфіки професії. Компетентність охоплює інтегральні характеристики, загальні та спеціалізовані (фахові) аспекти, що забезпечують успішну професійну та соціальну діяльність індивіда. Це динамічна характеристика, яка розвивається в процесі освіти та самоосвіти, здатна до адаптації та самовдосконалення з метою відповіді на змінювані вимоги суспільства та ринку праці.

Таким чином, поняття «компетентність» можна розглядати як інтегративну якість особистості, яка містить в себе готовність та здатність до цілепокладання, дії, оцінювання та рефлексії в контексті професійної діяльності. Для розробки структури іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами необхідно дослідити всі аспекти феномену «комунікативна компетентність», та визначити її сутність.

Термін «комунікативна компетентність» має досить широкий спектр визначень: від здатності до спілкування, спроможності особистості встановлювати комунікативний контакт з оточенням до більш конкретного розгляду комунікативної компетентності – як знання культурних норм і правил спілкування; засвоєння соціальних стереотипів поведінки; володіння комунікативними вміннями і навичками; системна внутрішніх засобів регулювання комунікативних дій; набір умінь і навичок, одержаних на основі індивідуального досвіду, тобто маються на увазі операційно-технічні засоби спілкування [277, с. 50]. Це успішне використання різних комунікативних знань, умінь, навичок, а також набута або вроджена здатність встановлювати важливі контакти у соціумі [255].

Аналізуючи особливості вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями у закладах вищої освіти в умовах сучасної євроінтеграції, А. Савченко головною метою визначає оволодіння нею як засобом комунікації та опанування професійно спрямованою іншомовною компетентністю майбутніми фахівцями необхідною для професійної діяльності [132, с. 97].

З погляду теорії іншомовної мовленнєвої діяльності, на думку Г. Салащенко, компетентності в говорінні, читанні, письмі та аудіюванні формуються на базі лексичної та граматичної компетентності і належать до основ мовленнєвої компетентності. Компетенція в говорінні доповнюється компетенцією у вимові, компетенція в письмі – орфографічною компетенцією, в аудіюванні – умінням розрізняти фонетичні знаки, компетенція в читанні – умінням розпізнавати графічні знаки. Провідним компонентом у комунікативній компетентності є мовленнєві вміння, які формуються на основі мовних знань та навичок, а також лінгвокраїнознавчих та країнознавчих знань [133].

У контексті досліджуваної тематики варто зазначити, що термін «комунікативна компетентність» запровадив американський соціолінгвіст Д. Хаймс, який визначив його як знання правил розуміння і створення як інформаційного, так і соціального змісту висловлювання [238]. Важливо відмітити, що комунікативна компетентність виступає як механізм передачі та приймання інформації, спілкування та адаптації до конкретної ситуації. З іншого боку, мовна компетенція залежить від глибокого розуміння структури мови, що, хоч і часто залишається поза межами свідомого усвідомлення або не є відразу доступною для неформального обговорення, все ж несе важливе значення для того, щоб точно виразити задумане мовцем.

Професійну комунікативну компетентність С. Барсук у своєму дослідженні визначає як мовну поведінку, яка є специфічною для професійного середовища і здійснюється у межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням та спеціалізацією. Навчання мовленнєвих умінь та мовних знань розглядається як цілісний механізм виконання комунікативних

завдань у рамках навчальної ситуації, які є типовими щодо професійного спілкування: під час несення навігаційної вахти, радіо перемови, обслуговування пасажирів/членів екіпажу, спілкування в межах виконання персональних обов'язків, спілкування з метою забезпечення безпеки життєдіяльності на борту судна [8, с. 64].

Таким чином, «комунікативна компетентність» охоплює здатність індивіда до ефективного спілкування та встановлення зв'язку з оточенням, включаючи не лише процес передачі та приймання інформації, але й адаптацію до різноманітних комунікативних ситуацій. Це поняття передбачає широкий спектр вмінь: від володіння мовними засобами, знання культурних норм і правил спілкування до засвоєння соціальних стереотипів поведінки. Особливо це стає важливим у контексті професійної діяльності, де комунікативна компетентність виступає як мовна поведінка, адаптована до специфіки професійного середовища та ситуативного контексту. Вона передбачає володіння спеціалізованими мовленнєвими вміннями та знаннями, необхідними для виконання конкретних комунікативних завдань, що вимагаються в професійному спілкуванні. Таким чином, *«комунікативна компетентність» вимагає інтеграції мовних, лінгвокраїнознавчих, країнознавчих знань та навичок, що дозволяють особистості ефективно функціонувати у мовному та соціокультурному контексті.*

Для фахівців з навігації і управління суднами комунікативна компетентність є критично важливою здатністю, що дозволяє ефективно здійснювати спілкування та взаємодію у специфічно професійному контексті морської індустрії. Вона передбачає глибоке розуміння та застосування спеціалізованої мовної поведінки, адаптованої до умов і вимог навігації, безпеки, технічного обслуговування, радіозв'язку, а також обслуговування членів екіпажу. Ця компетентність охоплює знання та вміння, необхідні для виконання завдань, які можуть виникати під час навігаційної вахти, забезпечення безпеки життєдіяльності на борту, ефективної взаємодії з метою забезпечення координації дій екіпажу та управління судном у різноманітних,

іноді критичних, ситуаціях. Натепер проблема формування «іношомовної комунікативної компетентності» є предметом багатьох досліджень. Існує чимало визначень поняття, деякі з них представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Тлумачення поняття «іношомовна комунікативна компетентність»
у різних дослідженнях**

1. З. Хало, І. Волошанська [174]	Іношомовна комунікативна компетентність розглядається як сукупність знань, умінь, навичок, володіння якими дозволяє студентам практично користуватися іноземною мовою в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови.
2. О. Павленко [116]	Іношомовна комунікативна компетентність є інтегрованим компонентом комунікативного менеджменту, комунікативної та професійної компетентностей, який передбачає опанування мовою та професійно орієнтованим мовленням на варіативно-адаптивному рівні, а також на рівні вільного ділового спілкування (для фахівців, що мають високий рівень комунікативно-професійної компетентності), розв'язання завдань щодо формування позитивного іміджу організації або особи.
3. О. Єфімова [53].	Іношомовна комунікативна компетентність – складне, інтегральне особистісне утворення, що уможливорює здатність комунікувати у процесі іношомовного фахово зорієнтованого спілкування. Така компетентність має бути цілісною, системною, поліфункціональною та мобільною.
4. С. Шестопалова [190].	Іношомовна комунікативна компетенція передбачає сформованість знань, вмінь та навичок, які забезпечують можливість успішного використання іноземної мови як у професійній діяльності під час реального спілкування

Продовження табл. 1.1

		з метою обміну досвідом, обговорення проблем державного та місцевого значення, так і під час самоосвіти й саморозвитку особистості.
5.	Ю Задунайська [61].	Іншомовна комунікативна компетентність постає як особливий вид професійної компетентності, яка визначається як готовність та здібність до оволодіння предметними, науковими знаннями в професійному спілкуванні.
6.	Н. Юхно [197].	Іншомовна компетентність – інтегративна особистісно-професійна освіта, яка визначає здатність та готовність фахівця до креативного вирішення практико-орієнтованих та інформаційно-комунікативних завдань у галузі професійної діяльності та іншомовного професійно орієнтованого спілкування.
7.	Д. Вороніна [25]	Іншомовна комунікативна компетентність є комплексом знань, умінь, навичок та особистісних якостей рівень сформованості яких дозволяє майбутньому спеціалісту ефективно здійснювати іншомовну, а отже, міжмовну, міжкультурну і міжособистісну комунікацію. Оволодіння іноземною мовою сприятиме як удосконаленню процесу формування ІКК фахівців, так і розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, набуття особистісно значущих для кожного знань та вмінь.
8.	П. Васільєва [18]	Іншомовна комунікативна компетентність є важливим компонентом комунікативної культури й невіддільним складником підготовки сучасних фахівців для подальшого застосування набутих знань, умінь, навичок та особистісних якостей в іншомовному середовищі, здійснення міжмовної, міжкультурної та міжособистісної комунікації

Аналіз сучасних досліджень у сфері ІКК підкреслює поліфонічність підходів до тлумачення даного поняття. В академічному дискурсі можна виокремити декілька ключових напрямків у визначенні цього терміна. Представники *першого напрямку* вбачають у іншомовній комунікативній компетентності інтегроване формування особистості, що містить оволодіння іноземною мовою як результат освітнього процесу. Це розуміння передбачає, що компетентність має прямий вплив на рівень професіоналізму майбутнього фахівця виражає його ключові компетентності у професійній діяльності та освітньому контексті (за О. Павленком, М. Галицькою, О. Єфімовою). *Другий напрямок* визначає ІКК як сукупність знань іноземної мови, умінь і досвіду, необхідних для ефективного вирішення стандартних комунікативних завдань. *Третій напрям* акцентує на здатності здійснювати міжкультурну та професійно орієнтовану комунікацію, вважаючи її вирішальним аспектом ІКК (за С. Козаком, А. Андрієнком, С. Ніколаєвою, О. Волошиною). Таким чином, розгляд іншомовної комунікативної компетентності в науковій літературі демонструє її багатовимірність та взаємопов'язаність з широким спектром лінгвістичних, культурологічних, педагогічних та професійних аспектів.

Цілком погоджуємося з твердженням Д. Демченко про те, що іншомовна компетентність представника певної професійної галузі розглядається як якість особистості, котра характеризується продуктивністю іншомовної діяльності (тобто мовленнєвою діяльністю іноземної мови), високим рівнем творчого мислення, який забезпечує декодування іншомовної інформації професійного характеру. Дослідниця характеризує іншомовну компетентність як ту, що містить цілісний комплекс знань у мовній і професійній сферах, умінь застосовувати ці знання в практичній професійній діяльності [39, с. 46-47]. Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, іншомовна компетентність – «це здатність функціонувати у реальних умовах спілкування, тобто в динамічному обміні інформацією». При цьому робиться акцент на успішності іншомовної комунікації, яка залежить як від сформованості і бажання комуніканта висловлювати свої думки іноземною

мовою, так і користуватися власним словниковим запасом та граматичними структурами для передачі повідомлення [60, с. 56].

Іншомовна комунікативна компетентність здобувача освіти в науковому дискурсі концептуалізувати як комплексна, інтегральна особистісна характеристика, яка наділяє індивіда здатністю до ефективної комунікації в рамках фахово орієнтованого іншомовного спілкування. Таке визначення передбачає, що ІКК не тільки забезпечує використання іноземної мови як інструменту спілкування, але й вимагає цілісності, системності, поліфункціональності та мобільності в контексті міжкультурної взаємодії. Отже, міжкультурна компетентність виступає як невід'ємний компонент ІКК, що сприяє розвитку здатності здобувачів освіти адаптуватися та ефективно функціонувати у міжнародному освітньому, професійному та соціокультурному просторі.

Проблематику поняття іншомовна професійна комунікативна компетентність представлена М. Подоляк і обґрунтовано як сукупність знань, умінь, навичок та досвіду, які були сформовані в процесі навчання особистості іншомовних та спеціальних (предметних) компонентів, призначених для вузькопрофесійної, міжособистісної, міжкультурної комунікації. Продемонстровано, що результатом формування професійної іншомовної комунікативної компетентності є здатність фахівця та професіонала вміло, ефективно та доцільно використовувати знання іноземної мови у процесі комунікації у відповідній сфері [123]. Визначено, що іншомовна професійна комунікативна компетентність формується на основі здобутих знань зі спеціальності, оскільки неможливо вивчити професійні терміни, доцільність та правильність їхнього використання, не знаючи їхнього значення.

Комплексний аналіз домінуючих трактувань концепції *«іншомовної комунікативної компетентності»* в академічному полі дозволяє ідентифікувати декілька фундаментальних підходів до розуміння даного явища. Відповідно до першої концептуальної позиції, ІКК розглядається як

комплексне інтегроване формування особистості, ключовою функцією якого є забезпечення здатності до комунікації в контексті іншомовного спілкування, що розвивається як результат освітнього процесу. Другий підхід акцентує на здатності особистості ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію, адекватно взаємодіяти з представниками інших культур, та вмінні розв'язувати міжособистісні та міжкультурні конфлікти. Третій підхід вбачає в ІКК сукупність лінгвістичних знань, умінь і навичок, що передбачає високий рівень володіння як вербальними, так і невербальними комунікативними стратегіями, розвиваючись через практику моделювання професійної іншомовної діяльності. Таким чином, різноманітність підходів до вивчення ІКК підкреслює її багатогранність як наукової категорії та важливість у контексті міжкультурної взаємодії та професійного розвитку особистості.

З вищезазначених підходів до розуміння іншомовної комунікативної компетентності, що були представлені, можна сформулювати визначення поняття для застосування у дослідженні професійної діяльності фахівців з навігації і управління морськими суднами.

«Іншомовна комунікативна компетентність» у цьому контексті може бути визначена як інтегративна, структуроутворююча та особистісно-професійна характеристика, що об'єднує спеціалізовані знання, уміння та навички у галузі іноземної мови з мотивами та цінностями, які сприяють систематичному та усвідомленому застосуванню цих компетентностей для організації та ведення професійної діяльності, включаючи здатність до ефективної міжкультурної комунікації.

Таке визначення враховує важливі аспекти, які були висвітлені у різних концепціях ІКК, і призначене для адаптації до конкретного професійного контексту фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Важливим для нашого дослідження є конкретизація змісту основних компонентів ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

У структурі іншомовної комунікативної компетентності науковці виділяють компоненти по-різному. Представимо деякі основні ідеї:

Т. Кравчина визначила наступну структуру іншомовної комунікативної компетентності, яка складається з п'яти основних компонентів: 1) лінгвістична компетенція; 2) прагматична компетенція; 3) соціокультурна й лінгвокраєзнавча компетенція; 4) дискурсивна компетенція; 5) паралінгвістична компетенція [79].

Оптимальна структура іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців немовних спеціальностей представлена єдністю взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів (лінгвістичного, соціального, культурологічного, інтерактивного, апперцептивного, прагматичного) [198].

Формуючи ІКК здобувачів освіти, на думку І. Вяхк, слід забезпечити мовними засобами іноземної мови, за допомогою яких вони можуть реалізувати всі функції спілкування: інформаційно (пізнавальну, когнітивну), регулятивну (спонукальну), емоційно оцінну (ціннісно-орієнтаційну), етикетну. Не менш важливим завданням є навчити здобувачів освіти виходити з положення за браком іншомовних мовних засобів (компенсаторними вміннями) – використовувати перифраз, замінювати потрібне слово синонімом і тому подібне [26].

М. В. Подоляк визначає наступні взаємопов'язані компоненти: *лінгвістично-професійний*, який охоплює усі засоби та елементи мови та мовлення, які особистість має знати для здійснення комунікації, тобто це мова, яку фахівець використовуватиме в майбутньому професійному спілкуванні; *соціокультурний*, який передбачає вміння фахівця правильно, доречно та вміло використовувати мову у відповідному суспільстві або країні. Він сприяє кращому розумінню та висловленню своїх думок фахівцем; *прагматичний* – принципи формування, організації та структурування повідомлень. Передбачає вміння логічно та правильно висловлюватися, щоб

співрозмовник міг повністю зрозуміти повідомлення, закодоване мовцем [123].

Науковець О. Тур пропонує варіанти структури формування комунікативної компетентності особистості і зазначає, що комунікативна компетентність містить не лише когнітивний (знання) та операційно-технічний (навички, вміння) компоненти, а й мотиваційний, етичний, соціальний, поведінковий та інші. Дослідниця обґрунтовує, що комунікативна компетентність не є вродженою здібністю, а формується у взаємодії з соціальним середовищем, у ході набуття соціального та комунікативного досвіду. Також науковець пропонує виділити в структурі іншомовної комунікативної компетентності особистості комунікативну, полікультурну, соціально-інформаційну, суспільно-політичну компетентності, а особистісні та індивідуальні якості людини розглядати як невід'ємний і важливий компонент цих компетентностей [163].

На основі сучасних педагогічних підходів нами визначено наступні компоненти іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами: подано на рис. 1.1. **Аксіологічно-мотиваційний компонент** (усвідомлення необхідності емоційно-ціннісного ставлення до оволодіння іншомовними знаннями необхідних для професійної діяльності), **когнітивний** (розвиток спеціалізованих професійних знань, умінь та навичок оволодіння здобувачами вищої освіти іноземною мовою для спеціального призначення); **соціокультурний компонент** (розвитку кроскультурних здібностей) та **регулятивно-діяльнісний** (реалізація практичних навичок, умінь і досвіду реалізовувати професійне спілкування у конкретних професійних ситуаціях).

Аксіологічно-мотиваційний компонент – система цінностей і мотивів формування і підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. У своїх наукових доробках науковці розглядають мотивацію навчально-пізнавальної діяльності,

Іншомовна комунікативна компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами								
аксіологічно-мотиваційний компонент	усвідомлення необхідності емоційно-ціннісного ставлення до оволодіння іншомовними знаннями необхідних для професійної діяльності	Ціннісна орієнтація Мотиваційна стимуляція Формування мотиваційних установок						
когнітивний	розвиток спеціалізованих професійних знань, умінь та навичок оволодіння здобувачами вищої освіти іноземною мовою для спеціального призначення	Лінгвістичні аспекти <table border="1" style="border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">Фонетика</td> <td style="padding: 5px;">вимова, аудіальне сприйняття</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Граматика</td> <td style="padding: 5px;">граматичні структури професійного стилю</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Лексика</td> <td style="padding: 5px;">професійна термінологія</td> </tr> </table> Професійна комунікативна діяльність говоріння (уміння обговорювати процедури завантаження/виваження, обговорювати особливості) читання (глибоке розуміння фахових текстів) аудіювання (запис інформації з імітованої телефонної розмови) письмо (складання звітів, аналізу та синтезу отриманої інформації)	Фонетика	вимова, аудіальне сприйняття	Граматика	граматичні структури професійного стилю	Лексика	професійна термінологія
Фонетика	вимова, аудіальне сприйняття							
Граматика	граматичні структури професійного стилю							
Лексика	професійна термінологія							
регулятивно-діяльнісний	реалізація практичних навичок, умінь і досвіду реалізувати професійне спілкування у конкретних професійних ситуаціях	Готовність до міжособистісної діяльності: робота в команді, управління екіпажем, розвинені лідерські здібності Розуміння та здатність застосувати мовні знання у специфічних професійних контекстах та критичних ситуаціях; розуміння та здатність застосовувати міжнародні морські правила та регуляції в комунікації Здатність працювати у міжнародному середовищі (сприймати культурні відмінності).						

Рис. 1.1. Структура іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

як важливий чинник удосконалення підготовки здобувачів освіти. З урахуванням цього однією з актуальних проблем сучасних закладів освіти є побудова такого освітнього процесу, який може бути основою для формування та розвитку мотиваційної сфери здобувачів освіти. До поняття «мотивація» входить цілий комплекс аспектів, під якими розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки, ідеали. Головною характеристикою мотиваційної сфери є ієрархія мотивів, що дозволяє виявити особистісний зміст діяльності для будь-якої людини. Отже, мотивацією для здобувача освіти виступає бажання вчитися не тільки заради досягнення академічної мети, але і для професійного росту [104, с. 31]. Реалізація мотивів оволодіння іншомовними знаннями здійснюється в процесі ціннісної орієнтації, відбиваючи спрямованість особистості здобувача освіти на досягнення визначеної мети професійної підготовки.

Формування ціннісного відношення до іноземної мови, на думку Д. Демченко, дає можливість вирішувати низку професійно значущих завдань: озброювати здобувачів освіти знаннями про те, що вони знають, вже вміють і якими є межі цих умінь відносно використання іноземної мови в майбутній професійній діяльності; виховувати в них бажання займатися самоосвітою; розвивати прагнення відкривати для себе нові можливості іноземної мови в формуванні іншомовної компетентності особистості [39]. Отже, аксіологічно-мотиваційний компонент стимулює прагнення до самореалізації та позитивного ставлення до формування ІКК.

Аксіологічно-мотиваційний компонент містить систему цінностей, мотивів та мотиваційних установок, які спрямовують і стимулюють навчально-пізнавальну діяльність у контексті професійної підготовки та саморозвитку. Виходячи з аксіологічного підходу, цей компонент відіграє вирішальну роль у формуванні ставлення до навчання іноземних мов як до засобу досягнення професійних цілей і самореалізації в майбутній кар'єрі.

У рамках ІКК аксіологічно-мотиваційний компонент виконує кілька ключових функцій:

– Ціннісна орієнтація – формування усвідомлення важливості іноземної мови як інструменту професійної ефективності та міжкультурної взаємодії.

– Мотиваційна стимуляція – розвиток внутрішньої мотивації до навчання за допомогою визначення персональних професійних цілей і перспектив.

– Формування мотиваційних установок – стимулювання інтересу та бажання займатися самоосвітою і саморозвитком в галузі іноземних мов.

Когнітивний компонент ІКК [186] представляє собою комплекс систематизованих знань і навичок, що забезпечують розуміння та використання широкого спектра лінгвістичних аспектів мови. Цей компонент трансцендує базове володіння мовою, вимагаючи від осіб не лише дотримання програмного мінімуму, але й здатності до глибокого аналізу мовної структури, її функціональних особливостей та використання відповідних мовних норм у різних комунікативних контекстах.

Основні елементи когнітивного компоненту ІКК можна деталізувати наступним чином:

1. **Фонетика:** вивчення фонетичної системи мови становить основу для розвитку правильної вимови та розуміння на слух. Цей сегмент охоплює акустичні та артикуляційні характеристики звуків, що є фундаментальним для аудіального сприйняття мовних одиниць.

2. **Граматика:** засвоєння граматичних структур містить в себе детальне ознайомлення з морфологічними і синтаксичними правилами мови, які використовуються в діловій кореспонденції та професійній літературі. Розуміння цих структур є критичним для адекватного мовного вираження та інтерпретації текстів.

3. **Лексика:** опанування лексичного запасу, особливо професійної термінології, необхідно для ефективної роботи з міжнародними документами та професійного спілкування у специфічних галузях. Важливим є також знання ідіом та сталі вирази, які збагачують мовну компетенцію та сприяють гнучкості мовлення.

Когнітивний блок також активно взаємодіє з мовленнєвими знаннями, спрямованими на розвиток ключових комунікативних навичок у таких сферах мовленнєвої діяльності як говоріння, аудіювання, читання та письмо. Цей процес містить не тільки освоєння лексико-граматичного матеріалу, але й розвиток здатності до ефективної комунікації в різноманітних соціокультурних контекстах, що передбачає здатність до адаптації та відповідності культурно-специфічним нормам поведінки.

Мовна та мовленнєва компетентності становлять ключові інтегральні елементи лінгвістичного компонента ІКК та їх розвиток залежить від широкого спектру чинників, таких як освітній рівень, професійний досвід, а також від індивідуальних характеристик особистості, що володіє мовою. За даними джерела [147], асоціативні зв'язки між мовними одиницями в свідомості особи сприяють формуванню розгалуженого лексикону та підвищують гнучкість мовлення, що, в свою чергу, забезпечує більшу адаптивність до різних комунікативних умов. Це дозволяє особі ефективно налаштовувати своє мовлення відповідно до специфіки ситуації, сприяючи оптимальній комунікації і взаєморозумінню.

Отже, когнітивний компонент ІКК служить основою для вдосконалення професійної ефективності та міжкультурного діалогу, інтегруючи лінгвістичні знання та вміння в єдину систему особистісного та професійного зростання. Цей компонент відіграє ключову роль у формуванні готовності особи до ефективної роботи в міжнародному середовищі, сприяючи глибшому розумінню та адаптації до культурних розбіжностей.

У нашому дослідженні ми зосереджуємо значну увагу на розробці критеріїв для визначення та систематизації освітніх цілей у когнітивній сфері. Значний внесок у цю роботу зробила група американських педагогів та психологів під керівництвом Б. Блума [20]. Їх робота, відома як таксономія Блума, надає структуру для класифікації рівнів освітніх досягнень, що містить шість основних категорій: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінювання. Кожен з цих рівнів засвоєння детально аналізується нижче, з

метою глибшого розуміння як ці елементи впливають на формування навчальних цілей і які можуть бути методологічні підходи для їх реалізації в освітньому процесі.

Таксономія Блума визначає шість рівнів когнітивних досягнень, які систематизують процес навчання та засвоєння матеріалу:

1. **Знання:** Цей рівень охоплює здатність учнів запам'ятовувати та відтворювати здобуту інформацію, таку як терміни, основні факти, методи та теорії, що лягають в основу дисципліни.

2. **Розуміння:** На цій стадії увага приділяється здатності студентів встановлювати зв'язки між засвоєними знаннями, переформулювати інформацію у різних формах та мовах, а також інтерпретувати та прогнозувати події на основі навчального матеріалу.

3. **Застосування:** Описує здібності учнів використовувати набуті знання у нових, практичних ситуаціях, включаючи застосування правил, методів, та аналіз матеріалу з метою його практичного використання.

4. **Аналіз:** Містить здатність аналізувати структуру матеріалу, виявляючи організаційні засади та взаємозв'язки між елементами, що сприяє глибшому розумінню теми.

5. **Оцінювання:** На цьому рівні учні розвивають здібності оцінювати матеріал за допомогою заздалегідь визначених критеріїв, роблячи обґрунтовані висновки та критично оцінюючи аргументи.

6. **Синтез:** Вказує на можливість студентів об'єднувати різні частини знань для створення нового цілого з новими характеристиками, що може проявлятися у формі комплексних повідомлень, планів дій, або концептуальних моделей.

Кожен рівень таксономії Блума вимагає від студентів інтенсивної когнітивної залученості і більш глибокого розуміння матеріалу, що забезпечує послідовний розвиток навичок критичного мислення і аналітичних здібностей. Ця структура навчальних цілей і методологія їх оцінювання є

фундаментальною для забезпечення глибокого та систематичного освітнього процесу.

Враховуючи вищезазначене, можна сформулювати наступні висновки щодо формування ІКК для фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами. Фахівці повинні володіти базовими знаннями спеціалізованої лексики, термінології та основних понять, що стосуються морської навігації та управління суднами, включаючи знання міжнародних морських правил, процедур безпеки та експлуатації суднових систем. Вони мають здатність інтерпретувати та перекладати морську документацію, розуміти інструкції та встановлювати зв'язки між теорією та практичним застосуванням навчального матеріалу в реальних умовах. Застосування теоретичних знань у практичних ситуаціях на морі, включно з управлінням судном в різноманітних погодних умовах та екстрених ситуаціях, є критично важливим. Також необхідно аналізувати ситуації, виявляти потенційні ризики та визначати оптимальні рішення для ефективного управління судном. Критична оцінка наявної інформації, включаючи метеорологічні дані, навігаційні звіти та інші вхідні дані для прийняття обґрунтованих рішень є невід'ємною частиною їхньої компетентності. Інтеграція різноманітних аспектів знань і навичок для формування комплексних стратегій управління судном, які враховують технічні, метеорологічні та гуманітарні фактори, також є ключовою вимогою.

Таким чином, когнітивний компонент ІКК для фахівців з навігації і управління морськими суднами передбачає глибоке засвоєння мови у контексті їхньої професії, що дозволяє їм ефективно спілкуватися та вирішувати завдання на міжнародному рівні.

Когнітивний компонент ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами передбачає володіння *письмовими уміннями*. До таких належать складання звітів про проведення робіт, пошкодження вантажу, події, що сталися під час морського переходу, опис допоміжних навколишніх засобів в судноводінні, корегування на картах, запис інформації з імітованої телефонної

розмови та інше. Когнітивний компонент ІКК в контексті професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективного виконання професійних завдань у міжнародному середовищі. Цей компонент передбачає не лише володіння мовою на достатньому рівні для здійснення комунікації, а й здатність до глибокого розуміння фахових текстів, складання звітів, аналізу та синтезу отриманої інформації, що є невід'ємною частиною професійної діяльності в сфері мореплавання. Дослідження в галузі прикладної лінгвістики та психолінгвістики [11; 86; 88; 15; 124] підкреслюють важливість когнітивного компонента у вивченні іноземних мов, асоціюючи його з здатністю до аналізу, розуміння, запам'ятовування та використання мовних одиниць у контексті професійної діяльності. У контексті мореплавання, це передбачає розуміння специфічних термінів, правил, інструкцій та норм, що регулюють міжнародне мореплавство. Морське судноводіння вимагає спеціалізованих знань, у тому числі вміння складати звіти про проведення робіт, описувати події та пошкодження вантажу, що сталися під час морського переходу, та користуватися навігаційними картами. Ці уміння мають бути підкріплені знаннями мови, що дозволяє фахівцям ефективно комунікувати у міжнародному середовищі, забезпечуючи безпеку і ефективність морських.

Теоретичний та практичний аналіз свідчить [92; 59; 144], що письмова комунікація відіграє ключову роль у професійній діяльності фахівців з навігації і управління морськими суднами, оскільки вона є основним засобом документування та обміну інформацією між суднами, портовими установами та іншими регулюючими органами. Здатність чітко та структуровано викладати думки у письмовій формі є необхідною для забезпечення якості та надійності професійної комунікації. Актуальність таких навичок зростає у зв'язку з посиленням міжнародних вимог до документації та звітності в морській галузі. Не випадково освітні програми для фахівців з навігації і управління морськими суднами наголошують на важливості розвитку письмової грамотності як частини професійної компетенції. Це підкреслює

потребу в систематичному включенні практик письмового спілкування в навчальний процес, спрямований на формування ефективних комунікативних здібностей майбутніх фахівців.

У підсумку, когнітивний компонент ІКК є критично важливим для фахівців з навігації і управління морськими суднами, оскільки він забезпечує необхідну основу для ефективної *письмової комунікації в професійній сфері*. Здатність до складання звітів, документації подій та ведення записів є вирішальною для успішної взаємодії в міжнародному мореплавному контексті та для забезпечення безпеки морських перевезень.

Значне місце займає знання морської *термінології* іноземною мовою, оскільки вона є основою будь-якої професійної інформації. З метою уникнення численних інцидентів на борту, які викликані непорозумінням із багатомовною командою, Міжнародна морська організація затвердила «Стандартні фрази морського спілкування (SMCP) Міжнародної морської організації (ІМО)» [243]. Таким чином, важливим завданням освітнього процесу – надати здобувачам освіти необхідні професійні знання і мовні навички для роботи на борту, що дозволяє максимально скоротити кількість людських помилок, які призводять до аварій. Стандартні фрази морського спілкування (SMCP) затверджені для того, щоб стандартизувати мову, що використовується для зв'язку, а також для внутрішнього суднового спілкування на судах із багатомовною командою.

У ході формування когнітивного компоненту ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами мають бути сформовані навички *читання* інструкцій та текстів професійного спрямування, сприймання на слух аудіо записи, розвиток уміння писати особисті та ділові листи, уміння обговорювати процедури завантаження/виваження, процедури зачищення трюмів, обговорювати особливості управління судном, а також висловлюватися щодо правил безпеки та процедур перевезення небезпечних вантажів, використовуючи SMCP, описувати допоміжні засоби судноводіння: вогні, звукові сигнали, буї. У контексті визначеного компоненту необхідним є

володіння навичками імітування комунікації під час проходження вузькостей, під час перебування судна у системі розподілу руху.

Результати проведеного дослідження висвітлено у наших публікаціях [186; 81; 82] і свідчать про те, що навчання здобувачів освіти стандартним фразам для спілкування в морі слід здійснювати на основі реальної практики в морській галузі і шляхом застосування відповідних сучасних методів вивчення мови. Вивчення стандартних фраз має здійснюватися системно і послідовно, для чого необхідно розробити тематично орієнтовану і методично обґрунтовану систему завдань і послідовність їх виконання. Отже, вказана специфіка англійської морської термінології зумовлює необхідність її врахування в процесі навчання здобувачів освіти вищих навчальних закладів із метою формування їхньої ІКК.

Враховуючи вищезазначене, когнітивний компонент ІКК для фахівців з навігації і управління морськими суднами можна визначити так:

Когнітивний компонент іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами охоплює інтегрований набір систематизованих знань та вмінь, які включають в себе широкий спектр лінгвістичних аспектів, таких як фонетика, граматики, та лексика, з особливою увагою до професійної термінології. Цей компонент передбачає не лише базове володіння мовою на рівні програмного мінімуму, але й спроможність ефективно застосовувати мовні знання у контексті структури мови, її функціонування та використання мовних норм для розвитку мовленнєвих навичок у ключових видах мовленнєвої діяльності, включаючи говоріння, аудіювання, читання та письмо. Значення цього компоненту в професійній діяльності полягає в забезпеченні ефективного виконання завдань у міжнародному середовищі через глибоке розуміння фахових текстів, складання звітів, аналізу та синтезу отриманої інформації, а також вміння чітко та структуровано викладати думки у письмовій формі для якісної та надійної професійної комунікації. Цей компонент відіграє ключову роль у розвитку професійної ефективності та міжкультурної комунікації,

забезпечуючи інтеграцію лінгвістичних знань та навичок у комплексній системі особистісного та професійного розвитку фахівця.

Регулятивно-діяльнісний компонент (практичні навички, уміння використовувати мовні знання для вирішення професійних задач і досвід проявляти їх у конкретній ситуації). Цей компонент передбачає здатність і готовність до міжособистісної діяльності: робота в команді (що вимагає навички міжособистісних стосунків), здатність до спілкування з фахівцями з інших галузей; здатність працювати у міжнародному середовищі (сприймати культурні відмінності). Регулятивно-діяльнісний компонент ІКК займає центральне місце у процесі професійного становлення фахівців з навігації і управління морськими суднами враховуючи їх високу відповідальність та необхідність взаємодії в міжнародному морському середовищі. Цей компонент охоплює розуміння та застосування мовних знань у специфічних професійних контекстах, що включає, але не обмежується, навігацією, безпекою, управлінням судном та міжкультурною взаємодією.

Погоджуємося з думкою Д. Демченко, що з точки зору вимог до рівня підготовки випускників ЗВО, іншомовна компетентність є інтегральною характеристикою якості підготовки здобувача освіти, що пов'язана з здатністю цільового осмислення застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо певної професійної діяльності і покликано забезпечити комплексне досягнення цілей. Оволодіння іноземною мовою в неможливих вищих закладах ставить за мету «досягнення такого рівня комунікативної компетентності, який дозволяє використовувати знання іноземної мови на практиці у фаховій діяльності спеціаліста» [39].

У контексті даного компоненту ІКК розглядаємо регулятивні аспекти: адаптація до міжкультурного середовища та комунікація у критичних ситуаціях. Під час проведення теоретичного дослідження [47; 213; 245; 239] визначено, що адаптація до міжкультурного середовища в умовах міжнародного судноводіння, де екіпажі та партнери походять з різних культурних середовищ, здатність до культурної адаптації є критично

важливою. Регулятивно-діяльнісний компонент вимагає від фахівців уміння сприймати та поважати культурні відмінності, ефективно комунікувати та уникати міжкультурних конфліктів.

Ключовим елементом в процесі формування ІКК є здатність розуміти та ефективно використовувати міжнародні морські правила і норми при взаємодії з портовими властями, іншими суднами та регуляторними органами. Це особливо важливо, коли комунікація відбувається в мультикультурному та багатомовному середовищі. Вміння чітко та правильно спілкуватися з урахуванням культурних та мовних особливостей сприяє покращенню взаєморозуміння на всіх рівнях міжнародної морської діяльності.

Для забезпечення ефективного міжкультурної комунікації важливим є соціокультурний аспект [203; 301; 285]: розвиток кроскультурних здібностей, відображає знання національного менталітету, усуває культурологічні та культурознавчі труднощі, дає можливість усвідомлено розширити власний світогляд, уявлення про іншу соціокультурну спільність. Соціокультурний аспект іншомовної компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами міжнародних рейсів має формуватися на основі: впровадження культурологічного підходу до вивчення іноземної мови; створення широкого освітнього середовища; сформованості інтеркультурної та транскультурної свідомості для визнання існування іншої національно-культурної ідентичності та інше. Таким чином, у процесі реалізації професійної діяльності роботи судноводія в багатонаціональному середовищі важливе значення належить освіті, середовищу, врахування загальнолюдських та національних цінностей, орієнтація на співпрацю та діалог, виховання людини демократичного світогляду, яка з повагою ставиться до традицій і культур світу.

У процесі теоретичного дослідження виявлено [108; 13; 306; 261; 299], що комунікація у критичних ситуаціях вимагає від фахівців можливості чітко та ефективно передавати інформацію під час надзвичайних подій, таких як морські аварії чи непередбачувані метеорологічні умови, що є критично

важливим для забезпечення безпеки. Регулятивно-діяльнісний компонент містить розвиток навичок, які дозволяють чітко комунікувати вказівки та приймати стратегічні рішення у моменти критичної необхідності. Це забезпечує здатність оперативно реагувати на кризові ситуації, мінімізувати ризики та зберігати контроль над обстановкою, що є ключовим для успішного управління безпекою на морі.

У контексті професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, регулятивно-діяльнісний компонент ІКК займає особливе місце. Однією з ключових задач у цьому аспекті є **управління екіпажем**, яке передбачає не лише знання мови для щоденного спілкування, але й володіння навичками управління людьми. Це особливо важливо, враховуючи, що екіпажі часто складаються з представників різних культур, що може впливати на підходи до авторитету, розподілу обов'язків і командної взаємодії. У процесі нашого дослідження [185; 183], а також аналізу наукових праць обґрунтовано [46; 248; 258], що лідерство в такому середовищі вимагає розуміння культурної специфіки та вміння адаптувати стилі керівництва для ефективного управління різноманітними колективами. Керівники суден повинні бути здатні мотивувати членів екіпажу, вирішувати конфлікти, а також забезпечувати чітке та зрозуміле спілкування, що є ключем до злагодженої роботи та безпеки під час плавань.

Тому важливо включити програми розвитку лідерських здібностей та крос-культурного менеджменту в систему формування ІКК для фахівців з навігації і управління суднами. Це дозволить їм не тільки ефективно керувати морськими операціями, але й забезпечувати високий рівень командної взаємодії і сприятиме побудові здорової робочої атмосфери на борту.

Регулятивно-діяльнісний компонент ІКК передбачає розвиток самосвідомості, самооцінки та саморегуляції в процесі вивчення іноземної мови та професійного спілкування. Фахівці вчаться аналізувати свої успіхи та невдачі, рефлектувати над власними досвідом і відповідно коригувати свої підходи для досягнення більшої ефективності. Сформованість умінь

здійснювати професійну діяльність, дозволяє виявити стійкість застосування набутих знань, комунікативну адекватність поведінки, здатність навігації і управління морськими суднами до усвідомлення особистих здібностей до здійснення професійної діяльності, рефлексії результатів професійного розвитку в багатонаціональному середовищі, націленість на самовдосконалення через визначення більш складних професійних завдань, самооцінку власної конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці морського транспорту.

Специфіка іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління суднами полягає у спрямованості розширювати професійний світогляд на відповідному рівні володіння іноземною мовою та використовувати її у ході професійного спілкування у відповідних ситуаціях.

Отже, розуміння вищезазначених понять і їх змісту є необхідним для розробки системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, забезпечуючи їх готовність відповідати сучасним професійним викликам.

1.2. Іншомовна комунікативна компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти як науково-педагогічна проблема

Соціально-економічні зміни в Україні вимагають перегляду вимог до рівня підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами та становлення нової системи освіти. Актуальну динаміку змін вимагає конкуренція на ринку праці, що підтверджується інноваційним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, підвищення вимог до професійно-значущих якостей. Вищезазначені чинники, а також розвиток міжнародного співробітництва ставить перед системою вищої морської освіти завдання забезпечення професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, здатних здійснювати іншомовну комунікацію з

іноземними представниками. Актуальність дослідження також зумовлена сучасними тенденціями щодо реформування системи вищої освіти України та підвищення рівня якості володіння іноземною мовою як важливою складовою професійного становлення майбутнього мореплавця.

Перетворення вищої освіти в Україні вимагає впровадження нової структури професійної підготовки фахівців у галузі навігації та управління морським транспортом. Цей процес передбачає відповідність європейським нормам і стандартам у сфері освіти, а також реалізацію мобільності в умовах неперервного навчання. Такий підхід сприятиме трудовій інтеграції випускників, спеціалізованих в галузі «Навігація та управління морським транспортом», як у вітчизняних, так і в міжнародних судноплавних компаніях. У результаті цього формується конкурентоспроможний міжнародний ринок праці, на якому Україна здобуває позицію провідної морської держави в умовах жорсткої конкуренції.

Питання підготовки компетентного фахівця визначається у державних документах про освіту: «Національна стратегія розвитку України на період до 2021 року», «Закон України «Про вищу освіту», державні стандарти освіти тощо. Про важливість підготовки фахівців до професійної діяльності необхідності побудови професійної освіти на принципах компетентнісного підходу та забезпечення доступності й безперервності освіти впродовж життя, йдеться в Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». Формування іншомовної освіти здійснюється під впливом євроінтеграційних процесів й основних досягнень європейських країн із урахуванням таких документів Ради Європи, як «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Проведення екзаменів із мови у відповідність до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» та вимоги до Євроіспитів.

Визначення аспектів, пов'язаних із підготовкою кваліфікованих фахівців в Україні, враховує узгоджені положення, закладені в державних

стратегічних документах, таких як Указ Президента України № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019) [168], Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року (2024) [153] та «Закон України «Про вищу освіту» [165], а також відповідні нормативи у сфері освіти. Особлива увага приділяється значущості готовності випускників до виконання професійних обов'язків та належності побудови системи професійної освіти на основі компетентнісного підходу. Також визначається обов'язковість забезпечення доступності та безперервності освітнього процесу протягом усього життя, відповідно до встановлених принципів, які викладені в Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [167].

Галузевий стандарт вищої освіти України [28] , Закон України «Про вищу освіту» [165], Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ОКР) [166], вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньої професійної програми (ОПП) напряму підготовки «Морський та річковий транспорт» (271) [99], а також Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти з Манільськими поправками (Кодекс ПДНВ 78/95) [291], ІМО Модельний курс 3.17 «Maritime English» [242], та ІМО Модельний курс 1.39: Лідерство і робота у команді [244] визначають нормативну основу професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами. В Україні формування іншомовної освіти здійснюється під впливом процесів євроінтеграції та основних досягнень країн Європи, враховуючи документи Ради Європи, і зокрема, використовуючи «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», а також документи, що стосуються проведення мовних екзаменів відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти та вимог Євроіспитів. Згідно з вимогами на національному та міжнародному рівнях, здобувачі вищих закладів освіти мають демонструвати знання іноземної мови на рівні B2, що відповідає статусу «незалежного користувача».

Судноплавні компанії вживають заходів контролю за відповідністю стандартам підготовки членів екіпажів суден та аналізують якість засвоєння ними знань і навичок, враховуючи міжнародні нормативно-правові документи, зокрема Міжнародну конвенцію про підготовку, дипломування моряків і несення ваhti 1978-1995 років (Міжнародна конвенція ПДМНВ 78/95), а також «Конвенції про працю в морському суднопластві». Зокрема, Манільські поправки (2010) до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення ваhti встановлюють вимоги щодо організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, курсах перепідготовки і підвищення кваліфікації, відповідно до міжнародних стандартів. Підготовка фахівців вимагає побудови професійної освіти, що відповідає рівням європейської та світової якості. Про необхідність впровадження сучасних освітніх технологій з метою забезпечення високого рівня підготовки майбутніх судоводіїв до професійної діяльності йдеться в юридичних актах, наказах, постановах кабінету Міністрів України: «Кодекс торговельного морепластва України»; накази Міністерства інфраструктури України, Міністерства транспорту та зв'язку; «Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння», «Про вдосконалення державного нагляду за станом підготовки та дипломування моряків».

Сучасний стан сфери морської діяльності охарактеризований Морською доктриною України на період до 2035 року вимагає утвердження України, як морської держави, виходячи з її просторових і геофізичних особливостей, місця та ролі у глобальній та регіональній системі міжнародних відносин. Як зазначається в доктрині Україна має сприятливі умови для розвитку морської діяльності, проте негативний вплив процесів, характерних для всієї економіки країни, спричиняє загострення комплексу економічних, соціальних та інших проблем, зумовлює різке зниження обсягів виробництва у сфері морської діяльності. До пріоритетних національних інтересів на морі належать задоволення потреб суспільства, економіки і держави у використанні ресурсів моря, посилення позиції України серед провідних морських держав, а також

забезпечення безпеки шляхом впровадження морегосподарської діяльності серед яких є підготовка та перепідготовка моряків, науковців та інших фахівців, зайнятих морською діяльністю [98]. Морською доктриною визначено напрями відродження і розвитку торговельного мореплавства, серед яких є «збереження кадрового потенціалу українських моряків на конкурентному світовому рівні шляхом належного виконання вимог Міжнародної конвенції з підготовки та дипломування моряків і несення вахти, Міжнародної конвенції про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року, приведення національних стандартів, що стосуються знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, у відповідність із зазначеними конвенціями; здійснення спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації осіб командного складу у вищих навчальних закладах» [98].

У зв'язку з появою нових викликів і вимог у сфері судноплавства виникає потреба у ретельному аналізі результатів формування ІКК фахівців з навігації і управління суднами, які вони спроможні продемонструвати після завершення навчання у морських закладах освіти. Традиційна система підготовки фахівців з навігації і управління суднами до професійної діяльності потребує перегляду змісту професійної підготовки та суттєвого оновлення методичної системи формування ІКК в умовах неперервної освіти.

Формування ІКК серед фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти становить об'єкт академічних досліджень, орієнтованих на аналітичний огляд та оцінювання її практичної імплементації у професійній діяльності. Дослідженням загальнопрофесійної підготовки присвячували свої праці такі науковці, як Ю. Алексєєв, І. Зязюн, І. Слабко, І. Смирнова, В. Супрун, В. Радкевич, Л. Русалкіна та інші. Наукові розвідки з проблем професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти морського профілю спеціалізуються С. Волошинова, Л. Герганов, О. Даниленко, О. Дягілева, М. Кулаков, А. Ляшкевич, М. Мусоріна, І. Рябуха, Н. Черненко, К. Ткаченко. Дослідження

теорії та практики формування професійного іншомовного спілкування проаналізовано в роботах Л. Морська, Т. Розумна, С. Барсук, В. Золотовська, О. Літкової, І. Литвиненко, І. Свириденко, В. Смелікова, О. Тинкалюк, Б. Чернявський та С. Чиж ін.

На основі вивчення наукових праць виокремлено основні питання, а саме:

– психолого-педагогічні особливості формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців в освітньому процесі В. Желясков, І. Гродський, О. Тирон;

– формування професійних якостей майбутніх судноводіїв у процесі фахової підготовки – В. Захарченко, В. Чимшир, М. Бабишена, С. Глікман, В. Киливник, Л. Ліпшиць, Т. Поночовна-Рисак, О. Фролова, Н. Слюсаренко, І. Сокол;

– проблеми формування компетентностей у процесі фахової підготовки розглядали – О. Авраменко, А. Касперський, А. Кононенко, М. Корець, М. Малежик, Л. Макаренко, Ю. Рамський, І. Смирнова, Л. Сидорчук, В. Сидоренко, Ю. Шпильовий та ін.

– аспекти професійної підготовки та змісту професійної освіти – В. Захарченко, В. Золотовська, М. Кулакова, В. Онищук, О. Попова, В. Смелікова, О. Сорока, В. Чернявський, Л. Герганов;

– впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців – Ю. Бурцева, С. Єгорова, Т. Плачинда, І. Склярєнко;

– особливості дослідження у сфері англійської мови професійного спрямування, а саме лінгвістичні та педагогічні аспекти – В. Радкевич, С. Барсук, А. Юрженко; іншомовна компетенція – Р. Гришкова, О. Гуменюк, Д. Демченко, О. Єфімова, О. Нітенко, Б. Чернявський;

– особливості професійної підготовки фахового становлення, в неперервній освіті – О. Даниленко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Семиченко, В. Слабко, К. Ткаченко, П. Альхайд та Б. Даузієн, Т. Джаман.

Виходячи з теми дослідження, важливими є результати вивчення інтеграції іншомовної комунікативної складової освіти та професійної підготовки з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Висвітлення цього предмету дослідження в наукових працях сконцентровано в таблицях 1.2., 1.3. та 1.4. Наукові дослідження, представлені в таблиці 1.2, розкривають різноманітні аспекти і підходи до викладання та навчання, з акцентом на специфічні потреби професійної підготовки у ЗВО. Дослідження В. Желяскова орієнтоване на розробку та обґрунтування ефективної педагогічної системи для професійної комунікативної взаємодії. Б. Чернявський фокусується на інтеграції іншомовної компетентності в процес навчання майбутніх економістів, в то час як А. Юрженко досліджує впровадження гейміфікованих методів для формування комунікативних навичок судових механіків. С. Барсук вивчає педагогічні умови для іншомовного професійного мовлення на засадах комунікативно-когнітивного підходу, а М. Кулакова аналізує готовність до професійної діяльності в морських навчальних закладах. Ці дослідження підтверджують значення розвитку іншомовної комунікативної компетентності як невід'ємної частини сучасної професійної освіти, особливо в умовах глобалізації та міжнародної взаємодії. Вони сприяють підвищенню якості підготовки фахівців, здатних ефективно взаємодіяти в мультикультурному професійному середовищі, що є критично важливим для морської індустрії.

Наукові дослідження, представлені в таблиці 1.2, розкривають різноманітні аспекти і підходи до викладання та навчання, з акцентом на специфічні потреби професійної підготовки у ЗВО. Дослідження В. Желяскова орієнтоване на розробку та обґрунтування ефективної педагогічної системи для професійної комунікативної взаємодії. Б. Чернявський фокусується на інтеграції іншомовної компетентності в процес навчання майбутніх економістів, в то час як А. Юрженко досліджує впровадження гейміфікованих методів для формування комунікативних навичок судових механіків. С. Барсук вивчає педагогічні умови для

іншомовного професійного мовлення на засадах комунікативно-когнітивного підходу, а М. Кулакова аналізує готовність до професійної діяльності в морських навчальних закладах.

Таблиця 1.2

**Наукові праці з проблеми формування
іншомовної комунікативної компетентності
(спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)**

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>	<i>Спеціальність</i>
<i>-Желясков В. Я. (2020 р.)</i>	Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах до професійної комунікативної взаємодії.	<i>Мета дослідження</i> – обґрунтувати концепцію, розробити й експериментально перевірити ефективність педагогічної системи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії.	13.00.04
<i>Чернявський Б. Р. (2021 р.)</i>	Формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання	<i>Мета дослідження</i> – полягає в розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці науково-методичних засад, що забезпечують ефективність формування у майбутніх економістів іншомовної компетентності в процесі інтегрованого навчання.	13.00.04

Продовження табл. 1.2

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>	<i>Спеціальність</i>
<i>Юрженко А. Ю. (2020 р.)</i>	Формування комунікативної компетентності майбутніх судових механіків на основі гейміфікованого підходу.	<i>Мета дослідження –</i> визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх судових механіків на основі гейміфікованого підходу в ІКПС.	13.00.04
<i>Барсук С. Л. (2016 р.)</i>	Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судоводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу	<i>Мета дослідження –</i> науково обґрунтувати та експериментально реалізувати педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судоводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу	13.00.04
<i>Кулакова М. В. (2006 р.)</i>	Формування сформованості допрофесійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах	<i>Мета дослідження –</i> теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови формування сформованості до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах із визначенням і впровадженням відповідної технології цього процесу.	13.00.04

Продовження табл. 1.2

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>	<i>Спеціальність</i>
<i>Смелікова В. Б. (2017 р.)</i>	Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.	<i>Мета дослідження</i> – розробка, обґрунтування та експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій та організаційно-педагогічних умов її реалізації у навчальному процесі морських закладів вищої освіти.	13.00.04
<i>Єфімова О. М. (2014 р.)</i>	Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих навчальних закладів	<i>Мета дослідження</i> полягає в науковому обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці ефективності педагогічної моделі та методики формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів	13.00.04
<i>Вяхк І. А. (2013 р.)</i>	Педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій	<i>Мета дослідження</i> – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій	13.00.04

Наукові праці присвячені питанню іншомовної комунікативної компетентності в рамках спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки і 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>	<i>Спеціальність</i>
<i>Тирон О. М. (2016 р.)</i>	Психолого-педагогічні основи формування іншомовної компетентності і майбутніх моряків	<i>Метою роботи є визначення теоретичних та практичних основ формування іншомовної компетентності майбутніх моряків у процесі проходження практики на суднах з міжнародним екіпажем і під час опанування навчальної програми з англійської мови.</i>	19.00.07-педагогічна та вікова психологія
<i>Золотовська В.С. (2019 р.)</i>	Тенденції вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (70-і роки ХХ – початок ХХІ століття).	<i>Мета дослідження – на основі цілісного ретроспективного аналізу педагогічної теорії і практики виявити основні тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – початку ХХІ століття та визначити основні напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду в практику сьогодення.</i>	13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Продовження табл. 1.3

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>	<i>Спеціальність</i>
<i>Рябуха І.М. (2019 р.)</i>	Тенденції розвитку морської освіти в Україні (друга половина XVIII – початок XXI століття)	<i>Мета дослідження – на основі системного ретроспективного аналізу обґрунтувати тенденції розвитку морської освіти в Україні у глобальному і локальному вимірах та окреслити перспективи реформування морської освіти на сучасному етапі.</i>	13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Ці дослідження підтверджують значення розвитку іншомовної комунікативної компетентності як невід’ємної частини сучасної професійної освіти, особливо в умовах глобалізації та міжнародної взаємодії. Вони сприяють підвищенню якості підготовки фахівців, здатних ефективно взаємодіяти в мультикультурному професійному середовищі, що є критично важливим для морської індустрії.

Виявлені напрями і зміни в педагогічній теорії та практиці дозволяють визначити ключові аспекти, які можуть бути використані для сучасного вдосконалення мовної освіти, з огляду на зміни у вимогах і умовах професійної діяльності моряків. І.Рябуха [129] надає системний огляд розвитку морської освіти в Україні, акцентуючи на історичній перспективі та необхідності реформування освітніх практик у відповідності до сучасних міжнародних стандартів і потреб. Дослідження дозволяє виявити ключові тенденції і виклики, з якими стикається морська освіта, і розробляє рекомендації щодо її оптимізації. Загалом, представлені дослідження вказують на комплексний підхід до розвитку ІКК моряків, який містить теоретичні обґрунтування, практичне застосування та історичний аналіз з

метою забезпечення адекватності освітніх програм сучасним вимогам професійної діяльності.

Особливо актуальною є професійна підготовка моряків, здатних ефективно працювати в умовах внутрішньої та міжнародної конкурентоспроможності, реалізовувати поставлені цілі та відповідати за результати своєї діяльності, приймати організаційні рішення, правильно розуміти інших, функціонувати в багатонаціональному екіпажі, попереджувати конфлікти та непорозуміння. Тому професійна підготовка моряків визначається розвитком професійних та особистісних якостей, серед яких особливе місце займають соціокультурні знання та розвиток міжкультурної комунікації, як складова частина іншомовної комунікативної компетентності. За результатами досліджень науковці вивчили можливості формування професійно значущих якостей майбутніх судових офіцерів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Бабишена), професійних (М. Кулакова, І. Сокол). Особливості формування соціокультурної компетентності майбутніх судоводіїв у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін досліджували науковці (Л. Ліпшиць, О. Тимофєєва, О. Фролова).

Дослідження показують, що сучасні вітчизняні та міжнародні ринки праці потребують висококваліфікованих фахівців з навігації і управління морськими суднами у морській галузі, які володіють навичками вирішення практичних питань співпраці та взаємодії з представниками різних національностей, культур та країн. Важливість реальної сформованості ІКК фахівців у міжкультурному контексті вимагає підвищення. Наукове обґрунтування комплексного підходу до професійної, культурної та міжкультурної підготовки, а також модернізація такої підготовки, є ключовими для підвищення ефективності міжкультурної комунікації в морській галузі.

**Наукові праці з проблеми формування іншомовної компетентності як
засобу професійної соціокультурної та міжкультурної комунікації у
професійній діяльності фахівців морської галузі
(спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)**

<i>Автор</i>	<i>Назва дисертації</i>	<i>Мета дослідження</i>
<i>Сотер М. В. (2018 р.)</i>	Формування сформованості майбутніх інженерів-судномеханіків до міжкультурної комунікації.	Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію формування у майбутніх інженерів судномеханіків до міжкультурної комунікації.
<i>Ліпиць Л.В. (2018)</i>	Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін	<i>Мета дослідження</i> полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін
<i>Фролова О.О. (2015)</i>	Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін	<i>Мета дослідження</i> – розробити та обґрунтувати модель формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

В табл. 1.4. окреслена значущість розробки та впровадження педагогічних стратегій для формування іноземної компетентності у фахівців морської галузі. Ці наукові дослідження, представлені у працях М. Сотер, Л. Ліпшиць та О. Фролової, розглядають різні підходи до розвитку міжкультурної та соціокультурної компетентності у майбутніх інженерів-судномеханіків та судноводіїв. Цілісний підхід до формування цих компетентностей охоплює теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку спеціалізованих освітніх технологій. Результати цих досліджень важливі для подальшого удосконалення освітніх програм, спрямованих на підготовку кваліфікованих морських фахівців, здатних ефективно функціонувати у міжнародному і мультикультурному робочому середовищі.

Ретельне опрацювання досліджуваної проблеми дозволило Л. Ліпшиць [89] виявити, що професійне зростання майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів неможливе без досягнення ними відповідного рівня соціокультурної компетентності, оскільки мультинаціональне середовище на борту судна стимулює членів екіпажу до участі у міжкультурній комунікації. На основі аналізу сучасного стану соціокультурної підготовки майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів з'ясовано, що потенційні можливості соціально-гуманітарної підготовки у МВЗО не використовуються в повному обсязі та, відповідно, не сприяють ефективному виробленню у майбутніх фахівців умінь реалізовувати соціокультурні знання у міжкультурному середовищі. Поглиблене вивчення англійської мови професійного спрямування та формування здатності до міжкультурної комунікації у полікультурному середовищі – завдання, які вимагають особливого опрацювання [90].

Узагальнення сучасного стану підготовки фахівців, проведений Л. Ліпшиць, дало можливість виявити особливості професійної підготовки майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів (насичення змісту соціально-гуманітарних дисциплін соціокультурною тематикою; поглиблене вивчення англійської мови професійного спрямування та формування здатності до міжкультурної комунікації у полікультурному середовищі; використання в

освітньому процесі особливих сучасних методів і засобів, які дозволяють максимально імітувати реальні умови професійної діяльності). У процесі дослідження «соціокультурну компетентність майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів» потрактовано як інтегративне утворення, що містить сукупність соціокультурних знань (у тому числі, з іноземної мови), умінь, навичок, досвіду та особистісних якостей, що забезпечують здатність майбутніх судноводіїв орієнтуватися в міжкультурному просторі, ефективно розв'язувати професійні завдання у полікультурному середовищі, уникати міжнаціональних конфліктів.

Наукові дослідження підкреслюють актуальність підготовки висококваліфікованих морських фахівців, які володіють не тільки професійними навичками, а й міжкультурною компетентністю для ефективної взаємодії у міжнародному середовищі. Розробка Л. Ліпшиць виявила, що розвиток соціокультурної компетентності є ключовим для судноводіїв міжнародних рейсів, що сприятиме їхньому професійному зростанню у мультинаціональному контексті. Водночас, існуючі програми вищої морської освіти часто недостатньо використовують потенціал соціально-гуманітарної підготовки для розвитку здатності майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації. Значна увага в дослідженні приділяється необхідності поглибленого вивчення англійської мови та розробці інтегрованих програм, що об'єднують професійно-мовну, культурно-мовну та міжкультурну підготовку.

Основними цілями навчання в морських закладах вищої освіти за визначеннями М. Сотер мають бути такі: цілеспрямована підготовка фахівців до міжкультурної комунікації через опанування ними знань про національний менталітет, картину світу; формування здатності до побудови як мовної, так і немовної поведінки з урахуванням норм соціумів, представники яких спілкуються тією чи іншою мовами; вміння виявляти та порівнювати культурні відмінності поведінки, норм і цінностей, розуміти погляди, наміри, думки, позицію представників іншої культури, долати конфлікти в процесі

комунікації, забезпечити під час спілкування суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Тобто іноземна мова як засіб міжкультурної комунікації у професійній діяльності фахівців морської галузі – це основний інструмент соціальної інтеграції людини в полікультурний простір, універсальне знаряддя адекватного спілкування і рівноправної продуктивної взаємодії між представниками різних лінгвокультурних спільнот [149]. Отже, ключові завдання освіти в морських навчальних закладах полягають у спеціалізованій підготовці фахівців для міжкультурного спілкування, включаючи детальне розуміння різних національних менталітетів і соціальних контекстів, а також у виробленні умінь ідентифікувати та адаптуватися до культурних розбіжностей. Освоєння іноземної мови є важливим засобом соціальної інтеграції в багатокультурному середовищі, слугуючи ефективним інструментом для взаємодії між культурами.

Аналізуючи психолого-педагогічні особливості формування ІКК фахівців в освітньому процесі В. Желясков відзначає, що у багатонаціональних морських екіпажах широко варіюються національності, культура, освіта, мотивація. Встановлення комунікації відбувається за допомогою правильних повідомлень і каналів зв'язку, щоб члени екіпажу ефективно взаємодіяли англійською мовою. Проте часто в процесі професійної комунікативної взаємодії виникають комунікативні бар'єри (перешкоди, які обмежують передачу повідомлень, погіршуючи їх розуміння та тлумачення), або бар'єри спілкування, які також є характерною особливістю морського радіозв'язку [57].

Проблема зниження ефективності засвоєння іноземної мови, що зумовлена комунікативними бар'єрами, досліджувалася також І. Гродським. Мова йде про психологічне явище, що виявляється у вигляді зовнішніх і внутрішніх ознак, тривожності, й призводить до блокування ефективного спілкування у процесі формування іншомовної професійної компетентності, що спричиняється недостатньою вмотивованістю навчання, неадекватною

самооцінкою, несприятливою атмосферою та відсутністю навичок, необхідних для реалізації процесу спілкування [33].

На виникнення комунікативних бар'єрів при вивченні іноземної мови впливають: мотиваційні (відсутність чи спотворення мотивації спілкування, незначущість діяльності для досягнення цілей, неадекватність самооцінки і рівня домагань), операційні (відсутність чи недостатність засобів, необхідних для реалізації процесу спілкування), соціально-психологічні (відсутність оптимального психологічного клімату в групі) чинники, які й зумовлюють відповідні типи бар'єрів.

Тож важливим є : створення сприятливого психологічного клімату (акцентування викладача на моментах успіхів, досягнень в оволодінні студентами іноземною мовою, створення ситуацій спілкування, у яких здобувач освіти переконується в тому, що його успіхи є проявом його здібностей); підвищення навчальної мотивації (колективною творчою діяльністю, організацією груповою метою й співвідношення її з особистими завданнями); формування навичок спілкування за допомогою активізації резервних можливостей особистості й використання соціального досвіду здобувачів освіти (організація колективної діяльності, у ході якої члени груп мають можливість визначити свої комунікативні здібності й опанувати технікою спілкування) [33].

Аналіз психологічних та психолого-педагогічних аспектів формування ІКК у багатонаціональних морських екіпажах виявляє, що ефективна комунікація часто ускладнена комунікативними бар'єрами, які виникають через різноманітність національностей, культур, рівнів освіти та мотивації. Експерти, такі як В. Желясков та І. Гродський, звертають увагу на необхідність адекватного використання мовних засобів та каналів зв'язку, а також вказують на психологічні бар'єри, такі як тривожність та неадекватна самооцінка, які можуть перешкоджати навчанню іноземних мов та формуванню професійної компетентності. Важливою є робота над створенням сприятливого психологічного клімату, підвищенням мотивації та розвитком

комунікативних навичок через активну групову взаємодію та використання соціального досвіду освітян. Сучасні тенденції у морській освіті підкреслюють значення соціально-психологічних умов для формування комунікативної компетентності, що забезпечує майбутнім морякам необхідні умови для адаптації до міжкультурної взаємодії на борту судна.

У праці В. Желясков охарактеризовує чинники, які потенційно впливають на професійну діяльність морських фахівців, а також на безпеку судноплавства загалом, спонукають до систематизації особливостей професійної комунікативної взаємодії судноводіїв:

1) нормативність і регламентація комунікативної взаємодії згідно з вимогами статутів, інструкцій та настанов, заснованих на принципах чіткої субординації (реалізація понять і термінів, затверджених ІМО);

2) обов'язковість, категоричність, стислість повідомлень (підпорядкованість документам ІМО, що регулюють професійну комунікативну взаємодію англійською мовою; використання стандартної фразеології радіообміну);

3) екстремальність і часові обмеження (вміння передавати інформацію та повідомлення в нестандартних умовах і в умовах дефіциту часу);

4) спонтанність і ситуативність (уміння швидко й правильно приймати рішення, інтерпретувати повідомлення, доповідати про рішення, зокрема в нестандартних умовах і ситуаціях);

5) відповідальність (відповідальність за безпеку життя пасажирів, екіпажу та за прийняте рішення);

6) підвищена стресогенність і психологічна динаміка (зміна емоційного фону та психологічних характеристик професійної взаємодії за умов надзвичайної ситуації);

7) наявність комунікативних бар'єрів під час передання повідомлень (семантичних (термінологічних), фонетичних, інформаційних, технічних, міжкультурних, психологічних);

8) опосередкованість комунікативної взаємодії (опосередкована спрямованість професійного контакту, неможливість використання невербальних засобів спілкування, неможливість прогнозування мовної поведінки комунікантів, що спричинене віддаленістю від землі та відсутністю зорового контакту з комунікативним партнером);

9) використання професійної термінології (спеціальної морської лексики – технічних термінів та аббревіатур, скорочень, цифр, букв, кодів, стереотипних формул, спрощених граматичних форм, наказової форми повідомлень, обмеженої кількості питальних і заперечних форм, відсутність модальних дієслів, артиклів, особових займенників, прийменників, допоміжних дієслів), що потребує концентрації мисленневих зусиль, створює додаткове психологічне навантаження;

10) використання більше ніж однієї мови в процесі комунікативної взаємодії (білінгвізм, перемикування кодів);

11) міжкультурний характер професійної взаємодії [55, с. 90-91].

Таким чином, у роботі В. Желяскова визначено ключові чинники, які впливають на професійну комунікацію морських фахівців і в цілому на безпеку судноплавства та систематизовано аспекти, які необхідно враховувати при професійній взаємодії судноводіїв, включно з нормативністю, обов'язковістю та стислістю повідомлень, екстремальністю умов, спонтанністю реакцій, високою відповідальністю, стресогенністю ситуацій, наявністю комунікативних бар'єрів, а також опосередкованістю і міжкультурним характером взаємодії. Особлива увага приділяється правильному використанню професійної термінології та білінгвізму. Знання та розуміння цих чинників є важливими для підвищення ефективності комунікації на борту та забезпечення безпеки судноплавства.

У своїй роботі Н. Огородник розглядає, як формується іншомовна професійна комунікативна компетентність майбутніх моряків в умовах сучасної морської освіти, що реалізується через нову освітню модель підготовки. Досліджено особливості спілкування на борту судна, враховуючи

унікальні умови праці моряків, а також описано, як комунікація розвивається поетапно, із відповідними ризиками деформації спілкування та комунікативних стресів на кожному етапі. Значний вплив на формування англомовної професійної комунікативної компетентності мають соціально-психологічні умови, в яких майбутні фахівці будуть здійснювати свою професійну діяльність. Такий підхід вимагає глибокого розуміння специфіки морської професії та розробки ефективних методів навчання, що забезпечують реалізацію успішної комунікаційної стратегії на міжнародному рівні [109].

На основі досліджень (Л. Калмикова [67; 68], О. Тирон [298], Джим Каммінс (Jim Cummins) [200], Стівен Крашен (Stephen Krashen) [256], Мерріл Свейн (Merrill Swain) [293; 272; 206]) проектування системи формування ІКК враховує численні психолінгвістичні аспекти, що сприяють ефективному засвоєнню та використанню іноземної мови у професійній діяльності. Психолінгвістичні процеси, такі як сприйняття та продукування мовлення, є центральними у цьому контексті. Здатність розуміти прослухану та прочитану інформацію іноземною мовою, а також формулювати правильні висловлювання, є фундаментальними для успішної комунікації в морській галузі.

Ефективне застосування мовних стратегій, зокрема когнітивних, метакогнітивних та комунікативних, забезпечує організацію та опрацювання нової інформації, планування та моніторинг власного освітнього процесу, а також подолання комунікативних бар'єрів. Значну роль відіграють емоційні фактори, такі як мотивація, тривожність та самооцінка, що безпосередньо впливають на рівень засвоєння іноземної мови та її використання в професійних ситуаціях.

Соціальні фактори, включаючи взаємодію з носіями мови та іншими учнями, а також розуміння культурного контексту, є критично важливими для формування повноцінної ІКК. Психолінгвістичні теорії, такі як теорія інтерлігвістичних впливів, теорія мовного вводу та теорія мовного виводу, надають цінні інсайти для розробки ефективних навчальних методик.

Науковці, такі як Стівен Крашен (Stephen Krashen) зі своєю теорією мовного вводу, та Мерріл Свейн (Merrill Swain) з теорією мовного виводу, зробили значний внесок у розуміння процесів засвоєння іноземної мови та розробку ефективних методик навчання. Теорія мовного виводу передбачає, що виробництво мови стимулює здобувачів освіти помічати прогалини у своїх знаннях, формувати та перевіряти гіпотези щодо мови, а також рефлексувати над мовною системою, що сприяє засвоєнню нових мовних структур або зміцненню раніше набутого знання. Сучасні публікації Мерріл Свейн охоплюють широкий спектр досліджень, пов'язаних із теорією мовного виводу та її застосуванням у навчанні другої мови. Наприклад, в статті «Output and Beyond to Dialogue» [206] Мерріл Свейн розглядає діалог як когнітивну діяльність, в якій відбувається засвоєння мови через внутрішній і зовнішній діалог, підкреслюючи значення взаємодії для розвитку мовних навичок. Інші дослідники, такі як Джим Каммінс (Jim Cummins), досліджували вплив міжмовних впливів на засвоєння другої мови, що також є важливим у контексті професійного навчання фахівців.

Таким чином, врахування цих психолінгвістичних аспектів дозволяє розробити систему формування ІКК, що відповідає потребам фахівців з навігації і управління морськими суднами, забезпечуючи високий рівень професійної підготовки та ефективної комунікації в міжнародному морському середовищі. Психолінгвістичні аспекти можуть бути інтегровані в процес формування ІКК через різноманітні методи та стратегії навчання, такі як аудіювання та виробництво мовлення, використання когнітивних, метакогнітивних та комунікативних стратегій, забезпечення мотивації та зниження тривожності, а також організація соціальної взаємодії та врахування культурного контексту.

Є підстави стверджувати, що інтеграція емоційного інтелекту як основа для розвитку ІКК є важливим аспектом сучасної методики викладання іноземних мов. Емоційний інтелект містить в собі здатність розпізнавати, розуміти і керувати власними емоціями, а також вміння розпізнавати і

впливати на емоції інших людей. Ці навички можуть значно сприяти успіху у вивченні іноземних мов і міжкультурній комунікації. До ключових аспектів, які пояснюють, чому інтеграція емоційного інтелекту є важливою для розвитку ІКК відносимо: покращення мотивації до вивчення іноземних мов і зниження тривожності перед спілкуванням на іноземній мові; розвиток навичок активного слухання і комунікації, що допомагає краще розуміти співрозмовника і ефективніше взаємодіяти; підвищення адаптивності, що є важливим у процесі вивчення іноземної мови та при спілкуванні в іншомовному середовищі та інше.

Питанням інтеграції емоційного інтелекту в процесі вивчення іноземних мов активно вивчають науковці з різних країн [287; 221; 226; 278; 279; 225; 265]. Зупинимося на короткій характеристиці деяких з них, які є актуальних для нашого дослідження, а саме: Кайці Шао (Kaiqi Shao) та Лора Дж. Ніколсон (Laura J. Nicholson) вивчали емоції в процесі навчання іноземних мов та запропонували модель, що інтегрує позитивну психологію і емоції в навчання другої мови. Їхня робота показує важливість позитивних емоцій (таких як надія, радість, гордість) для успіху в навчанні іноземних мов. Вплив позитивних та негативних емоцій на навчання іноземних мов вивчають Жан-Марк Деваель (Jean-Marc Dewaele) та Пітер МакІнтайр (Peter MacIntyre). Вони досліджують кореляцію між задоволенням від вивчення іноземної мови і тривогою, підкреслюючи важливість емоцій для мотивації та успішного навчання. Вивченні дослідження ролі емоційного інтелекту в контексті викладання англійської мови як іноземної представлене Афшин Ганізаде (Afshin Ghanizadeh), показують, як емоційний інтелект може покращити академічні досягнення здобувачів освіти і їхню здатність до ефективної комунікації на іноземній мові. Дослідження Мохаммад Пішгадам (Mohammad Pishghadam) спрямовані на вивчення емоцій, пов'язаних з різними мовними навичками (слухання, говоріння, читання, письмо) у здобувачів освіти, що вивчають англійську як іноземну мову. Він розробив опитувальник для

вимірювання емоцій, що виникають у процесі навчання, і показав, як ці емоції впливають на мотивацію та навчальні досягнення студентів.

Ці дослідження демонструють, що інтеграція емоційного інтелекту в процес навчання іноземних мов може значно покращити результати здобувачів освіти, сприяючи кращому розумінню та управлінню емоціями, що, в свою чергу, підвищує мотивацію та знижує рівень тривожності.

На основі проведеного теоретичного аналізу визначаємо, що для подальшого дослідження необхідно зосередитися на наступних ключових аспектах:

- Міжкультурна комунікація: Важливо поглиблено вивчити процес підготовки морських фахівців до міжкультурної комунікації, зважаючи на різноманітність національностей і культурних особливостей міжнародних морських екіпажів. Це дозволить та стандартизувати комунікаційні підходи та підвищити ефективність взаємодії на борту суден.

- Фактори професійної комунікації: Необхідно враховувати ключові чинники, що впливають на професійну комунікацію морських фахівців, такі як нормативність, обов'язковість, стислість повідомлень, екстремальні умови, спонтанність реакцій, висока відповідальність, стресові ситуації, комунікативні бар'єри, опосередкованість та міжкультурний характер взаємодії. Це сприятиме розробці більш ефективних навчальних програм.

- Психолого-педагогічні особливості: Оптимізація психологічного клімату та підвищення мотивації студентів є критично важливими для подолання бар'єрів вивчення іноземної мови. Це містить фокусування на досягненнях у навчанні та організацію спільних заходів, що стимулюватимуть ефективніше засвоєння навчального матеріалу. Практична реалізація інтеграції емоційного інтелекту в процесі вивчення іноземної мови через різноманітні методи та техніки. Інтеграція цих практик в освітній процес не лише сприяє покращенню іншомовної комунікативної компетентності, але й загальному розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти, що є важливим для їхнього особистого та професійного зростання.

– Етапи розвитку комунікативної компетентності: Важливо детально розглянути поетапний розвиток іншомовної професійної комунікативної компетентності, враховуючи ризики деформації комунікації та комунікативні стреси на кожному етапі. Це дозволить визначити критичні точки для інтервенції та покращення навчального процесу.

– Соціально-психологічні умови: Соціально-психологічні умови, в яких майбутні фахівці здійснюватимуть свою професійну діяльність, значно впливають на формування їхньої англomовної комунікативної компетентності. Потрібно розробити та впровадити методи навчання, що враховують ці умови, для забезпечення успішної міжнародної комунікації.

Таким чином, необхідно спрямувати зусилля на глибоке розуміння специфіки морської професії, розробку ефективних методів навчання та створення сприятливих умов для формування іншомовної комунікативної компетентності, що підвищить ефективність комунікації та безпеку судноплавства.

Наукова позиція А. Фандєєвої акцентує на доцільності застосування інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов, які не тільки відповідають природному бажанню людини до спілкування на рідній та іноземній мовах, але й сприяють професійній мобільності. Ці технології допомагають майбутнім фахівцям досягати вищих результатів у засвоєнні знань і формуванні вмінь через розвинену іншомовну компетентність [170].

Продовжуючи аналіз питання розвитку професійного діалогічного мовлення, як важливого аспекту формування комунікативних здібностей, зазначимо також, що аналіз досліджень свідчить, що якість іншомовної освіти залежить від багатьох чинників, серед яких чільне місце посідає методика побудови продуктивної комунікації на занятті, зокрема у ситуаціях діалогічного мовлення, дискусії, дебати та ділових ігор [19; 17; 162; 161; 52]. У такий спосіб викладач забезпечує можливість об'єктивно оцінити й покращити успішність студентів на кожному етапі формування комунікативної стратегії, що, у свою чергу, дозволяє визначити, яким планом

освітньої діяльності має керуватися педагог, аби підвищити рівень результативності навчання. Дисертація С. Барсук зосереджена на розвитку іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв, яка базується на комунікативно-когнітивному підході. Цей підхід розглядається як процес вдосконалення навичок професійного діалогічного мовлення через активну мовленнєву взаємодію курсантів у ситуаціях, що спрямовані на професійне застосування. Професійне діалогічне мовлення на іншій мові характеризується його цілеспрямованістю, адресованістю, ситуативністю та відповідністю. У своїй роботі дослідниця пропонує навчання курсантів когнітивних, комунікативних та респонсивних стратегій для підвищення їх мотивації у навчанні англійської мови з професійним спрямуванням, активізації когнітивної самостійності та кращого розуміння професійного діалогічного мовлення як респонсивного акту [8].

Аналізуючи тенденції вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю В. Золотовська обґрунтовує негативну практику навчання, що заважає формуванню у випускників іншомовної комунікативної компетентності як складника професійно значущих якостей. До таких перешкод належать:

- на старших курсах не реалізовано принцип наступності професійно орієнтованої тематики курсу англійської мови з навчальним матеріалом молодших курсів;

- для навчання іноземної мови на початковому етапі характерна відсутність професійного й соціального контекстів ситуацій, що передбачають комунікацію майбутніх фахівців морського флоту; це зумовлює появу психологічного бар'єру під час формування вмінь проводити бесіди та реалізувати комунікацію для розв'язання виробничих питань;

- адаптація відповідно до навчальної мети текстів для роботи, із використанням численної кількості незнайомих слів і словосполучень спеціальної галузевої термінології, переважання технічної термінології

зумовлюють труднощі в процесі навчання курсантів, що негативно впливає на мотивацію до опанування іноземної мови;

– теми, що передбачають засвоєння професійного контенту діяльності, обмежені окремими навчальними текстами й частотними словниками-мінімумами; вони не розкривають із дидактичної позиції сукупності ситуацій, що є типовими для професійної діяльності та соціально-рольової поведінки фахівців морського флоту під час професійно орієнтованої комунікації й не мають систематичного характеру тренування провідних видів комунікації із зарубіжними партнерами [63, с. 59-60].

В. Золотовська аналізує існуючі підходи до вивчення іноземних мов у МВЗО, вказуючи на низку недоліків, які перешкоджають ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності серед випускників. Недотримання наступності у навчальних програмах, відсутність професійно орієнтованих контекстів на початкових етапах, складнощі з адаптацією навчальних матеріалів, що включають спеціалізовану термінологію, та обмеженість тем, які забезпечують засвоєння професійного контенту, є основними перешкодами, що негативно впливають на мотивацію та результативність навчання майбутніх фахівців морського флоту.

У своїх дослідженнях науковці О. Рябущенко та П. Квасников [130] вказують на протиріччя між вимогами роботодавців до професійної компетентності фахівців морського та річкового транспорту та недостатньою практичною підготовкою, обсяг якої визначається професійними нормативами в галузі професійної морської діяльності. Погоджуємося з думкою дослідників що вирішення цих суперечностей можливе шляхом використання дидактичного потенціалу міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін та плавальної практики. У результаті дослідження науковцями з'ясовано, що важливим компонентом підготовки майбутніх фахівців із навігації і управління морськими суднами є практика. Проте її проходження передбачає опанування здобувачами освіти теоретичних знань та практичних навичок. З'ясовано, що існує суперечність, яка полягає у невідповідності або

обмежених дидактичних можливостях навчально-матеріальної (матеріально-технічної) бази професійної підготовки курсантів у МВЗО і швидким темпом оновлення техніки і засобів праці й управління ними на судах. Можливим є поліпшення якості практичної підготовки курсантів (майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами) шляхом авторської реалізації міжпредметних зв'язків навчальної дисципліни «Морська практика» й навчальної плавальної практики у закладі вищої освіти морського профілю.

Аналіз психологічних і психолого-педагогічних аспектів вивчення іноземних мов у контексті професійної підготовки морських фахівців вказує на важливість подолання комунікативних бар'єрів через акцентування на створенні сприятливого психологічного клімату, підвищення мотивації і розвитку ефективних навичок спілкування. Сучасні освітні стратегії, що включають інтерактивні технології та комунікативно-когнітивний підхід, визначаються як ключові для підвищення професійної мобільності та адаптації майбутніх моряків до вимог міжнародного судноплавства.

Проблематика неперервної освіти активно розглядається у наукових дослідженнях, спрямованих на професійну підготовку та фахове становлення. О. Павленко [116] зосереджується на формуванні комунікативної компетентності фахівців в системі неперервної професійної освіти, важливість якої зумовлена потребою в ефективному спілкуванні в професійному середовищі. Л. Кравченко [78] розробляє наукові основи поетапної професійної підготовки, що відповідає сучасним вимогам педагогічної освіти і спрямована на створення умов для всебічного розвитку особистості в освітньому процесі. В. Слабко і О. Макієвський [139] розглядає багатоаспектність сучасного стану розвитку неперервної освіти в Україні, акцентуючи на необхідності інтеграції всіх рівнів освіти в єдину систему, що сприяє оновленню та поповненню знань. Н. Ничкало [105] досліджує неперервну освіту як світову тенденцію, що вимагає створення умов для постійного розвитку професійних навичок у відповідності до сучасних наукових та технічних досягнень. О. Даниленко [37] критично оцінює стан

підготовки майбутніх судноводіїв, вказуючи на невідповідність системи освіти сучасним вимогам ринку праці, що веде до зниження якості освітніх послуг та зменшення конкурентоспроможності вітчизняних вищих морських навчальних закладів.

Дослідженням неперервної професійної освіти як світової тенденції займається Н. Ничкало. У монографії розглянуто стратегічні завдання реформування професійної освіти, а саме: створення умов для здобуття громадянами робітничих професій відповідно до покликань, інтересів, здібностей, фізичного стану; підвищення їх виробничої кваліфікації і перепідготовки на рівні науково-технічних досягнень; забезпечення загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах, конкурентоспроможних в умовах ринкових відносин; виведення професійної освіти в Україні на рівень досягнень розвинутих країн світу. Академік Н. Ничкало, розглядає неперервну освіту як важливий аспект освітньої практики на різних ступенях системи освіти, що являє собою безперервне цілеспрямоване оволодіння людиною соціокультурного досвіду різних поколінь; як принцип організації освіти на різних ступенях систем освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях; як принцип реалізації державної політики в сфері освіти [105].

Неперервна професійна підготовка майбутніх судноводіїв упродовж тривалого часу є предметом наукових досліджень О. Даниленко[37]. Проведене дослідження у цьому напрямку дозволило зробити наступні висновки: система підготовки фахівців річкового та морського транспорту не повною мірою відповідає сучасним вимогам ринку праці, не забезпечує балансу потреб і пропозицій. Крім цього спостерігається зниження якості науково-педагогічного потенціалу, має місце повільне оновлення науково-методичної бази, застосування застарілих методів управління. Ці недоліки призводять до зниження якості освітніх послуг, зменшення зв'язків з ринком праці, послаблення мотивації курсантів до навчання, зменшення

конкурентоздатності вітчизняних вищих морських навчальних закладів і їхніх випускників.

У контексті підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, важливість неперервної освіти зосереджується на кількох основних аспектах:

– Спеціалізація, що містить набуття глибоких знань та навичок, необхідних для ефективного виконання специфічних завдань у мореплаванні.

– Перепідготовка, спрямована на засвоєння нових професійних ролей або доповнення існуючих кваліфікацій, щоб адаптуватися до змін у сфері морського транспорту.

– Підвищення кваліфікації, яке містить розширення професійних компетентностей та покращення існуючих умінь згідно з потребами галузі.

– Стажування, що дозволяє практично застосовувати набуті знання у реальних робочих ситуаціях, підвищуючи професійну майстерність.

Ці елементи навчання спільно сприяють розвитку комплексу знань та навичок, критично необхідних для компетентного виконання професійних завдань у морській індустрії. Крім того, результати аналізу професійної підготовки фахівців з навігації і управління суднами до професійної діяльності дозволяють стверджувати про наявність низки суперечностей: «між реальним станом професійної сформованості випускників морських закладів освіти – майбутніх вахтових помічників капітана, старших помічників капітана і сучасними вимогами морського і річкового флоту України, потребами світового комерційного мореплавання щодо якості підготовки судноводіїв; між зростаючими вимогами міжнародних і національних стандартів якості до професійної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та недостатнім рівнем відповідного науково-методичного забезпечення їхньої професійної підготовки; між обмеженими дидактичними можливостями навчально-матеріальної бази професійної підготовки курсантів у вищих морських навчальних закладах і швидким темпам оновлення техніки і засобів управління суднами; між вимогами

міжнародних стандартів до професійної компетентності фахівців у галузі навігації й управління морськими суднами та недостатньою розробленістю об'єктивних критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах морського профілю» [37].

Науковий інтерес до неперервної професійної освіти стає дедалі актуальнішим у контексті підготовки майбутніх судноводіїв. Дослідження Н. Ничкало підкреслює стратегічну важливість реформування професійної освіти для забезпечення здобуття громадянами робітничих професій, відповідно до їхніх інтересів та здібностей, а також підвищення їх виробничої кваліфікації у відповідності до науково-технічних досягнень. Також О. Даниленко досліджує, що існуюча система підготовки фахівців річкового та морського транспорту в Україні має низку суттєвих недоліків, які негативно впливають на якість освітніх послуг та конкурентоспроможність випускників. Висновки дослідження вказують на необхідність значного вдосконалення системи неперервної професійної підготовки, особливо у сфері навігації та управління морськими суднами, для забезпечення високої професійної компетентності майбутніх фахівців у відповідності до міжнародних стандартів і ринкових вимог.

Враховуючи викладене, система неперервної професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами у МВЗО потребує суттєвого вдосконалення. Разом з тим, ця проблема неодноразово перебувала в центрі уваги академічної спільноти. Проведений аналіз досліджень дозволяє виокремити ті з них, які тією чи іншою мірою стосуються теми формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти

Узагальнення та аналіз виконаних останнім часом наукових праць зумовлено необхідністю проаналізувати, які аспекти досліджуваної проблеми вирішені, а які потребують додаткової уваги. Загальні підсумки наявних

наукових публікацій умовно можуть бути класифіковані за кількома напрямками.

По-перше, діяльність МЗВО регулюється національними нормативно-правовими актами у сфері освіти, відомчими нормативними актами, а також міжнародними документами. Звідси випливає, що якість професійної підготовки фахівців є предметом уваги та контролю як з боку держави, так і з боку Міжнародної морської організації.

До другого напрямку досліджень належать наукові праці, в яких дослідники пропонують вирішувати проблему підготовки майбутніх судноводіїв шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій. Йдеться про те, що підготовка фахівців з навігації і управління суднами з використанням системи візуальної підтримки в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі допоможе вирішити низку проблем, зокрема: доступ до сучасних джерел навчальної інформації з урахуванням вимог міжнародного об'єднання роботодавців; збільшення обсягу навчальної, технологічної, нормативної, професійної інформації; особливості розподілу навчального навантаження під час навчання в морських вищих навчальних закладах, які зумовлені проходженням тривалої практики на судах торговельного флоту, переважно інших країн та інші. Використання ІКТ, зокрема хмарних технологій, засобів дистанційного навчання, сучасних засобів візуалізації, створює значні можливості для формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Використання ІКТ сприяє розвитку у майбутніх моряків здатності до професійного спілкування, самостійного мислення, вміння аналізувати тощо.

До третього напрямку належать роботи, які звертають увагу на необхідність інтеграції фундаментальності та професійної спрямованості змісту, форм, методів і засобів навчання в методичній системі професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Науковці наголошують на важливості функціонування

комунікативного професійного та ігрового дидактичного середовища, які є засобами, що активізують формування ІКК майбутніх судноводіїв у системі неперервної освіти; на необхідності розробки науково-методичного забезпечення; створення компетентнісної моделі системи формування ІКК майбутніх судноводіїв у системі неперервної освіти з урахуванням міждисциплінарних зв'язків; модернізація методів навчання з урахуванням переходу від традиційних монологічних методів навчання до суб'єкт-суб'єктних.

Наступний напрям представлений науковцями, які вивчають особливості формування професійно значущих якостей морського фахівця для успішної реалізації функцій професії у професійних ситуаціях, під час роботи в багатомовному середовищі: розвиток його соціокультурної компетентності, структуру якої формують країнознавчі, лінгвістичні та соціолінгвістичні знання, а також комунікативні навички та вміння застосовувати ці знання.

Сучасна освіта покликана забезпечити підготовку компетентного фахівця, що має якості, знання та вміння, які визначають його конкурентоспроможність на ринку праці і мотивацію професійного вдосконалення протягом усього життя. Зважаючи на актуальність розвитку іншомовної освіти в контексті підготовки майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами виникає потреба у пошуку нових шляхів та їх реалізації. Так, необхідним є впровадження комплексу інноваційних педагогічних технологій, забезпечення формування комунікативних здібностей у професійній діяльності, а саме здатність до ефективної участі у міжкультурному діловому спілкуванні.

Розвиток сучасної морської освіти визначає нові вимоги до професійної підготовки фахівців, конкурентоспроможність яких залежить не лише від фундаментальних професійних знань та вміння їх застосовувати, але й від підготовленості до ефективного вирішення професійних завдань в умовах іншомовної комунікації та здатності адаптуватись до міжнародного середовища. Натомість сучасний стан професійної освіти в Україні не цілком

відповідає зростаючим вимогам до рівня компетентності фахівців, зокрема з навігації і управління морськими суднами.

У процесі вивчення науково-теоретичних джерел та практичного досвіду формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти нами виявлено суперечності між:

- зростаючими вимогами міжнародних і національних стандартів якості до професійної ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами та недостатнім рівнем їхньої професійної підготовки;

- необхідністю формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та відсутністю науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов забезпечення цього процесу;

- сучасними вимогами до удосконалення змісту, форм, методів формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та реальним станом його науково-педагогічного забезпечення;

- потребою в ефективних шляхах формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами і недостатньою науково-методичною розробленістю основ застосування сучасних інтернет- і проектних технологій в навчанні професійної іноземної мови.

Аналіз наукових досліджень з розвитку сучасної освіти морських фахівців в Україні підкреслює важливість теоретико-методологічного підходу до професійної діяльності навігаторів та управлінців морських суден в контексті неперервної освіти. Зокрема, важливим аспектом є формування ІКК, яка виявляється вирішальною для успішної професійної діяльності в міжнародному морському середовищі. Останні наукові розробки з цього напрямку демонструють необхідність інтеграції ІКК в навчальні програми, що має сприяти підвищенню кваліфікації та адаптації фахівців до складних вимог сучасного мореплавання. Таким чином, ретельний аналіз існуючих підходів та визначення нових напрямків в дослідженні ІКК можуть значно сприяти

обґрунтуванню теоретичних засад дисертаційного дослідження та подальшому розвитку професійної освіти у галузі морського флоту.

1.3. Вітчизняний і зарубіжний досвід формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

У контексті глобалізації, яка зумовлює необхідність швидкої адаптації до змінюваних умов міжнародного середовища, Україна зіткнулася з викликом опанування передових світових практик у формуванні іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. Відповідно до глобальних тенденцій, інтернаціоналізація вищої освіти стає важливою складовою стратегічного розвитку освітніх інституцій, оскільки морська промисловість є важливим сектором, який вимагає високої кваліфікації та багатомовної підготовки.

Сучасні вимоги до освітніх систем, які включають багатомовність, інноваційність, креативність та використання інформаційно-комунікативних технологій, мають відповідати цілям стратегії «Європа 2020», прийнятої Європейською Комісією у червні 2010 року. Ця стратегія акцентує на необхідності розвитку на основі знань та інновацій, що безпосередньо стосується розвитку вищих навчальних закладів та оновлення навчальних програм.

З огляду на ці вимоги, українські заклади вищої освіти, особливо морські академії та університети, зосереджують свої зусилля на модернізації навчальних курсів, інтеграції мовної підготовки з професійними дисциплінами та залученні іноземних фахівців для викладання та обміну досвідом. Така підготовка містить не лише теоретичні заняття, а й практичні симуляції, використання сучасних технологій для навчання, що дозволяє фахівцям краще адаптуватися до реалій міжнародного морського судноплавства.

Проблеми, які виникають внаслідок цього процесу, включають не лише необхідність забезпечення якісної освіти, але й пристосування університетських структур до швидко змінюваних вимог глобалізованого ринку праці.

У контексті євроінтеграції та з урахуванням необхідності вивчення передових міжнародних практик, існує кілька ключових документів, які визначають напрямки розвитку вищої освіти в Україні: «Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» – цей документ охоплює широкий спектр зобов'язань, включно з реформуванням освітньої сфери та приведенням її стандартів до європейських норм; «Закон України «Про вищу освіту» – оновлений в контексті євроінтеграційних процесів, цей закон сприяє модернізації вищої освіти та впровадженню Болонського процесу в Україні; «Стратегія «Україна 2020» – стратегічний документ, який визначає основні напрямки розвитку країни, включаючи освіту і науку, з метою інтеграції до європейського простору; «Національна рамка кваліфікацій» – встановлює загальнодержавні вимоги до рівнів кваліфікації, що сприяє міжнародній сумісності дипломів та покращенню якості освіти. Ці документи спрямовані на розвиток вищої освіти з акцентом на міжнародні стандарти, що включають інноваційність, багатомовність та використання новітніх технологій, відповідно до стратегічних напрямків ЄС, зокрема в межах стратегії «Європа 2020».

Отже, Україна стикається з новими викликами через глобалізаційні процеси, що вимагають від держави підготовки висококваліфікованих професіоналів у різних галузях, включаючи правознавство, яке є необхідним у багатьох аспектах суспільного життя. Стан української вищої освіти зараз потребує термінової модернізації, щоб відповідати вимогам європейського освітнього простору і забезпечити суспільство компетентними фахівцями. Така реформа дозволить чітко окреслити нові напрямки у стратегії іншомовної підготовки правників, адаптуючи їх під потреби сучасної України.

З огляду на потребу адаптації до міжнародних освітніх стандартів, українські МЗВО, такі як Херсонська державна морська академія, Київський державний університет інфраструктури та технологій, Національний університет «Одеська морська академія» та Одеський національний морський університет, зосереджують свої зусилля на комплексній модернізації освітнього процесу. Аналіз ефективності стратегій мовної підготовки в українських морських навчальних закладах виявляє ключові напрями, що сприяють підвищенню кваліфікації здобувачів освіти. Посилення мовної підготовки реалізується через серію спеціалізованих курсів, які зосереджуються на англійській мові та морській термінології. Такі курси є критично важливими, оскільки морська безпека та ефективність операцій безпосередньо залежать від здатності до точної міжнародної комунікації. Практичні заняття на тренажерах, які імітують умови роботи на морському навігаційному мості, дозволяють здобувачам освіти вдосконалювати як мовні, так і професійні навички в контексті реалістичних умов. Міжнародне співробітництво та програми студентських обмінів розширюють мовні компетентності та знання культурної різноманітності, що є невід'ємною частиною міжнародного мореплавства. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сприяє самостійному вивченню мов та підвищує ефективність освітнього процесу. Забезпечення відповідності освітніх програм міжнародним стандартам, зокрема згідно з конвенцією STCW, гарантує, що освіта в Україні відповідає глобальним вимогам, забезпечуючи здобувачам освіти можливість конкурувати на міжнародному ринку праці.

Для глибшого аналізу професійної підготовки морських фахівців, особливо в контексті формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, критично важливо використовувати міжнародний досвід. Ідентифікація основних тенденцій та концепцій має сприяти їх інтеграції та адаптації у національну систему навчання.

Міжнародна асоціація морських університетів (IAMU) [246] була заснована у 1999 році як відповідь на глобалізаційні процеси в міжнародній судноплавній індустрії. Ініційована сімома університетами з п'яти континентів, асоціація на сьогодні містить 74 члени, серед яких 73 університети, академії та факультети, а також Фонд Nippon. Представницькі університети на момент заснування включали установи з різних регіонів світу, зокрема з Африки, Океанії, Західної Європи, Середземномор'я та Азії.

IAMU є глобальною мережею провідних морських навчальних закладів, яка підтримує навчання та освіту моряків у контексті міжнародної судноплавної діяльності. Члени IAMU поділяють спільне розуміння значення безпеки, охорони та захисту навколишнього середовища в морській галузі, а також необхідності передачі морських навичок та знань наступним поколінням на глобальному рівні.

Члени асоціації визначають критичну важливість людських ресурсів в судноплавній індустрії та підкреслюють, що забезпечення та збереження висококваліфікованих кадрів можливі лише через ефективну освіту та навчання. Освіта та навчання в морській галузі мають базуватися на науковій суворості та розвитку зв'язку між практичними навичками, техніками управління та акцентом на якість.

У співпраці з IAMU основна увага приділяється науковим, академічним дослідженням, розробкам та практичним застосуванням, що мають на меті удосконалення морської освіти та навчання. Асоціація прагне досягнення мірних та значущих результатів у цих сферах, а також до максимально широкого розповсюдження результатів діяльності, щоб сприяти науковому прогресу в міжнародній морській спільноті. Завдяки цьому, IAMU вносить вклад у підвищення морської безпеки, охорони та захисту навколишнього середовища.

Світовий морський університет (WMU) [201] є унікальною академічною установою, заснованою в рамках Міжнародної морської організації (ІМО),

спеціалізованого агентства Організації Об'єднаних Націй. Університет відомий тим, що збирає разом зацікавлені сторони, такі як академіки, дослідники, фахівці та експерти галузі, для обговорення тем, які перетинаються і стосуються морської індустрії. Літня академія WMU надає унікальну можливість для цих зацікавлених сторін зібратися та обмінятися знаннями, а також співпрацювати над можливими рішеннями, які безпосередньо сприяють розвитку морської індустрії.

Світовий морський університет (WMU) є важливим глобальним освітнім та дослідницьким центром, який спеціалізується на морській та океанській галузях. Університет пропонує професійну освіту високого рівня, допомагаючи здобувачам освіти глибше зрозуміти ці сектори. Він був заснований з метою збільшення кількості кваліфікованих морських фахівців у світі, особливо у країнах, що розвиваються. Університет підтримує політику рівних можливостей, особливо заохочуючи жінок до участі в галузі, де вони традиційно представлені. Світовий морський університет (WMU) пропонує широкий спектр магістерських програм, активно розвиваючи ці напрямки.

Програми, що пропонуються університетом, включають:

- PhD з морських справ;
- Магістр наук (MSc) з морських справ, який пропонується в Мальме, Шанхаї та Даляні;
- Магістр філософії (MPhil) з міжнародного морського права та океанської політики;
- Програми дистанційного навчання;
- Морська енергетика;
- Міжнародне морське право;
- Право та практика морського страхування;
- Виконавче управління в морській сфері;
- Морське благополуччя (MARI-WEL).

У нашому дослідженні зосереджуємо увагу на аналізі програми «English and Study Skills Programme» (ESSP), яка проводиться в Світовому морському

університеті (WMU). Ця інтенсивна програма створена для підвищення знань з англійської мови та розвитку важливих навичок, необхідних для успішного завершення післядипломної освіти, як у WMU, так і в інших навчальних закладах. Примітно, що приблизно одна п'ята частина студентів ESSP приїжджають ззовні, зазвичай до Мальме, де вони готуються не тільки до академічного навчання, але й до майбутньої професійної діяльності в морських та океанічних галузях.

Програма «English and Study Skills Programme» (ESSP) проводиться щороку з червня по вересень. Її навчальний план розроблений для охоплення навичок, необхідних для успіху в програмі післядипломної освіти та професійного успіху. Основні компоненти включають навички академічного письма, навички говоріння та презентацій, а також тематичні інтегровані навички, які охоплюють усі чотири навички з мови з акцентом на сучасні морські та океанічні теми. Програма також містить академічні лекції професорів WMU, а також комп'ютерні та бібліотечні семінари.

Заняття проводяться в невеликих групах, щоб сприяти груповій діяльності для співпраці та студентоцентрованого навчання, та дозволяти високий рівень індивідуального зворотного зв'язку студентам від їхніх викладачів. Розвиваються компетентності включають ефективне вирішення проблем, міцні методи дослідження та академічного письма, а також критичне читання і навички викладання, усі з яких потрібні у післядипломному навчанні.

Програма «English and Study Skills Programme» (ESSP) призначена для всіх, кому потрібно більш ефективно спілкуватися англійською мовою у морській галузі. Типовими студентами програми ESSP є:

- студенти WMU, які вступають до програми MSc;
- студенти WMU, які обирають ESSP для підготовки до програми MSc;
- студенти, які бажають покращити свої професійні та академічні англійські комунікаційні навички у морському контексті і не є студентами WMU.

12-тижнева інтенсивна програма містить наступні основні компоненти:

- навички академічного письма;
- тематичні інтегровані навички;
- навички говоріння та презентацій.

Програма також містить академічні лекції з морської тематики професорів WMU, а також комп'ютерні та бібліотечні семінари. Від здобувачів освіти очікується, що вони виконуватимуть індивідуальні завдання, а також групові роботи, домашні завдання та самостійне навчання.

Усі кандидати в університет повинні подати міжнародно визнаний тест на знання англійської мови для вступу до університету. Прийнятними є тести IELTS, TOEFL, Кембриджські іспити та GCE O-levels з англійської мови. Інші тести приймаються прийнятною комісією лише у виняткових випадках; кандидатам слід перевірити це в реєстратурі.

Кандидати до стандартної програми MSc мають можливість, за необхідності, записатися на передсесійну програму «English and Study Skills Programme» (ESSP). Кандидати до прискореної програми не мають права відвідувати ESSP, оскільки прискорена програма вимагає вищих навичок англійської мови.

Тест з англійської мови як іноземної (TOEFL)

Необхідність участі в ESSP: IBT: 61 до 79; PBT: 500 до 549

Участь у ESSP не потрібна: IBT: 80+; PBT: 550+

Код установи WMU для TOEFL — 9198.

Міжнародна система тестування англійської мови (IELTS)

Необхідність участі в ESSP: групи 5.0 та 5.5

Участь у ESSP не потрібна: група 6.0 або вище

Важливо зазначити, що потрібна академічна, а не загальна версія тесту.

Таким чином, Світовий морський університет (WMU) як провідний освітній та дослідницький центр в галузі морських і океанських справ, що діє під егідою Міжнародної морської організації (IMO), відіграє ключову роль у підготовці кваліфікованих фахівців, особливо з країн, що розвиваються.

Університет сприяє глобальному обміну знань і співпраці у сфері морської індустрії через свою унікальну літню академію та різноманітні магістерські програми.

Особливо значущою є програма «English and Study Skills Programme» (ESSP), яка забезпечує здобувачів освіти високим рівнем компетентності у володінні англійською мовою, необхідним для успішного проходження післядипломних програм і професійного розвитку у морській сфері. Завдяки щорічному проведенню програми, що містить навчання академічного письма, говоріння, презентацій та інтегрованих мовних навичок з акцентом на морські і океанічні теми, університет відповідає актуальним освітнім потребам галузі. Програма «English and Study Skills Programme» ефективно сприяє розвитку мовної компетентності, яка є критично важливою для міжнародного студентського корпусу, зокрема для студентів, чия рідна мова не є англійська. Це забезпечується через вимоги до знання англійської мови при вступі, які включають міжнародно визнані тести, такі як IELTS та TOEFL, де конкретні бали визначають потребу участі у програмі «English and Study Skills Programme».

Загалом, аналіз програми «English and Study Skills Programme» у Світовому морському університеті показує її важливість та ефективність у формуванні іншомовної компетентності, яка є ключовою для успішної академічної та професійної діяльності у міжнародному морському середовищі.

Литовська морська академія (LMA) є сучасним лідером у підготовці морських фахівців для нашого та міжнародного морського сектору і є членом глобальної морської та академічної спільноти. Ця установа навчає висококваліфікованих фахівців з навігації і управління морськими суднами, які відповідають міжнародним стандартам для моря та портів в Литві та у світі. Морська академія пропонує численні морські навчальні програми, наукові та культурні ідеї та проекти. У Балтійському регіоні вона є лідером у сфері підготовки фахівців для промисловості морського та внутрішнього

водного транспорту. З метою підготовки висококваліфікованих фахівців з навігації і управління морськими суднами для промисловості морського та внутрішнього водного транспорту для успішної професійної діяльності та кар'єри в національній та міжнародній промисловості водного транспорту, базуючи навчання, неформальну дорослу освіту та продовжену професійну підготовку на морській культурі та традиціях, а також виховуючи повагу до демократичних цінностей, відповідальність та лідерство.

Навчальні програми:

1. Морська навігація.
2. Морська інженерія.
3. Морська електротехніка та електроніка.
4. Технології морської транспортної логістики.
5. Управління портом та судноплавством.

Більш детально зупинимося на навчальній програмі «Морська навігація». Випускники цієї навчальної програми, офіцери в допоміжному керівництві навігаційною вахтою (OICNW) і майбутні капітани суден, зможуть безпечно керувати суднами різних типів необмеженої вантажопідйомності, планувати та здійснювати безпечні та ефективні морські рейси, ефективно працювати з сучасними навігаційними системами.

Тривалість навчання:

- 4 роки (повний робочий день);
- 4,5-6 років (денна форма навчання) – лише українською мовою;
- 12 місяців стажування на борту суден.

Профіль навчальної програми

Загальний опис:

Мета(и) навчальної програми: Навчити та підготувати морських дек-офіцерів, здатних безпечно управляти суднами необмеженої вантажопідйомності, планувати та виконувати безпечні та витратно-ефективні морські рейси, ефективно використовувати сучасне навігаційне та обладнання для радіозв'язку, та застосовувати знання з соціальних, економічних, охорони

довкілля та технологічних наук при плануванні, управлінні та здійсненні контролю за діяльністю судна відповідно до загальних та морських законодавчих актів національного та міжнародного рівнів, конвенцій MARPOL [269], стандартів якості та вимог до безпечної навігації.

Результати навчання:

1. Розуміти основи математики, природничих наук та інформаційних технологій, властивості матеріалів, пояснюючи основні концепції морської технології та їх зміст.

2. Застосовувати базові та сучасні знання морських технологій та інших наук у вирішенні технологічних проблем управління судном, навігації, планування рейсу, транспортування морських вантажів та морської безпеки, охорони довкілля, поєднуючи теоретичні та прикладні знання, з урахуванням складності сектора морського транспорту.

3. Аналізувати процеси та процедури навігації та пілотажу для вибору та використання технологічного обладнання для здійснення управління судном, навігації, транспортування вантажів та забезпечення морської безпеки.

4. Застосовувати методології та процедури проектування для процесів та процедур навігації та пілотажу відповідно до вимог Міжнародної морської організації та національних вимог.

5. Знаходити необхідну професійну інформацію для планування рейсів, інформації про порти, логістики вантажів та інших спеціалізованих баз даних та інших джерел інформації.

6. Застосовувати цифрові моделі моделювання для забезпечення безпеки та надійності морського рейсу, обробки вантажів та екіпажу судна та пасажирів та їх адаптації до реальних умов.

7. Оволодіти робочими навичками з технологічного обладнання суден за допомогою електронних навігаційних симуляторів, застосовуючи процедури управління безпекою судна, оцінюючи експериментальні дані, узагальнення та представлення висновків та рішень.

8. Виконувати функції навігації та пілотажу на оперативному рівні та бути знайомим з вимогами на рівні управління для цієї функції.

9. Виконувати завантаження та забезпечувати стабільність судна на оперативному рівні та бути знайомим з вимогами на рівні управління для цієї функції.

10. Забезпечувати контроль за роботою судна та вживати заходи для забезпечення безпеки та захисту екіпажу судна та пасажирів на оперативному рівні та бути знайомим з вимогами на рівні управління для цієї функції.

11. Розуміти вимоги щодо безпеки та охорони довкілля при роботі на судах, комерційні обставини морського бізнесу, знати морський бізнес на рівні технологічної діяльності, знати та застосовувати принципи організації та безпеки.

12. Комунікувати та співпрацювати усно та письмово з внутрішніми та зарубіжними партнерами, інженерною та технологічною спільнотою у підготовці та реалізації проектів навігаційних та пілотажних технологій, з урахуванням аспектів управління та бізнесу морських транспортних проектів на рівні технологічної діяльності.

13. Володіти професійними знаннями в галузі професійної діяльності, реалізувати відповідальність за свою діяльність та її вплив на розвиток суспільства, економіки та культури, добробут та довкілля, розвивати стійкий світогляд, ерудицію, творчість, морський менталітет, цінності інтернаціоналізації та контексти навчання протягом життя.

Після успішного завершення навчальної програми випускник зможе:

1. Планувати рейс та здійснювати навігацію судна, дотримуючись безпечної навігації та економічних чинників.

2. Здійснювати безпечну навігацію з метою забезпечення безпеки людей, суден та довкілля.

3. Планувати та забезпечувати безпечне завантаження, складування, фіксацію, догляд під час рейсу та розвантаження на основі національних та міжнародних законодавчих актів.

4. Здійснювати моніторинг та контролювати виконання національних та міжнародних законодавчих вимог та заходів для забезпечення безпеки життя на морі та охорони морського середовища.

5. Керувати екіпажем.

6. Комунікувати за допомогою обладнання GMDSS відповідно до радіовимог.

7. Управляти процесами рятування людей у рятувальних засобах та рятувальних човнах у випадку надзвичайних ситуацій.

8. Забезпечувати першу медичну допомогу у випадку надзвичайних ситуацій.

9. Забезпечувати безпеку судна та життя на морі у випадку аварій та їх усунення.

10. Дотримуватися вимог щодо запобігання пожежі та гасіння пожеж на борту та при управлінні пожежогасінням.

Активності з навчання та вивчення: традиційні та інклюзивні лекції, семінари, дискусії, аналіз наукової та професійної літератури, аналіз сценаріїв та випадків управління судном, вирішення технологічних проблем управління судном, комп'ютерне моделювання морських рейсів, комп'ютерне навчання, розвиток практичних навичок у електронних навігаційних симуляторах, моделювання сценаріїв реального управління судном, практика лідерства та психологічної стійкості, індивідуальні та командні проекти, лабораторні роботи з виживання та порятунку на судні, протипожежної діяльності, медичної допомоги, радіозв'язку, електронних карт, інженерії та технологій тощо, самоосвіта, стажування на морських судах, що працюють в океанах по всьому світу та ін.

Методи оцінки навчальних досягнень: застосовуються формативні, кумулятивні та сумарні методи оцінки, такі як усний та письмовий опитування, колоквиум, тестування, ментальні та концептуальні карти, огляд наукової та інформаційної літератури, вивчення випадків, підхід портфоліо, наукова робота, курсова робота, звіт практики, підготовка та презентація

практичних та індивідуальних робіт, демонстрація практичних навичок у симуляторах та лабораторіях, письмові та усні іспити.

Досягнення здобувачів освіти оцінюються на рівні відмінно, типово та порогово шляхом призначення оцінок за 10-бальною системою для певних рівнів, тобто відмінно (10 та 9), типово (8 та 7), і порогово (6 та 5). Загальна оцінка з предмету складається з кумулятивних компонентів оцінки, відсоток яких визначається в описі навчального предмету. Навчання завершується кваліфікаційним іспитом та публічним захистом заключної роботи.

Вибіркові курси: Філософія та етика/Соціологія/Політичні науки; Іспанська мова/Німецька мова; /Комерційна експлуатація суден/Економіка підприємства.

Професійна морська практика/Професійна прибережна вітрильна практика / Професійна морська військова практика; Заключна морська практика / Заключна прибережна вітрильна практика/Заключна морська військова практика. Це єдина програма вищої освіти в галузі морської технології у країні, яка відповідає стандартам Конвенції Міжнародної морської організації STCW, після завершення якої отримується кваліфікація бакалавра та професійна кваліфікація морського навігатора, Свідоцтво про компетентність у керівництві черговим офіцером з навігації, що дає право на найвищий ранг, майстер судна, морський ранг і командування екіпажем судна. Тривалість професійної практики становить 12 місяців. Практика проводиться у 2-му і 3-му роках. Протягом стажування здобуваються професійні навички під час роботи на різних типах морських суден (контейнеровози, судна сухої вантажності, танкери та ін.) у різних морських регіонах світу.

Перше Свідоцтво про компетентність видається після завершення навчальної програми і накопичення 12-місячного морського досвіду. Протягом навчання студентам надається можливість отримати кваліфікацію матроса та кваліфікацію оператора загальної системи тривоги та безпеки на морі. Кваліфікація Морського навігатора дозволяє випускникам виконувати функції офіцера. Після закінчення строку служби на морі, встановленого та

затвердженого Міністерством транспорту Республіки Литва, особа має право виконувати обов'язки старшого офіцера або подальшого майстра на суднах необмеженої вантажопідйомності, району плавання та типу суден. Після завершення професійної кар'єри моряка можливе створення та робота в морських бізнес-компаніях, Морському відділі Адміністрації безпеки транспорту Литовської Республіки, Дирекції морського порту Клайпеди, секторі внутрішнього водного транспорту тощо. Випускники мають право на навчання в аспірантурі відповідно до вимог приймаючих вищих навчальних закладів.

Програма вищої освіти в галузі морської технології у Литовській морській академії (LMA) відповідає міжнародним стандартам Конвенції Міжнародної морської організації STCW. Вона надає здобувачам освіти можливість отримати кваліфікацію бакалавра та професійну кваліфікацію морського навігатора. Протягом навчання здобувачі освіти також мають можливість вибирати курси з філософії, етики, соціології, політичних наук, а також вивчати іспанську або німецьку мову [267]. Це розширює їхні знання і дає можливість отримати ширший культурний розвиток.

Професійна морська практика, яка проводиться у більшості семестрах, дозволяє здобувачам освіти отримати необхідні професійні навички та досвід у роботі на різних типах морських суден.

Таблиця 1.5 представляє розподіл дисциплін з англійської мови в програмі «Морська навігація» Литовської морської академії (LMA). Протягом шести семестрів студенти вивчають різні аспекти морської англійської мови, які є важливими для навігаційних ситуацій та спілкування у морській сфері. Кожна дисципліна фокусується на конкретних аспектах мови та морської термінології, що допомагає студентам в оволодінні не лише загальною англійською мовою, але й спеціалізованою морською лексикою.

**Англійська мова в програмі «Морська навігація»
Литовської морської академії (LMA)**

<i>Семестр</i>	<i>Назва дисципліни (та опис)</i>	<i>Кредити (ЄКТС)</i>
1-й	Морська англійська (Вступ до морської англійської)	3 кредити
2-й	Морська англійська (Термінологія та практика пілотажу, керування судном та вахтівництва)	5 кредити
3-й	Морська англійська (Метеорологія, термінологія та практика мови в екстрених ситуаціях та зв'язок)	5 кредити
4-й	Морська англійська (Термінологія вантажоперевезення та кореспонденція судна)	3 кредити
5-й	-	-
6-й	Володіння мовою та академічна грамотність	4 кредити

Таким чином, програма вищої освіти у Литовській морській академії (LMA) [267] не лише забезпечує здобувачам освіти необхідні знання та навички для професійного розвитку в морській сфері, але й розширює їхні можливості на ринку праці та сприяє їхньому культурному розвитку.

Міський університет прикладних наук, у Центрі морських досліджень розташований у місті Триполі, Ліван – є важливим торговим і культурним центром у північній частині країни. На факультеті морських досліджень Університету міста пропонуються дві програми – «Морський транспорт» та «Технологія морської інженерії», розроблені спільно з Арабською академією

наук, технологій та морського транспорту (AAST) [222]. Перша програма призначена для отримання комплексного розуміння морських операцій, логістики та управління, підготовки до різноманітних посад у морській промисловості, включаючи навігацію та логістику. Друга програма орієнтована на технічні та інженерні аспекти морського транспорту, забезпечуючи студентам практичний досвід у обслуговуванні корабельних двигунів та приводів. Обидві програми забезпечують міжнародне визнання ступеня, практичне навчання та зв'язки з промисловістю. Після завершення навчання студенти готові до успішної кар'єри в різних сферах морської промисловості, що робить ці програми привабливими для тих, хто прагне працювати в цьому важливому секторі глобальної економіки.

Факультет морських досліджень Університету міста спільно з Арабською академією наук, технологій та морського транспорту (AAST) розробив дві програми – «Морський транспорт» та «Технологія морської інженерії», призначені для підготовки фахівців для морської промисловості. Ці програми забезпечують міжнародне визнання, практичне навчання та зв'язки з промисловістю, що робить їх привабливими для студентів, що прагнуть кар'єри в морському секторі.

Майстерність у галузі навігаційних наук в Німеччині розвивається на факультеті морських і логістичних досліджень Ядського університету прикладних наук у Вільгельмсхавені, Ольденбурзі та Ельсфлеті. Студенти отримують глибокі знання та навички у сфері мореплавства та логістики, зокрема завдяки широкому спектру предметів з особливим акцентом на технічні аспекти [274] Крім цих університетів, навчання морських фахівців доступне в Технічному університеті Гамбургу, Марінелінійному університеті Німеччини, Технічному університеті Кіельського фахового університету та Міжнародній школі морської навігації в Бремені.

Навчання у галузі навігаційних наук на факультеті морських і логістичних досліджень у Ядському університеті прикладних наук у Вільгельмсхавені, Ольденбургу, Ельсфлеті (Німеччина) охоплюють широкий

спектр предметів [274] з особливим акцентом на технічні аспекти, отримують глибокі знання та навички у сфері мореплавства та логістики. Програма навчання містить в себе широкий спектр предметів, спрямованих на підготовку кваліфікованих фахівців для морської та логістичної галузей. Цей факультет пропонує здобувачам освіти можливості навчання та практичної підготовки, що допомагають їм вирости у висококваліфікованих професіоналів у цих сферах.

Протягом перших трьох семестрів базової програми знайомляться з основами математики, фізики, права, англійської мови, економіки та хімії, крім того, проводять вступні заняття з прикладних предметів, таких як класична навігація, безпека суден, інформатика та трудове право. На основі цих основних знань головна програма охоплює конкретні предмети, необхідні для роботи капітаном. Серед них предмети, пов'язані з керуванням судном (технічна навігація, маневрування, метеорологія, правила дорожнього руху, вступні вправи на симуляторі судна) та завантаженням вантажу (стійкість та міцність судна, технологія завантаження, небезпечні вантажі, морське право), а також предмети, такі як управління персоналом і економіка мореплавства, які спрямовані на управління експлуатацією судна. Вибіркові предмети пропонуються в галузі навігаційних наук / технологій або економіки / права, і тут можливо сконцентруватися на конкретних напрямках. У заключному семестрі обширні вправи на симуляторі та виконання бакалаврської роботи завершують програму навчання. Тренувальні рейси на парусному тренувальному судні *Grossherzogin Elisabeth* є невід'ємною частиною курсу і відбуваються в 4-му або 7-му семестрі, що дає можливість закріпити теорію на практиці.

Навчальний план представлений у таблиці 1.6, передбачає широке використання англійської мови як основного засобу комунікації та навчання. Крім спеціалізованих курсів з морської англійської, програма також містить в себе вивчення інших предметів, таких як математика, морська інженерія, телекомунікації та інші, які також викладаються англійською мовою. Це

відображає важливість знання англійської як ключового інструменту для успішного навчання та розвитку кар'єри в морській галузі.

Таблиця 1.6

Навчальний план навігаційних наук на факультеті морських і логістичних досліджень у Ядському університеті прикладних наук у Вільгельмсхавені, Ольденбургу, Ельсфлеті (Німеччина)

Semester 1	2	3	4	5	6	7	8
Basic Seamanship	Training as Deck Cadet	Navigation 1	Navigation 2	Navigation 3	Maneuvering	Training as Deck Cadet	(Ship Handling)**
Practical Training		Marine Engineering	Ship Theory	Dangerous Goods	Cargo Operations		Cargo Handling
English		Mathematics 2	Meteorology	Maritime English	Emergency Mgm.		
Physics		Computer Science	Tele- communications	Watchkeeping (Simulat.)	Practical Training		
Mathematics 1		Business Economics	Personnel Management	Elective Profile 1*	Elective Profile 2*		Elective Profile 3*
Shipping Law		Civil Law	Merchant Shipp. Law	Medical Care			B.Sc. Thesis

Такий підхід сприяє не лише засвоєнню конкретних навичок та знань, а й підготовці студентів до міжнародного спілкування та використанню професійної термінології в різних аспектах морської діяльності.

У контексті нашого дослідження проаналізовано освітню структуру Батумської державної морської академії [210]. Морську освіту здобувачі

починають отримувати з програми професійно-технічного навчального центру. Професійно-технічний центр є структурним підрозділом Батумської державної морської академії, який здійснює надання професійних освітніх програм. Основною метою Професійно-технічного центру є надання зацікавленим особам професійної освіти відповідно до регламентації та вимог місцевого та міжнародного ринків. Програма професійної освіти з експлуатації палуби судна призначена для підготовки матросів палубного складу, які отримують базову професійну кваліфікацію. В рамках програми, що триває 18 місяців, студенти мають здобути 91 кредит ЄКТС, з них 17 кредитів припадають на модулі, які розвивають загальні компетентності, 35 кредитів – на теоретичні та практичні професійні модулі, а 40 кредитів – на шестимісячну морську практику. Ця програма відповідає вимогам грузинського законодавства щодо освіти та сертифікації моряків і готує кандидатів до отримання необхідних сертифікатів для роботи на морі. Після завершення програми випускники можуть працевлаштуватися на різних типах суден, включаючи торговельні, пасажирські, прибережні та рибальські судна. Також є можливість для працевлаштування в державному та приватному секторах, пов'язаних з морськими транспортними послугами та експлуатацією.

Програма бакалаврату в Батумській державній морській академії охоплює загальну кількість 240 кредитів ЄКТС, розподілених на академічні семестри та практичні навчання. Спеціальний акцент робиться на п'ятий семестр, який присвячений навігаційній практиці тривалістю 180 днів. Цей досвід необхідний для здобуття практичних навичок і мінімального необхідного навігаційного досвіду, що відповідає вимогам Конвенції STCW. Здобувачі освіти залучаються до реальних морських операцій на тренувальному кораблі «CADET» та інших великотоннажних суднах. Це дозволяє їм використовувати іноземні мови у реальних умовах, спілкуючись з екіпажем та портовими службами різних країн. Програма підготовки в Батумській державній морській академії ефективно інтегрує навчання

іноземних мов з фаховою підготовкою, що є критично важливим для формування професіоналів здатних ефективно працювати у міжнародному морському середовищі. Це дозволяє забезпечити випускників не тільки необхідними технічними навичками, але й глибокими знаннями іноземних мов, що є фундаментом для їхньої успішної кар'єри.

Назва освітньої програми: Морська навігація. Після успішного завершення освітньої програми випускник:

- виконує обчислення навігаційних та вантажних операцій;
- управляє судном у різних навігаційних умовах;
- забезпечує безпеку навігації, мореплавність судна, у випадку надзвичайної ситуації використовує засоби порятунку;
- надає першу медичну допомогу;
- здійснює стандартні спостереження за атмосферними, морськими та океанічними умовами, читає синоптичні карти;
- використовує навігаційну інформацію, друковані та електронні навігаційні карти, визначає положення судна, забезпечує постійний контроль за рухом судна, розраховує маршрут судна;
- розрізняє основні сузір'я та навігаційні зорі, використовує астрономічні пристрої (секстант, зоряний глобус);
- визначає положення судна за допомогою небесних тіл, зірок та компаса, використовує небесні тіла для визначення координат Місяця і Сонця;
- використовує суднове радіо та електронно-навігаційні та радіолокаційні системи;
- адекватно реагує на отримані накази;
- організовує навігаційне чергування та роботу команди палубних матросів;
- у професійній діяльності використовує інформаційні та комунікаційні технології;

– відповідно до процедур міжнародних радіоправил використовує англійську мову для забезпечення безпеки навігації та пошуково-рятувальних операцій.

– використовує морські, наземні та космічні радіокомунікаційні системи.

Після успішного завершення програми випускник може бути працевлаштований: як навігатори управлінського та оперативного рівня на океанських торгових судах; в крюїнгових, стівідорських та консультативних компаніях, пов'язаних з морським транспортом; на керівних посадах у державних службах, пов'язаних з контролем та регуляцією морського транспорту.

На рівні магістратури оптимальний період навчання становить 2 роки (чотири активні семестри). Здобувач освіти повинен здобути 120 кредитів ЄКТС, передбачених програмою, для отримання ступеня магістра. Кожен навчальний рік передбачає набуття 60 кредитів ЄКТС (30 кредитів у кожному семестрі). Тривалість семестру становить 20 тижнів (15 тижнів для класних занять та 5 тижнів для оцінювання). Програма передбачає як навчальні, так і дослідницькі компоненти – 90 кредитів ЄКТС виділено для контактної форми навчання та самостійної роботи студента, 30 кредитів ЄКТС – виділено для розробки магістерської дисертації. Аудиторні заняття проводяться протягом перших трьох семестрів навчання. У четвертому семестрі студент виконує та захищає магістерську дисертацію.

Таким чином, вивчення англійської мови у програмі «Морська навігація» (Таблиця 1.7.) в Батумській державній морській академії є ключовим компонентом, який забезпечує не тільки базові, але й спеціалізовані знання мови, необхідні для успішної кар'єри в морській галузі. Програма передбачає систематичне вивчення англійської мови, починаючи з першого семестру бакалаврату, де здобувачі освіти починають з курсу «Ділова англійська І». У подальших семестрах основна увага зосереджується на морській англійській, що містить курси «Морська англійська 1.1» та «Морська

англійська 1.2», а також продовження в п'ятому семестрі з курсом «Морська англійська 2». На магістерському рівні здобувачі освіти продовжують вдосконалювати свої мовні навички через курс «Ділова англійська II» в першому семестрі. Подальші семестри магістерської програми не включають англійську мову в навчальний план, що може свідчити про досягнення достатнього рівня володіння мовою у бакалавраті або зосередження на інших спеціалізованих дисциплінах.

Таблиця 1.7

Англійська мова в програмі «Морська навігація»

Батумської державної морської академії

<i>Семестр</i>	<i>Назва дисципліни (та опис)</i>	<i>Кредити (ЄКТС)</i>
Бакалавр		
1-й	Ділова англійська I	5 кредити
2-й	-	5 кредити
3-й	Морська англійська 1.1	5 кредити
4-й	Морська англійська 1.2	5 кредити
5-й	Морська англійська 2	-
6-й та 7-й	-	-
Магістр		
1-й	Ділова англійська II	5 кредити
2-й	-	-

Враховуючи вищесказане, програма академії вибудовує структурований підхід до навчання англійської мови, забезпечуючи студентам не тільки загальне розуміння мови, але й специфічні навички, необхідні для морської індустрії, які включають технічну термінологію та практичне використання мови в морському контексті. Це важливо для їх професійного розвитку та подальшої кар'єри в міжнародному морському середовищі.

Підсумовуючи досвід формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами, можна виділити кілька ключових аспектів, які спільні та відрізняються у вітчизняній та зарубіжній практиці. З одного боку, обидва підходи акцентують важливість комплексного навчання, що містить як теоретичні знання, так і практичні навички використання іноземної мови в специфічних умовах морської навігації. З іншого боку, зарубіжний досвід часто містить більш глибоку інтеграцію технологічних інновацій та сучасних методів навчання, таких як симуляційне навчання і використання цифрових ресурсів. Важливим є те, що обидва підходи підкреслюють необхідність постійного оновлення курсів та програм для відповідності змінам у законодавстві, технологіях і міжнародних вимогах. Це містить оновлення курсів із безпеки, медичні знання, екологічні стандарти та інше. Вітчизняні програми, хоча й іноді обмежені в ресурсах, намагаються інтегрувати кращі практики зі світового досвіду, підкреслюючи необхідність більш високого рівня мовної підготовки для забезпечення безпеки і ефективності морських операцій.

У результаті, формування іншомовної комунікативної компетентності у сфері морської навігації та управління вимагає синергії традиційних методів навчання та інноваційних підходів, адаптації до міжнародних стандартів і залучення сучасних освітніх технологій. Це забезпечує фахівців необхідними навичками для ефективної роботи у глобалізованому морському середовищі.

1.4. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у сфері з навігації і управління морськими суднами

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивних соціоекономічних змін в Україні, актуальність підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, які володіють ІКК, стає важливим аспектом розвитку морської галузі. Науковий інтерес до теми формування ІКК в умовах неперервної освіти є виправданим через низку факторів, що визначають потреби сучасного морського ринку праці та освітньої політики.

По-перше, реформування економічної системи та інтеграція України в міжнародний економічний простір вимагають від фахівців галузі не тільки глибоких професійних знань, але й високого рівня володіння іноземними мовами. Це стає необхідністю для ефективної комунікації з міжнародними партнерами та участі в міжнародних операціях.

По-друге, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій впливає на всі аспекти морської діяльності, зокрема, на управління морськими суднами та навігацію. Використання цих технологій вимагає не тільки технічної грамотності, але й спроможності до швидкої адаптації та ефективного міжкультурного спілкування.

Третім важливим аспектом є міжнародне співробітництво та конкуренція на ринку праці, які акцентують важливість іншомовної комунікації як критерію професіоналізму та конкурентоспроможності. Морські фахівці повинні вміти не тільки виконувати свої прямі професійні обов'язки, а й ефективно спілкуватися з іноземними екіпажами та адміністрацією іноземних портів.

Актуалізувати питання формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами можна крізь призму міжнародних вимог та стандартів. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (Кодекс ПДНВ 78/95) (STCW) [247], ратифікована Міжнародною

морською організацією (ІМО), ставить строгі вимоги до рівня іншомовної підготовки моряків. Ці стандарти підкреслюють необхідність володіння англійською мовою як основою для безпечної та ефективної комунікації на морі. Окрема увага приділяється вимогам щодо комунікації серед моряків, які були конкретизовані в «Міжнародній конвенції з охорони людського життя на морі» (SOLAS) 1974 року [290]. Важливі зміни були внесені у 2004 році, коли до Конвенції було додано Розділ V, Правило 14, яке визначає англійську мову як робочу мову для використання на капітанському мості. Ця мова є обов'язковою для зв'язку між мостиками різних суден, для комунікації з берегом та внутрішнього спілкування на борту між лоцманом та членами екіпажу, що несуть вахту.

Безпека морських операцій є ще одним критичним аспектом, що залежить від якості іншомовної комунікації. Високий рівень ІКК сприяє зниженню ризиків під час морських операцій, підвищенню безпеки та ефективності управління судном. Комунікація між членами екіпажу та з іншими суднами чи береговими службами має бути чіткою та недвозначною, щоб уникнути можливих непорозумінь та інцидентів.

Також, реформа системи вищої освіти в Україні, спрямована на підвищення якості освітніх програм та приведення їх у відповідність до європейських стандартів, підкреслює важливість іноземних мов як основоположного елементу в освітньому процесі моряків. Впровадження інтенсивних мовних курсів та програм іншомовної підготовки має вирішальне значення для забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців.

Зважаючи на вищезазначене, дослідження теми формування ІКК в морській освіті є надзвичайно актуальним і має стратегічне значення для підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців морської галузі, здатних впевнено працювати на міжнародній арені та робити внесок у розвиток національної економіки і безпеки держави.

Предмет дослідження обраної проблеми має вагомий теоретичний і практичний значення для вітчизняної педагогічної науки, спрямований на

реформування національної системи вищої освіти та забезпечення кваліфікованими професійними кадрами.

Аналіз ситуації з підготовкою морських фахівців вказує на значні недоліки в системі навчання за останні роки. Перш за все, неналежне практичне навчання через брак фінансування на утримання відповідних навчальних підрозділів. Критичним є також невідповідність умов підготовки сучасним світовим стандартам, що вимагає значних інвестицій в оновлення технічної бази та покращення кваліфікації викладачів, зокрема в англійській мові, яка є важливим аспектом у професійному навчанні моряків. Брак викладацьких кадрів і низький рівень їхньої компетентності подальше ускладнюють ситуацію. Ці та інші проблеми вимагають негайних дій для модернізації системи підготовки, зокрема шляхом залучення додаткового фінансування, перегляду нормативно-правових актів, та впровадження сучасних методик навчання. У контексті нашого дослідження вважаємо, що тільки комплексний підхід зможе відновити і покращити якість підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами, забезпечивши їхню конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

На основі міжнародної «Конвенції ПДМНВ» (1978) та «Кодексу підготовки, видачі дипломів морякам і вахтової діяльності», доповненого Манільськими поправками 2010 року, в 2012 році в Україні було введено освітньо-професійний стандарт для морських фахівців. Специфічні вимоги до цього стандарту були сформульовані Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти при Міністерстві освіти і науки України, які докладно викладені в «Методичних рекомендаціях для розроблення складників галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід)».

У 2011 році, Міністерство інфраструктури спільно з Міністерством освіти і науки України запрацювало «План імплементації Манільських поправок до системи підготовки і дипломування моряків». Згідно з цим планом, освітні програми мали бути переглянуті та оновлені відповідно до

Національної рамки кваліфікацій, що була затверджена Кабінетом Міністрів України у 2011 році.

Необхідно провести аналіз освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами» [114], яка розроблена відповідно до затвердженого Стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» з урахуванням вимог Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, з поправками, що реалізується в Херсонській державній морській академії. Ця програма охоплює курси, які зосереджені на вивченні процесів судноводіння, експлуатації навігаційного обладнання, методології обробки та розміщення вантажів, організації роботи морських екіпажів, технік експлуатації суден і їхніх систем, управління операціями на суднах, а також застосування систем, спрямованих на забезпечення безпеки судноплавства. Оцінка цієї програми має на меті ідентифікувати ключові аспекти підготовки, які можуть бути вдосконалені для відповідності сучасним вимогам морської індустрії та професійних стандартів.

Освітній процес для здобувачів вищої освіти у спеціалізації «Судноводіння» включає:

- дотримання стандартів компетентності, які визначені правилами II/1, II/2 «Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти» 1978 року з усіма наступними поправками;

- забезпечення практичної підготовки відповідно до вимог, встановлених правилом II/1 «Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти» 1978 року, доповненою поправками;

- виконання вимог стандартів компетентностей, встановлених у розділах А-II/1, А-II/2, А-IV/2, А-I/12, В-I/12, В-IV/2, А-VI/1, А-VI/2, А-VI/3, А-VI/6 Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти, з поправками та модельних курсів Міжнародної морської організації.

Вивчення змісту сформованості майбутніх капітанів до їхньої майбутньої діяльності вимагає уваги до особливостей їх навчання в умовах

неперервної професійної освіти в МЗВО. Основна увага приділяється наступним освітнім етапам – *фаховому молодшому бакалавру, бакалаврському та магістерському рівням*. Аналіз проблеми дослідження вимагає дати характеристику підготовці фахівців, які навчається за спеціалізацією «Навігація і управління морськими суднами», як заявлено у темі дослідження.

Відповідно до орієнтації освітньо-професійної програми підготовка зорієнтована на здобуття знань, умінь, та практичного досвіду з судноводіння, обробки і розміщення вантажів, управління операціями судна і піклування про людей на судні та радіозв'язку для зайняття посад осіб командного складу палубної команди морських суден.

Метою освітньої програми «Судноводіння на морських шляхах» за спеціалізацією «Навігація і управління морськими суднами» на рівні *фахового молодшого бакалавра* є набуття здобувачами передвищої освіти необхідних знань, умінь та навичок для зайняття посад, таких як другий помічник капітана (на суднах внутрішнього плавання), штурман, шкіпер рейду, багермейстер, стивідор; роботи на підприємствах, установах та організаціях, що забезпечують експлуатацію флоту, управління рухом суден та безпеку судноплавства; а також продовження навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти [112, с. 4].

Метою освітньої програми першого (*бакалаврського*) рівня є набуття здобувачами вищої освіти знань, розуміння та компетентностей, відповідно до стандартів компетентності, визначених вимогами правил II/1, II/2 Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року з поправками необхідних для зайняття посад осіб командного складу палубної команди морських за спеціалізацією: «Навігація і управління морськими суднами»; роботи на підприємствах, установах та організаціях, що забезпечують експлуатацію флоту, управління рухом суден та безпеку судноплавства; продовження навчання на другому рівні вищої освіти [115].

Метою освітньо-професійної програми «Судноводіння» (Навігація і управління морськими суднами) другого (*магістерського*) рівня вищої освіти

(другий цикл Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (7 рівень Національної рамки кваліфікацій) є набуття здобувачами вищої освіти знань, розуміння, умінь та інших компетентностей, необхідних для: зайняття посад осіб командного складу морських та річкових суден з навігації і управління морськими суднами, роботи на підприємствах установах та організаціях, що забезпечують експлуатацію флоту, управління рухом суден та безпеку судноплавства. Бути підготовленими до успішного засвоєння складніших програм для професіоналів за обраною спеціалізацією. Продовження навчання на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти для подальшої роботи на посадах наукових дослідників і розробників, викладачів, технічних і наукових менеджерів у структурах морського бізнесу [111, с. 4].

Варто відзначити, що значна частина курсів освітньо-професійної програми тісно інтегрована з використанням англійської мови, що забезпечує здобувачам освіти можливість ефективно взаємодіяти в міжнародному морському середовищі. Компетентності, набуті через ці курси, включають інтерпретацію метеорологічної інформації та розуміння оперативних повідомлень, які стосуються безпеки судна та його експлуатаційних характеристик.

Також вони дозволяють використовувати англійську мову для роботи з навігаційними картами, різноманітними навігаційними приладами та інструментами, а також для читання та розуміння відповідних документів та посібників. Крім того, курси допомагають налагоджувати та підтримувати радіозв'язок з іншими суднами та береговими службами, що є життєво важливим для забезпечення безпеки плавання.

Крім того, знання англійської мови дає можливість майбутнім судноводіям ефективно спілкуватися в міжнародних екіпажах, розв'язувати конфлікти та проводити навчальні сесії для колег, що значно підвищує їх професійну значущість та мобільність на глобальному ринку праці.

Об'єкт дослідження у даному контексті представляє собою професійну підготовку фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах системи неперервної освіти. Це зумовлює необхідність глибокого аналізу нормативних освітніх компонентів, які сприяють формуванню такої підготовки. Аналітичний огляд навчального плану засвідчує повний перелік компонентів ОПШ (навчальних дисциплін) [113], які класифікуються на дві основні групи, кожна з яких спрямована на розвиток відповідних компетентностей: Нормативні освітні компоненти та нормативні освітні компоненти (цикл професійної підготовки).

За даними, представленими у таблицях 1.8, процес формування іншомовної комунікативної компетентності у сфері навігації та управління морськими суднами в контексті неперервної освіти є тривалим і багатограним, що значною мірою залежить від міжпредметних зв'язків, які забезпечують інтеграцію таких дисциплін як: «Англійська мова за професійним спрямуванням», «Морська англійська мова» та «Ділова англійська мова».

На підставі аналізу освітньо-професійної програми можна констатувати, що володіння англійською мовою є критично важливим для виконання професійних завдань у морській галузі. Також істотними є навички міжособистісної взаємодії та здатність ефективно працювати в команді, особливо в умовах високої стресовості та мультикультурного середовища. Тому формування ІКК стає одним з ключових аспектів підготовки судноводіїв. Це підкреслює важливість інтеграції мовної підготовки в освітній процес, забезпечуючи морських фахівців необхідними інструментами для ефективного професійного спілкування та взаємодії у глобальному контексті

Нормативні освітні компоненти, у яких формується ІКК

<i>Нормативні освітні компоненти (цикл загальної підготовки)</i>	<i>Нормативні освітні компоненти (цикл професійної підготовки)</i>	
Українська мова, Історія та культура України; Філософія (Філософські проблеми наукового пізнання – для магістрів), Вища математика, Фізика, Матеріалознавство та технологія матеріалів, Інформаційна технологія; Педагогіка і методологія вищої освіти (для магістрів), Забезпечення охорони праці на морському транспорті (для магістрів).	Іноземна мова, Англійська мова (за професійним спрямуванням); Морська англійська мова, Ділова англійська мова	Основи охорони праці та охоронні заходи на судні, безпека життєдіяльності та боротьба за живучість судна, Міжнародні правила запобігання зіткнення суден у морі та безпечне несення вахти, Використання радіолокатора та засобів автоматичної радіолокаційної прокладки при розходженні суден, Радіонавігаційні прилади та системи, Електронавігаційні прилади, Конвенції та нормативні документи Міжнародної морської організації, Метеорологія та океанографія, Екологія та охорона навколишнього середовища, Навігаційні та інформаційні системи, Технологія перевезення вантажів, Суднові енергетичні установки та електрообладнання суден, Глобальний морський зв'язок для пошуку та рятування, Морське та комерційне право, Організація роботи навігаційного містка, Теорія та будова судна, Управління судном, Навігація та лоція, Практика плавання, Морська практика, Практична практика

На основні аналізу робочих навчальних програм Херсонської державної морської Академії та відокремленого структурного підрозділу «Морський фаховий коледж Херсонської державної морської академії» проаналізовано

компетентнісні вимоги до умінь фахівців змісту підготовки молодшого бакалавра, бакалавра та магістра галузі знань 27 «Транспорт», спеціальності 271 «Річковий та морський транспорт» і спеціалізації «Судноводіння» подано в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Основні компетентнісні вимоги до умінь фахівців фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра галузі знань 27 «Транспорт», спеціалізації 271.01 «Навігація і управління морськими суднами» і спеціалізації «Судноводіння»

<i>Компетентності згідно з робочою навчальною програмою дисципліни</i>	
<i>Фаховий молодший бакалавр</i> «Англійська мова (за професійним спрямуванням)»	Використання англійської мови в усній та письмовій формі про: сім'ю та друзів, навчання та його результати. про мистецтво та його види, про сучасні та традиційні види мистецтв, природу та погоду, українські традиції, технічний прогрес, про Україну, роль України в світом суспільстві, про географічні поняття, про види вантажу та суден, судно та його частини, обов'язки команди суден, обов'язки команди суден, можливі випадки особових ушкоджень при виконанні професійних обов'язків, аварійні ситуації на морі та заходи по запобіганню, рятувальні засоби на борту, можливе забруднення та запобіжні заходи, заходи безпеки, Навігаційне обладнання на містку, правила МПЗЗС, зв'язку в морі, сигналів в морі, процедури постановки на якір, процедуру та особливості швартових операцій, стійкості судна
<i>Бакалавр</i> «Морська англійська»	Використання англійської мови в усній та письмовій формі відповідно до наступних модулів: Морська Освіта; Усвідомленість про кар'єру; Устрій судна; Судна, що перевозять навальні вантажі; Судна, що перевозять штучні вантажі; Екіпаж та його обов'язки; Особиста безпека на судні; Перша медична допомога на судні; Аварійні ситуації на морі; Рятувальне обладнання; Морська географія; Допоміжні засоби судноводіння; Запобігання забруднення оточуючого середовища; На ходу; Візуальні та звукові сигнали; Навігаційний місток: обладнання та експлуатація

Продовження табл. 1.9

	Комунікація засобами ГМССБ; Постанова на якір; Швартування Охорона судна на морі; Процедури на містку; Лоцманська проводка; Остійність судна; Метеорологія; Навігаційні виклики, Обробка сухого навалного вантажу; Перевезення; рідких вантажів танкерами; Обробка контейнерів; Перевезення небезпечних вантажів морем; Перевезення надважких та негабаритних вантажів.
<i>Магістр</i> «Ділова англійська мова»	Вивчення навчальної дисципліни «Ділова англійська мова» направлено на формування наступних компетентностей: Визначає сервіси порту та документи для прибуття до порту; Описує процедури судових інспекцій, їх вимоги та відповідні документи; Описує процедури та основні принципи щодо оцінювання ризику; Називає та обмінюється інформацією щодо вантажних документів та заповнює їх; Обговорює обов'язки сторін та принципи пошуково-рятувальної операції, симулює усну і письмову комунікацію щодо організації та проведення пошуково-рятувальної операції на морі; Описує процедуру та основні принципи розслідування аварій; Заповнює документи щодо процедур охорони на судні; Пропонує ефективні дії, що пов'язані з управлінням ресурсами екіпажу.

Спільним для всіх трьох навчальних дисциплін є те, що вони орієнтовані на формування компетентності «Використання стандартних фраз для спілкування на морі та використання англійської мови у писемній та усній формах», визначеної Кодексом з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (Розділ II, Таблиця А-II/I).

У контексті нашого дослідження важливим є також аналіз змісту умінь, які передбачені робочими навчальними програмами відповідно до компетентностей здобувача освіти (таб. 1.10).

Компетентності фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра галузі знань 27 «Транспорт», спеціалізації 271.01 «Навігація і управління морськими суднами» і спеціалізації «Судноводіння»

	<i>Компетентності згідно з робочою навчальною програмою дисципліни</i>
Фаховий молодший бакалавр «Англійська мова (за професійним спрямуванням)»	– Вести спілкування англійською мовою, також бесіду-діалог загального характеру про: сім'ю та друзів, навчання та його результати, мистецтво та його види, сучасні та традиційні види мистецтв, природу та погоду, українські традиції, технічний прогрес, загального характеру про Україну, роль України в світом суспільстві, географічні поняття, види вантажу та суден, судно та його частини, обов'язки команди суден, обов'язки команди суден, можливі випадки особових ушкоджень при виконанні професійних обов'язків, аварійні ситуації на морі та заходи по запобіганню, рятувальні засоби на борту, можливе забруднення та запобіжні заходи, заходи безпеки. – Розрізняти різноманітне навігаційне обладнання; перелічувати типи пристроїв на містку та їх функції; характеризувати інструменти, які використовуються для корегування маршрутів на морських картах. – Характеризувати основні терміни правил МПЗЗС; пояснювати дії судна згідно правил МПЗЗС; імітувати дії судна згідно ситуацій, наданих в міжнародних правилах. – Імітувати радіо переговори у зв'язку с аварійної або терміновою ситуацією, переговори безпеки, рутині переговори. – Розпізнавати візуальні сигнали в морі; розпізнавати попереджувальні сигнали та сигнали маневрування суден в морі. – Розрізняти та визначати символи підводних скель, глибин та уламки суден на морських картах; визначати місця та типи ґрунтів для постановки на якір на морських картах; описувати якірний механізм. – Демонструвати розуміння правил безпеки при швартуванні; обмінюватися інформацією щодо функцій та принципів використання швартового обладнання та швартовних кінців. – Демонструвати розуміння правил та факторі, які впливають на стійкість судна.

Бакалавр «Морська англійська»	– Описувати професійну підготовку морських фахівців; готовність виконувати обов'язки в морі зважаючи на офіційні вимоги до моряків; частини судна та позначки на корпусі, лінійні параметри, об'єм та вагу. – Характеризує судна, що перевозять навальні вантажі стосовно їх дизайну, вантажу та вантажного обладнання; судна, що перевозять штучні вантажі стосовно їх дизайну, вантажу та вантажного обладнання. – Описує ключові обов'язки суднового екіпажу, фокусуючись на процедурах технічного обслуговування та процедурах несення вахти відповідно до ПДНВ та МТК. Пояснює основи безпечної трудової практики на борту судна. Описує симптоми та рекомендує можливе лікування специфічних травм. – Розповідає про аварійні ситуації на судні та шляхи їх запобігання. – Характеризує рятувальні засоби в термінах їх використання, зберігання, устрою та процедури спуска на воду. – Розповідає про водні масиви, порти та судноплавні шляхи в термінах їх розташування, головних характеристик та важливості для морської індустрії. – Демонструє знання символів та абревіацій допоміжних засобів судноводіння на морській карті. – Підсумовує правила запобігання забруднення навколишнього середовища у відповідності до конвенції MARPOL. – Розповідає про необхідні та правильні дії навігаційної команди під час маневрування та для запобігання зіткненню суден згідно з МПЗЗС (Частини А, Б) – Розповідає про звукові і візуальні сигнали на морі і правила користування ними залежно від ситуації. – Характеризує основні робочі принципи навігаційного обладнання/ – Приймає участь у здійсненні комунікації засобами ГМССБ у відповідності до встановлених правил. – Обмінюється інформацією щодо процедури постановки на якір, якірного обладнання та заходів безпеки із застосуванням SMCP/ – Забезпечує інформацію щодо процедури швартування / відшвартування, вказуючи швартовне обладнання, види швартовних кінців, команд, стандартних фраз, правил безпеки – Висловлюється щодо охорони судна згідно з вимогами Міжнародного кодексу з охорони суден та портових засобів (Кодекс ОСПЗ)/

Продовження табл. 1.10

Магістр «Ділова англійська мова»	– Описує основні сервіси порту. – Називає складові Pre-arrival Report та заповнює його. – Читає, розуміє інформацію та заповнює документи для прибуття судна в порт. – Називає цілі вимоги суднових інспекцій. – Називає документи, які дають рекомендації щодо підготовки до перевірки та звіти про їх проведення. – Називає шляхи визначення небезпек та класифікує види діяльностей. – Описує елементи щодо оцінювання ризику та заповнює форму оцінки ризику та дозвіл для роботи. – Надає інформацію щодо розроблення та реалізації контрольних заходів. – Називає види вантажних документів та визначає їх призначення. – Заповнює відповідні форми вантажних документів. – Називає сторони, які задіяні у транспортуванні вантажу. – Обмінюється інформацією щодо Charter Party. – Заповнює звіт про пошкодження вантажу. – Складає Sea Protest / Letter of Protest. – Описує організацію системи пошуково-рятувальної операції та відправлення сигналу лиха. – Називає обов'язки координатора під час пошуково-рятувальної операції. – Симулює проведення інструктажу щодо підготовки судна до пошуково-рятувальної операції та визначення пошукового методу. – Заповнює типову аварійну форму звіту. – Визначає типи доказів необхідних для встановлення причин морського випадку. – Називає основні принципи та правила проведення розслідування морських аварій, наданих у Кодексі для розслідування морських аварій та інцидентів. – Називає рівні охорони, обов'язки членів екіпажу та заходи щодо зміни рівня охорони судна. – Називає цілі тренувань щодо охорони судна, тестування суднової охоронної сигналізації та відповідних звітів. – Заповнює звіт перевірки судна щодо наявності нелегалів на борту. – Описує види управління. – Узагальнює поняття лідерства та токсичного лідерства. – Демонструє знання щодо soft skills необхідних для роботи в екіпажі.

Навчальні дисципліни, такі як «Англійська мова за професійним спрямуванням», «Морська англійська мова» та «Ділова англійська мова», є ключовими для виконання стандартів розділу А-II/1-5 «Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти», згідно з поправками STCW-78/95. Ці курси розроблені для забезпечення професійної підготовки моряків, що охоплює не тільки базові, але й спеціалізовані аспекти використання англійської мови в морському контексті.

Компетентності, що набуваються через ці курси включають:

1. Інтегральна компетентність – це здатність застосувати англійську мову для рішення складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у морському секторі. Це охоплює використання наукових теорій та методів в галузях, таких як управління судновими ресурсами, навігація, експлуатація і ремонт суднових засобів транспорту.

Крім цього, курси передбачають навчання вмінь ефективного спілкування англійською мовою у критичних ситуаціях, забезпечення безпеки на борту, а також розуміння та виконання міжнародних правових норм і регуляцій. Здатність адекватно реагувати на екстрені ситуації, використовуючи англійську мову для комунікації з міжнародними екіпажами і службами, також є частиною навчального процесу. Вивчення англійської мови в контексті морської спеціалізації дає можливість морякам ефективно функціонувати у глобалізованому середовищі міжнародного судноплавства, зміцнюючи професійні зв'язки і розширюючи можливості для міжнародної кар'єри.

2. Основні компетентності включають:

– вміння використовувати англійську мову для письмового та усного спілкування, особливо при виконанні професійних завдань, яке дозволяє ефективно взаємодіяти на міжнародному рівні в морській індустрії;

– здатність до самостійної роботи, яка дозволяє фахівцям адаптуватися до змін у професійному середовищі та умовах різних морських операцій;

– спроможність до постійного самоосвіти та професійного розвитку у відповідності до сучасних міжнародних вимог.

3. Спеціалізовані (фахові) компетентності охоплюють:

– Вміння передавати інформацію англійською мовою, використовуючи системи глобального морського зв'язку (GMDSS), що забезпечує здійснення ефективного радіозв'язку в усіх обставинах.

– Здатність використовувати англійську мову для вирішення складних та непередбачених завдань у мореплавстві, що містить навігацію, управління судном і реагування на надзвичайні ситуації.

– Навички в обґрунтуванні власної думки та підтримці професійних дискусій у сфері судноводіння за допомогою англійської мови.

– Здатність до аналізу та прогнозування стану навігаційного обладнання і процесів за допомогою англійської мови, навіть у умовах обмеженої або неповної інформації.

Ці компетентності відіграють ключову роль у підготовці фахівців, здатних ефективно функціонувати в міжнародному морському середовищі та адаптуватися до глобалізованих умов роботи на морі.

Дослідження базується на гіпотезі, що кінцевим продуктом систематичної професійної освіти фахівців з навігації і управління морськими суднами, що здійснюється морськими освітніми установами, є їхня готовність до ефективно професійної діяльності. Деталізація ключових компетентностей, які мають бути розвинуті, відіграє важливу роль у визначенні критеріїв для оцінювання рівня сформованості ІКК фахівців з урахуванням специфіки професійної діяльності у цій галузі.

Регулятивні документи, які встановлюють стандарти для формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами, включають такі ключові матеріали, як «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти», «Рамкову програму з англійської мови для професійного спілкування», а також модельні курси Міжнародної морської організації (ІМО) – 3.17 «Морська англійська мова» [60], 1.39 «Лідерство й робота в команді» [61],

1.21 ». Особиста безпека та соціальна відповідальність». Ці документи створюють основу для викладання мови на міжнародному рівні, сприяють уніфікації методик і матеріалів та є важливими джерелами для розробки навчальних планів, спеціалізованих курсів, підручників і методичних посібників. Вони допомагають адаптувати навчальні процеси до потреб міжнародного судноплавства та культурного розмаїття, забезпечуючи високий рівень професійної підготовки майбутніх судноводіїв.

У контексті «Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти», акцент робиться на вагому варіативність мови у процесах комунікації, залежно від обставин її використання. Виникаючі в контексті конкретних ситуацій потреби і бажання спілкування формують відповідні форми та змісти комунікації. Насамперед важливо вибрати адекватні мовні сценарії, цілі, завдання, а також відповідні мовні матеріали для навчального процесу. Як важливий аспект, зазначено, що фізичні умови, в яких здійснюється комунікація, істотно впливають на мовленнєву активність особи. Зовнішні перешкоди, як шум або інтерференція, можуть суттєво ускладнити сприйняття мовлення. У професійному контексті, такому як судноводіння, це вимагає від осіб високого рівня точності у спілкуванні, особливо коли вони приймають критично важливі інструкції. Освітні програми з мовної підготовки, тому, надають вагому увагу розвитку здатності до чіткої вимови та повторення ключових слів, використовуючи при цьому автентичні аудіозаписи з фоновими шумами, що імітують реальні умови спілкування, з метою підвищення ефективності навчального процесу та підготовки до реальних викликів у професійній діяльності.

Освітній контент Модельного курсу 3.17 «Морська англійська мова» відповідає вимогам, встановленим Міжнародною Конвенцією про стандарти підготовки, дипломування та вахту (STCW) з внесеними змінами, які визначають кваліфікаційні стандарти для офіцерів і вахтового персоналу на торговельних судах. З метою забезпечення відповідності навчання міжнародним стандартам, ІМО ініціювала розробку серії модельних курсів,

спрямованих на підвищення якості морської освіти та виконання вимог конвенції шляхом введення нових програм, а також перегляду та оновлення існуючих навчальних матеріалів. Після прийняття «Манільських поправок» до Конвенції STCW у 2010 році, модельний курс 3.17 «Морська англійська мова» було актуалізовано, що відображає зусилля ІМО щодо адаптації освітніх стандартів до сучасних вимог. Таким чином, цей курс слід розглядати як гнучкий освітній інструмент, що допомагає забезпечити узгодженість з конвенційними стандартами. Таким чином, Модельний курс 3.17 «Морська англійська мова» є слугує як центральний референсний ресурс для викладачів та інструкторів, які спеціалізуються на навчанні морської англійської мови в різноманітних освітніх середовищах.

Модельний курс 1.39 «Лідерство й робота в команді» (Model Course 1.40 «Leadership and Teamwork») розроблено спеціально для членів командного складу, з метою поглиблення розуміння принципів лідерства та командної взаємодії. Курс сприяє формуванню кваліфікацій для ефективного виконання обов'язків на судах валовою місткістю понад 500 тон, у машинному відділенні або в ролі механіка з періодичним безвахтовим обслуговуванням. Освітня програма курсу передбачає:

1. Опанування знань про міжнародні та національні нормативні документи, їхні вимоги та рекомендації.
2. Розуміння принципів ефективного управління ресурсами та застосування методів прийняття рішень.

Курс також акцентує на практичному застосуванні навичок:

- Управління персоналом на судні та його підготовка.
- Розподіл завдань і навантажень.
- Використання стратегій для ефективного управління ресурсами.
- Застосування технік прийняття рішень у складних умовах.
- Навички самостійного прийняття рішень та управління задачами та персоналом.

Цей курс надає учасникам комплексний інструментарій для лідерства та роботи в команді, критичний для успішного виконання вахтових обов'язків у морській індустрії.

Метою вивчення Модельного курсу 1.21 «Особиста безпека та соціальна відповідальність» (Model Course 1.21 «Personal Safety and Social Responsibility» [241]) є освоєння здобувачами освіти знань і навичок, які необхідні для професійної діяльності у контексті потенційних аварійних ситуацій та природних загроз, що можуть спричинити негативні наслідки. Курс призначений для розвитку відповідальності за особисту та колективну безпеку та формування умінь, пов'язаних з дотриманням основних правил безпеки на борту. Це містить оцінювання впливу зовнішніх факторів, що можуть становити загрозу під час роботи на судні. Вивчення курсу також спрямоване на підвищення обізнаності студентів щодо потенційних ризиків і небезпек, що супроводжують морську діяльність, та розвиток мотивації до зміцнення особистої відповідальності за рівень безпеки на судні. Освітній процес забезпечує необхідні компетентності для ефективного реагування на небезпечні та надзвичайні умови, підвищуючи здатність учасників курсу до забезпечення безпеки в морському середовищі. Ці документи встановлюють основу для розвитку ІКК у сфері навігації та управління морськими суднами. Вони слугують фундаментом для подальших досліджень особливостей та структури підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами.

У процесі роботи досліджуємо кореляцію сформованості ІКК фахівців морської галузі з основними системними компонентами. Зокрема, розглядаємо цілі та завдання освітнього процесу, які спрямовані на розвиток професійно значущих рис особистості, досягнення специфічних результатів у професійній сфері, а також на стимулювання інтересів і потреб, формуючих ідеологічні переконання особи. Також аналізуємо зміст, форми, методи та процедури, що використовуються при виконанні професійних завдань та функцій.

Висновки до першого розділу

Іншомовна освіта розглядається як засіб професійного і культурного збагачення, що сприяє міжкультурній адаптації. Визначено ключові поняття, за допомогою яких формується аналітичний огляд щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Морська англійська, англійська мова за спеціальним спрямуванням та ділова англійська мова адаптовані до специфіки морської індустрії, підвищуючи ефективність професійного та міжкультурного спілкування.

Неперервна освіта визначається як система, що підтримує постійне професійне зростання фахівця, відповідаючи на сучасні виклики. Запропоновано авторське визначення поняття «іншомовна комунікативна компетентність фахівців із навігації і управління морськими суднами» як інтегративна, структуроутворююча та особистісно-професійна характеристика, що об'єднує лінгвопрофесійні знання, уміння та навички у галузі іноземної мови з мотивами та цінностями для ефективної міжкультурної комунікації та сприяє систематичному та усвідомленому застосуванню цих компетентностей у майбутній професійній діяльності. Дослідження визначає іншомовну комунікативну компетентність як ключовий елемент професійної діяльності у морській сфері, ідентифікуючи її компоненти: аксіологічно-мотиваційний компонент (усвідомлення необхідності емоційно-ціннісного ставлення до оволодіння іншомовними знаннями необхідних для професійної діяльності), когнітивний (розвиток лінгвопрофесійних знань, умінь та навичок оволодіння здобувачами вищої освіти іноземною мовою для спеціального призначення) та регулятивно-діяльнісний (реалізація практичних навичок, умінь і досвіду здійснювати іншомовне професійне спілкування у конкретних професійних та міжкультурних ситуаціях).

У педагогічній площині досліджено такі аспекти проблеми професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами як: формування іншомовної комунікативної компетентності згідно з вимогами національного та міжнародного законодавства (положення, конвенції, кодекси); психолого-педагогічні особливості іншомовної комунікативної компетентності в освітньому процесі; підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами з використанням системи візуальної підтримки в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі; інтеграції фундаментальності та професійної спрямованості змісту, форм, методів і засобів навчання з огляду методології формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; створення компетентнісної моделі підготовки морських фахівців викладання навчальних дисциплін з урахуванням міждисциплінарних зв'язків; особливості формування професійно значущих якостей фахівця морської галузі для успішної реалізації посадових функцій у професійних ситуаціях, під час роботи в багатомовному середовищі; особливості формування іншомовної комунікативної компетентності морських фахівців в умовах неперервної освіти.

На основі аналізу діяльності Міжнародної асоціації морських університетів (IAMU) висвітлено критичну важливість людських ресурсів в судноплавній індустрії і підкреслено, що забезпечення та збереження висококваліфікованих кадрів можливо лише через ефективну освіту та навчання. Визначено, що освіта в морській галузі має базуватися на науковому підґрунті та розвитку зв'язків між практичними навичками, техніками управління з акцентом на якість.

Програми англійської мови та підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами були проаналізовані в таких країнах як: Швеція, Литва, Німеччина, Грузія та Україна. Виявлено, що оновлені стандарти змісту спрямовані на створення ефективної моделі підготовки фахівців згідно з компетентнісними стандартами, які відіграють ключову роль

в освітній парадигмі світової і української практики формування іншомовної комунікативної компетентності.

Поряд із позитивними зрушеннями в Україні залишаються нерозв'язаними питання формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, які ґрунтуються на використанні найкращих світових освітніх здобутків. Сьогодні важливо адаптуватися до швидкозмінних вимог глобалізованого ринку праці, з акцентом на міжнародні стандарти, які містять інноваційність, багатомовність та застосування новітніх технологій у вищій освіті. Зарубіжний досвід має більш глибоку інтеграцію технологічних інновацій та сучасних методів навчання, зокрема використання імерсивних технологій і цифрових ресурсів.

Аналіз ефективності концепції мовної підготовки, в українських морських закладах освіти, містять певні тенденції, серед яких провідне місце посідає – посилення мовної підготовки через спеціалізовані курси, які фокусуються на англійській мові та морській термінології; практичні заняття на тренажерах, що імітують робочі умови на морському навігаційному мостіку, надаючи змогу здобувачам освіти вдосконалювати як мовні, так і професійні навички в умовах, максимально наближених до реальних; міжнародне співробітництво та програми студентських обмінів розширюють мовні компетентності та знання культурної різноманітності, що є невід'ємною частиною міжнародного мореплавства; використання інформаційно-цифрових технологій сприяє самостійному опануванню мов та підвищує ефективність освітнього процесу, забезпечуючи відповідність освітніх програм міжнародним стандартам.

Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами в Україні в контексті глобалізації та соціоекономічних змін актуалізує значущість інтеграції міжнародних стандартів і вимог у національну систему освіти. Основними драйверами зростання потреби у формуванні іншомовної

комунікативної компетентності є міжнародне співробітництво та використання інформаційно-цифрових технологій у морській галузі. Це формує необхідність впроваджувати інтенсивні мовні курси та програми, що відповідають міжнародним стандартам, для підвищення якості лінгвопрофесійної підготовки морських фахівців. Враховуючи міжнародні вимоги, зокрема Міжнародну конвенцію про підготовку, атестацію і несення вахти моряків (STCW) та Міжнародну конвенцію про охорону людського життя на морі (SOLAS), особлива увага має бути приділена оволодінню іноземною мовою, яка є обов'язковою для ефективної комунікації та безпеки на морі. Комплексний підхід до вдосконалення освітніх програм, залучення додаткових ресурсів та оновлення нормативно-правової бази може забезпечити підвищення конкурентоспроможності українських морських фахівців на міжнародному ринку праці та сприяти розвитку національної економіки і безпеки держави.

РОЗДІЛ 2.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

2.1. Методологічні підходи та принципи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти

Серед вітчизняних і зарубіжних праць основна увага приділяється виділенню основних підходів [50; 58; 110; 45; 295; 138; 22; 146; 271; 310; 62; 117], які визначають загальну технологію розв'язання проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності та додаткових підходів, які описують механізми реалізації основних. З огляду на визначену домінанту, можна виокремити основні (акмеологічний, системний, компетентнісний, технологічний) та додаткові (діяльнісний, модульний, контекстний, рефлексивний) підходи до уточнення змісту, форм, методів і засобів формування іншомовної комунікативної компетентності.

В основу нашого дослідження покладено ідею про те, що формування ІКК у немовному ЗВО має ґрунтуватися на раціональному поєднанні різних підходів. Вважаємо, що ключовою для визначення цієї групи підходів є ідея ефективності освітнього процесу на основі поєднання класичних досягнень традиційної науки та педагогічних інноваційних досліджень.

Методологічна концепція нашого дослідження являє собою реалізацію наукових підходів у їх взаємозв'язку в контексті вирішення проблеми формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, зокрема комунікативного (сприяє розвитку практичного володіння іноземною мовою як засобу формування ІКК відповідного рівня); компетентнісний підхід (формування умінь

використовувати ІКК в різноманітних аспектах професійної діяльності), контекстного (забезпечує поєднання теорії та практики в контексті реального професійного життя, що реалізується в умовах неперервної професійної освіти); особистісно-орієнтованого (забезпечує диференційований підхід до навчання, враховуючи особистісні особливості та мотивацію здобувачів освіти); системного (дозволяє розглядати процес формування іншомовної комунікативної компетентності як цілісну систему); культурологічного (забезпечує інтеграцію культурологічних знань у процес навчання іноземної мови, формує вміння ефективно взаємодіяти в багатокультурному середовищі), праксеологічний підхід (формуванні умінь ефективно діяти в конкретних професійних та соціальних контекстах); технологічний підхід (забезпечує впровадження сучасних педагогічних, інтерактивних та інформаційні технології для підвищення ефективності освітнього процесу та мотивації здобувачів освіти). Реалізація зазначених підходів у їхньому взаємозв'язку забезпечує комплексне формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, що сприятиме їхньому професійному зростанню, здатності до ефективної міжкультурної комунікації та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Одним з найбільш ефективних методологічних підходів до формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами є *комунікативний підхід*, який передбачає організацію освітньої діяльності на основі стійкого залучення суб'єктів взаємодії до комунікації. Вибір цього підходу до формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами обґрунтований тим, що він рекомендований Міжнародною морською організацією. Концепція, що лежить в основі конкретних вимог Кодексу ПДНВ, полягає в тому, що моряки повинні вміти використовувати англійську мову в професійних цілях. Відповідно до Конвенції ПДНВ, усі особи командного складу, відповідальні за несення вахти, повинні добре володіти розмовною та письмовою англійською мовою. Командні особи, що виконують

управлінські функції, і члени штурманської вахти повинні бути здатні спілкуватися англійською для виконання професійних завдань. Також важливо, що члени екіпажу, які забезпечують безпеку пасажирів під час аварійних ситуацій, повинні володіти англійською мовою. В умовах сучасної мультикультурності та багатомовності екіпажів, наявність спільної робочої мови набуває критичного значення [247].

Основою комунікативного підходу є практика, на якій він ґрунтується:

- мова як практичний інструмент для спілкування;
- навчання, орієнтоване на особистість;
- викладання англійської мови через англійську;
- навчання студентів через активне залучення;
- виконання навчальних завдань, що відображають реалістичне спілкування [242].

Необхідність зробити комунікацію основним напрямком навчальних матеріалів та аудиторних занять вже давно є базовим припущенням комунікативної методики [290]. Необхідним є врахування професійних потреб здобувачів вищої освіти, які володіють функціональними мовними навичками, що є важливим на ринку праці.

Дослідження підтверджують ефективність комунікативного підходу [271; 310; 215; 102] у формуванні іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. Зокрема, дані свідчать, що активне застосування мови в реалістичних комунікативних контекстах значно підвищує здатність моряків ефективно спілкуватися у професійних та надзвичайних ситуаціях. Це, в свою чергу, сприяє більшій безпеці та ефективності виконання завдань на борту суден.

Комунікативний підхід у формуванні ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами є однією з ключових методологічних стратегій. Цей підхід підкреслює використання іноземної мови у контексті виконання реалістичних комунікативних завдань, які мімікують реальні ситуації на борту. Завдання можуть включати формулювання запитів щодо

характеристик вантажу, ведення діалогів про призначення різних типів суден, а також збір інформації для різноманітних професійних завдань.

Важливою характеристикою комунікативного підходу є його орієнтація на практичне застосування мови для досягнення конкретних професійних цілей, що містить не тільки пасивне засвоєння мови, але і активну її практику в умовах, що максимально наближені до реальних. Це передбачає роботу в маленьких групах, де кожен учасник має можливість активно взаємодіяти та вирішувати комунікативні завдання, що сприяє глибшому засвоєнню мовних навичок.

Цей підхід зосереджується на розвитку вмінь, необхідних для ефективного ведення комунікації у міжнародному морському контексті, підкреслюючи не тільки знання англійської мови як інструменту для обміну інформацією, але й здатність ефективно спілкуватися у різноманітних професійних та екстрених ситуаціях. Основна ідея полягає в тому, що фахівці повинні мати здатність не просто володіти мовою, але і активно її використовувати для вирішення специфічних завдань, з якими вони можуть зустрітися під час виконання своїх професійних обов'язків на борту судна.

Комунікативний підхід передбачає інтеграцію навчання мови з професійною підготовкою (мовне навчання не існує окремо від фахових дисциплін, а є частиною єдиного навчального процесу); активне залучення студентів (здобувачі освіти залучаються до активної участі у навчальному процесі через виконання практичних завдань, дискусій, презентацій, що сприяє розвитку їх комунікативних навичок і впевненості у використанні мови; використання аутентичних матеріалів (для навчання використовуються автентичні текстові, аудіо та відеоматеріали, що дозволяє студентам звикнути до реального мовного середовища, яке їм доведеться зустріти в професійній діяльності); розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, необхідних для професійного спілкування (велика увага приділяється не тільки розвитку навичок розуміння та говоріння, але й письма та читання для створення повноцінного мовного компетентну); фокус на міжкультурній комунікації

(оскільки морські екіпажі часто є багатонаціональними, особлива увага приділяється розвитку навичок міжкультурної комунікації, щоб забезпечити ефективне спілкування між членами екіпажу з різних культурних контекстів).

Дослідження потребує також обґрунтування *особистісно-орієнтованого підходу*, що передбачає особистісну рівність учасників освітнього процесу, ставлення до кожної людини як до самостійної цінності, взаємодію на основі співробітництва. Аналіз досліджень [122; 164; 126; 32; 49] свідчить про те, що даний підхід передбачає організацію освітнього процесу, спрямованого на активізацію студента, стимулювання прагнення до успіху, формування мотивів саморозвитку.

Особистісно-орієнтований підхід має значення у підготовці фахівців, адже він дає можливість трансформувати навчальний матеріал, інтегруючи його з особистісними переконаннями та ставленням до реальних процесів, об'єктів і явищ. Така трансформація сприяє глибшому розумінню та адаптації здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, роблячи їх підготовку більш ефективною і цілеспрямованою.

Формування ІКК у майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії на засадах особистісно-орієнтованого підходу передбачає створення оптимальних умов для самовдосконалення та самореалізації особистості здобувача освіти, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин в освітньому середовищі морського університету, а також ставлення до здобувача освіти як до цілісної особистості [56, с. 189].

Особистісно-орієнтований підхід ґрунтується на таких положеннях:

1) забезпечення особистісно значущого емоційного контакту між викладачем і здобувачем освіти, природного міжособистісного спілкування на засадах співпраці, співтворчості, взаємоповаги та взаєморозуміння; створення умов для реалізації та самореалізації особистості (навчання у співпраці, проблемне навчання, проектна діяльність тощо);

2) накопичення знань, умінь і навичок не стільки як самоціль (кінцевий результат), скільки як ефективний засіб реалізації творчих здібностей

студентів; мотивація до успіху через аналіз як результату навчальної діяльності, так і процесу та способу його досягнення;

3) стимулювання самостійного вибору та відбору найбільш значущих для кожного студента способів опрацювання нового навчального матеріалу з урахуванням розмаїття його типів, видів і форм;

4) формування у студентів бажання і вміння самостійно здобувати знання, здійснювати пошук інформації в різних джерелах іноземною мовою і застосовувати нові знання, розвивати прагнення до творчості і саморозвитку; сприяє усвідомленню студентами власних комунікативних можливостей, своєї мовної особистості.

5) змістовний характер оціночних суджень викладача – врахування не тільки правильності, але й оригінальності відповідей здобувачів освіти.

Особистісно-орієнтований підхід сприяє розвитку ціннісно-сміислової інтерпретації комунікативної поведінки студентів, перетворенню загальних етичних принципів на систему власних особистісних орієнтирів, оптимальному залученню всіх проявів особистості (свідомості, емоцій, волі) у освітній діяльності [110, с. 75].

Погоджуємося з деякими положеннями науковців Г. Подлесної та А. Ільченко, які досліджували шляхи реалізації особисто-орієнтованого підходу до навчання в процесі формування особистості здобувача вищої освіти у наступних аспектах: усвідомлення індивідуальності кожного здобувача вищої освіти, його самоцінності, неповторності, розвитку як індивіда з особливим суб'єктивним досвідом, сукупністю психічних, культурологічних рис; особистісно-орієнтоване навчання повинно забезпечити розвиток та саморозвиток особистості, виходячи з виявлення її індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання та предметної діяльності; диференціації: предметної, що передбачає розподіл здобувачів вищої освіти на різнорівневі групи; індивідуалізації, який передбачає організацію освітнього процесу з урахуванням здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктивного досвіду здобувачів вищої освіти, надання можливостей

реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності, поведінці; варіативності, що дозволяє побудувати освітній процес на широкій різноманітності змісту та форм навчального процесу, вибір якого здійснює викладач, враховуючи мету розвитку кожної окремої особистості та інші [122].

Тому в рамках дослідження важливим є особистісно-орієнтований підхід у системі формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти: стиль спілкування, заснований на педагогіці співробітництва; орієнтація на створення позитивної атмосфери під час активної роботи студентів (в парах, групах, кооперативно) на всіх етапах заняття; оволодіння навичками самостійної роботи, а також розвиток навичок планування, організації; розвиток уміння працювати самостійно. Важливим для реалізації цього підходу є створення атмосфери успіху, активізація утвердження суб'єктивного досвіду власного «Я» фахівця, врахування психофізіологічних особливостей здобувача вищої освіти, його інтересів, ціннісних орієнтацій, індивідуального стилю навчальної діяльності та робота в ситуації індивідуального вибору (темпу навчальної діяльності, типу завдань, способу вивчення матеріалу).

Для ефективного реалізації особистісно-орієнтованого підходу до формування іншомовної комунікативної компетентності, на нашу думку, найбільш ефективними є використання активних та інтерактивних технологій навчання; побудова практичних занять на діяльнісній основі у формі дебатів, дискусій, форумів).

Науковці такі як Т. Агібалова [2], Т. Гончаренко [31], Л. Лісіна [91], О. Муравйова та В. Архипова [101], А. Фокшек [172] вважають системний підхід у педагогіці методологічною стратегією, що дозволяє глибоко досліджувати педагогічні об'єкти і процеси. Цей підхід забезпечує розуміння цілісності і взаємозв'язку елементів системи, сприяє теоретичному узагальненню різноманітних зв'язків між ними. Також він допомагає виявляти ключові закономірності, що розвиваються у педагогічних явищах, і розглядати їх як єдине ціле через призму системного аналізу. Системний

підхід надає цілісне бачення досліджуваних явищ і об'єктів, сприяє аналізу їх взаємодії та взаємозалежності, що є критично важливим для організації та оптимізації педагогічних процесів.

Науковці визначають системний підхід як комплексне дослідження найбільш суттєвих закономірностей, розвиток явища як єдиного цілого з позицій системного аналізу. Системний підхід створює цілісне уявлення про досліджувані об'єкти і явища, дає можливість оцінити взаємозв'язки між елементами системи, дозволяє проаналізувати залежність результату освітньої діяльності від факторів, що його зумовили, і використовується для організації та оптимізації педагогічного процесу, що можливо завдяки сукупності елементів системи, наявності зв'язків між ними, цілісності та завершеності елементів системи [110, с. 73-74].

Відповідно до системного підходу, будь-яке дослідження передбачає конструювання моделі, яка у нашій роботі визначає процес формування ІКК серед фахівців у сфері навігації та керування морськими суднами в контексті безперервної освіти. Ця модель слугує ідеалізованим представленням механізмів розвитку ІКК в процесі фахової освіти. Методологія, розроблена в рамках даного дослідження репрезентує інтегровану методичну систему, яка містить оптимальний набір освітніх технологій та форм навчання, включно з активними, проблемно-орієнтованими, тренінговими, ігровими та проектними методами. Дослідження підкреслює, що ключовим аспектом наукових праць є розгляд освітнього процесу як цілісного інтегративного феномену з системними властивостями.

Отже, одним із важливих явищ для всіх педагогічних досліджень є «системний підхід», змістом якого є розробка системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти і передбачає, насамперед, вивчення елементів системи та особливостей взаємозв'язків між ними, що утворюють цілісність.

У системі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної

освіти важливе значення для визначення шляхів і тенденцій розвитку міжкультурної компетентності здобувачів освіти має культурологічний підхід. Така актуальність, на думку вчених (М. Левко [87], М. Сотер [149], Н. Теличко [295], Н. Стеценко, Т. Чикалова [151] Г. Чередниченко [177]) визначається потребою встановлювати контакти з представниками інших культур у процесі роботи і життя на судні.

Культурологічний підхід, на думку Н. Теличко, є основою формування лінгвокультурологічної іншомовної компетентності і передбачає вивчення загальнотеоретичних засад розвитку полікультурної мовної особистості у процесі спільного вивчення мов, культур і цивілізацій; акцентує увагу на ціннісно-орієнтованому змісті культурологічної освіти мовами навчання та досліджує спектр соціалізуючого впливу іншомовного спілкування студентів; дозволяє визначити принципи культурологічної освіти мовами навчання з урахуванням соціокультурного контексту їх вивчення; дозволяє вирішити проблеми відбору культурологічного матеріалу для навчальних цілей, його структурування для різних навчальних контекстів та розробки технології експертного оцінювання культурологічного змісту навчальної літератури [154].

Культурологічний підхід в підготовці майбутніх моряків сприяє оптимізації їхніх навчальних процесів у контексті крос-культурної взаємодії, що є характерною для морської діяльності. Цей підхід акцентує на важливості розуміння і аналізу процесів міжкультурної комунікації, яка впливає на регулювання внутрішньокорпоративних відносин та міждержавних взаємодій.

Культурологічний підхід не тільки підвищує обізнаність індивіда про його приналежність до певної культурної спільноти, але й виховує відповідальність за якість та наслідки представлення власної культури у міжкультурному просторі. Він також забезпечує оволодіння стратегіями дослідження інших культур, сприяє глибокому розумінню національних і глобальних культурних цінностей, розвиває культурну перцепцію у полікультурному світі та стимулює інтерес до вивчення різноманітних народів

та їх культурних особливостей. Ці аспекти є невід'ємною частиною ефективної професійної діяльності в морській галузі, де крос-культурна компетенція є ключовою для успіху.

У межах даного підходу визначаємо, що підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами до міжкультурної комунікації повинна бути організована в контексті діалогу культур, що сприяє формуванню у студентів сформованості до роботи в багатонаціональному екіпажі; сформованості до розвитку культури сприйняття полікультурності світу, систематизації та правильної інтерпретації різних культурних явищ; поваги і здатності толерантно ставитися до представників інших культур.

Таким чином, культурологічний підхід має покращувати підготовку моряків у крос-культурному аспекті морської професії, підкреслюючи важливість міжкультурної комунікації як ключового елемента для ефективної взаємодії та взаєморозуміння між культурами. Він спонукає до усвідомлення власної культурної приналежності, відповідальності за представлення своєї культури, розвитку вмінь засвоєння та розуміння цінностей національних та глобальних культур, а також формує стратегії для вивчення інших культур.

Підготовка фахівців до міжкультурної комунікації повинна інтегруватися в процес міжкультурного діалогу, що дозволить здобувачам освіти ефективно діяти в мультикультурних умовах, розвивати культуру сприйняття та підвищувати толерантність до культурної різноманітності. Цей процес містить системний відбір, аналіз та інтерпретацію культурних феноменів та сприяє формуванню відповідального та шанобливого ставлення до представників інших культур.

Наступним важливим підходом в контексті нашого дослідження має *праксеологічний підхід*. Вивченням ролі зазначеного підходу в контексті професійного розвитку фахівців займалися І. Василиків, Н. Грицик, Т. Скорик. Праксеологічний підхід розглядається як один із базових підходів у формуванні професійної успішності, науковці акцентують увагу на його можливостях щодо організації ефективної освітньої діяльності в умовах

праксеологічного освітнього середовища. Це забезпечує реалізацію функцій, спрямованих на вдосконалення особистості в контексті її соціальної та професійної успішності та вирішення основних завдань у педагогічних діях: раціональне поєднання теорії і практики для реалізації освітніх завдань; визначення оптимальних організаційно-педагогічних умов для ефективної педагогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу; реалізація ідей оновлення освітнього середовища з пріоритетом суб'єкт-суб'єктної взаємодії; якісні зміни у змісті та технологіях навчання у вищих навчальних закладах, спрямовані на розвиток здатності до самостійної професійної діяльності [138].

Аналізуючи довідкову літературу (вікіпедія, словник Merriam-Webster), термін «праксеологія» та «праксіологія» (від грец. πράξις – дія та грец. λογία} – мова, вчення) – галузь досліджень, що вивчає людську діяльність, зокрема в аспекті її ефективності.

Праксеологічний підхід має важливе значення у сучасній освіті, особливо в контексті професійної підготовки і неперервної освіти. Він зосереджується на формуванні не тільки теоретичних знань, але й практичних навичок, що є критично важливим для успішної адаптації здобувачів освіти до вимог сучасного ринку праці. Особливо це стосується таких сфер, як навігація та управління морськими суднами, де практичний досвід і вміння приймати самостійні рішення в критичних ситуаціях мають вирішальне значення.

Праксеологічний підхід передбачає результати діяльності, що включають сформованість знань, умінь і практичних навичок, здатність до практичної діяльності та професійного зростання.

У сучасних умовах змін в освітній політиці України необхідно оптимізувати новітні форми професійної освіти, забезпечити набуття здобувачами освіти успішного досвіду під час навчальної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах, який спрямований на ефективне проходження обов'язкової морської практики. Практична підготовка повинна бути спрямована на формування професійних і практичних навичок для

прийняття самостійних рішень при виконанні певних практичних завдань при підготовці до практики.

Оптимізація новітніх форм професійної освіти з урахуванням праксеологічного підходу повинна включати в себе кілька аспектів: інтеграцію теоретичних знань та практичного досвіду (освітній процес має бути організований таким чином, щоб забезпечити здобувачами освіти можливість застосовувати теоретичні знання на практиці, що може бути реалізовано через розробку спеціалізованих курсів, лабораторних робіт, проектів); застосування інноваційних технологій (використання інноваційних технологій і сучасних методик навчання може значно покращити ефективність освітнього процесу, зокрема через використання віртуальних симуляторів, онлайн-курсів та платформ для дистанційного навчання); підтримка самостійного навчання та саморозвитку (стимулювання студентів до самостійного навчання, самовдосконалення та неперервної освіти є важливим аспектом праксеологічного підходу. Організація майстер-класів, конференцій та семінарів з актуальних питань професії може сприяти цьому процесу).

Враховання соціальних вимог та потреб ринку праці. Навчальні програми мають бути гнучкими та адаптованими до змін на ринку праці, включаючи в себе актуальні знання та навички, що вимагаються роботодавцями. Застосування праксеологічного підходу може значно покращити якість професійної освіти, забезпечивши випускників необхідними знаннями, навичками та компетентностями для успішної кар'єри.

Вважаємо, що праксеологічний підхід є важливим у системі формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти так як передбачає налаштування на успіх, самовдосконалення і самореалізацію, цілеспрямований на здійснення професійної дії з урахуванням соціальних вимог, цілей та інтересів. Це неперервне вдосконалення рівня професійних і теоретичних знань та навичок, що дозволяє кваліфіковано та ефективно виконувати свої обов'язки.

Розвиток нової економіки, основним ресурсом якої є стійкий висококваліфікований людський потенціал, проблема налагодження взаємодії вищої освіти з міжнародним ринком праці, а також проблема підвищення конкурентоспроможності фахівців з навігації і управління морськими суднами у світі зумовили запровадження *компетентнісного підходу* в неперервній освіті.

Згідно з основними положеннями цього підходу, головною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня та спеціальності, який є конкурентоспроможним на світовому ринку праці та сформованість умінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність у процесі виробничої практики. Компетентнісний підхід покликаний вирішити проблему сучасної освіти, яка полягає в тому, що здобувач вищої освіти, володіючи широким спектром теоретичних знань, водночас відчуває значні труднощі у професійній діяльності, які є необхідними для вирішення конкретних завдань або складних ситуацій. Таким чином, встановлюється баланс між всіма етапами неперервної освіти та вимогами життя.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», компетентність – це «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти».

Компетентнісний підхід в освіті досліджували Н. Бібік [10], Є. Білоусов [12], С. Вітвицька [22], Л. Герганов [30] А. Дуля [51], І. Смирнова [146], В. Чернявський [180], А. Юрженко [195], визначають компетентнісний підхід як один з основних в освітній діяльності, який спрямований на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей (знань, умінь, навичок, здатностей тощо). Результатом такого процесу є формування загальної та професійної компетентності у

певній сфері діяльності, а в рамках нашого дослідження – у формуванні іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Погоджуємося з думкою С. Вітвицькою стосовно того, що компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців підсилює практичну орієнтованість освіти, підкреслює роль досвіду, вмій практично реалізовувати знання, встановлюючи підпорядкованість знань умінням та акцентує увагу на результатах освіти, розглядаючи їх не як суму засвоєних відомостей, а здатність людини вирішувати життєві й професійні проблеми, діяти в різних проблемних ситуаціях [22].

За визначеннями І. Смирнової, саме компетентнісний підхід допомагає ефективно формувати професійні інтереси, мотиви, потреби, готовність продуктивно діяти в соціумі, оскільки названий методологічний підхід має на меті поєднання розвитку інструментальної й морально-ціннісної сфер особистості [146].

Основною метою компетентнісного підходу є освіта, спрямована на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності, завдяки яким фахівець успішно реалізує свої здібності в різних видах діяльності. Підхід орієнтує на пріоритетну спрямованість на уміння вчитися, здатність до самоосвіти, саморозвитку самовизначення, самореалізація, соціалізація та розвиток особистості.

Компетентнісний підхід у підготовці морських фахівців, за визначенням В. Чернявського, має суттєву особливість, оскільки він повинен забезпечувати професійну діяльність в умовах постійного перебування в обмеженому колі людей різної національності, культури та релігії, формувати вміння спілкуватись і знаходити спільну мову, здатність приймати зважені рішення в екстремальних ситуаціях, забезпечувати можливість успішного адаптування до швидких змін у сучасному динамічному світі. Науковець визначає те, що формування професійної компетентності морських фахівців перебуває в полі зору багатьох дисциплін, викладання яких повинно бути спрямоване на

професійну діяльність і ґрунтуватися на міждисциплінарних інтегрованих вимогах до результату освітнього процесу, що спрямований на формування та розвиток ключових і професійних компетентностей особистості [180, с. 230].

Компетентність розглядається науковцями як результативно-діяльнісна характеристика навчання. Відповідно, можна прогнозувати, що впровадження у підготовку майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів компетентнісного підходу (який передбачає переорієнтацію навчально-виховного процесу на певний, чітко визначений результат) сприятиме підготовці кваліфікованого, професійно мобільного фахівця, здатного працювати на рівні сучасних вимог [142].

Аналіз навчальних програм, укладених на основі Державної програми для ЗВО «Англійська мова за професійним спрямуванням», затвердженої Міністерством освіти і науки України, та на основі «Проекту державного стандарту з іноземної мови», показує, що в них пропонуються ті самі структурні компоненти комунікативної компетентності, що й у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, і майже такі самі, що й у «Проекті державного стандарту з іноземної мови». Тобто особливості професійної діяльності практично не враховуються. Це пояснюється тим, що програма є типовою для всіх вищих навчальних закладів незалежно від спеціалізації освітньої програми. З огляду на це, перед науковцями постає завдання з'ясувати особливості компетентнісного підходу залежно від специфіки професійної діяльності фахівців.

Адаптація компетентнісного підходу як фундаментальної основи для формування ІКК здобувачів освіти обумовлена його ефективністю у вирішенні комплексу освітніх задач. Цей підхід інтегрує основні принципи та кращі характеристики з традиційних освітніх підходів, зокрема професійно-орієнтованого, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів.

Професійно-орієнтований аспект компетентнісного підходу акцентує на підготовці здобувачів освіти до вирішення реальних професійних завдань, спираючись на використання спеціалізованих знань та умінь у практичних

ситуаціях. Це передбачає розвиток не тільки фахових навичок, а й здатності швидко адаптуватися та ефективно реагувати на змінні умови робочого процесу.

Особистісно-орієнтований аспект містить в себе фокус на індивідуальні особливості та потреби кожного здобувача освіти, сприяючи розвитку внутрішнього потенціалу та самореалізації. Це містить в себе розвиток критичного мислення, самостійності у прийнятті рішень та здатності до самооцінки та самовдосконалення.

Діяльнісний підхід в компетентнісній моделі акцентує на активному залученні здобувачів освіти у навчальний процес через реалізацію різноманітних проектів, практичних завдань та взаємодії з реальними професійними середовищами. Це сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку вмінь, які можуть бути ефективно застосовані в майбутній професійній діяльності.

Крім того, компетентнісний підхід містить інтеграцію комунікативного компоненту, який зорієнтований на формування здатності здобувачів освіти ефективно спілкуватися іноземною мовою. Це стосується не лише технічного володіння мовою, а й уміння використовувати її для міжкультурного діалогу, розуміння культурних контекстів та адаптації в міжнародному середовищі. Такий підхід значно збільшує культурну та мовну гнучкість, що є надзвичайно важливим у глобалізованому світі.

Цілісний підхід до розвитку компетентностей в контексті сучасних освітніх викликів дозволяє здобувачам освіти не тільки набути необхідних знань і умінь, але й розвинути вміння мислити глобально, адаптуватися до нових умов та ефективно взаємодіяти у міжкультурному просторі.

Реалізуємо компетентнісний підхід у контексті формування умінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність під час практичних занять навчальної дисципліни «Морська англійська мова» на 1-4 курсах та самостійно. Як визначено у силабусі [135] навчальної дисципліни, необхідність вивчення «Морська англійська мова» зумовлена специфікою

професійної діяльності судноводіїв, яким необхідно під час роботи в морі здійснювати ефективне спілкування іноземною мовою з членами екіпажу свого судна та інших суден, з представниками порту (лоцманська служба, служба керування рухом суден, митна служба тощо), правильно розуміти накази для їх адекватного виконання та мати змогу рапортувати про виконані дії. Знати термінологію на позначення частин судна та судового обладнання. Від ефективної комунікації між усіма представниками морської індустрії багато в чому залежить не лише безаварійний трафік, але й життя людей та екологічна безпека навколишнього середовища. Саме тому вивчення цієї дисципліни визначається міжнародними конвенціями СОЛАС та ПДНВ необхідною умовою формування загальної професійної компетентності майбутніх фахівців морського флоту.

Враховуючи те, що формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами має формуватися в умовах неперервної освіти, варто зазначити, що на наступному етапі (ступінь магістр) його реалізація у нашій практичній діяльності здійснюється під час викладання дисципліни «Ділова англійська мова». Метою викладання дисципліни «Ділова англійська мова» є оволодіння здобувачами вищої освіти діловою англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості майбутнього фахівця, включаючи формування його комунікативної компетентності, як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування. Як зазначено в освітньому компоненту курсу, який ми викладаємо для магістрів, реалізація мети передбачає вирішення певних завдань [136]:

– розвивати творче мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетентності фахівців морського торгівельного флоту;

– сформувати у здобувачів вищої освіти теоретичну базу щодо судової документації, уявлення про специфіку ділового спілкування на судні та у морському середовищі, які забезпечать необхідну комунікативну

спроможність у сферах ситуативного і професійного спілкування в усній та письмовій формах;

– сформувати вміння спілкування у професійно-орієнтованих ситуаціях, розвивати вміння сприймати на слух аудіо записи та відповідно реагувати, сформувати навички читання інструкцій та текстів професійного спрямування, виробити навички використання оригінальної технічної літератури, розвивати вміння писати особисті та ділові листи (вантажні документи, звіти про пошкодження вантажу тощо), застосовувати здобуті знання при проходженні співбесіди в крьюінгових компаніях та при складанні комп'ютерних тестів.

Здатність вирішувати практичні завдання можна розвинути лише через активну діяльність, тому компетентності можуть бути сформовані лише через різноманітну пізнавальну, комунікативну та практичну діяльність студентів.

Важливо зазначити, методологічний концепт нашого дослідження репрезентує реалізацію компетентнісного підходу у сукупності з іншими підходами на професійних курсах, які проходять фахівців з навігації і управління морськими суднами упродовж всієї кар'єри. Так, нами розроблені курси, які мають своє практичне значення в центрі неперервної освіти і сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності.

Відповідно, ґрунтуючись на результатах теоретичного вивчення публікацій вищезгаданих авторів, а також на власний досвід, виокремлюємо особливості компетентнісного підходу до формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти:

– тісний зв'язок між лінгвістичними знаннями та практичним мовленням;

– професійна спрямованість навчального процесу, спрямована на розвиток у здобувачів освіти здатності та сформованості до прийняття комунікативних рішень у професійній сфері діяльності;

– здатність приймати повсякденні, професійні та особисті комунікативні рішення на основі знань, набутих у процесі іншомовної освіти;

– уміння працювати з офіційними документами, написаними іноземною мовою.

Розвиток пошукових, аналітичних та пізнавальних навичок є надзвичайно важливим, а також систематизації необхідної іншомовної інформації та розвиток пошукових навичок.

У контексті нашого дослідження вважаємо актуальним впровадження технологічного підходу важливість впровадження якого обґрунтовано у працях науковців: В. Беспалько, А. Каленського, В. Курила, Г. Щуки, В. Якунін. Науковці визначають такий підхід оптимальним для дослідження складних багатовимірних об'єктів, процесів, явищ і дозволяє розробити технологію стандартизації професійної освіти та корегувати її з метою постійного оновлення та підвищення якості освіти [66, с. 30].

Ознаками технологічного підходу є системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність, умотивованість, інформаційність, оптимальність. Технологічний підхід визначає наявність кінцевої мети, поетапну процедуру її досягнення через структурування навчальної інформації, послідовне використання дидактичних засобів і форм. Технологічний підхід характеризує спрямованість навчальної діяльності на оптимізацію, забезпечує відповідність результату діяльності поставленим цілям, гарантує високі результати навчальної діяльності [110, с. 75-76].

Особливості застосування технологічного підходу в навчанні англійської мови у процесі професійної підготовки описали у своїх дослідженнях І. Руснак, М. Василик. Науковцями встановлено, що до найбільш ефективних технологічних підходів у навчанні англійської мови належать застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні курси іноземних мов, створення презентацій у програмному середовищі, використання ресурсів всесвітньої мережі Інтернет. Головними напрямками у розвитку та використанні педагогічних інноваційних технологій є:

розроблення інтенсивних методів навчання, навчальних курсів і програм та системи модульного навчання; науково-методичне забезпечення освітнього процесу; комплексні діагностичні методики, тести з професійної орієнтації, методики соціально-психологічної оцінки [128].

Особливості технологічного підходу до освітнього процесу у закладах вищої освіти досліджують Ю. Дзюбенко, Л. Олійник [44]. Технологічний підхід характеризується спрямованістю педагогічних досліджень на оптимізацію, вдосконалення діяльності навчання, підвищення її результативності, інструментальності, інтенсивності та враховує об'єктивні дидактичні закономірності і, таким чином, забезпечує в конкретних умовах відповідність результату діяльності попередньо поставленим цілям. Основними характеристиками технологічного підходу до навчання є: постановка діагностичної мети (з визначенням рівня засвоєння); об'єктивний контроль ефективності навчання і визначення рівня досягнення поставленої мети; досягнення кінцевого результату з точністю не менше 70 % [44].

Технологічний підхід визначає досягнення кінцевої освітньої мети через структурування навчального матеріалу, доцільність вибраних та використання дидактичних засобів і форм, що спрямований на оптимізацію освітнього процесу, а також гарантує високі результати освітньої діяльності.

Міждисциплінарний вимір проблеми системного формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в контексті неперервної освіти є актуальним напрямом наукових досліджень, що обумовлюється комплексністю та багатовимірністю даної проблеми. Зазначена проблема вимагає інтеграції різноманітних методологічних підходів для розробки ефективної стратегії формування і розвитку ІКК, здатної задовольнити вимоги сучасної професійної діяльності в морській галузі.

Комунікативний підхід відіграє центральну роль у формуванні іншомовної комунікативної компетентності, акцентуючи на практичному оволодінні іноземною мовою як інструменті спілкування в професійному контексті. Він дозволяє здобувачам освіти не тільки набути необхідні

лінгвістичні знання, але й розвинути вміння їх застосовувати у реальних комунікативних ситуаціях.

Особистісно-орієнтований підхід забезпечує врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти, їх інтересів та потреб, сприяючи мотивації та залученості до навчального процесу. Цей підхід допомагає створити умови для розвитку всіх складових компетентності, включаючи мотиваційну та афективну.

Системний підхід дозволяє розглядати формування іншомовної комунікативної компетентності як комплексний, взаємопов'язаний процес, що містить різноманітні компоненти: лінгвістичні, соціокультурні, стратегічні та інші. Він сприяє створенню узгодженої системи навчання, де кожен елемент взаємодіє з іншими для досягнення загальної мети.

Культурологічний підхід розширює рамки формування іншомовної комунікативної компетентності, включаючи здатність до взаємодії з представниками інших культур, розуміння та прийняття культурної різноманітності. Це сприяє формуванню міжкультурної компетентності як невід'ємної частини професійної діяльності в міжнародному контексті.

Праксеологічний підхід акцентує на формуванні умінь ефективно діяти в конкретних професійних та соціальних контекстах, налаштовувати на успіх, самовдосконалення та самореалізацію. Він підкреслює важливість практичного застосування комунікативних навичок у реальних життєвих ситуаціях.

Компетентнісний підхід орієнтований на результат навчання, на формування умінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність в різноманітних аспектах професійної діяльності, зокрема у виробничій практиці.

Технологічний підхід забезпечує впровадження сучасних педагогічних технологій в навчальний процес, що дозволяє підвищити його ефективність, зробити навчання більш гнучким та адаптивним.

Узагальнюючи, можна зазначити, що інтеграція зазначених методологічних підходів створює умови для розробки ефективної моделі системного формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, що відповідає вимогам неперервної освіти та сучасного професійного середовища.

Невід’ємна складова якості науково-педагогічного дослідження безпосередньо залежить від обраних вихідних позицій, які визначають вимоги до змісту, методики та організації навчального процесу і на яких базується модернізація професійної підготовки.

Базові принципи, які покладено в основу модернізації професійної підготовки фахівців визначено у наукових доробках видатних учених, зокрема: І. Зязюна [64], О. Коберника [71], В. Радкевич [280], І. Смирнової [146] та ін.; формування професійних якостей майбутніх судноводіїв у процесі фахової підготовки представлено у працях: С. Глікман [235], Л. Ліпшиць [89], підготовка майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії подано в роботах: В. Желяскова [308], формування іншомовного професійного спілкування майбутніх судноводіїв досліджували: С. Барсук [7] та В. Смелікова [288], забезпечення реалізації системи неперервної професійної підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах: О. Даниленко [36] та ін.

До основних принципів професійної підготовки майбутніх фахівців І. Смирнова враховує такі:

– принцип неперервності (реалізується через неперервну інтеграцію змісту й методів навчання теоретичних і практичних дисциплін, самостійної навчальної та науково-дослідницької діяльності);

– принцип систематичності (спрямований на системне застосування науково-педагогічних знань до практико-орієнтованих положень і завдань матеріалу, який вивчають);

– принцип послідовності (забезпечує логічний внутрішньо-предметний і міжпредметний зв’язок навчального матеріалу);

– принцип прогностичності (урахування в процесі професійного навчання необхідних професійних знань, умінь і навичок, орієнтованих на майбутню професійну діяльність);

– принцип інноваційності (упровадження в навчальний процес інноваційних підходів і технологій, які забезпечували б результативність навчання), що передбачає неперервний, випереджальний розвиток, «здатність до швидкої дії» системи інформаційно-технологічної підготовки) [146, с. 180-187].

С. Глікман визначає принципи підготовки майбутніх судноводіїв з акцентом на розвиток професійних якостей, які стосуються всіх елементів педагогічної системи у їхній взаємодії. Такими елементами є *мета* (принципи цілеспрямованості та професійної доцільності); принципи навчання, які становлять його зміст – загальний (демократичності, гуманізації та гуманітаризації, культуровідповідності, природовідповідності, єдності й несуперечності дій навчального закладу і способу життя курсантів, диференціації та індивідуалізації навчання, зв'язку теорії з практикою, цілісності, систематичності і послідовності, виховуючого навчання, ефективності) та професійний (принципи узгодженості технічного й педагогічного компонентів підготовки, професійної спрямованості, розвитку особистості майбутнього професіонала, актуалізації результатів професійної підготовки); *викладач* (принципи емоційності; активізації; врахування вікових та індивідуальних особливостей курсантів; поваги й вимогливості до курсантів; створення умов свободи вибору; комплексної мотивації навчально-пізнавальної діяльності курсантів; розвитку творчого потенціалу та морально-вольової сфери особистості); *студент* (принципи свідомості й активності навчання; міцності засвоєння знань, формування умінь та навичок; постійного розвитку професійних якостей); *зміст* (принципи науковості; відповідності сучасним і тим, що прогнозуються, тенденціям розвитку науки (техніки) та виробництва (технологій); відповідності змісту навчання змісту майбутньої професійної діяльності і її структурним компонентам; доступності; логічності;

переконливості; істинності; політехнізму; адекватності способів подання навчального матеріалу психологічним особливостям курсантів щодо сприйняття нової інформації за спеціальністю; структурної єдності предметної й процесуальної сторін змісту навчання); і *методи (способи)* (принципи оптимального сполучення загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу; раціонального застосування сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки фахівців; гармонійного поєднання форм, методів, засобів навчання та виконання професійної діяльності; наочності; проблемності; випереджаючого навчання; забезпечення постійного зворотного зв'язку) [235, с. 11].

Принципи, які позитивно впливають на ефективність процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів, на думку Л. Ліпшиць [89], є:

– принцип гуманістичної спрямованості освітнього процесу (передбачає поєднання цілей суспільства та особистості, визнання останньої в якості суб'єкта освітнього процесу);

– принцип діалогу культур (передбачає взаємозв'язок рідної та інших культур та базується на тому, що мова є віддзеркаленням тієї чи іншої культури);

– принцип оптимальності навчання (забезпечення оптимального відбору змісту освітньої діяльності, що пов'язане з проникненням соціокультурної інформації у професійну діяльність майбутніх судноводіїв);

– принцип системності навчання (передбачає послідовний, виважений, науковий підхід до змісту навчальної діяльності майбутніх судноводіїв у процесі соціально-гуманітарної підготовки; вибір форм, методів, засобів організації навчання та їх відповідність критеріям оцінювання результатів; забезпечує єдність внутрішніх зв'язків і відношень з навколишнім полікультурним середовищем, цілісність соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв, що є системним утворенням, в основі якого сукупність

компонентів, які взаємообумовлюють і взаємодоповнюють один одного, перебувають у єдності і утворюють цілісність);

– принцип індивідуалізації навчання (передбачає переорієнтацію навчального процесу на особистість майбутнього судноводія міжнародних рейсів, вибір оптимальної освітньої навчальної програми для майбутніх фахівців відповідно до рівня сформованості їх соціокультурної компетентності; адаптування програми й умов навчання до можливостей курсантів; актуалізація внутрішньої мотивації, особистісної зацікавленості, значущості, формування ціннісного ставлення до процесу навчання, зокрема, до соціально-гуманітарної підготовки);

– принцип опори на досвід того, хто навчається (життєвий, соціальний, побутовий, досвід роботи у полікультурному середовищі);

– принцип елективності навчання (передбачає надання часткової свободи у виборі цілей, завдань, змісту, джерел, форм розвитку чи формування соціокультурної компетентності) [89, с. 17].

Наступні методологічні підходи та принципи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії у своєму дослідженні визначає В. Желясков *загально дидактичну групу принципів*, яка становить педагогічну основу навчання професійної комунікації судноводіїв та *методичну групу принципів* спрямовану на методику навчання іноземної мови як способу реалізації професійної комунікації. *Перша група* містить наступні принципи: активності (передбачає активізацію всіх психічних процесів, насамперед мислення), наочності (застосовують, наприклад, у процесі прослуховування звукозаписів радіотелефонних переговорів із реальних ситуацій, що сприяє формуванню й розвитку навичок аудіювання, є необхідним засобом навчання), науковості (готує до науково дослідницької роботи під час поетапної реалізації проектів і дипломного проектування), свідомості (самостійний вибір мовної тактики під час вирішення комунікативного завдання), доступності та посильності навчання (ґрунтовано на взаємній діяльності викладача та студентів-судноводіїв). *Друга група*

включає: принцип професійної спрямованості (виявляється в тому, що весь навчальний процес навчання професійної комунікативної взаємодії має бути спрямований на виконання професійних завдань англійською мовою, принцип комунікативності (відповідно до якого процес навчання професійної взаємодії наближається до процесу реальної комунікації), принцип взаємодії основних видів мовленнєвої діяльності (в реальній практиці судноводій провадить усі чотири види мовної діяльності: говоріння, аудіювання, письмо й читання), принцип інтерактивності (передбачає постійну взаємодію студентів один з одним і з викладачем), принцип проблемності (реалізовано у використанні ситуаційних вправ різного рівня проблемності в навчанні професійної взаємодії), принцип автентичності навчальних матеріалів (передбачає використання в навчанні максимальної кількості автентичних матеріалів, що допомагають створювати на заняттях реальні ситуації професійної взаємодії, стимулювати інтерес студентів до вивчення англійської мови), принцип міжпредметних зв'язків у навчанні (прогнозує формування спеціальних знань (знання у контексті англійської мови морського спрямування, які є фундаментом для вивчення у вищому морському навчальному закладі відповідно до професійно орієнтованих дисциплін), умінь і навичок з огляду на міжпредметні зв'язки мовних та технічних дисциплін) [308, с. 180-219].

Найважливішими загальнодидактичними принципами формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв С. Барсук вважає: *принцип активності у навчанні*, спрямований на розвиток інтелектуальної, емоційної і пізнавальної активності студентів, що передбачає залучення суб'єктів навчання до вибору теми, ситуації спілкування, форми роботи й контролю, а також навчання стратегій володіння іноземною мовою. Навчальний процес, скерований на задоволення потреб курсантів, пов'язаних з розвитком професійних умінь усного спілкування, мотивує курсантів до навчання і сприяє реалізації потенціалу кожного з них; *принцип міжпредметної інтеграції* забезпечує поглиблене навчання інших професійно-орієнтованих навчальних дисциплін за допомогою іншомовного

діалогічного мовлення, оскільки знання студентів поповнюються новою інформацією, що мотивує навчання іноземної мови.

З іншого боку, знання з різних професійно-орієнтованих дисциплін допомагають правильно розуміти співрозмовника як у навчальній аудиторії, так і в реальному спілкуванні на борту судна; *принцип новизни*, який є важливим визначаючи зміст та форми мовленнєвої взаємодії, прийоми та засоби навчання [7, с. 285] Визначені також принципи: самостійності та свідомості; системності і послідовності; врахування індивідуальних стилів навчання та міжпредметної інтеграції [7, с. 138].

Проблему підготовки майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування досліджувала також В. Смелікова. Науковець визначила наступні принципи професійно-орієнтованого контекстного навчання, особистісно орієнтованого навчання, проблемності, комунікативно-ситуативного навчання, інтерактивної спрямованості навчання, міждисциплінарної інтеграції, комплексності, колективної взаємодії та рефлексії [288, с. 174].

Варта дослідницької уваги класифікація загальнодидактичних принципів, запропонована О. Нітенко, дослідження якої присвячено іншомовній підготовці фахівців вивчаючи європейський досвід. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в іншомовній підготовці фахівців, на думку вченої, полягає в: підвищенні якості освіти на основі взаємозв'язку загальнодидактичних принципів самостійності, активності і систематичності в електронному освітньому середовищі; розширенні можливостей для безперервної освіти, на основі реалізації принципів послідовності, наступності та доступності в контексті електронного навчання; оптимізації процесу набуття іншомовних компетентностей студентами на основі індивідуального та диференційованого підходу до створення індивідуальної траєкторії навчання; оптимізації процесу набуття іншомовних компетентностей студентами на основі взаємозумовленості принципів розвивального навчання, оптимальних умов для індивідуальної

траєкторії навчання, індивідуального та диференційованого підходу; постійному удосконаленні дидактичного забезпечення освітнього процесу [106, с. 11-12].

Разом із запропонованими науковцями методологічними принципами проектування та моделювання системи неперервної професійної підготовки майбутніх судноводіїв, таких як інтеграції, наступності, інформатизації, багатовекторності, універсальності, професійної спрямованості, випереджальності та праксеології О. Даниленко [35, с. 254-260], відповідно до мети цього процесу, а також наявного вітчизняного та зарубіжного досвіду і глобальних освітніх тенденцій, враховуючи й інші важливі орієнтири, зокрема вимогу постійного професійного розвитку майбутніх судноводіїв, тенденцій розвитку мобільності (професійної, академічної, географічної), запропонував фундаментальний принцип свободи і базового права людини, закладено в основу побудови європейського суспільства, а також урахування міжнародних вимог до якості професійної підготовки судноводіїв.

Грунтуючись на проведеному аналізі розглянутих вище принципів, робимо висновок, що науковцями виокремлюються переважно схожі загальнодидактичні принципи викладання, але значення їх неоднозначне. Наряду з цим, існують принципи, які містять специфіку, притаманну конкретній навчальній дисципліні. Спираючись на загальнодидактичні та загальнометодичні принципи, проаналізовані провідними вченими, вважаємо, що ефективне формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти забезпечуватиметься на основі наступних принципів:

Принцип аксіологізації передбачав формування ціннісних мотивацій і ставлень до мови, міжкультурної комунікативної компетентності як інтегративного професійно-особистісного ресурсу, що впливає на ефективну взаємодію як в освітньо-професійній, так і соціокультурній сферах. Впровадження аксіологічного принципу передбачає розвиток умінь будувати мовленнєву поведінку, адекватну соціокультурним особливостям

лінгвосоціуму, в якому здійснюється спілкування; актуалізувати емоції, особистий досвід; спонукати до дискусії, порівняння та висловлення думок і оцінок; заохочувати до самоаналізу, саморозвитку; сприяти самодисципліні та формуванню критичного мислення.

Принцип системності та наступності передбачає планомірне набуття ІКК у процесі іншомовної підготовки на практичних заняттях та в різних видах навчальної та професійної діяльності; в організації навчального матеріалу; узгодженості етапів освітнього процесу; під час переходу від заняття до заняття (тобто в системі навчальних занять), від одного курсу до іншого. Досягнення наступності забезпечується методично та психологічно обґрунтованою побудовою програм і посібників, а також дотриманням послідовності переходу від простого до складного в навчальному процесі та організації самостійної роботи.

Актуальність даного принципу визначається у першому розділі 1.1. де висвітлено проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти засвідчує те. Прикладом цього є те, що на старших курсах не реалізовано принцип наступності професійно орієнтованої тематики курсу англійської мови з навчальним матеріалом молодших курсів . Теми навчальних програм з англійської мови та фахових дисциплін повинні бути приведені у відповідність з точки зору послідовності та етапності викладання навчального матеріалу.

Таким чином, ефективно організований освітній процес передбачає узгодженість програми предмета «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» та змісту фахових дисциплін, відповідно до цього й тематика дисциплін повинна бути відібрана з урахуванням поетапності викладання матеріалу.

Принцип міждисциплінарної інтеграції передбачає формування спеціальних знань, умінь і навичок з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, інтегрування викладання англійської мови та технічних морських

дисциплін, як передбачає модельний курс. Фахові вміння з професійної комунікативної взаємодії вимагають опанування знань у контексті англійської мови морського спрямування, фундаментом для вивчення якої у вищому морському навчальному закладі мають бути професійно-орієнтовані дисципліни: «Міжнародні правила запобігання зіткнення суден у морі», «Безпечне несення вахти та менеджмент навігаційного містка», «Маневрування та управління судном», «Експлуатація спеціалізованих суден», «Метеорологія та океанографія», «Навігація та лоція» тощо. Володіння англійською мовою та професійною термінологією [114] з фахових дисциплін дозволяє судноводіїв адекватно оцінити обставини в нестандартних ситуаціях, донести інформацію до капітана і прийняти правильне рішення. Принцип міждисциплінарної інтеграції повинен реалізовуватися через поглиблене вивчення англійської мови та фахових дисциплін як передбачає підготовка здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем бакалавр, магістр зі спеціалізації «Навігація і управління морськими суднами» [ОПП].

Співпраця викладачів, які відповідають за мовне навчання курсантів, і викладачів фахових дисциплін, з одного боку, та курсантів, з іншого може слугувати реалізації принципу *міждисциплінарної інтеграції у вигляді консультування* з відбору змісту навчання професійної англійської мови або ж забезпечення актуальними морськими документами тощо.

Принцип рефлексивності – передбачає свідоме ставлення курсантів до процесу навчання та оволодіння прийомами самооцінки і побудови самостійної роботи, спрямованої на саморозвиток і самовдосконалення у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Принцип рефлексивності передбачає постійний аналіз усіх параметрів навчального процесу та своїх дій щодо його організації як курсантом, так і викладачем. Забезпечує моніторинг навчальних досягнень курсантів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності судноводіїв та фахівців морської галузі. Внаслідок цього викладачі обирають оптимальні та

найбільш ефективні методи та засоби, які впливають на процес моніторингу та отримати об'єктивні результати з метою підвищення якості підготовки курсантів.

Принцип комунікативності, який передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами на основі моделі реального спілкування. Цей принцип, найбільше враховує практичну мету викладання іноземної мови, як засобу спілкування, що забезпечує формування здатності до письмової та усної комунікації в професійному середовищі іноземною мовою, як це передбачено освітньо-професійною програмою. Це означає, що навчання має бути побудоване таким чином, щоб залучати здобувачів освіти до усного (аудіювання, говоріння) та письмового (читання, письмо) спілкування. Цей принцип має високий рівень перенесення в реальне середовище, де здобувачі освіти повинні мати можливість пов'язати нову інформацію, яку вони вивчають, зі своїм життям за межами навчального закладу та своїми теоріями про те, як реалізується їх практична діяльність. Автентичні навчальні завдання мають вчити здобувачів вищої освіти мислити як фахівці відповідної дисципліни.

Принцип індивідуалізації у викладанні, орієнтований на здобувача освіти (*student-centered approach*), передбачає адаптацію освітнього процесу до індивідуальних здібностей, потенціалу розвитку та унікальних особистісних характеристик студентів. Ключ до успішної реалізації даного принципу полягає в здатності викладача ідентифікувати та відповідати на різноманітні освітні потреби здобувачів освіти, що вимагає від нього систематичного аналізу цих потреб. Цей підхід дозволяє викладачу ефективно налаштовувати фокус викладання з метою визначення професійних завдань, які студенти повинні виконувати за допомогою іноземної мови, враховуючи як рівень їх активного та пасивного володіння мовою, так і сильні та слабкі сторони кожного здобувача освіти. Цей процес не тільки сприяє більш ефективному засвоєнню мовних навичок, але й формує у студентів мотивацію до навчання,

самопізнання та самовдосконалення, відповідаючи на їх індивідуальні освітні та професійні потреби.

Принцип індивідуалізації в освітньому процесі передбачає адаптацію навчальної програми з метою врахування унікальних освітніх потреб та мовних здібностей здобувачів освіти. Це містить оптимізацію методик навчання відповідно до їхнього поточного рівня володіння мовою. Даний принцип також імплементується через індивідуалізацію вибору педагогічних методів і навчальних інструментів, що використовуються для реалізації освітніх завдань. Це дозволяє зосередитися на конкретних аспектах морської англійської мови, що потребують поглибленого вивчення, таких як особливі граматичні структури, розширення лексичного запасу, а також розвиток навичок аудіювання.

Принцип індивідуалізації у формуванні ІКК акцентує на імперативі детального розуміння та врахування індивідуально-психологічних особливостей кожного здобувача освіти, включаючи їх пізнавальні здатності, інтелектуальні рівні, інтереси та темпераменти. Цей принцип підкреслює необхідність створення індивідуалізованого освітнього середовища, яке налаштовується під унікальні потреби кожного здобувача, з метою оптимізації їх освітнього досвіду та підвищення загальної ефективності навчального процесу. Відповідно до цього принципу, викладачі зобов'язані враховувати індивідуальні особливості студентів при плануванні та проведенні навчальної роботи, що містить адаптацію методів навчання, підбір матеріалів та оцінювання. Такий індивідуальний підхід не тільки сприяє покращенню засвоєння мовних навичок, але й розвиває внутрішню мотивацію студентів до навчання, стимулюючи їхнє бажання до самопізнання, самореалізації та неперервного самовдосконалення.

Принцип індивідуалізації підкреслює важливість врахування особистісного потенціалу кожного студента та його індивідуальності, спрямовуючи освітній процес на розкриття та розвиток цього потенціалу. Він закликає до створення гнучкого навчального середовища, здатного

адаптуватися до змінних освітніх потреб та забезпечити кожному студенту оптимальні умови для особистісного та професійного розвитку. Значною мірою принципу індивідуалізації сприяє використання індивідуальних курсів, розроблених нами і розміщених на освітній платформі Moodle. Ці курси включають навчальні онлайн-тести та відео, які адаптовані до рівня та інтересів студентів, роблять процес навчання більш ефективним і цікавим, сприяють глибокому засвоєнню матеріалу та розвивають навички самостійної роботи. Використання індивідуальних курсів як засобу індивідуалізації навчання англійської мови дає можливість інтенсифікувати процес навчання шляхом опрацювання необхідної навчальної інформації індивідуально для кожного здобувача освіти.

Як показує практика інтерактивні навчальні ресурси Moodle дають можливість викладачам надавати індивідуальні та групові консультації, а також проводити електронне листування. Перевагою індивідуального курсу навчання є можливість проходити курс у зручний для здобувача освіти час, у будь-якому місці, в індивідуальному темпі і дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного через студентоцентроване навчання з елементами самонавчання як викладено в освітньо-професійній програмі «Навігація і управління морськими суднами» Херсонської державної морської академії [ОПП].

Принцип неперервності в освіті імплементується через систематичну інтеграцію змісту та методологій викладання теоретичних і практичних дисциплін, інформаційних технологій, самостійного навчання, та науково-дослідної роботи. В контексті формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами, цей принцип підкреслює необхідність послідовного та взаємопов'язаного розвитку професійних навичок крізь різні етапи навчального процесу, що сприяє досягненню максимального освітнього ефекту та розвитку високого рівня професійної компетентності.

Відповідно до принципу неперервності, освітня система зобов'язана забезпечити своєчасне виявлення і аналіз освітніх потреб, фіксацію позитивних змін у навчальному процесі, прогнозування розвитку освітніх траєкторій та прийняття адекватних управлінських рішень. Принцип неперервності передбачає безперервне керування навчальним процесом, забезпечення послідовності та взаємозв'язку окремих етапів моніторингу у рамках професійної підготовки здобувачів вищої освіти, а також ефективне взаємодію та синергію між різними компонентами навчального процесу.

Аналіз принципів професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти дозволив дійти висновку, що формування ІКК є процесом, орієнтованим на реалізацію завдань розвитку мовної особистості. Така особистість здатна здійснювати самостійну комунікативну діяльність у інтегрованому полікультурному середовищі, працювати з інформацією в системі іншомовної лінгвокультури та використовувати її в особистих і професійних цілях.

Проведене дослідження дозволило виявити специфічні принципи, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Серед них: аксіологізація, системність та наступність, міждисциплінарна інтеграція, рефлексивність, комунікативність, індивідуалізація та неперервність.

Розкрито їх роль у системі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Ефективність такого процесу формування забезпечується за умови дотримання вказаних принципів: аксіологізація (сприяє розвитку умінь адаптувати мовленнєву поведінку до соціокультурних особливостей лінгвосоціуму); системність та наступність (гарантується методично та психологічно обґрунтованою побудовою програм і посібників, а також послідовністю в освітньому процесі та організації самостійної роботи); міждисциплінарна інтеграція (забезпечує формування спеціалізованих знань і

вмінь з урахуванням міжпредметних зв'язків); рефлексивність (стимулює свідоме ставлення до навчального процесу і розвиток самооцінки); комунікативність (спрямована на формування іншомовної комунікативної компетентності через інтеграцію в реальне середовище); індивідуалізація (враховує особливості кожного студента); неперервність (підтримує цілісність і послідовність освітнього процесу).

2.2. Концепція формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

Сучасний фахівець з навігації і управління морськими суднами сьогодні є загальноновизнаним лідером у реалізації державних програм цілеспрямованого формування ІКК, що сприятиме успішному виконанню професійних обов'язків на міжнародному рівні. Саме професійна освіта забезпечує первинне набуття ґрунтовних знань, розвиток творчих здібностей і пізнавальних інтересів та вміння використовувати їх у реальному професійному процесі.

Вирішення проблеми входження системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умови неперервної освіти в конкурентне освітнє середовище безпосередньо пов'язане з розробкою концепції її проектування, яка забезпечує досягнення високої якості освіти та гарантованих результатів розвитку особистості.

Узагальнюючий аналіз досліджень та пріоритетних заходів, що спрямовані на реалізацію державної політики вдосконалення освітнього процесу іншомовної освіти щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умови неперервної освіти, вказує на наявність *суперечностей* між:

– зростаючими вимогами міжнародних і національних стандартів якості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та недостатнім рівнем їх професійної підготовки;

– необхідністю формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та відсутністю науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов забезпечення цього процесу;

– сучасними вимогами до вдосконалення системи формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та реальним станом її науково-педагогічного забезпечення;

– потребою в ефективних шляхах формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами і недостатньою науково-методичною розробленістю основ застосування сучасних технологій навчання.

Соціальна значущість та об'єктивна потреба морської галузі у фахівцях з навігації і управління морськими суднами з високим рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності, недостатня теоретико-методична розробленість означеної проблеми в теорії та методиці професійної освіти, необхідність вирішення виявлених суперечностей, зумовили необхідність проведення дисертаційного дослідження – «Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти». Мета якого полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Більш детально зупинимося на завданні розробки та теоретичного обґрунтування авторської концепції формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Зауважимо, що термін «концепція» (від лат. *«conception»* – розуміння, система) витлумачений як система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум [20]. Відповідно, концепція

формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти трактується як теоретико-методологічний вимір послідовності висвітлення елементів системного утворення досліджуваного феномену, що розкриває сутність, зміст, особливості, а також технологію реалізації в умовах сучасної освіти.

Загальна гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами може бути значно підвищена за умови застосування авторської концепції, заснованої на принципах неперервної освіти. Цей процес має бути структурований у чотири послідовні етапи: початковий, базовий, поглиблений та професійний розвиток. При цьому кожен етап містить наскрізні організаційно-педагогічні умови, що забезпечують сталість та послідовність освітнього процесу.

Загальна гіпотеза дослідження конкретизована у **часткових** гіпотезах, відповідно до яких формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти можна ефективно реалізувати за таких умов:

– розроблена і методологічно обґрунтована концепція формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, яка характеризує цілісну структуру, механізми, стадії і технологію побудови та реалізації індивідуальних траєкторій формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, що виконують роль змістотвірних освітньо-розвивальних програм управління цим процесом;

– процес формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами орієнтується на компетентнісну структурно-процесуальну модель, яка виступає результативно-цільовою основою системи формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в неперервній освіті;

– практична реалізація концепції формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти здійснюється шляхом обґрунтування та ефективної реалізації комплексу організаційно-педагогічних умов, відповідного змісту, моделей, алгоритмів освітніх інноваційних технологій, адекватних засобів навчально-методичного забезпечення, моніторингової діагностики освітнього процесу в закладах морського профілю;

– забезпечення теоретичної та методичної лінгвопрофесійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами відбувається з урахуванням провідних тенденцій, принципів у формування їх іншомовної комунікативної компетентності, що розкривають як внутрішню специфіку процесу, так і особливості зовнішнього розвивального впливу освітнього середовища.

Концептуальні основи дослідження визначаються метою роботи, її науково-теоретичними засадами та складним інтегративним характером досліджуваного педагогічного феномену – розроблення системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Концептуальні основи дослідження потребують обґрунтування на таких взаємопов'язаних рівнях як-от: методологічному, змістово-методичному і практико-технологічному.

Методологічний концепт презентує реалізацію підходів, у їхньому взаємозв'язку, в контексті вирішення проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з дисциплін професійно орієнтованого циклу, зокрема: особистісно орієнтованого (враховує особистісні якості, здібності здобувачів освіти); системного (дає змогу розглядати формування іншомовної компетентності здобувачів освіти як систему); культурологічного (сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти через пізнання іншомовної культури, загальний духовний розвиток особистості, зростання мотивації до пізнавальної та інтелектуальної

діяльності); праксеологічного (забезпечує оптимізацію засобів і технологій реалізації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності); компетентнісного (передбачає формування вмінь використовувати іншомовну комунікативну компетентність у процесі виробничої практики); технологічного (забезпечує застосування педагогічних технологій).

Теоретичний концепт відображає систему концепцій, ідей, наукових понять щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти як складової професійної діяльності, що забезпечують розуміння сутності іншомовної компетентності та її змісту, дають змогу теоретично обґрунтувати закономірності, принципи, організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Коротко зупинимось на визначених ключових поняттях, за допомогою яких формується аналітичний огляд щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти: «Іншомовна освіта», розглядається як засіб професійного і культурного збагачення, що сприяє міжкультурній адаптації; «Морська англійська», «Англійська мова за спеціальним спрямуванням» та «Ділова англійська мова» адаптовані до специфіки морської індустрії, підвищуючи ефективність професійного та міжкультурного спілкування. «Неперервна освіта» визначається як система, що підтримує постійне професійне зростання фахівця, відповідаючи на сучасні виклики.

Запропоновано авторське визначення поняття «Іншомовна комунікативна компетентність фахівців із навігації та управління морськими суднами» як інтегративна, структуроутворююча та особистісно-професійна характеристика, що об'єднує лінгвопрофесійні знання, уміння та навички у галузі іноземної мови з мотивами та цінностями для ефективної

міжкультурної комунікації та сприяє систематичному та усвідомленому застосуванню цих компетентностей у майбутній професійній діяльності.

Дослідження визначає іншомовну комунікативну компетентність як ключовий елемент професійної діяльності у морській сфері, ідентифікуючи її компоненти: аксіологічно-мотиваційний компонент (усвідомлення необхідності емоційно-ціннісного ставлення до оволодіння іншомовними знаннями необхідних для професійної діяльності), когнітивний (розвиток лінгвопрофесійних знань, умінь та навичок оволодіння здобувачами вищої освіти іноземною мовою для спеціального призначення) та регулятивно-діяльнісний (реалізація практичних навичок, умінь і досвіду здійснювати іншомовне професійне спілкування у конкретних професійних та міжкультурних ситуаціях).

Формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти містить відповідні ключові *закономірності*, які впливають на ефективність освітнього процесу та професійне зростання. А саме: *інтеграція теоретичних знань і практичних навичок* (поєднання вивчення міжнародних нормативних документів із тренуванням комунікативних навичок через симуляції ситуацій на судні створює баланс між теорією та практикою); *культурна освіта* (вивчення культурного контексту разом з лінгвістичними аспектами сприяє уникненню міжкультурних непорозумінь та підвищує ефективність комунікації); *застосування сучасних технологій* (таких як віртуальні симулятори та онлайн-платформи, забезпечує гнучкість навчання та покращує практичні навички в контрольованих умовах); *неперервна освіта та професійний розвиток* (забезпечувати можливості для постійного оновлення знань та вдосконалення навичок); *рефлексивна практика*: (стимулювання рефлексії над власним досвідом та навчальним процесом сприяє глибокому засвоєнню знань та розвитку критичного мислення, що є критично важливим для адаптації до нових умов і вирішення складних задач). Ці закономірності підкреслюють необхідність комплексного підходу до навчання, який

забезпечує формування іншомовної комунікативної компетентності та адаптацію до викликів сучасної морської індустрії.

У дослідженні сформовано специфічні *принципи*, а саме: аксіологічний, системності та наступності, міждисциплінарності, рефлексивності, комунікативності, індивідуалізації та неперервності, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Зокрема, аксіологізація допомагає адаптувати мовленнєву поведінку до культурних особливостей мовного середовища; системність та наступність забезпечують психологічно обґрунтовану послідовність навчальних програм і матеріалів; міждисциплінарна інтеграція стимулює розвиток комплексних знань; рефлексивність сприяє осмисленню навчального досвіду; комунікативність - відкриває шлях до практичного застосування навичок; індивідуалізація враховує унікальні потреби кожного учасника освітнього процесу; а неперервність підтримує цілісність та ефективність освітнього процесу.

Організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є комплексним утворенням, яке об'єднує теоретичні дослідження та практичний досвід у формуванні іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців морської галузі, що ґрунтуються на методологічних принципах, які відіграють ключову роль у підготовці фахівців в умовах неперервної професійної освіти. Ці умови містять оптимізацію навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами; залучення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі самоосвітньої діяльності та забезпечення науково-методичного

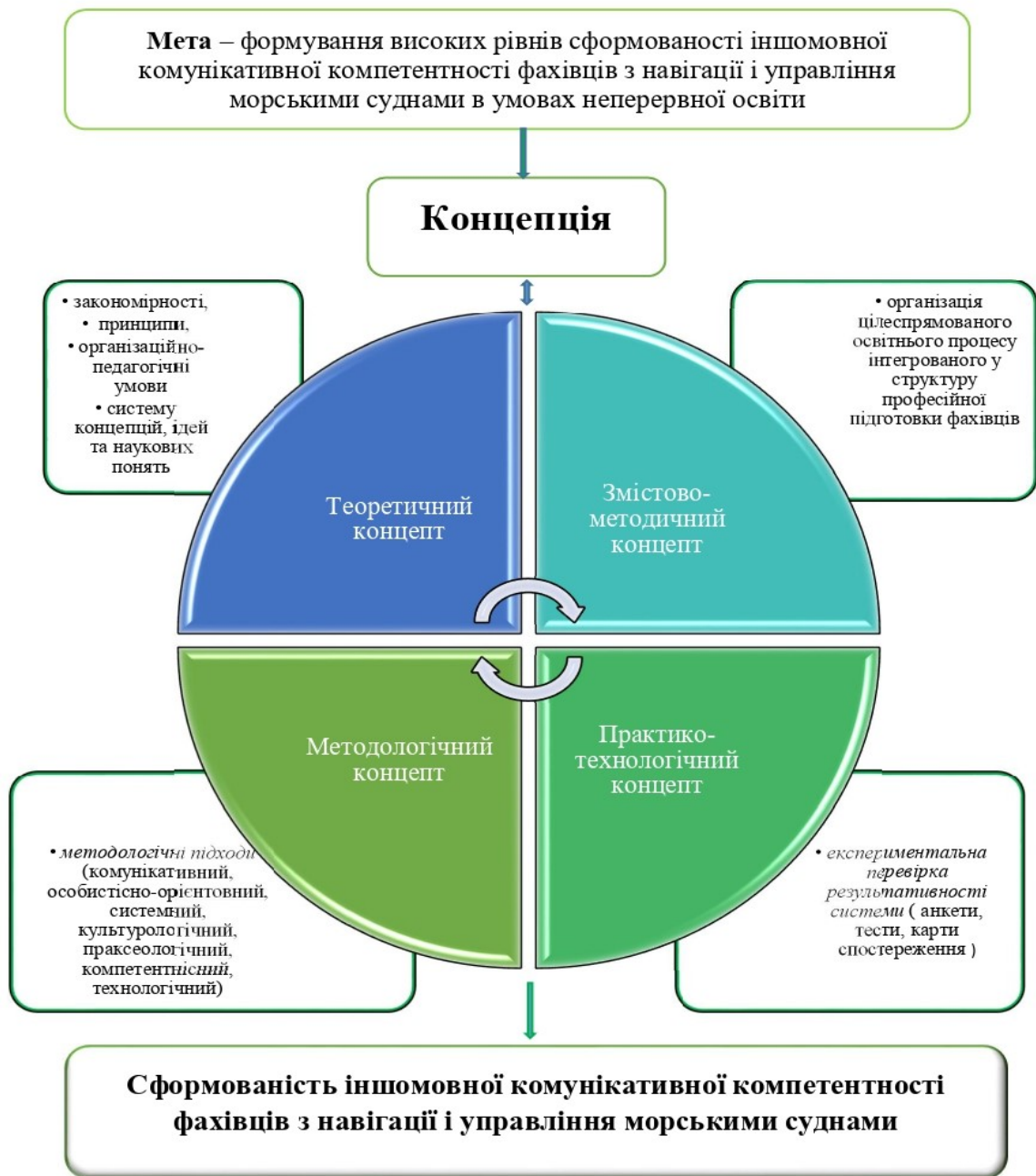
супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності є результатом використання комплексу зазначених організаційно-педагогічних умов, що дають змогу кваліфікованим фахівцям адаптуватися до різноманітних викликів і вимог глобального ринку праці, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному морському середовищі та впроваджувати інноваційні технології у власній професійній діяльності.

Змістово-методичний концепт представляє проєкцію системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, що базується на фундаментальних принципах поетапного розвитку мотиваційних установок, ціннісних орієнтацій, теоретичних знань та практичних вмінь в галузі професійної діяльності в іншомовному середовищі. Концепт репрезентує науково-методичний супровід: створення навчально-методичного забезпечення, яке містить розроблення навчальних програм, упровадження сучасних педагогічних технологій, застосування активних методів навчання (зокрема – проєктні технології, інтерактивні техніки та сучасні освітні технології, відіграє ключову роль у стимулюванні когнітивної активності здобувачів освіти та їх залученні до активної освітньої діяльності) та методик оцінювання якості професійної підготовки, розроблення електронних освітніх ресурсів тощо; підвищення рівня методичної готовності викладачів шляхом проходження навчання для опанування інноваційних методів та прогресивного педагогічного досвіду, участь у конференціях, форумах, семінарах, міжнародних виставках.

Ефективне функціонування зазначеної системи реалізується через спеціально організований, цілеспрямований освітній процес, що інтегрований у структуру професійної підготовки фахівців. Це забезпечує формування

високого рівня міжкультурної комунікативної компетентності, необхідної для ефективно професійної діяльності в міжнародному морському середовищі.

Рис. 2.1. Концептуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти

Практико-технологічний концепт передбачає експериментальну перевірку результативності системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами за

допомогою діагностичного інструментарію (анкет, тестів, спеціальних методик дослідження, карт спостереження і самоспостереження), що здійснювалася під час пошукового, констатувального, формувального та узагальнюючого етапів педагогічного експерименту.

Отже, розробка і впровадження інтегрованих освітніх концептів є базисом для забезпечення успіху у навчанні та професійному розвитку, з поглибленням уваги на мовну підготовку та міжкультурну адаптацію формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Концептуальна модель (рис. 2.1) системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти унаочнює досліджуваний процес, дає змогу окреслити тактику і стратегію науково-педагогічного пошуку, націлює на більш докладне вивчення складних механізмів формування аналізованого феномену.

2.3. Педагогічний інструментарій забезпечення формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

Навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності передбачає: силабуси (робочі програми кредитних модулів); підручники відповідно до силабусів навчальних дисциплін; рекомендації здобувачам освіти; плани практичних і семінарських занять; навчальні посібники з дисципліни: практичних занять, комп'ютерних практикумів; навчальний контент – дидактичних та демонстраційних матеріалів до навчальних занять (завдань для практичних занять, мультимедійні презентації, плакати, макети, комп'ютерні програми, інструкції, тексти, довідники, стандарти, схеми, відео- й аудіо-записи тощо, призначені для супроводу навчального процесу); засоби діагностики для поточного та семестрового контролю результатів навчання та

критерії оцінювання; завдань для проведення комплексних контрольних робіт з навчальних дисциплін та критеріїв оцінювання рівня підготовки студентів для проведення акредитації спеціальності, моніторингу залишкових знань і вмінь; навчально-методичні матеріали дистанційного навчання (автоматизовані навчальні комплекси: електронні підручники та практикуми, віртуальні лабораторні роботи, засоби тестового поточного контролю; методичні рекомендації щодо особливостей організації дистанційного і змішаного навчання тощо) та інші.

Під час аналізу навчально-методичного забезпечення для формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти ми орієнтувались на те, що Державні освітні стандарти окреслюють структуру організації освітнього процесу, а МВЗО потребують адаптації освітньої діяльності до європейських стандартів. Це містить в себе дотримання вимог Закону України «Про вищу освіту» та Національної рамки кваліфікацій з метою оптимального поєднання національних традицій та міжнародних практик у підготовці морських фахівців.

Закон України «Про вищу освіту», Галузевий стандарт вищої освіти України, Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ОКР), вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньої професійної програми (ОПП) напряму підготовки «Морський та річковий транспорт» (271), а також Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти з Манильськими поправками (Кодекс ПДНВ 78/95) та ІМО Модельний курс 3.17 «Maritime English» окреслюють нормативно-правову базу для професійної підготовки молодшого фахового бакалавра, бакалаврів та магістрів морських спеціальностей.

На цьому етапі дослідження було здійснено аналіз робочих програм навчальних програм предметів: «Іноземна мова», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)». Далі представлено результати аналізу на прикладі Херсонської державної морської академії.

Робоча програма навчального предмета «Іноземна мова» розроблена відповідно до програми Міністерства освіти і науки України для закладів загальної середньої освіти (затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки від 23 жовтня 2017 р.), освітньої програми профільної середньої освіти ВСП «МФК ХДМА» та робочих навчальних планів підготовки здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра на основі базової загальної середньої освіти освітньо-професійних програм: «Судноводіння на морських шляхах», «Управління судновими технічними системами і комплексами».

Робоча навчальна програма навчальної дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» та «Морська англійська мова», «Ділова англійська» розроблена у відповідності до Освітньо-професійної програми «Судноводіння на морських шляхах» та навчального плану підготовки фахового молодшого бакалавра для здобувачів фахової перед вищої освіти галузі знань Транспорт 27, спеціальності 271 Морський та внутрішній водний транспорт, спеціалізації Навігація і управління морськими суднами 271.01.

Нормативні документи ХДМА, які використовуються для організації освітнього процесу (навчальні програми дисципліни «Морська англійська мова», «Ділова англійська»), розроблялися робочими групами кафедр та затверджувалися Вченою радою ХДМА.

Робочу навчальну програму дисципліни «Морська англійська мова» розробили згідно з навчальним планом та стандартом вищої освіти підготовки бакалавр, галузь знань 27 «Транспорт», спеціальність 271 «Морський та внутрішній водний транспорт», спеціалізація 271.01 «Навігація і управління морськими суднами». У програмі передбачено навчання відповідним алгоритмам комунікативних дій у професійних ситуаціях залежно від рівня функціонування, визначених в ПДНВ. Дисципліна «Морська англійська мова» націлена на розвиток загальноморських (1-3 семестри) та професійних (4-8 семестри) комунікативних умінь. Програма навчальної дисципліни «Морська англійська мова» складена у відповідності до Кодексу з підготовки і

дипломування моряків та несення вахти (Розділ II, Таблиця А-II/I) та ІМО Model Course 3.17 «Maritime English».

Робочу навчальну програму дисципліни «Ділова англійська мова» розроблена згідно з навчальним планом та освітньо-професійною програмою підготовки магістра, галузь знань 27 «Транспорт», спеціальність 271 «Морський та внутрішній водний транспорт», спеціалізація 271.01 «Навігація і управління морськими суднами». Програма навчальної дисципліни «Ділова англійська мова» складена згідно з ОПП, до вимог Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти до командного складу торговельних суден на рівні управління (з поправками) (Розділ II, Таблиця А-II/I), відповідним до дисципліни номерам ІМО MODEL COURSES 3.17, 7.01.

Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», що реалізується в Херсонській державній морській академії, є елементом підготовки бакалаврів з навігації і управління морськими суднами. Реалізація освітнього компоненту «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», ґрунтується на концептуальних положеннях комунікативно-компетентнісного підходу, принципах взаємопов'язаних видів мовної діяльності, теорії поетапного контекстного навчання та у відповідності до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (Розділ II, Таблиця А II I) та ІМО Model Course 3.17 «Maritime English» [242] та орієнтовано на формування компетентності «Використання стандартних фраз ММО для спілкування на морі та використання англійської мови у писемній та усній формах», визначеної Кодексом з підготовки і дипломування моряків та несення вахти.

Державні та міжнародні вимоги передбачають, що рівень володіння іноземною мовою здобувача вищої освіти повинен відповідати рівню B2. Формування у здобувачів вищої освіти навичок професійного спілкування представлено в робочій навчальній програмі дисципліни та її силабусах, а

реалізацію передбачених програмою завдань визначає навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни.

Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», націлена на розвиток загально-морських (1-3 семестри) та професійних (4-8 семестри) комунікативних умінь. Має на меті оволодіння здобувачами вищої освіти англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості здобувача вищої освіти, включаючи формування його комунікативної компетентності, як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування.

Реалізація вищезазначеної мети можливе у ході вирішення конкретних завдань, а саме: розвивати творче мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетентності фахівців морського торговельного флоту; формувати у здобувачів вищої освіти початкову теоретичну базу, загальне уявлення про специфіку спілкування на судні та у морському середовищі, які забезпечать необхідну комунікативну спроможність у сферах ситуативного і професійного спілкування в усній та письмовій формах; формувати основи вмінь спілкування в соціально-побутових та професійно-орієнтованих ситуаціях, розвивати вміння сприймати на слух аудіо записи та відповідно реагувати, формувати навички читання інструкцій та текстів професійного спрямування, виробити навички використання оригінальної технічної літератури, розвивати вміння писати особисті та ділові листи, застосовувати здобуті знання при проходженні співбесіди в кріюінгових компаніях та при складанні тестів.

Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», належить до циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів з навігації і управління морськими суднами і є певною мірою узагальнюючою і систематизуючою. Тому, у відповідності з діючими положеннями міжнародних конвенцій, в

процесі навчання англійської мови первинне значення має приділятися узагальненню вивченого на попередніх етапах підготовки, а також активізації знань зі спеціальних дисциплін та з урахуванням актуальних питань розвитку професійної компетентності фахівців навігації і управління суднами, що сприяє здатності використовувати англійську мову у письмовій та усній формі при виконанні професійних обов'язків.

На практичних заняттях з дисципліни Морська англійська мова у ході навчання фахівців з навігації і управління морськими суднами у Херсонській державній академії для ступеня вищої освіти бакалавр використовуються наступні підручники: «While Ashore» та «Welcome Aboard» для колледжа та першого курсу МЗВО; «Seven Seas Ahead» та «Lucky Voyage» – для другого курсу; «Across the Ocean» – 3ий курс та «Sail Safe» для 4го курсу.

Навчальний посібник «While Ashore», який призначений для добувачів освіти спеціальності «Річковий та морський транспорт» і рекомендований для студентів денної форми навчання у 1-му семестрі, був розроблений для осіб командного складу. Матеріал посібника передбачають розвитку та вдосконалення навичок спілкування англійською мовою, необхідних курсантам суднового відділення для проходження суднової практики в портах і в морі. While ashore: coursebook (Таб. 2.1) (Навчальний посібник «While Ashore») один із курсів англійської мови, який використовувався для навчання як здобувачів освіти фахового коледжу, 1го курсу факультету судноводіння так і майбутніх суднових механіків. Вищезазначений посібник передбачає розвиток основних мовних навичок, охоплює рекомендований навчальний план із вивчення англійської мови ІМО та представляє загальний курс англійської мови наближений до морського контексту.

Надаємо порівняльний аналіз контенту даного навчального посібника за 2018 та 2019 (Таблиця 2.2), оскільки автори після апробації внесли зміни: розширили зміст модулів, оновили завдання.

Таблиця 2.1

Зміст Навчального посібника «White Ashore» з урахуванням граматичного та мовленнєвого наповнення

Модуль	Основна увага модуля	Грамматика	Словниковий запас
1. Where I study now Де я зараз навчаюся	Модуль розглядає соціальні аспекти навчального середовища, включаючи знайомство з іншими людьми, ознайомлення з новими місцями, а також організацію робочого часу та вільного часу. У цьому модулі студенти дізнаються, як ефективно адаптуватися до навчального середовища, розвивати міжособистісні взаємини та оптимізувати свій час для досягнення найкращих академічних результатів.	The verb <i>to be</i> (<i>am/is/are</i>), There is /There are, Possessive Adjectives, Present Simple, Adverbs of frequency. Prepositions of time	– представлення я себе, – місця в академії, – прикметники, які описують академію, хобі та діяльність у вільний час.
2. On my way to the vessel У дорозі до судна	Модуль охоплює важливі аспекти подорожування, включаючи підготовку до від'їзду, де важливо мати всі необхідні документи, такі як паспорт, візи, квитки та страхові поліси, а також правильно упакувати багаж, дотримуючись правил авіакомпанії. В аеропорту необхідно пройти реєстрацію, використовуючи онлайн-сервіси чи кіоски, а також пройти контроль безпеки, готуючи рідичи та електроніку до огляду, і можливо скористатися покупками в дьюті-фрі. Під час перебування в повітрі можна скористатися наявними на борту послугами для комфортного польоту. По прибуттю слід пройти митний контроль, забрати багаж і організувати трансфер до місця проживання або наступного пункту подорожі. Цей модуль детально описує кожен етап подорожі, сприяючи безпеці та зручності.	Can/Can't Comparative and Superlative adjectives <i>Going to</i> future Prepositions of place and direction. Numerals	– у дорозі до судна місця в аеропорту, документи для подорожей, митниці, номери воріт і рейсів, знаки та інформаційні табло
3. Social responsibilities onboard: rights and obligations of crew	вивчення ключових аспектів, що сприяють формуванню здорового та безпечного робочого середовища на борту суден. Цей модуль акцентує на важливості побудови позитивних взаємин між членами екіпажу, що є необхідною умовою для зниження ризику нещасних випадків та підвищення загальної продуктивності. В рамках курсу розглядаються міжнародні та національні нормативно-правові акти, спрямовані проти незаконного	Past Simple Adjective + infinitive Polite requests Should/Shouldn't	– політика щодо наркотиків та алкоголю, – безпека для оточуючих через не обачність,

Продовження табл. 2.1.

Соціальні обов'язки на борту: права та обов'язки екіпажу	перевезення та вживання наркотиків і алкоголю. Детально аналізуються соціальні та особистісні наслідки зловживання цими речовинами, а також стратегії їх запобігання і контролю на борту. Цей модуль допомагає учасникам курсу розуміти свої права та обов'язки, а також роль соціальної відповідальності у забезпеченні безпечного та здорового робочого середовища.	Must/Mustn't	– хвороби, які легко поширюються, культурна обізнаність та професійний етикет
4. Housekeeping and personal hygiene Підтримка порядку та особиста гігієна	Модуль охоплює ключові аспекти підтримки чистоти та санітарії в особистих та загальних просторах. У цьому модулі вивчаються наступні теми: дотримання особистої гігієни, включаючи чистоту каюти та душових приміщень, регулярна зміна постільної білизни, прання одягу, а також ефективне поводження з відходами, які створюються. Окрема увага приділяється правилам поведінки в їдальні, процедурам прийому їжі та організації роботи камбузу. Цей модуль спрямований на формування відповідального ставлення до особистої гігієни та санітарії серед студентів, що є важливим для забезпечення здорового і комфортного навчального та житлового середовища.	Have to.. / Don't have to.. I like.. / I'd like.. Present Continuous How much / How many.. I want you to...	– особиста гігієна, – управління відходами (що робити з відходами, які ви створюєте), замовлення їжі, вираження переваг,
5. Am I ready for my maritime career? Готовий я до морської кар'єри?	Модуль спрямований на розуміння та розвиток навичок ефективного спілкування та координації у колективі, які є ключовими для успішної кар'єри в морській індустрії. Вивчення мови як основного засобу передачі ідей та інформації дозволяє краще зрозуміти, як налагоджувати зв'язки та взаємодіяти з колегами. Модуль охоплює основи міжкультурного спілкування, розглядає стратегії побудови довіри та співпраці між членами команди, і навчає, як управляти власними емоціями та реагувати на емоції інших. Важливою частиною модуля є оцінка власних здібностей та готовності до вирішення складних завдань у морській сфері, що сприяє формуванню професійного самосвідомості та визначенню подальших кроків у кар'єрі.	Present Perfect Adverbs?	– важливість англійської мови, – особистісні якості, необхідні для моряка, – необхідні документи та сертифікати, переваги та недоліки професії.

У 2018 році він складається з чотирьох модулів [218]: Module 1 «Where I Study», Module 2 «How I Travel», Module 3 «Where I live», Module 4 «Ready for the Maritime Career».

У 2019 році [216] навчальний посібник складається з наступних навчальних модулів: Module 1 «Academy Life», Module 2 «Career Awareness», Module 3 «Efficient Approach», Module 4 «Shipboard Life».

Таблиця 2.2

Контент навчальний посібник «Доки на суші»
(While ashore: coursebook – 2018 – 2019 p) [218; 216]

While Asore: coursebook	
2018 p.	2019 p.
Module 1 Where I Study	Module 1 Academy Life
Getting to Know you	Getting to Know You
Kherson State Maritime Academy	Kherson State Maritime Academy
Working Time and Free Time	Working Time and Free Time
Module 2 How I Travel	Module 2 Career Awareness
<i>Travel Wise</i>	Why to Become a Seafarer?
<i>Airport Facilities</i>	English: Occupational Requirements
<i>Airport Procedures</i>	Am I Ready to Work at Sea?
Module 3 Where I live	Module 3 Efficient Approach
Home Ashore and Home Aboard	<i>Travel Wise</i>
Meals Ashore and Meals Aboard	<i>Airport Procedures</i>
Garbage Treatment Ashore and Aboard	<i>Meeting the Crew</i>
Module 4 Ready for the Maritime Career?	Module 4 Shipboard Life
Why to Become a Seafarer?	In My Cabin
English: Occupational Requirements	In Clean Conditions
Am I Ready to Work at Sea?	In the Mess-room
	In Friendly Environment
IMO Conventions, Codes and Nautical Publications	IMO Conventions, Codes and Nautical Publications

Проаналізуємо завдання (вправи) та їх відповідність з метою визначення ефективності впливу на формування ІКК. Навчальний посібник «While Ashore» містить завдання та вправи, які сприяють розвитку мовленнєвої компетентності. Наприклад, лексичний матеріал розділу (How I travel) спрямований на формування мовленнєвої компетентності стосовно процесу підготовки до рейсу, вміння визначити послідовність дій, необхідних для проходження процедури в аеропорту.

У цьому розділі (в темі «Перед відправленням» (Before departure)) запропоновано завдання комунікативного спрямування: «Вибери дві ситуації та запитай поради у трьох людей. Найкращу ідею запиши в таблицю». Для розвитку комунікативних умінь запропоновано рольові ігри («Student A: You are traveling by plane for the first time. Ask information officer how to get to a place you need. Student B. You are an information officer. Advice a traveler on how to get to place he needs») [218, с. 55], проведення інтерв'ю стосовно процедури в аеропорту («Interview your partner on airport procedures. Write down the best ideas»).

Після закінчення вивчення цього розділу курсанти можуть бути компетентними у вирішенні багатьох питань, вивчення яких здійснювалося за допомогою різних завдань і вправ. Серед них – що необхідно пакувати, які документи необхідно підготувати, які речі заборонено брати до аеропорту, які етапи оформлення та реєстрації, до кого необхідно звернутися у разі виникнення певних проблем.

Оволодіння мовленнєвими компетенціями відповідно до зазначених тем може бути успішним, оскільки в розділі представлена вся необхідна лексика, засвоїти яку можливо під час виконання логічно представлених вправ. Тематичні словники (Word list), які розроблені авторами, розміщені в кінці кожного тематичного розділу з транскрипцією та повним визначенням англійською мовою.

Варто зазначити завдання, які спрямовані на розвиток мовних навичок спілкування (слухання, мовлення, читання та письмо). Зокрема, після

прослуховування оголошень в аеропорту в навчальному посібнику пропонується таке: «вибрати тип оголошення, додати необхідну інформацію до таблиці, знайти помилки в інформаційній таблиці» («Tick the items which are announced at an airport. Listen to the announcements and label the columns with the type of information announced. Read the airport departures board and mark the statements as True or False»).

Ефективним вважаємо впровадження у навчання такого методу, як «case study». Отже, у цьому розділ навчального посібника (How I travel), а також в інших описано реальні життєві ситуації, які були представлені випускниками та курсантами старших курсів. Після аналізу першого авіарейсу одного з курсантів, речі якого були помилково відправлені в іншому напрямку, студенти зможуть зробити певні висновки про те, що треба брати із собою в ручний багаж [218, с. 55].

У розділі «Where I live» представлено матеріал стосовно порівняння кімнати, в якій курсанти живуть на суші, а також розмірковування на тему, яку кабіну матимуть у майбутньому та які меблі й обладнання будуть розміщені в ній. Вводиться нова лексика, якою користуватимуться майбутні мореплавці (cabin, crew та інші) через цикл завдань:

1) Дискусійні питання відповідно до фото, які розміщені в навчальному посібнику, та які мотивують до глибинного аналізу і ефективного вивчення нової лексики (Where do you think these rooms are? What is the same and what is different between your rooms at home?).

2) Після обговорення запропоновано авторський текст [218, с. 72–73], опрацювання якого дає змогу визначити значення нових слів у контексті («Read the text and check your guesses. Highlight the names of rooms and furniture»). Як показує досвід, цей метод засвоєння нових лексичних одиниць є ефективним.

3) Наступним завданням є поєднання слів з їх значення («Match the words with their definitions»). Під час виконання цього завдання студенти

мають можливість ґрунтовніше засвоїти їх, а також використовувати в комунікативному просторі.

4) Для практичного вживання визначеної лексики в навчальному посібнику представлено такі комунікативні завдання: обговорити в парах, як зробити каюту схожою на домашню кімнату:

(a) *Make a list of three major differences between your room and a cabin which would make it difficult for you to adjust;*

(b) *In pairs, discuss the differences you have in your lists and give each other advice on how to make your cabin your «home»;* рольова гра між крьюїнговим менеджером, наміром якого є спілкування стосовно життєвих умов на судні, та курсантом, який проходить першу практику на борту і який повинен у деталях описати житлові умови на судні (Role-play the conversation).

Student A is crewing agency manager. He needs to be ready to speak about the living conditions on board a ship.

Student B is a cadet who is going to have his first practice on board. He needs to find out the details about the living conditions on his vessel).

Враховуючи важливість дотримання гігієнічних умов житлових приміщень на судні та їх постійного обстеження, у навчальному посібнику розкрито цю тему (Housekeeping). Серед актуальних питань розглядаються такі, як необхідність виконання певних обов'язків на судні, дотримання певних правил проживання. У цьому розділі також запропоновано завдання, що сприяють формування мовленнєвої компетентності. Прикладами таких завдань є: а) обговорення питань стосовно того, як підтримувати порядок у кімнаті, яку роботу повинен виконувати курсант та інші (*What do you think happened in this cabin? Is it possible to have such a messy cabin? Why? Why not? Who is in charge of household duties in your house/ flat? Who do you think will do this work on board the ship?*) [218, с. 76-77]. Наприклад, запропоновано для опрацювання текст із таким завданням: одна група студентів працює з текстом і підкреслює проблеми, які є в кабіні, інша група підкреслює, як можна

уникнути їх (Student A – highlight the problems, Student B – highlight the ways to avoid the problems) [218, с. 77].

Для розвитку комунікативних навичок запропоновано наступні завдання [218]: «Створи дві проблемні ситуації, пов'язані із санітарними проблемами в кабіні, та запитай трьох студентів, щоб знайти найкращі ідеї стосовно вирішення цієї проблеми». (a) *design two situations describing a problem with cabin sanitary condition; (b) ask three people about possible reasons of the problems and how to avoid them. Write down the best ideas into the table*). Такі завдання, сприяють розвитку мовленнєвої компетентності та дають змогу у освітньому процесі вдосконалити ці навички.

Важливо зазначити, що модулі мають уніфіковану структуру:

Вступна частина

У цьому підручнику стартер – це перша вправа кожної теми. Вона спонукає здобувачів освіти думати та говорити англійською, а також створює позитивний настрій на занятті.

Читання / Аудіювання

Тексти/записи були відібрані за цінністю та мотивацією, яку вони можуть викликати на заняттях. Запитання, завдання та вправи призначені для перевірки розуміння прочитаного/прослуханого з подальшим обговоренням, дебатами або проєктами.

Лексика

Лексичні розділи містять різноманітні вправи, які допоможуть учням вивчати нові слова та практикувати слова, які вони вже знають як свій активний словниковий запас.

Граматика

Цей розділ містить пояснення граматичних правил та деякі вправи з граматичних тем, що вивчаються в кожному модулі.

Говоріння

Вправи на говоріння спрямовані на те, щоб навчити студентів говорити відкрито і вільно, з мінімальною підтримкою, для досягнення своїх

комунікативних цілей. Всі вправи можуть бути використані для дискусій. Перевага надається роботі в парах та малих групах.

Письмо

Планування письмової роботи, ефективна організація її змісту та представлення ідей у найбільш прийнятний спосіб – це навички письма, які студенти повинні розвивати.

Звіт про морську аварію

Це частина кожного модуля, покликана забезпечити широкі можливості для навчання та обговорення реальних ситуацій на морі, що дозволяє студентам надалі розвивати свої комунікативні навички та особисте ставлення.

Посібник також містить уривки з книги M. Lloyd's Book «In Command» з автентичними морськими текстами та відповідними вправами для розвитку навичок іншомовного спілкування [260].

Навчальний посібник «Доки на суші» (While ashore: coursebook також містить додатки присвячений міжнародним морським конвенціям, стандартним фразам морського спілкування. Навчальний посібник спрямований на розвиток у курсантів навичок іншомовного спілкування, необхідних для роботи в міжнародному екіпажі на борту судна.

Наступний навчальний посібник «Ласкаво просимо на борт»: навчальний посібник (**Welcome Aboard: coursebook**) [257] для курсантів на пряму підготовки «Річковий та морський транспорт» рекомендовано для здобувачів освіти денної форми навчання у 2 семестрі 1 року навчання. Даний освітній ресурс розроблений викладачами кафедри англійської мови для палубних офіцерів. Він містить навчальні матеріали для розвитку та вдосконалення навичок спілкування англійською мовою, необхідних курсантам судноводійного відділення для проходження судової практики в портах і в морі.

Навчальний посібник складається з п'яти модулів

Module 1. «Maritime Education» модуль передбачає наступні уміння по завершенню: Обмінюватися інформацією про морську академію; обговорювати вимоги до знання англійської мови для моряків, встановлені Конвенцією STCW 78/95; обговорити переваги та недоліки морської кар'єри; обговорювати важливі компоненти успішної кар'єри на морі та оцінювати особисту готовність працювати на морі.

Основна компетенція: пояснювати важливість морської освіти та її складових для успішної кар'єри моряка.

Module 2 «Types of Cargoes» передбачає набуття наступних умінь: називати та характеризувати сипучі вантажі; називати та характеризувати рідкі вантажі; називати типи упаковок для навалочних вантажів і обмінюватися інформацією про їх призначення та використання; називати та характеризувати необ'ємні вантажі; називати та характеризувати унітарні вантажі

Основна компетенція: характеризувати тип вантажу, зосереджуючись на можливостях та вимогах до його транспортування відповідно до Конвенції SOLAS.

Module 3. «Types of ships» містить набуття студентами певних умінь після завершення навчання. Студенти навчаються описувати зовнішній дизайн корабля та його систему стабілізації, ідентифікувати та називати корабельні приміщення з вказівкою їх призначення. Також вони зможуть пояснити загальний поділ корпусу корабля і визначити різні типи кораблів, їх призначення, райони плавання, розклади та розміри. Основна компетенція: класифікувати та описувати кораблі за типами.

Module 4. «Crew and its Tasks» передбачає демонстрацію наступних умінь: називати посади членів екіпажу та описувати їх обов'язки; описувати діяльність кадета на судні; коментувати інформацію про права та обов'язки моряків.

Підсумкова компетенція: описувати ключові обов'язки суднового екіпажу, фокусуючись на процедурах технічного обслуговування та процедурах несення вахти відповідно до ПДНВ та МТК.

Module 5. «Personal Safety Aboard» на демонстрацію таких умінь: описувати вимоги щодо безпеки на судні, вказані в ПДНВ та КБТП; пояснювати для чого потрібні засоби персонального захисту; визначати рекомендації щодо безпечної трудової практики під час виконання специфічних завдань

Підсумкова компетенція: пояснювати основи безпечної трудової практики на борту судна.

Навчальний посібник оснащений кольоровими додатками до наступних тем: «Типи суден», «Типи вантажів», а також словником до кожного модуля.

Навколо світу передбачає набуття наступних компетентностей: описування розташування континентів, країн, океанів, каналів, проток і портів; визначення географічні координати, напрямки, відстані; описувати морські маршрути. Основна компетенція: говорити про водойми, порти та морські шляхи з точки зору їхнього географічного розташування, основних характеристик і значення для морської індустрії.

Наступний навчальний посібник *Seven Seas Ahead* [214] створений для викладання дисципліни «Морська англійська мова» у Херсонській державній морській академії у третьому семестрі для майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами. Контекст навчальних модулів викладений у наступній тематиці:

Module 1 «First Aid On Board». Демонстрація умінь для даного модуля є: знати частини людського тіла та які ризики на судні їм загрожують; коментувати інформацію щодо вмісту аптечки першої допомоги; описувати симптоми та рекомендоване лікування для типових травм та захворювань.

Підсумкова компетенція: описувати симптоми та рекомендує можливе лікування специфічних травм.

Module 2. «Emergencies at sea» очікує демонстрацію наступних умінь: характеризувати різні типи аварійних ситуацій та їх причини; описувати послідовність дій у випадку аварійної тривоги; пропонувати відповідні методи боротьби з пожежею залежно від її локації та класу.

Підсумкова компетенція: розповідає про аварійні ситуації на судні та шляхи їх запобігання.

Module 3. «Life-saving appliances» Демонстрація умінь передбачає: пояснення правил зберігання та використання особистих рятувальних засобів; опис правил зберігання та алгоритм дій при спуску рятувальних засобів; визначення послідовності дій при проведенні навчань з покидання судна.

Підсумкова компетенція: характеризує рятувальні засоби в термінах їх використання, зберігання, устрою та процедури спуска на воду.

Module 4. «Marine Environment». По завершенню навчального модулю здобувачі освіти зможуть: визначати та пояснювати причини та наслідки морського забруднення; підсумовувати регуляції, введені MARPOL[94], сформулювати правила утилізації морських відходів; узагальнювати дії у випадку розливу нафти.

Основна компетенція: говорити про морське середовище з точки зору причин і наслідків морського забруднення, регуляцій MARPOL, правил утилізації морських відходів та дій у випадку розливу нафти.

Module 5. «Security at Sea». Навчальний модуль передбачає, що по завершенню модулю здобувачі освіти уміють: підсумувати основні настанови Кодексу ISPS [251]; описати заходи для забезпечення безпеки судна; моделювати зовнішнє VHF зв'язок у надзвичайних ситуаціях при озброєній атаці або піратстві; підсумовувати відповідні настанови для дій у разі нападу піратів та наявності зайців на борту.

Основна компетенція: говорити про морську безпеку з точки зору основних настанов Кодексу ISPS [251], заходів забезпечення безпеки судна, VHF зв'язку в разі озброєної атаки або піратства, а також настанов для дій у разі нападу піратів та зайців на борту.

Навчальний посібник має структурні елементи ідентичні з описаними навчальними посібниками, та містить Sea story (спеціально розроблені частини кожного модуля, які надають можливість вивчати та обговорювати різні реальні ситуації в морі та на борту судна для розвитку навичок говоріння).

Навчальний посібник «Lucky Voyage» [263] створений для викладання навчальна дисципліна «Морська англійська мова» і є необхідною складовою підготовки фахівців морського торговельного флоту за спеціалізацією Навігація і управління морськими суднами у Херсонській державній морській академії. Зміст відображений у п'яти модулях навчального посібника, а саме: морська географія, навігаційний місток: обладнання та експлуатація, комунікація засобами GMDSS (Глобальна морська система надзвичайного зв'язку та безпеки), на ходу, візуальні та звукові сигнали.

Зміст навчальних модулів передбачає, що здобувачі освіти за результатами навчання зможуть демонструвати підсумкові компетентності : обмінюватися інформацією щодо процедури постановки на якір, якірного обладнання, команд та заходів безпеки; забезпечує інформацію щодо процедури швартування / відшвартування, вказуючи швартовне обладнання, види швартовних кінців, команд, стандартних фраз, правил безпеки; висловлюється щодо охорони судна згідно з вимогами Міжнародного кодексу з охорони суден та портових засобів (Кодекс ОСПЗ).

«Across the Ocean» [202] навчальний посібник розрахований на курсантів і студентів за напрямом підготовки «Річковий та морський транспорт» для курсанти 3-го курсу (у 8-му семестрі). Подано навчальні матеріали для розвитку та вдосконалення навичок спілкування англійською мовою, якими повинні володіти курсанти судноводійного відділення для проходження судової практики в портах і на морі. Зміст курсу розрахований на вивчення наступних змістових модулів:

Module 1. Bridge Procedures (зміст уміння: обговорювати принципи ефективної роботи команди містка під час несення, передавання вахти та планування переходу).

Module 2: Aids to navigation (зміст уміння: демонструвати знання символів та абревіацій допоміжних засобів судноводіння на морській карті).

Module 3. Pilotage (зміст уміння: описувати базові процедури під час роботи з лоцманом).

Module 4. Meteorology (зміст уміння: аналізувати метеорологічну інформацію для забезпечення безпеки плавання).

Module 5. Navigation Challenges (зміст уміння: описувати особливості несення вахти під час проходження вузькостей, систем розділення руху, берегових вод, районів обмеженої видимості та щільного плавання).

У силабусі навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» ступеня вищої освіти бакалавр спеціалізації 271.01 Навігація і управління морськими суднами визначається [135], що у VIII семестрі дисципліна «Морська англійська мова» має на меті розвиток спеціалізованих професійних комунікативних умінь оволодіння здобувачами вищої освіти англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості здобувача вищої освіти, включаючи формування його комунікативної компетентності, як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування. Поставлена мета передбачає вирішення конкретних завдань:

– розвивати творче мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетентності фахівців морського торговельного флоту

– формувати у здобувачів вищої освіти загальне уявлення про специфіку спілкування на судні та у морському середовищі, які забезпечать необхідну комунікативну спроможність у ситуативного і професійного спілкування в усній та письмовій формах;

- розвивати вміння сприймати на слух аудіо записи та відповідно реагувати;
- формувати навички читання інструкцій та текстів професійного спрямування;
- виробити навички використання оригінальної технічної літератури;
- розвивати вміння писати особисті та ділові листи.

Для викладання дисципліни «Морська англійська мова» викладачами кафедри англійської мови створений навчальний посібник «Sail Safe» [209] для курсантів 4го курсу факультету судноводіння. Зміст навчальних модулів наступний:

Module 1. Dry Bulk Cargo Handling.

Module 2. Container Cargo Handling.

Module 3. Heavy Cargo Handling.

Module 4. Liquid Cargo Handling.

Module 5. Dangerous Cargo Handling.

Зміст навчальних модулів підручника дає змогу здобувачам освіти набувати такі навичок та вмінь: описувати вимоги щодо завантаження та перевезення сухого навалного вантажу, визначати асоційовані з ним ризики та заходи щодо їх мінімізації; описувати рутинні вантажні операції та правила безпечного перевезення рідких вантажів; описувати вимоги та правила безпечного перевезення контейнеризованих вантажів; демонструвати знання класів небезпечних вантажів та міжнародних правил щодо їх транспортування, звітувати про пошкодження вантажу; описувати правила та вимоги до безпечного перевезення надважких та габаритних вантажів морем.

Усі проаналізовані вище навчальні посібники, які були розроблені для ступеня вищої освіти бакалавр доповнюються книгами для вчителів, які містять методичні рекомендації щодо роботи з матеріалом та відео- й аудіо-записи.

Перейдемо до аналізу навчально-методичного забезпечення формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами для ступеня вищої освіти *магістр*.

Перелік компонент освітньо-професійної програми рівня вищої освіти магістерський спеціальності 271 Річковий та морський транспорт містить перелік компонентів ОПП серед який Ділова англійська мова входить до цикла загальної підготовки. Робоча навчальна програма дисципліни розроблена у відповідності з навчальним планом та стандартом вищої освіти викладачами кафедри та розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри англійської мови в судноводінні.

У силабусі [136] до дисципліни визначається, що метою навчання є оволодіння здобувачами вищої освіти діловою англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості майбутнього фахівця, включаючи формування його комунікативної компетентності, як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування.

Для викладання дисципліни «Ділова англійська мова» викладачами кафедри англійської мови був розроблений навчальний посібник ExtraMiler [231]: coursebook. Навчальні модулі відповідно до програми викладаються у 9-му та 10-му семестрах відображені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Зміст навчальних модулів та підсумкової компетентності згідно
навчального посібника ExtraMiler [231]**

Семестр 9	
Навчальний модуль	Підсумкова компетенція
Module 1 Pre – Arrival Procedure	визначає сервіси порту та документи для прибуття до порту
Module 2 Cargo Paperwork.	називає та обмінюється інформацією щодо вантажних документів та заповнює їх

Продовження табл. 2.3

Module 3 Cargo Damages.	визначає типи пошкоджень вантажів, їх причини та запобіжні заходи, складає Damage Report, Sea Protest, Letter of Protest
Module 4 Shipboard Inspections	описує процедури суднових інспекцій, їх вимоги та відповідні документи
Семестр 10	
Навчальний модуль	Підсумкова компетенція
Module 5 SAR Operations	обговорює обов'язки сторін та принципи пошуково-рятувальної операції, симулює усну і письмову комунікацію щодо організації та проведення пошуково-рятувальної операції на морі
Module 6 Investigation of Marine Accidents	описує процедуру та основні принципи розслідування аварій
Module 7 Security Procedures	заповнює документи щодо процедур охорони на судні
Module 8 Anti – Piracy Protection	пропонує ефективні дії екіпажу та відповідну звітність у випадку піратських атак

Визначаючи місце дисципліни в структурі основної професійної програми вона належить до циклу загальної підготовки і є певною мірою узагальнюючою і систематизуючою, тому у відповідності з діючими положеннями міжнародних конвенцій, первинне значення приділяється узагальненню вивченого в процесі навчання англійської мови на попередніх етапах підготовки, а також активізації знань зі спеціальних дисциплін. Програма навчальної дисципліни «Ділова англійська мова» складена у відповідності до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (Розділ II, Таблиця А-II/I) та IMO MODEL COURSE 3.17, 7.01.

Навчально-методичне забезпечення дисципліни «Ділова англійська мова» викладачами прогнозує, що здобувачі освіти по завершенню курсу володітимуть наступними знаннями та вміннями:

Знання:

- заповнює документи, які необхідні для прибуття судна в порт;
- називає та обмінюється інформацією щодо вантажних документів та заповнює їх;
- визначає типи пошкоджень вантажів, їх причини та запобіжні заходи;
- описує процедури судових інспекцій та їх вимоги;
- обговорює принципи пошуково-рятувальної операції, симулює усну і письмову комунікацію при проведенні пошуково-рятувальної операції;
- описує процедуру та основні принципи розслідування аварій;
- заповнює документи щодо процедур охорони на судні;
- описує ефективні дії екіпажу у випадку піратських атак.

Вміння:

- 1.1. називає труднощі, з якими зіштовхуються інспектори порта;
- 1.2. пояснює процедуру прибуття судна у порт;
- 1.3. розуміє, промовляє скорочення та інтерпретує їх;
- 1.4. обмінюється інформацією щодо перевірки судна прикордонними інспекторами;
- 2.1. називає види вантажних документів, та визначає їх призначення;
- 2.2. читає та розуміє інформацію оригіналів вантажних документів;
- 2.3. заповнює відповідні форми вантажних документів;
- 3.1. називає види пошкоджень різних типів вантажів;
- 3.2. називає та характеризує документи, які необхідно підготувати у разі пошкодження вантажу;
- 4.1. обговорює реєстр прапора;
- 4.2. описує процедуру перевірки;
- 4.3. називає основні цілі внутрішнього аудиту;

5.1. називає процедури щодо координації пошуково-рятувальної операції;

5.2. використовує фрази ІМО при введенні зовнішнього аварійного радіообміну;

5.3. надає інструкції та пояснює дії пасажирів при аварійних ситуаціях;

5.4. називає проблеми, які виникають при проведенні пошуково-рятувальних операцій та обговорює шляхи їх подолання;

6.1. називає випадки, які розслідуються;

6.2. називає основні принципи та завдання процедури розслідування;

6.3. заповнює типову аварійну форму звіту;

6.4. називає факти та деталі нещасного випадку та обговорює проведення аналізу;

6.5 читає та розуміє інформацію Кодексу з розслідування морських аварій та інцидентів;

6.6. визначає джерела інформації для проведення розслідування;

7.1. визначає положення щодо охорони судна у порту;

7.2. називає рівні охорони та обов'язки членів екіпажу;

7.3. називає цілі тренувань щодо охорони судна;

7.4. розповідає про шляхи запобігання появи нелегалів на судні;

8.1. розповідає про проблему піратства та найбільш уразливі до піратських атак зони;

8.2. визначає типи піратських атак;

8.3. називає приладдя, яке необхідно приготувати перед проходженням піратської зони;

8.4. заповнює Piracy Attack Report.

Для оцінювання мовних знань, мовленнєвих умінь та комунікативної компетентності у кінці кожного модуля представлені питання для опитування. Моніторинг знань здійснюється також за допомогою комп'ютерних тестів Stop & Check, які створені відповідно до кожного модуля (містить перевірку граматичних навичок, професійні уміння).

Проведений аналіз навчально-методичного забезпечення, який використовують різні заклади освіти морського спрямування додано у Додатку А.

Навчальні розділи підручників розроблені викладачами, з урахуванням інтегрованого підходу до оволодіння компетенціями. Незважаючи на важливість створених навчальних посібників, деякі модулі навчальних посібників вимагають доопрацювань та зміни логіці вивчення з урахуванням необхідності формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, важливим є також вдосконалення науково-методичних посібників щодо системи вправ/завдань для вивчення, а також створення нової системи вправ/завдань, які можуть бути використані впродовж курсів вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у морських навчальних закладах.

Вимогою сьогодення є створення комп'ютерного супроводу навчальним посібників: розробки електронних курсів, удосконалення системи тестового контролю, удосконалення візуального супроводу освітнього контенту.

Аналіз навчальних посібників з вивчення англійської мови для здобувачів освіти вищих морських навчальних закладів дав змогу зробити висновки, що тематика, яка є важливою для повсякденного спілкування, а також для вирішення життєвих ситуацій, не досить представлена. Важливість визначених тем може сприяти подоланню психологічних і мовленнєвих труднощів у зміні середовища майбутніх мореплавців.

Проведене дослідження (аналіз перешкод, які виникали в здобувачів освіти протягом підготовки до першого рейсу) визначило перспективний зміст навчального посібника, назва якого вже наголошує на тому, що він дає змогу проаналізувати життя на суші і на морі, успішно підготуватися до змін у житті, а також впевнено вступити в професійну діяльність.

У контексті дослідження навчально-методичного забезпечення, призначеного для фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами в рамках системи неперервної освіти, було виявлено необхідність

проведення комплексного перегляду та актуалізації змістового наповнення освітніх ресурсів. Основними напрямками оновлення мають стати:

актуалізація змісту навчальних матеріалів (це передбачає адаптацію освітнього контенту до сучасних вимог і трендів у сфері мореплавства, з акцентом на інкорпорування оновлених стандартів безпеки, сучасних технологій управління суднами та інноваційних навігаційних методик);

інтеграція мовної підготовки (оновлені програми та силабуси повинні включати розширену мовну підготовку, з особливою увагою до англійської мови як міжнародного засобу комунікації у мореплавстві, забезпечуючи знання спеціалізованої лексики та практику у ситуативних діалогах);

міждисциплінарний підхід (навчальні посібники мають інтегрувати знання з різних дисциплін, таких як метеорологія, право мореплавства, а також основи екології моря. Це допомагає студентам розуміти взаємозв'язки між різними аспектами морської діяльності);

застосування теорії на практиці (посібники повинні містити практичні завдання, які дозволяють студентам застосовувати теоретичні знання в реальних ситуаціях. Це може включати використання навігаційних симуляторів, вивчення кейсів з практики мореплавства та виконання проєктів з планування морських маршрутів);

гнучкість і адаптивність (навчальні матеріали повинні бути адаптивними, дозволяючи інтегрувати новітні навчальні методи та технології, такі як дистанційне навчання, мобільні додатки для навчання та інтерактивні онлайн-курси);

розвиток м'яких навичок (навчальні посібники повинні також спрямовувати на розвиток м'яких навичок, таких як лідерство, командна робота, вирішення конфліктів та стресостійкість, що є критично важливими для ефективної роботи на морі).

Вважаємо, що інтеграція комплексу навчальних матеріалів, який містить як основний навчальний посібник, так і книгу з рекомендаціями для викладачів, а також електронний супровід для забезпечення інтерактивної

взаємодії, є ключовою для підвищення ефективності освітнього процесу в галузі навігації та управління морськими суднами.

Такий підхід дозволяє не лише ефективному засвоєнню ІКК для здобувачів освіти, але й надає викладачам додаткові інструменти для оптимізації навчального процесу. До таких аспектів належать: книга з рекомендаціями для викладачів:

Книга з рекомендаціями для викладачів. Цей ресурс має на меті надати викладачам методичні вказівки щодо того, як найкраще використовувати навчальний посібник у процесі викладання. Вона може включати: структуровані методичні плани занять, які детально описують, як організувати вивчення кожного розділу посібника; пропозиції щодо додаткових ресурсів та матеріалів для поглиблення знань здобувачів освіти; сценарії проведення практичних робіт та практичних завдань, які допомагають студентам застосовувати теоретичні знання на практиці; рекомендації щодо оцінювання знань студентів, включаючи формування критеріїв для тестів, проектних робіт та інших форм контролю.

Електронний супровід. Ця складова має велике значення для забезпечення інтерактивності та ефективності освітнього процесу. Вона може включати: інтерактивні тренувальні завдання з автоматизованою системою перевірки відповідей, що дозволяє студентам відразу ж отримувати зворотний зв'язок; відеолекції та мультимедійні презентації для кращого візуального сприйняття інформації; симуляції та ігрові елементи, які імітують реальні ситуації на морі та дозволяють віртуально відпрацьовувати навички управління судном; форуми та чати для обговорення навчального матеріалу.

Інтеграція цих аспектів у навчально-методичного забезпечення забезпечує комплексний підхід до підготовки фахівців у галузі мореплавства, враховуючи широкий спектр знань та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності.

Висновки до другого розділу

На основі аналізу різних методологічних підходів у галузі професійної освіти, з основним акцентом на формування іншомовної комунікативної компетентності, можна стверджувати, що інтеграція цих підходів є ключовою для створення ефективної освітньої моделі. Технологічний підхід сприяє структурованому та цілеспрямованому навчанню, забезпечуючи високу якість освітніх результатів. Міждисциплінарний вимір є вирішальним для розвитку іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вимагає координації різних підходів для створення комплексної освітньої стратегії через особистісно-орієнтований, системний, культурологічний, праксеологічний та компетентнісний підходи, які забезпечують необхідну взаємодію для розвитку комунікативних навичок, які є суттєвими для професійної діяльності в міжнародному морському контексті.

В дослідженні сформовано специфічні принципи, а саме: аксіологічний, системності та наступності, міждисциплінарності, рефлексивності, комунікативності, індивідуалізації та неперервності, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Зокрема, аксіологізація допомагає адаптувати мовленнєву поведінку до культурних особливостей мовного середовища; системність та наступність забезпечують психологічно обґрунтовану послідовність навчальних програм і матеріалів; міждисциплінарна інтеграція стимулює розвиток комплексних знань; рефлексивність сприяє осмисленню навчального досвіду; комунікативність – відкриває шлях до практичного застосування навичок; індивідуалізація враховує унікальні потреби кожного учасника освітнього процесу; а неперервність підтримує цілісність та ефективність освітнього процесу.

Концепція формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти розроблена на основі чотирьох взаємопов'язаних концептів:

методологічний концепт; теоретичний концепт; змістово-методичний концепт; практико-технологічний, на яких базується інтегрована система, що забезпечує фундамент для ефективної підготовки фахівців. Модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності представлена як динамічний комплекс, який містить такі взаємопов'язані компоненти: концептуально-цільового, змістовно-структурного, технологічного та діагностико-корегувального.

Концептуально-цільовий компонент формує основні позиції концепції дослідження, орієнтує фахівців на знання міжнародної конвенції Міжнародна конвенція ПДМНВ 78/95 (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями) та інших аспектів нормативно-правової бази, визначає підходи та принципи, які необхідні фахівцям з навігації та управління морськими суднами для ефективної професійної роботи.

Змістовно-структурний компонент містить систематизацію навчальних дисциплін, інноваційних авторських доробків: електронний авторський курс, авторські спецкурси, навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови рівнів B1-C1», які формують теоретичну базу та практичні навички фахівців з навігації і управління морськими суднами, забезпечуючи комплексне вивчення іноземних мов у контексті лінгвопрофесійної діяльності в умовах неперервної освіти.

Технологічний компонент орієнтований на використання сучасних освітніх технологій та методик навчання, відповідно до існуючих методів та засобів та форм освітнього процесу, які сприяють підвищенню рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та вдосконаленню міжкультурної комунікації.

Діагностико-корегувальний компонент забезпечує постійний моніторинг освітніх результатів та корекцію навчальних концептів на основі аналізу

отриманих даних, що дає змогу своєчасно виявляти освітні потреби та адаптувати освітній процес до ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, відповідно до визначених критеріїв: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний, високий, середній, низький щодо рівнів сформованості (високий, середній, низький).

Завдяки цим концептам створюється стабільне підґрунтя для підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в мультикультурному професійному середовищі морської індустрії в системі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Подано авторське бачення «Системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», що представляє собою комплексну освітню структуру, яка інтегрує концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний компоненти. Визначена система спрямована на засвоєння іншомовних комунікативних навичок для ефективного виконання професійних обов'язків фахівців з навігації та управління морськими суднами у міжнародному морському середовищі, відповідно до міжнародних нормативно-правових документів, що забезпечує постійний професійний розвиток в умовах неперервної освіти та акцентує на функціональності, синергетичності та ієрархічності, включаючи всіх учасників освітнього процесу — від курсантів і студентів до науково-педагогічних працівників, капітанів морських суден та керівників крьюінгових компаній.

На основі оцінки існуючих навчальних підручників і посібників, розроблених з урахуванням інтегрованого підходу до оволодіння компетентностями, можна зробити висновок про необхідність їхнього доопрацювання та оновлення. Аналіз показав, що хоча навчальні матеріали загалом сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності

фахівців з навігації та управління морськими суднами, існують певні модулі, які потребують перегляду. Особливо це стосується зміни логіки вивчення, оновлення системи вправ та завдань для вивчення англійської мови за професійним спрямуванням. Також виявлено, що деякі теми, важливі для повсякденного спілкування та розв'язання професійних завдань, недостатньо представлені у навчальних матеріалах. Оновлення має враховувати не лише актуалізацію змісту, але й розвиток м'яких навичок, таких як лідерство та командна робота.

У роботі наголошено про необхідність створення комп'ютерного супроводу для навчальних посібників, який дозволяє інтегрувати новітні технології у освітній процес, забезпечуючи високий рівень інтерактивності та ефективності освіти фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Сформульована концепція базується на чотирьох взаємопов'язаних компонентах: концептуально-цільовому, змістовно-структурному, технологічному, та діагностико-корегувальному, кожен з яких вносить свій вклад у створення комплексної та адаптивної освітньої системи. Така інтеграція сприяє формуванню кваліфікованих фахівців, готових до викликів сучасності та здатних ефективно комунікувати в міжнародному професійному оточенні. Отже, розробка і впровадження інтегрованих освітніх концептів є базисом для забезпечення успіху у навчанні та професійному розвитку, з поглибленням уваги на мовну підготовку та міжкультурну адаптацію формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

РОЗДІЛ 3.
ПРОЄКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ
З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ
В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

3.1. Організаційно-педагогічні умови системи формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами

Ефективна організація професійної підготовки фахівця потребує створення певних організаційно-педагогічних умов. Для вирішення визначеного завдання дисертаційної роботи необхідно теоретично виявити, обґрунтувати та впровадити педагогічні умови формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та впровадити їх до професійної комунікативної взаємодії, які сприятимуть підвищенню ефективності освітнього процесу.

Перш ніж описувати організаційно-педагогічні умови підготовки, з'ясуємо сутність понять «умови» та «педагогічна умова». У психології «умова» визначається як «сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливає на розвиток конкретного психічного явища; до того ж, це явище опосередковується активністю особистості, групою людей» [140, с. 193].

В. Стасюк тлумачить «педагогічні умови» як «обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [140].

У аспекті дослідження під педагогічними умовами О. Панькевич розуміє спеціально створені обставини, що впливають на здобуття необхідних теоретичних професійних знань, розвиток практичних умінь і навичок,

професійних та особистих якостей здобувачів освіти [118, с. 65]. Розділяємо думку О. Демченко стосовно того, що педагогічні умови є тими обставинами, за яких компоненти навчального процесу (навчальний предмет, викладання і навчання) представлені у взаємодії та опосередковуються активністю учасників. Комплекс взаємопов'язаних обставин одночасно забезпечує цілісність, оптимальність, неперервність та якість освітнього процесу відповідно до вимог суспільства, вимог ринку праці та ефективне освітнє середовище, створене для формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, інтегральних, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей [39].

Розробка та експериментальна апробація організаційно-педагогічних умов є одним із завдань наукових досліджень, проведених у різних актуальних аспектах сучасної освіти фахівців морських спеціальностей у вітчизняних навчальних закладах. У контексті розглядуваного дослідження вважаємо за доцільне звернути особливу увагу на наукові розвідки учених щодо організаційно-педагогічних умов формування ІКК здобувачів вищої освіти у сфері морського транспорту, які визначають:

– розвиток мотивації до навчання професійної комунікативної взаємодії майбутніх судноводіїв шляхом активізації пізнавальної діяльності та розвитку навичок критичного мислення; оптимізацію змісту навчальних дисциплін, під час яких формується готовність до професійної комунікативної взаємодії, на основі міждисциплінарного підходу; удосконалення підготовки до професійної комунікативної взаємодії на основі впровадження у цей процес елементів змішаного навчання; організацію позааудиторної роботи у процесі підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії (В. Желясков) [57];

– забезпечення позитивної мотивації курсантів до оволодіння іншомовним професійним діалогічним мовленням; усвідомлення курсантами діалогічного мовлення як респонсивного мовленнєвого акту та впровадження в навчання когнітивних, комунікативних та респонсивних стратегій;

занурення курсантів у навчальні професійно-орієнтовані ситуації (С. Барсук) [8];

– формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв; розроблення інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування; інтеграція кейс-технологій, нових і традиційних методів та форм навчання професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв (В. Смелікова) [145];

– забезпечення позитивної мотивації майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів до формування соціокультурної компетентності як чинника розвитку їх професіоналізму; удосконалення соціально-гуманітарної підготовки курсантів шляхом насичення її навчальним матеріалом соціокультурного спрямування та використання традиційних й інноваційних форм і методів навчання; занурення курсантів у навчальні професійно-орієнтовані ситуації наближені до реальної професійної діяльності (Л. Ліпшиць) [89];

– забезпечення позитивної мотивації курсантів до навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням; запровадження гейміфікованого підходу у системі професійної підготовки майбутніх суднових механіків засобами ІКПС); впровадження змішаного навчання дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» (А. Юрженко) [196];

– спрямованість аудиторної, позааудиторної роботи (з використанням елементів змішаного навчання) та самоосвіти на розвиток умінь, навичок та якостей, необхідних для ефективної міжкультурної комунікації; розроблення та впровадження в освітній процес навчально-методичного супроводу підготовки майбутніх інженерів-судномеханіків до міжкультурної комунікації; формування у майбутніх фахівців стійкої мотивації та суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час аудиторної і позааудиторної роботи, самоосвіти;

розширення освітнього простору майбутніх фахівців (від особистісного до глобального) (М. Сотер) [149];

– стимулювання у студентів ціннісного ставлення до формування умінь компетентного іншомовного професійного спілкування; активізація діалогічних форм навчально-професійної діяльності як ресурсу формування умінь компетентного професійного іншомовного спілкування; врахування вимог міжнародних стандартів; практико-орієнтоване навчання через занурення курсантів у навчальні професійно-орієнтовані ситуації відповідно до етапів навчання (О. Демченко) [39];

– забезпечення мотивації майбутніх судноводіїв до роботи в мультинаціональному екіпажі; розроблення та впровадження методичного супроводу до викладання професійно орієнтованих дисциплін; реалізація міждисциплінарної координації у навчанні професійно орієнтованих дисциплін у вищих морських навчальних закладах (О. Фролова) [173];

– організація раціонально-взаємозалежної системи навчання іноземної мови; інтенсифікація самостійної навчальної діяльності студентів; введення комплексу комунікативних проблемних завдань в усі форми навчання іноземної мови; залучення студентів до різноманітних видів позапредметної навчальної діяльності (дослідницької, моделюючої тощо) (Т. Кравчина) [79].

Отже, науковцями були обґрунтовані різні педагогічні умови, що сприяють формуванню сформованості фахівців морської галузі до професійної діяльності.

Послідовним кроком нашого наукового дослідження стало визначення організаційно-педагогічних умов, імплементація яких у процес формування ІКК у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти сприятиме ефективному забезпеченню їх сформованості до виконання професійних обов'язків. Ці умови повинні бути тісно інтегровані з концептуальними засадами дослідження, зокрема, з методологічними орієнтирами, визначеними як прийнятні для структурування системи неперервної професійної освіти фахівців у зазначеній галузі.

Визначення таких умов здійснювалось на підставі теоретичного аналізу підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами у вітчизняних морських закладах освіти, за результатами наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення якості професійної освіти, а також аналізу національного та міжнародного досвіду у даній сфері. Окрім того, були враховані дані моніторингу та діагностики рівня сформованості вказаної компетентності на етапі констатувального експерименту.

На основі теоретичного аналізу вивченої проблематики, а також через проведення спостережень і бесід з викладачами, поряд із аналізом особистого педагогічного досвіду, було ідентифіковано специфічні педагогічні умови. Ці умови дозволять досягти ефективності у формуванні ІКК на різних етапах неперервної професійної освіти фахівців з навігації і управління морськими суднами. Такі умови охоплюють наступне:

1. Оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу.

2. Упровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами.

3. Занурення здобувачів освіти у активну професійно-спрямовану освітньо-мовленнєву діяльність у процесі позааудиторної роботи.

4. Забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами.

Перша організаційно-педагогічна умова – оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу, що передбачає інтеграцію різних дисциплін для створення більш ефективного та гнучкого освітнього процесу. Цей підхід сприяє глибшому засвоєнню знань, оскільки дозволяє здобувачам освіти використовувати інформацію з однієї

області в контексті іншої, стимулюючи таким чином критичне мислення та інноваційність.

У останні роки міждисциплінарність викладання та навчання стали одними з найбільш привабливих підходів у сфері освіти. Цей підхід виявився ефективним для досягнення різноманітних освітніх цілей і може бути адаптований для широкого спектра застосувань. Одним із видатних прикладів міждисциплінарного навчання є вивчення методу «опорних» міждисциплінарних проектно-орієнтованих навчань, яке підкреслює інтеграцію знань з різних дисциплін з метою вирішення реальних проблем, об'єднуючи різноманітні академічні перспективи. Це не лише підвищує результати навчання, але й готує студентів до складних професійних умов. Детальніше про дослідження можна дізнатись. Навчальна програма «Scotland's Curriculum for Excellence (CfE)» [103] активно сприяє міждисциплінарному навчанню (IDL) як способу поєднання знань з різних предметів для розв'язання глобальних проблем, таких як зміна клімату, сталість та цифровізація. Такий підхід призначений для розвитку креативності та глибшого розуміння серед здобувачів освіти шляхом встановлення зв'язків між дисциплінами (Royal Society of Edinburgh) [282]. У ході Конференції Королівського товариства Единбургу обговорювали важливість міждисциплінарного навчання у вирішенні суспільних викликів та підготовці здобувачів освіти до складного світу та висвітлено ідеї щодо того, як міждисциплінарне навчання може бути краще інтегрованим у шотландську освіту для покращення навчального досвіду здобувачів освіти та підготовки їх до майбутніх викликів. У Шотландії міждисциплінарне навчання є частиною широкої основи загальної освіти, де навчання спроектовано так, щоб перекривати різні дисципліни. Цей підхід не лише поглиблює навчання, пов'язуючи його з реальними контекстами, але й підвищує відповідність предметів, які викладаються. Конкретні проекти та приклади включають поєднання математики з наукою (наприклад, ймовірність з генетикою) для забезпечення студентів більш повним розумінням обох предметів.

Ці приклади підкреслюють зростаючу важливість та впровадження міждисциплінарного навчання в різних освітніх системах, маючи на меті надати здобувачам освіти навички, необхідні для академічного успіху та вирішення проблем реального світу.

Міждисциплінарне навчання та викладання є предметом активних дискусій у науковому та освітньому середовищах, проте його практичне застосування все ще зустрічає значні обмеження. Основними перешкодами для імплементації цієї інновації є потреба у додатковому часі для адаптації навчального процесу, який ускладнений змінами в навчальних програмах, контенті та складі викладацького персоналу. Тому, традиційний підхід до викладання окремих дисциплін продовжує переважати через свою оперативність і зручність.

Детальний аналіз питання міжпредметного навчання дозволив нам зосередити увагу на оптимізації навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу у галузі навігації та управління морськими суднами, включаючи спеціалізовані дисципліни, що входять до навчального плану факультету судноводіння з метою ефективного формування ІКК. У контексті нашого дисертаційного дослідження були визначені наступні завдання для втілення цієї педагогічної умови:

- 1) Описати шляхи забезпечення ефективної колаборації між викладачами професійних дисциплін з метою підвищення результативності формування ІКК у фахівців з навігації і управління морськими суднами в контексті постійного освітнього процесу.

- 2) Визначити викладацький підхід, який сприятиме інтеграції міждисциплінарного навчання у курс морської англійської мови для зазначеної цільової групи у межах неперервної освіти.

- 3) Розкрити можливості застосування міждисциплінарного підходу у проектуванні курсів «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Морська англійська», «Ділова англійська мова», а також в спеціалізованих

дисциплін, що є частиною освітньої програми фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Застосування цих принципів може значно підвищити якість освіти, оскільки студенти навчаються використовувати комплексний підхід до аналізу та розв'язання проблем, що є критично важливим у сучасному динамічному світі.

Інституційні зусилля, направлені на адаптацію освітньої програми та послідовності викладання дисциплін до міждисциплінарних взаємозв'язків, становлять процес, який вимагає від викладачів узгодженості, значних часових витрат та високого рівня компетентності. У процесі нашого дослідження ініціативний крок полягав у створенні робочої групи з викладачів «Англійської мови (за професійним спрямуванням)», «Морської англійської», «Ділової англійської мови», капітанів, старших помічників капітанів та викладачів предметів з навігації, управління суднами та ряду спеціалізованих дисциплін. Детальний аналіз навчальної програми та генерація ідей через мозковий штурм виявили необхідність співпраці між викладачами професійних дисциплін та викладачами морської англійської мови з метою оптимізації навчально-методичного процесу.

У процесі підготовки до колаборативної діяльності було проведено опитування серед викладачів морської англійської мови, які висловили свої думки щодо наступних аспектів:

1. Які дисципліни у навчальному плані факультету судноводіння найбільше перетинаються з морською англійською мовою?
2. Які ключові компетентності з морської англійської мови, згадані в Модельному курсі ІМО, є критично важливими для оволодіння?
3. З якими предметними галузями ви бажаєте співпрацювати з колегами з інших кафедр для реалізації міжпредметного навчання?

Для порівняння висновків викладачів з фактичним рівнем знань та навичок здобувачів освіти було реалізовано дані від провідного галузевого

роботодавця на основі щорічних співбесід крьюінгової компанії зі здобувачами освіти других курсів.

Це дослідження спонукало нас до створення міжпредметних груп викладачів, завданням яких стала спільна розробка навчально-методичних матеріалів на міждисциплінарній основі.

На початковому етапі реалізації міжпредметного підходу до навчання стояло завдання адаптації навчальної програми та розподілу годин між дисциплінами, які викладаються українською мовою, та модулями курсу «Морська англійська мова». Така ситуація вимагала від викладачів координації, затрат часу та спеціалізованої компетентності, особливо враховуючи, що деякі модулі курсу «Морська англійська мова» тривають лише три тижні, у порівнянні з семестровими дисциплінами. Відмінності в методиках та мові викладання, де лекції зі спеціалізованих дисциплін ведуться переважно українською мовою, на відміну від морської англійської, де комунікативне викладання відбувається англійською мовою, представляли додаткові виклики.

Під час вирішення питання послідовності викладання матеріалу виникли варіанти: а) спочатку українською, потім англійською; б) спочатку англійською, потім українською; в) одночасне викладання на обох мовах. З огляду на, що студенти мають вільно спілкуватися англійською мовою для міжнародної роботи на суднах з багатонаціональними екіпажами, а також зважаючи на труднощі засвоєння професійного змісту після його вивчення українською через тенденцію до порівняння та перекладу, вирішено було надати перевагу англійській мові як основі міжпредметного навчання.

Особливу увагу було приділено балансу між теоретичним матеріалом та практичним застосуванням мови, що передбачає інтеграцію змістовно-мовного навчання з більш прикладним фокусом.

Після визначення, що освітні компоненти «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Морська англійська», «Ділова англійська мова» будуть використовуватися як основа для міжпредметного навчання,

наступним кроком стало планування занять, яке відповідало б потребам студентів та вимогам програми. Рішення використовувати курс «Welcome aboard» для розвитку комунікативних навичок відповідно до специфічних модулів та кінцевих компетентностей дало змогу ефективно організувати навчальний процес.

Результати семестрового дослідження виявились у вигляді детального переліку організаційних та контекстуальних кроків, які були спрямовані на створення умов для ефективної міждисциплінарної взаємодії між викладачами кафедр. Основні напрямки цих дій включали:

1. Визначення навчальних модулів і колективне обговорення основного контенту кожного обраного модуля.

2. Ідентифікація міжнародних нормативних документів (конвенцій, правил), які повинні лежати в основі змісту модулів.

3. Організація тематичних лекцій зі спеціалізованих змістовних областей для викладачів морської англійської мови проведених колегами з інших кафедр, задіяних у міжпредметному проекті.

4. Регулярне проведення занять, розроблених спільними зусиллями двох дисциплін, з використанням ІТ-ресурсів (завдання та тести на Moodle; застосування таких технологій активного навчання, як змішане навчання, перевернутий клас, дослідницький підхід тощо).

5. Організація спільної позакласної діяльності, включаючи форуми, міждисциплінарні квести, проектні заходи та інше.

Таким чином, було сформовано міжпредметну групу, до складу якої увійшли викладачі кафедри англійської мови в судноводінні, технічний консультант – капітан дальнього плавання, старший викладач кафедри судноводіння та основ безпеки мореплавства з Херсонської державної морської академії, а також викладачі з інших кафедр цього навчального закладу.

У ході експертних занять фахівців з навігації і управління морськими суднами детально розкривали аспекти професійної діяльності у морській

галузі, що сприяло здійсненню міжпредметної координації та постійній колаборації між викладачами англійської мови та викладачами спеціалізованих дисциплін. Такий підхід дозволив «занурити» викладачів у професійні реалії роботи, перетворивши їх на експертів як у методиці викладання, так і в конкретній професійній галузі. Занурення у професійні аспекти майбутньої роботи курсантів дозволяє викладачам морської англійської мови стати експертами не тільки у педагогіці, але й у специфіці морської індустрії.

Експертні зустрічі відбувалися в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях та тренажерних комплексах Херсонської державної морської академії, які відповідали вимогам Міжнародної морської організації (IMO) та Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі (SOLAS) з урахуванням актуального законодавства. Серед навчальних засобів були:

- Водно-тренажерна станція;
- Комплекс для відпрацювання навичок безпеки на воді;
- Пожежний полігон;
- Лабораторія медичної допомоги на борту судна;
- Лабораторія інноваційних технологій;
- Аудиторія для навчання боротьбі з пожежею на борту судна.

Така спільна робота викладачів забезпечила відбір релевантного матеріалу для подальшого використання у розробці курсу та навчанні морської англійської мови, визначенню специфічної термінології, а також підготовці професійно-орієнтованих завдань, які мотивують здобувачів освіти до практичного застосування мови. Це сприяло ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності.

Реалізація першої педагогічної умови нашого дослідження вимагала визначення підходу до викладання, що забезпечує ефективне здійснення міждисциплінарності у курсах: «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Морська англійська», «Ділова англійська мова» для фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами. Вивчення

науково-методичної літератури [75; 160; 16; 148; 150; 69; 121; 95; 297] та аналіз особистого досвіду дозволили обрати підхід інтегрованого навчання змісту та мови (CLIL), який рекомендується як продуктивний метод викладання другої чи іноземної мови шляхом інтеграції навчального змісту та мовного вивчення, вимагаючи тісної співпраці між викладачами англійської мови та предметниками.

Такий підхід передбачає, що викладачі професійних дисциплін та англійської мови навчають одних і тих самих студентів, використовуючи спеціалізовану термінологію та англійськомовні матеріали для розвитку мовних навичок студентів у контексті фахових знань. CLIL орієнтований на співпрацю між викладачами різних дисциплін з метою забезпечення глибшого засвоєння змісту та покращення навичок використання англійської мови.

Підхід CLIL встановлює наступні цілі курсу:

- знайомство студентів з новими ідеями та концепціями предметів;
- покращення успішності у вивченні як предметів, так і англійської мови;
- посилення зв'язку з мовною освітньою програмою;
- використання когнітивно стимулюючих матеріалів;
- створення умов для одночасного засвоєння навчального змісту та мови.

Підхід CLIL виокремлюється рядом суттєвих переваг, зокрема, мова стає не лише засобом засвоєння змісту, але й інтегрується у навчальну програму, сприяючи міжкультурному розумінню та викладанню англійської мови професійного спрямування. Отже, CLIL демонструє важливість злиття предметних дидактик для інноваційного навчання, що відповідає сучасним освітнім потребам.

Працюючи над реалізацією організаційно-педагогічної умови – розкриттям потенційних можливостей застосування міждисциплінарного підходу до розробки курсів «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Морська англійська», «Ділова англійська мова» для

фахівців з навігації і управління морськими суднами, а також для спеціалізованих дисциплін, ми враховували, що головною метою системи вищої освіти є формування професійних навичок у визначеній сфері. Професійні галузі, підкріплені низкою технічних дисциплін, надають необхідні знання та розвивають ключові навички, важливі для професії. Морська англійська мова у підготовці майбутніх судноводіїв відіграє ключову роль, оскільки вона інтегрує знання самої мови, професійної термінології та комунікативні навички зі знаннями професії. Таким чином, при розробці нового курсу важливо користуватися стандартами, визнаними у професії, для відповідності міжнародним вимогам та забезпечення ефективного навчання.

В результаті роботи міждисциплінарної групи було створено навчальний посібник «Welcome aboard» [212] призначений для здобувачів освіти за напрямом підготовки «Транспорт», спеціальність – «Річковий та морський транспорт», спеціалізація – «Навігація і управління морськими суднами». Рекомендовано для здобувачів освіти денної форми навчання у 2-му семестрі та для студентів 1-го курсу денної форми навчання. Цей посібник створений, щоб забезпечити здобувачам освіти практику у розвитку комунікативних навичок, необхідних для роботи в змішаних екіпажах на судах.

У розробці та апробації навчального посібника на основі міждисциплінарного підходу взяли участь:

Технічний консультант зі створення посібника: В. Нестеренко – капітан дальнього плавання, старший викладач кафедри судноводіння та основ безпеки мореплавства Херсонської державної морської академії. Керівник робочої групи зі створення посібника: І. Швецова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови в судноводінні.

Навчальний посібник «Welcome Aboard» містить п'ять модулів:

Module 1. «Crew and their tasks» (розроблений Оленою Фроловою),

Module 2 «Personal safety aboard» (розробник Олена Мороз),

Module 3. «First Aid on board» (розробник Валентина Кудрявцева),

Module 4. «Emergencies at sea» (розробник Олена Мороз),

Module 5. «Life saving appliances» (розробник Наталія Бобришева).

«Maritime Accident Report» розроблено Валентиною Кудрявцевою.

Зміст модулів відповідає навчальній програмі курсу морської англійської мови в Херсонській державній морській академії (Додаток Б).

Структура модулів має поурочний дизайн:

– Стартер: Перша вправа кожного модуля, має комунікативне спрямування, що спонукає до роздумів про тему уроку та створює позитивне ставлення до процесу навчання.

– Лексика: Розділи, що містять вправи для вивчення нових слів та практики вже відомого словникового запасу.

– Граматика: Розділ з поясненнями граматичних правил та вправами на вивчені правила.

– Читання / Аудіювання / Перегляд: Матеріали відібрані згідно з контентом. Завдання та вправи призначені для перевірки розуміння матеріалу, за якими слідує дискусія, дебати або проєкти.

– Говоріння: Вправи спрямовані на розвиток вільного спілкування з мінімальною підтримкою, з перевагою роботи в парах та малих групах.

– Письмо: Вправи на планування письмової роботи, ефективну організацію змісту та висловлювання ідей.

– Морські історії: Окрема частина, яка пропонує можливості для вивчення та обговорення реальних морських ситуацій, сприяючи розвитку комунікативних навичок.

– Офіційні документи ІМО: Орієнтири для морських навчальних закладів про те, як регулювати процес навчання морської англійської мови, включаючи стандарти STCW та модельні курси ІМО.

Цей підхід дозволяє створити автентичний професійно-орієнтований навчальний контент для курсу морської англійської мови, враховуючи основні орієнтири, визначені міждисциплінарною групою.

Важливим компонентом навчального посібника є нормативні документи, які представлені у стислій формі у кінці навчального ресурсу. Кожен документ знайшов своє відображення у змісті модулів і авторами були розробили матеріали у формі завдань, уроків та текстів, забезпечивши здобувачам освіти зрозуміле подання матеріалу. Серед офіційних документів відображених у навчальному посібнику «Welcome aboard» [43] були визначені наступні документи:

1. Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (SOLAS) – це міжнародний договір, що встановлює нормативні вимоги, спрямовані на забезпечення безпеки на морі. Ця конвенція, у своїх послідовних редакціях, визнана найважливішим із усіх міжнародних договорів, які регулюють безпеку торговельного флоту.

2. Кодекс безпечної робочої практики (COSWP), опублікований Агентством морської та берегової охорони (MLA) Великої Британії, розроблено для детального викладу нормативно-правової бази з питань охорони здоров'я та безпеки на борту суден. Він надає рекомендації щодо управління безпекою та обов'язки, вказуючи на необхідність знайомства нових членів екіпажу з процедурами безпеки. COSWP адресується як морякам на судні, так і особам, відповідальним за безпеку на суші.

3. Міжнародна конвенція про підготовку, дипломування моряків та несення вахти (STCW) встановлює кваліфікаційні стандарти для капітанів, офіцерів та вахтового складу торговельних суден.

4. У зв'язку з інтеграцією модуля першої медичної допомоги до курсу, було рекомендовано опрацювати третє видання «Міжнародного медичного довідника для суден», що містить інформацію про діагностику, лікування та профілактику проблем зі здоров'ям моряків на борту.

5. Згідно з Міжнародною конвенцією STCW 1978, ревізійною у 1995 році, Стандартні фрази морського зв'язку (SMCP) визначено як обов'язкову умову для осіб командного складу, відповідальних за навігаційну вахту на

суднах валовою місткістю 500 тон і більше. SMCP має велике значення для безпеки мореплавства.

6. Конвенція про працю в морському судноплаванні (MLC, 2006) забезпечує широкий спектр прав і захисту для моряків на робочому місці, включаючи умови праці, проживання, відпочинку, харчування, охорону здоров'я, медичне обслуговування та соціальне забезпечення.

7. Кодекс засобів порятунку (LSA) встановлює міжнародні вимоги до засобів порятунку, визначених Конвенцією SOLAS. Він охоплює як індивідуальні засоби порятунку (рятувальні жилети, рятувальні круги, занурювальні костюми), так і візуальні засоби сигналізації (піротехнічні засоби, ручні сигнальні ракети), а також колективні засоби порятунку (рятувальні шлюпки, рятувальні плоту). Метою Кодексу є встановлення міжнародних стандартів щодо засобів порятунку, передбачених главою III Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі (SOLAS), 1974 року. З 1 липня 1998 року вимоги цього Кодексу стали обов'язковими згідно з Конвенцією SOLAS, 1974 року.

Розділяємо думку науковців стосовно того, що використання кейс-технологій [76; 189; 271; 77; 117; 159; 107] з міждисциплінарної точки зору є дуже корисним для забезпечення якісного викладання, оскільки допомагає розвивати аспекти, які є життєво важливими для процесу викладання та навчання студентів вищих навчальних закладів. Освітняни-практики повинні продовжувати зосереджуватися на дослідженні такого досвіду, оскільки це дозволить їм набути навичок, які стануть надзвичайно корисними для студентів у їхній освітній кар'єрі. Саме тому у розробку навчальних модулів курсу авторами було запропоновано кейси відповідно до тематики модулів.

Кожен навчальний модуль в нашій програмі оснащений спеціалізованим словником, який містить ключові терміни та вирази, що відіграють важливу роль у засвоєнні матеріалу. Додатково, для перевірки усної компетентності здобувачів освіти, розроблено список питань, які стимулюють активне використання навчального матеріалу в реальних комунікативних ситуаціях. Ці

питання не лише допомагають оцінити здатність студентів застосовувати знання на практиці, але й сприяють подальшому розвитку їх мовних навичок та професійної комунікації. У додатку наведено спеціалізований словник до навчального модулю «Bulk Cargo Carriers» та список питань, для перевірки усної компетентності здобувачів освіти (Додаток Д).

Сучасні освітні тренди показують значний зсув від традиційних підходів навчання до більш інтегрованих та технологічно орієнтованих підходів. У цьому контексті міждисциплінарний підхід та використання електронних освітніх ресурсів, особливо у формуванні іншомовної комунікації, набуває особливої актуальності, про що свідчать сучасні дослідження [250; 192; 96; 178; 125; 34; 143; 38].

Для супроводження навчального курсу на платформі Moodle було розроблено поурочний супровід у вигляді електронних навчальних матеріалів. У рамках курсу були визначені представлені матеріали та розроблена система оцінювання (тестові завдання до кожного модуля) (Додаток Г).

Як навчально-методичний супровід для викладачів англійської мови, які працюють з навчальним посібником, створена книга для викладачів. Зміст якої детально презентує навчальний матеріал, а також відповіді та технології впровадження даних ресурсів у освітній процес. Проведена робота, щодо вивчення та реалізації другої організаційно-педагогічної умови: оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу дозволила зробити певні висновки:

– оптимізація навчально-методичного забезпечення може бути ефективною за умови забезпечення плідної співпраці викладачів професійних дисциплін та викладачів морської англійської щодо підвищення результативності формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Прикладом такої взаємодії є: експрес заняття, діяльність міжпредметних проектних груп щодо створення навчально-методичного забезпечення, організація та проведення спільних заходів (аудиторних та позааудиторних та у змішаному форматі);

– теоретико-методичний аналіз та власний досвід дозволив визначити підхід до викладання, який забезпечує реалізацію міждисциплінарності в курсі морської англійської мови для фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Отже, поєднуючи принципи комунікативного та інтегрованого підходів у навчанні змісту та мови (CLIL), дозволяє викладачам іноземної мови спрямувати свої зусилля на розвиток мовної компетентності, одночасно підвищуючи рівень засвоєння змісту фахових дисциплін;

– потенційні можливості застосування міждисциплінарного підходу дозволили спроектувати курсу морської англійської мови для фахівців з навігації і управління морськими суднами: навчальний посібник, який рекомендований для курсантів денної форми навчання у 2 семестрі на 1 курсі, електронний супровід на навчальній платформі Moodle, тестові завдання для перевірки знань.

Для повної реалізації першої організаційно-педагогічної умови необхідно розробити навчально-методичний супровід на основі міждисциплінарного підходу для всіх рівнів навчання (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр).

Другою організаційно-педагогічною умовою є впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами. Імплементация зазначеної умови сприяє відходу від традиційних монотонних методик навчання до більш інтерактивних та ефективних практик, значно підвищуючи мотиваційний рівень здобувачів освіти. Використання інноваційних методів дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних освітніх потреб і стилів навчання, що забезпечує інтеграцію знань з різноманітних дисциплін та сприяє формуванню комплексного розуміння предметних областей. Упровадження інноваційних педагогічних

методів та форм освітнього процесу є важливим у системі формування ІКК з кількох причин:

– Підвищення мотивації здобувачів освіти (традиційні методи навчання іноді можуть бути монотонними та не залучати до активного навчання. Інноваційні методи, які включають інтерактивні та гейміфіковані елементи, можуть значно підвищити мотивацію та зацікавленість студентів, роблячи процес навчання більш захоплюючим та ефективним).

– Розвиток практичних навичок (використання симуляцій, рольових ігор, інтерактивних дискусій дозволяє здобувачам освіти використовувати іноземну мову в контекстах, що імітують реальні ситуації, з якими їм доведеться зіткнутися в професійній діяльності. Це сприяє глибшому засвоєнню мовних структур і лексики).

– Забезпечення активного залучення у навчання (Інноваційні методи є ключем до кращого засвоєння матеріалу та залучають здобувачів освіти до більш активної участі у освітньому процесі, спонукаючи їх до самостійного дослідження, критичного мислення та співпраці з учасниками освітнього процесу).

– Адаптація до різних стилів навчання (різні здобувачі освіти мають різні стилі навчання, і інноваційні педагогічні методи часто пропонують різноманітні підходи до навчання, які можуть задовольнити потреби ширшого спектра учнів. Це може включати візуальні, аудіальні, читальні та кінестетичні методи).

– Підготовка до реальних професійних викликів (специфіка роботи фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами вимагає не тільки теоретичних знань, але й практичної сформованості до швидкої та ефективної реакції на складні ситуації. Інноваційні методи, які інтегрують реальні сценарії та проблемно-орієнтовані завдання, допомагають формувати ці важливі навички).

Усі ці аспекти відіграють важливу роль у системі формування ІКК висококваліфікованих фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Ефективність зазначеної організаційно-педагогічної умови пов'язана з тим, що інноваційні педагогічні методи є сучасними та творчими підходами до навчання та викладання, які спрямовані на підвищення результативності освітнього процесу через залучення та мотивацію майбутніх фахівців. Ці методи відрізняються від традиційних своєю здатністю адаптуватися до змінних потреб здобувачів освіти та суспільства, включаючи використання передових технологій, міждисциплінарні зв'язки, а також акцент на активній участі у освітньому процесі.

Освітній процес є більш ефективним, коли здобувачі освіти активно залучені в процес через спостереження, імітацію та моделювання. Інтерактивні методи навчання втілюють ці принципи, стимулюючи активну участь здобувачів освіти та забезпечуючи контекстуальне навчання, яке краще закріплюється в пам'яті та легше трансформується в практичні навички. До цих педагогічних методів також входять техніки інтеграції емоційного інтелекту, які включають:

1. Рольові ігри та симуляції: Ці методи дозволяють здобувачам освіти зануритися в емоційно насичені ситуації, що допомагає їм розвивати емпатію та здатність розпізнавати і керувати емоціями, що є ключовими для ефективної комунікації.

2. Обговорення культурних відмінностей: Це допомагає здобувачам освіти краще розуміти емоції інших людей у різних культурних контекстах, що є важливою складовою міжкультурної комунікації.

3. Створення позитивного емоційного клімату в групі: Використання командних ігор, надання позитивного зворотного зв'язку та підтримка дружньої атмосфери сприяють покращенню мотивації та зниженню рівня тривожності здобувачів освіти.

4. Рефлексивні практики: Ведення щоденників рефлексій та групові обговорення емоційних реакцій допомагають здобувачам освіти розвивати самосвідомість та здатність до емоційної регуляції.

5. Використання медіа для розвитку емоційного інтелекту: Перегляд і обговорення фільмів, серіалів, а також прослуховування музики, що відображають різні емоційні ситуації, сприяють кращому розумінню емоцій та їхньому вираженню іноземною мовою.

6. Вправи на активне слухання: Ці вправи допомагають здобувачам освіти уважно слухати та реагувати на почуте, виражаючи розуміння та емпатію, що є важливими складовими успішної комунікації. Наприклад, перефразування почутого, задавання уточнюючих запитань та вербалізація емоцій співрозмовника.

Інтеграція цих методів не тільки покращує іншомовну комунікативну компетентність, але й сприяє загальному розвитку емоційного інтелекту, що є важливим для особистого та професійного зростання здобувачів освіти.

Серед активних методів можемо виділити наступні (Додаток В): симуляційні тренажери, які імітують реальні ситуації на борту судна, де здобувачі освіти використовують англійську мову для вирішення задач; інтерактивні вправи, що включають застосування дискусій, дебатів та інших інтерактивних методів для моделювання спілкування з екіпажем, портовими службами та іншими суднами у міжнародних водах; кейс-метод, який передбачає аналіз та обговорення реальних випадків із морської практики, де освітні здобувачі аналізують специфічні ситуації, розробляють рішення та представляють їх, використовуючи морську англійську; і залучення здобувачів освіти до проектів, що потребують планування, виконання та аналізу морських операцій з використанням іноземної мови для дослідження та комунікації.

Більш детально зупинимося на деяких з них, а саме на імерсивних технологіях, які, згідно з проведеним теоретичним аналізом[249; 9; 191; 228; 273; 268; 300; 270; 141] та нашим практичним досвідом, набули популярності в морській освіті.

Сучасні імерсивні технології, такі як віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR) та змішана реальність (MR), створюють нові

можливості для морської освіти. Вони роблять навчання більш доступним і дозволяють створювати детальні та інтерактивні симуляції реальних морських операцій, що є особливо корисним для навчання управління суднами. Завдяки швидкому прогресу і технічній готовності цих систем, з'явилося нове покоління симуляторів та тренажерів для професійної освіти, які є відносно дешевшими, більш захоплюючими, компактними і доступними в порівнянні з традиційними методами.

Хоча концепція використання VR, AR і MR технологій для професійної підготовки не є новою, їх останні досягнення[24; 227; 233; 281; 305; 262; 184] та розповсюдження дозволяють практично реалізувати та застосовувати ці технології у реальних умовах. Впровадження та інтеграція цих технологій в освіту, професійну підготовку та операції у морських галузях створює нові можливості та парадигми для фахівців з навігації і управління морськими суднами. Симуляційні тренажери для реальних ситуацій на судні використовують технології віртуальної реальності (VR) для створення реалістичних навчальних сценаріїв, які дозволяють здобувачам освіти здійснювати інтенсивну практику іноземної мови в контексті професійної діяльності. Ці тренажери імітують різноманітні ситуації, які можуть виникати на борту судна, включаючи надзвичайні ситуації, забезпечуючи безпечне та контрольоване середовище для відпрацювання реакцій та прийняття рішень.

Обґрунтуємо переваги використання VR-технологій у формуванні ІКК: Інтерактивність та залучення здобувачів освіти (VR тренажери забезпечують високий рівень запам'ятовування матеріалу); емоційне та фізіологічне занурення (завдяки використанню окулярів віртуальної реальності здобувачі освіти зазнають сильних емоційних та фізіологічних реакцій, схожих на ті, які вони могли б відчувати в реальних умовах. Це сприяє глибшому розумінню матеріалу та його практичному застосуванню); безпека та ризик (VR навчання дозволяє студентам випробувати потенційно небезпечні сценарії без реального ризику для життя. Це важливо для тренування у ситуаціях, де помилка може мати серйозні наслідки); розвиток критичного мислення та

вирішення проблем (здобувачі освіти вчаться аналізувати ситуації, швидко реагувати та вирішувати складні завдання в стресових умовах, що є ключовими компетенціями в професійній діяльності).

Для інтеграції VR-сценаріїв у освітній процес курсу «Морська англійська мова» нами було впроваджено дану імерсивну технологію. Як приклад, розглянемо практичне заняття на тему «Enclosed Space Entry», в якому використовувалися наступні кроки і методики для ефективного навчання з використанням віртуальної реальності:

1. Підготовка та узагальнення матеріалу: Перед використанням VR здобувачі освіти на практичних заняттях морської англійської мови вивчали теоретичні основи входу в обмежену простору на судах. Підготовка включала відеолекції, опрацювання регулятивних вимог до безпеки. Використовувалися тести для перевірки знань перед практичними заняттями з використанням VR, щоб забезпечити, що здобувачі освіти розуміють ризики і необхідні процедури.

2. Використання VR для моделювання: Здобувачі освіти використовували VR для входу в модельований обмежений простір, де візуально оцінювали умови і практикували процедури входу, в тому числі перевірку обладнання і комунікацій. Протягом сценарію вони стикаються з різними непередбаченими обставинами, як-от зміна газового складу або технічні несправності, що вимагало від них швидкої реакції і прийняття рішень.

3. Інтерактивність і зворотній зв'язок: Під час практичного заняття з використанням VR здобувачі освіти отримували негайний зворотній зв'язок від програми, що дозволяють їм відразу ж виправляти помилки і вдосконалювати свої навички. Викладач використовував записи практичних занять з використанням VR для подальшого аналізу та обговорення зі здобувачами освіти, щоб підвищити глибину розуміння і рефлексію.

4. Розвиток професійної компетентності: Використання англійської мови протягом усієї VR-інтеракції дозволяло відпрацьовувати комунікативні

навички у професійних контекстах, наприклад, під час комунікації з віртуальною командою або при передачі інструкцій.

5. Підсумковий контроль: Після завершення VR-тренувань здобувачі освіти проходили підсумковий контроль, що міг включати як теоретичні, так і практичні елементи, для оцінки засвоєних знань та умінь.

VR-технології в освіті відігравали ключову роль у формуванні сучасного освітнього середовища, де здобувачі освіти могли ефективно розвиватися в умовах, що максимально наближені до реальних робочих ситуацій. Це було вкрай важливо для галузей з високими вимогами до професійної підготовки, таких як навігація та управління морськими суднами, де правильна підготовка могла вирішувати питання життя.

Аналіз наукових праць демонструє [188;152; 137; 171], що *кейс-метод* є одним із найефективніших підходів у сучасній освіті, який активно використовується в бізнес-освіті та професійному тренінгу. Його застосування в контексті теми «транспортування сухих насипних вантажів» в морській галузі може значно підвищити рівень підготовки студентів, особливо коли йдеться про розвиток критичного мислення та практичних навичок.

Кейси, які базуються на реальних ситуаціях із морської практики, дозволяють здобувача освіти вивчати і аналізувати складні ситуації, не наражаючи на ризик. Це дає можливість відчувати реальність оперативного рішення задач в контрольованих умовах. Аналіз ситуацій і розробка стратегій в межах кейсів стимулюють критичне мислення, необхідне для успішного вирішення проблем у реальному житті. Презентація рішень та обговорення кейсів у групі підвищують навички публічних виступів та комунікації, особливо використовуючи морську англійську, що є критично важливим у міжнародному морському секторі. Кейс-метод забезпечує активне залучення здобувачів освіти у навчання, де вони є учасниками, а не просто спостерігачами. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Приклад впровадження кейс-методу:

Тема кейсу: «Планування та виконання операцій з транспортування сухих насипних вантажів з використанням морської англійської мови».

Опис сценарію: Здобувачі освіти отримують опис ситуації, де необхідно планувати вантажні операції для судна, яке перевозить сухі насипні вантажі. Вони повинні врахувати чинники ризику, оптимальні методи завантаження та розвантаження, а також погодні умови і маршрут.

Задачі:

- Розробити план вантажних операцій.
- Вибрати оптимальні методи та послідовність дій для мінімізації часу і витрат.
- Провести ризик-аналіз.
- Підготувати звіт та презентацію процесу вантажних операцій.

Виконання:

- Здобувачі освіти працюють у групах для розробки комплексного рішення.
- Обговорюють стратегії і альтернативи у групах.
- Презентують кінцеві рішення перед.

Оцінювання:

- Вибір методів контролю має базуватися на меті та завданнях навчання і враховувати тип мовленнєвої діяльності та компонент комунікативної компетенції, що оцінюється. Якісний контроль, що поєднує суб'єктивні та об'єктивні форми, дозволяє об'єктивно визначити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції, вчасно виявити недоліки та вжити необхідних заходів для їх усунення, що суттєво впливає на ефективність навчального процесу та успішність студентів [18]. Таким чином, оцінка здійснюється на основі аналітичної глибини, практичної придатності розроблених рішень, якості комунікації і креативності підходу.

Цей метод не тільки підвищить залученість і мотивацію студентів, але й значно покращить їх практичні навички, необхідні для роботи в морській індустрії.

Як свідчать останні дослідження [120; 65; 224; 220; 252; 230; 207; 304; 229; 259] *гейміфікація* в навчанні є важливим інструментом, який забезпечує більш глибоке залучення здобувачів освіти та покращення їхнього навчального досвіду. Вона особливо ефективна у випадках, коли необхідно мотивувати здобувачів освіти та зробити навчання більш інтерактивним. Розглянемо ключові аспекти та методи гейміфікації у навчальному процесі: Індивідуалізовані завдання та цілі (адаптовані під індивідуальний рівень знань та інтереси здобувачів освіти, допомагають підтримувати їх мотивацію і залученість. Це дозволяє працювати в комфортному темпі, зберігаючи відчуття досягнень); спільна взаємодія та розвиток навичок командної роботи (стимулює співпрацю через ігрові сценарії, що вимагають колективного рішення проблем); практичне застосування теоретичних знань (ігрові завдання та симуляції дозволяють здобувачам освіти застосовувати набуті теоретичні знання у практичних ситуаціях, що покращує розуміння матеріалу та сприяє глибшому засвоєнню інформації); збільшення мотивації через ігрові елементи (використання балів, рівнів, відзнак, таблиць лідерів і винагород за досягнення допомагає створити здорову конкуренцію і стимулює внутрішню мотивацію студентів).

Гейміфікація може бути впроваджена не тільки як елемент окремих завдань, але й як інтегрована структура навчального курсу, забезпечуючи здобувачам освіти стимулююче та динамічне освітнє середовище. Основна мета інноваційних педагогічних методів полягає в тому, щоб зробити навчання більш персоналізованим та значущим для кожного здобувача освіти, забезпечуючи при цьому їхню готовність до вирішення реальних проблем у динамічному і постійно змінюваному світі.

Приклади застосування гейміфікації.

Курс: Транспортування сухих насипних вантажів.

1. Сценарій «Капітан судна»:

Завдання: Здобувачі освіти віртуально керують судном, яке перевозить сухі насипні вантажі. Вони повинні вибрати оптимальний маршрут, розрахувати витрати на транспортування та уникнути потенційних небезпек.

Мета: Навчити здобувачі освіти планувати морські операції, робити обґрунтовані рішення та ефективно керувати ресурсами.

2. Гра «Вантажний логіст»:

Завдання: У формі гри здобувачі освіти виконують завдання з планування завантаження і розвантаження вантажів, враховуючи їх особливості та терміни доставки.

Мета: Розвиток навичок організації логістичних процесів, критичного мислення та прийняття оперативних рішень.

3. Вікторина «Морські знавці»:

Завдання: Здобувачі освіти відповідають на питання, що стосуються міжнародних правил транспортування насипних вантажів, безпеки на морі та морського законодавства.

Мета: Закріпити теоретичні знання через ігрову форму, збільшити зацікавленість у вивченні міжнародних стандартів і правил.

Наукове співтовариство приділяє значну увагу дослідженню ефективності впровадження гейміфікації у навчанні. Численні дослідження підтверджують, що правильно структуровані гейміфікаційні елементи можуть значно підвищити академічну успішність та мотивацію студентів. Однак, для досягнення оптимальних результатів, важливо забезпечити, щоб гейміфікація була інтегрована у навчальний процес таким чином, щоб вона відповідала навчальним цілям та враховувала індивідуальні особливості здобувачів освіти. Основна мета інноваційних педагогічних методів полягає в тому, щоб зробити навчання більш персоналізованим та значущим для кожного здобувача освіти, забезпечуючи при цьому їхню готовність до вирішення реальних проблем у динамічному і постійно змінюваному світі.

Освітній процес є більш ефективним, коли здобувачі освіти активно залучені в процес через спостереження, імітацію та моделювання. Інтерактивні методи навчання втілюють ці принципи, стимулюючи активну участь здобувачів освіти та забезпечуючи контекстуальне навчання, яке краще закріплюється в пам'яті та легше трансформується в практичні навички. Вони спрямовані на розвиток не тільки фахових знань, а й ключових навичок: критичного мислення, креативності, вміння працювати в команді, міжкультурної комунікації та самостійного навчання і є інноваційними в тому сенсі, що виходять за рамки традиційних лекцій, намагаючись створити навчальне середовище, де здобувачі освіти активно досліджують, дискутують та застосовують знання на практиці.

Інноваційні форми, такі як *e-learning*, *flipped learning* та *blended learning* [219; 292; 309; 286; 234; 270; 275; 284; 253; 254; 276], значно трансформують сучасний навчальний процес, роблячи його більш гнучким, ефективним та доступним. Застосування цих форм особливо важливе у сферах, де потрібно швидко адаптуватися до змінюваних умов і технологій, як, наприклад, у морській індустрії.

E-learning, зокрема, забезпечує здобувачам освіти можливість доступу до навчальних матеріалів 24/7, дозволяючи їм планувати свій навчальний графік згідно з власними потребами та життєвим ритмом та надаючи величезний спектр онлайн-ресурсів, таких як відеоматеріали, інтерактивні завдання та віртуальні лабораторії, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку самостійності в навчанні.

Flipped learning перевертає традиційний підхід до навчання, вимагаючи від здобувачів освіти попереднього вивчення теоретичного матеріалу за допомогою відеолекцій чи електронних ресурсів вдома. Такий підхід звільняє час на практичні заняття в аудиторії, де здобувачі освіти можуть застосовувати знання на практиці, вирішувати реальні задачі та активно обговорювати набуті знання з викладачами та однокласниками. Це не тільки підвищує ефективність навчання, але й сприяє кращому розумінню матеріалу.

Blended learning поєднує переваги як очного, так і електронного навчання, створюючи баланс між традиційними та цифровими освітніми методами. Такий змішаний підхід дозволяє викладачам та здобувачам освіти ефективніше використовувати обидва формати навчання, адаптуючи освітній процес під індивідуальні потреби та стилі навчання кожного учасника. Інтерактивність, що забезпечується цифровими технологіями, розширює можливості для взаємодії, роблячи навчання більш захопливим і ефективним. Окрім того, цифрові інструменти сприяють розвитку командної роботи та забезпечують викладачам засоби для об'єктивнішого.

Охарактеризуємо більш детально ці форми навчання.

Сучасні реалії вимагають удосконалення електронної освіти, особливо враховуючи те, що люди живуть і працюють в мінливому та складному середовищі. Необхідність та важливість використання електронних технологій багато разів підкреслювали дослідники та практиками, особливо протягом останнього десятиліття, що викликано надзвичайною реакцією на COVID пандемії і як продовження – є можливістю продовжувати навчання через поточну воєнну ситуацію в Україні.

Для молодого покоління українських здобувачів освіти, безпрецедентна ситуація перебування в небезпечних умовах всередині країни, без можливості навчатися офлайн, набуття нових навичок, а тим паче комунікативних навичок іноземної мови є надзвичайно складним завданням. Електронне навчання є одним з найбільш гнучких способів передачі та отримання нових знань, а онлайн-курси знижують витрати і роблять освіту доступною.

Наступним вагомим чинником є те, що електронне навчання забезпечує безперервність освіти. Фахівці з навігації і управління морськими суднами можуть отримати доступ до онлайн-курсів в будь-який час через доступ до Інтернету на борту судна. Цінність цієї системи для морської освіти і підготовки полягає в тому, що вона забезпечує курси підвищення кваліфікації та дистанційного навчання, які можуть використовуватися для морській кар'єрі. Однак дослідження констатують, що певні компетентності можуть

бути продемонстровані лише під час фізичного, а не онлайн чи дистанційного навчання. Оцінювання на основі компетентностей має максимально відтворювати реальне життя, щоб мати найвищу цінність і забезпечувати гарантію якості. Певна законодавча база та освітня політика потребують оновлення, щоб визнати дійсність і надати легітимність навчання, заснованому на компетентностях навчання, що здійснюється у формі електронного навчання, особливо у сфері морської освіти і підготовки.

Глобальна морська освіта залишається переважно професійно-практичною, орієнтованою на потреби ринку. Однією з популярних тенденцій є акцент на компетентнісно-орієнтоване навчання як загалом, так і в конкретній підготовці моряків відповідно до вимог різних міжнародних конвенцій, кодексів і рекомендацій ІМО інших організацій. Основна мета цієї підготовки полягає в тому, щоб забезпечити передачу достатніх навичок і вмінь для отримання акредитованих сертифікатів компетентностей, необхідних для різних звань моряків відповідно до розділу В-I/6 Конвенції ПДНВ [74, с. 14]. Зокрема, це стосується електронного навчання як правових механізмів для забезпечення цього процесу.

Електронне навчання, яке охоплює широкий спектр підходів від дистанційного до віртуального та мобільного навчання, відіграє важливу роль у сучасній освітній практиці, особливо в контексті неперервної освіти. Змішане навчання, яке інтегрує традиційні та онлайн методики, є різновидом гібридної освіти, що поєднує роботу з інструктором, самостійне онлайн-навчання та групові сесії. Ця модель сприяє не тільки глибшому засвоєнню знань, але й підвищенню гнучкості освітнього процесу.

Історичний контекст змішаного навчання вказує на його еволюцію як конвергенцію між традиційним та комп'ютерно-опосередкованим навчанням, з акцентом на доступність та адаптивність до змінних освітніх потреб. Сучасні тренди в освіті зосереджуються на застосуванні цих підходів для підвищення ефективності та орієнтації на практичне застосування навчального матеріалу. Ключові аспекти, такі як розвиток м'яких навичок, інтеграція знань із різних

дисциплін, та використання сучасних технологій, є інструментами для досягнення цієї мети.

Змішане навчання, зокрема, представляє собою значущу інноваційну перспективу для організації навчання, яке має потенціал бути застосованим в морській освіті. Інтеграція таких методик в навчальний процес не лише відкриває нові можливості для підготовки фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами, але й стимулює неперервне вдосконалення навчальних програм і методів, що є особливо актуальним у контексті сучасних викликів і потреб морської індустрії. У ході аналізу стану впровадження змішаного навчання у вищій професійній освіті виявлено те, що навчальні заклади активно намагаються реалізувати різні моделі навчання з наступних причин: для задоволення потреби сучасних здобувачів освіти, що існують у цифровому світі; з метою заохочення педагогічних інновацій; для розширення можливостей дистанційного навчання; для полегшення доступу освіти для різних категорій учасників освітнього процесу .

Існують різні моделі змішаного навчання: Self-blend (змішай сам) – здобувачі освіти обирають онлайн-курси, які є доповненням до вивчення навчальних дисциплін в очному режимі; Flex (гнучка модель) – відбувається заочною підтримкою вчителя, але значну частину часу навчального процесу відбувається в електронному навчальному середовищі та передбачає роботу викладача у невеликих групах. Викладач як координатор, який організовує консультації для відпрацювання складного для розуміння матеріалу. Online lab (онлайн лабораторія) – модель, що передбачає освоєння навчальних програм в умовах онлайн на сайті навчального закладу.

Однією з ефективних моделей змішаного навчання є модель Face-to-Face Driver, відома також як модель перевернутого класу. В цій моделі онлайн навчання доповнює традиційне аудиторне навчання, забезпечуючи студентам доступ до електронних ресурсів з різних локацій — аудиторій, комп'ютерних класів, лабораторій, а також з дому. Такий підхід дозволяє вивчати основну

частину навчальної програми в режимі занять, в той час як онлайн компонент виступає в ролі допоміжного інструменту.

Важливо відзначити, що зазначені моделі змішаного навчання можуть застосовуватися у комбінованому форматі, залежно від цілей навчання, рівня знань учнівських груп та умов проведення занять. Це передбачає інтеграцію практичних аудиторних занять і технологій електронного навчання, створюючи сучасну освітню технологію, яка оптимізує навчальний процес.

Змішане навчання також містить підтримку продуктивності та модель управління знаннями, де основні категорії навичок і знань передаються у різних форматах. Цей підхід фокусується на оптимальному поєднанні аудиторних та онлайн занять, що сприяє не лише підвищенню продуктивності навчання, але й активному засвоєнню матеріалу студентами. Така модель відповідає потребам сучасної освіти, забезпечуючи гнучкість та доступність навчального процесу, необхідні для підготовки компетентних фахівців у різних галузях.

Аналіз теоретичних досліджень, а також власний досвід впровадження змішаного навчання в освітній процес викладання дозволило визначити переваги впровадження:

– Модель змішаного навчання дозволяє учасникам освітнього процесу здійснювати навчання в зручних для себе умовах, що охоплює ознайомлення з новим матеріалом та його відпрацювання через спеціально розроблені завдання. Викладачі, у свою чергу, в аудиторних умовах зосереджуються на поясненні складних аспектів матеріалу, тоді як аудиторна робота стає платформою для практичних навичок через спільні діяльності, дискусії та роботу в парах або групах. Таке освітнє середовище стимулює активне навчання, підвищує інтерес студентів та сприяє глибокому розумінню матеріалу, формуючи комплексний та ефективний навчальний процес.

– Самостійне вивчення запропонованих викладачем теоретичних матеріалів та виконання додаткових завдань сприяють врахування індивідуальних можливостей здобувачів освіти: їх власний темп сприйняття

матеріалу, можливість переглянути відео або аудіо матеріал та перечитати необхідні публікації декілька разів за необхідністю, щоб досягти рівня високої підготовленості до практичних заняття або інших форм закріплення матеріалу, що також дозволяє більш повно використовувати потенціал навчального матеріалу. Тож, важливим є вироблення у здобувачів освіти навичок самоосвіти (планування часу, вибір темпу засвоєння навчального матеріалу, формування відповідального ставлення до навчання тощо).

– Активність навчання у змішаному форматі освітнього процесу забезпечується можливістю вибору інноваційних форм організації освітнього процесу: спільна робота над проектами, проведення дискусій, семінарів, організованих у вигляді електронних телеконференцій, форумів та ін.

– Освітній процес стає більш ефективним за рахунок використання сучасних програмних і технічних засобів, що дозволяє опрацьовувати матеріал у інтерактивному форматі. Пізнавальна діяльність, а також оцінка результатів може бути відображена на електронних носіях і доступна учасникам протягом як віртуального так і очного спілкування.

Аналіз технологічного аспекту реалізації електронного навчання підкреслює значущість інтеграції систем управління освітнім процесом, таких як платформа Moodle, у освітній процес. Ця система не тільки забезпечує ефективний доступ до навчальних матеріалів та інтерактивних платформ, таких як форуми, але й сприяє зближенню учасників освітнього процесу, об'єднуючи людей, процеси та технології в єдину соціальну мережу. Це розширює можливості для виконання спільних проектів та робить процес навчання більш соціально орієнтованим та взаємопов'язаним.

Отже, педагогічний аспект змішаного навчання вимагає ретельного аналізу та відбору моделей навчально-методичного забезпечення, які враховують можливості та виклики, що виникають в середовищі електронного навчання. Це передбачає не лише впровадження сучасних технологій, але й адаптацію педагогічних підходів для оптимізації навчального процесу, підвищення його ефективності та залучення студентів.

З цією метою розглянемо в контексті реалізації даної педагогічної умови обраних моделей (*face-to-face driver* та *rotation*) платформу Moodle. Серед переваг даної технології є застосування мобільних пристроїв. Враховуючи особливості моделі *face-to-face driver* основні заняття проводять в аудиторії, а платформа Moodle слугує допоміжним засобом. Нижче пропонуємо завдання, які можуть бути реалізовані в практиці. Викладач має змогу створювати наступні об'єкти в онлайн-режимі: завдання або запитання; використовувати вже готові, створені раніше для іншої групи.

Здобувачі освіти самостійно можуть отримувати нові знання за допомогою електронних ресурсів згідно посилань, які пропонує викладач відповідно до теми у зручний час, а на заняттях у спілкуванні з викладачем та одногрупниками, практикуватися у використанні набутих знань. Зважаючи на рівень складності відео, вчитель може завантажити його у власний курс, розмістити на платформі Moodle та запропонувати працювати вдома. Так, курсанти з низьким рівнем знань мають змогу переглянути декілька разів і ґрунтовно засвоїти матеріал.

Отже, змішане навчання сприяє переосмисленню традиційної моделі освіти, та зорієнтоване на створення різноманітних навчальних курсів у навчальному процесі, що сприятимуть підвищенню рівня знань англійської мови за професійним спрямуванням.

Активне навчання у змішаному форматі освітнього процесу має на меті сприяти більш самостійному та спільному навчанню, заохочуючи здобувачів освіти переглядати зміст практичного заняття, колективно взаємодіяти з додатковими матеріалами та краще готуватися до наступних практичних занять. Онлайн-елемент курсу розроблений з урахуванням конкретних навчальних цілей і заохочує здобувачів освіти активно практикувати мовні навички в тому обсязі, який їм дійсно потрібен, надаючи різні види діяльності в зручному темпі, що створює позитивне ставлення до навчання.

Вважаємо, що змішане навчання враховує індивідуальні особливості студентів у сприйманні та опрацюванні навчального матеріалу, обираючи

темпу засвоєння навчального матеріалу тощо. Упроваджуючи методи активного навчання у змішаному форматі освітнього процесу вважаємо за необхідне розробку власного цифрового контенту, контент якого має сприяти формуванню ІКК. Впровадження змішаного курсу у освітній процес Херсонської державної морської академії довів, що здобувачі освіти більш активно залучені до навчального процесу, оскільки впровадження навчальних матеріалів у електронному форматі дало їм більшу гнучкість у виборі того, як, коли і де вони навчатимуться. Надання навчальних матеріалів і розміщення початкових суперечливих питань для подальшого обговорення заохотило їх брати на себе більшу відповідальність за власне навчання.

Загалом, використання електронних засобів навчання дозволяє створити інноваційного іншомовно-освітнього середовища фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та сприяє підвищенню ефективності викладання англійської мови професійного спрямування. Доведено, що застосування змішаного навчання під час викладання англійської мови професійного спрямування зарекомендувало себе як ефективний та сучасний підхід, який дозволяє ефективно формувати та розвивати іншомовну комунікативну компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, якщо інтеграція очних та онлайн компонентів у навчальному середовищі здійснюється продумано та відповідає потребам студентів та цілям навчання. Дослідження показало, що іншомовна комунікативна компетентність є складним явищем, яке слід вивчати з точки зору системного підходу, а отже, вимагає специфічних умов реалізації змішаного навчання залежно від мети кожного конкретного заняття або завдання. Отже, використання сучасних технічних засобів робить освітній процес більш ефективним та дозволяє більш широко використовувати потенціал навчального матеріалу на всіх етапах освітньо-пізнавальної діяльності здобувачів освіти і оцінки їх результатів.

Інноваційні форми, такі як e-learning, flipped learning та blended learning, дозволяють створити більш гнучкі, ефективні та мотивуючі умови для

навчання. Вони відіграють особливо важливу роль у формуванні ІКК майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, які повинні бути готові до швидко змінюваних умов і вимог сучасного морського середовища.

Третьою педагогічною умовою є залучення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі самоосвітньої діяльності.

Інтеграція здобувачів освіти в активну професійно-спрямовану освітньо-мовленнєву діяльність під час позааудиторної роботи має вирішальне значення для формування ІКК. Цей підхід дозволяє здобувачам освіти вийти за рамки теоретичного навчання та розвинути необхідні професійні навички, які включають як фахову майстерність, так і міжкультурну комунікацію.

Позааудиторна робота, зосереджена на професійно-спрямованій діяльності, забезпечує здобувачам можливість самостійно досліджувати та використовувати мову в контексті, який безпосередньо відповідає їхнім майбутнім кар'єрним цілям. Це, в свою чергу, сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та покращенню комунікативних навичок, оскільки здобувачі освіти взаємодіють з мовою в природних і змістовних сценаріях.

Крім того, позааудиторна діяльність може включати колаборативні проекти, роботу над кейс-стаді, дискусії та симуляції, що дозволяє здобувачам освіти адаптуватися до різноманітних комунікативних ситуацій та культурних контекстів. У результаті, здобувачі набувають не тільки мовних, але й критичних мислительських навичок, що є важливими для їхнього професійного розвитку та міжособистісного спілкування у майбутньому.

Імпонує міркування В. Желяскова, що позааудиторна робота формально не входить до навчального процесу, але фактично є одним із найефективніших способів розвитку навичок іншомовного спілкування та комунікативної взаємодії майбутніх фахівців. Під час позааудиторної роботи здобувачі освіти в невимушеній атмосфері навчаються активної співпраці, взаємодії,

толерантної поведінки, засвоюють комунікативні навички [57].

Існує чимало наукових праць, присвячених дослідженню позааудиторної роботи ЗВО. Зокрема, ця тема знайшла відображення в працях, де розглядається викладання іноземної мови у ЗВО із професійно спрямованими дисциплінами: Jan-Urban Sandal [283], О. Чайка [176].

Позааудиторну роботу як обов'язкову організаційну форму навчання у ЗВО у своїх працях обґрунтовують: О. Бігич [155], Т. Децюк та А. Пінчук [41; 42; 43], М. Донченко [48], О. Лагодинський [85], Н. Майєр [155], Д. Руснак [128], В. Коваль [72] та І. Усатова, В. Ткаченко, А. Ведмедюк [169].

Позааудиторна робота розуміється науковцями неоднозначно. Так, О. Чайка проаналізувала тлумачення науковцями такої форми роботи у різних векторах:

- діяльність студентів у позанавчальний час, як складову частину виховної роботи;
- одну з форм організації вільного часу здобувачів освіти;
- складова частина освітнього процесу, одна з форм організації дозвілля студентів, що влаштовується та проводиться в позааудиторний час органами студентського самоврядування за активної допомоги керівництва з боку педагогічного колективу, особливо кураторів груп;
- як навчання самостійної діяльності студентів [176].

На думку О. Чайка, позааудиторна робота з іноземної мови є важливою складовою частиною навчального процесу, що має на меті не тільки організацію самостійної діяльності студентів після занять, а й, звичайно, поглиблення знань із предмету, розширення кругозору (на основі культури країни, мова якої вивчається), прояв креативності й творчого потенціалу студентів будь-якого фаху. Позааудиторні заходи мають виховну функцію для їх учасників. Вміння самостійно підготувати й організувати певний позааудиторний захід або проект з іноземної мови, побудувати правильну й комфортну роботу в команді, швидко знайти правильний вихід у

нестандартній проблемній ситуації, що може виникати під час підготовки або проведення позааудиторного заходу з іноземної мови, дисциплінує здобувачів освіти й готує до «справжнього життя» [176].

М. Донченко визначає позааудиторну діяльність як ефективний спосіб професійної підготовки у вищих навчальних закладах України. Залучення здобувачів освіти до такої діяльності сприяє: прищепленню інтересу до обраної професії, розвитку умінь та навичок самостійної роботи, прагненню до творчого пошуку, формуванню с колективу, оцінюванню власної діяльності та оточуючого колективу [48].

Як свідчить проведене дослідження М. Донченка, позааудиторна робота має чіткі відмінності від навчального процесу, які і характеризують її як особливу форму організації студентського життя. По-перше, позааудиторна робота – не просто доповнення до навчальної роботи у ЗВО, а важлива складова, яка охоплює всю освітню діяльність і спрямована на забезпечення потреб особистості у творчій самостійній діяльності за інтересами, стимулюванні її творчого самовдосконалення та задоволення потреб студентства у професійному самовизначенні. По-друге, позааудиторна робота – процес неперервний, який послідовно переходить із однієї стадії в іншу: від створення умов, сприятливих для творчої діяльності студентів, до забезпечення їх співробітництва у творчому процесі та самостійної творчості, яка формує потребу особистості в подальшому творчому сприйнятті світу. По-третє, позааудиторна робота здійснюється в процесі університетських заходів, клубів, організацій, які покликані сприяти соціальній адаптації особистості у реальному житті, та передбачає самостійний вибір доступних для сприйняття різноманітних форм і методів освітнього процесу, тематики наукових досліджень, освітніх курсів та спецкурсів і послідовність їх опанування з урахуванням індивідуальних особливостей, здібностей та інтелектуальних можливостей [48].

Позааудиторна робота класифікується відповідно до кількості учасників: індивідуальна, групова й масова. Дослідники та викладачі

пропонують різноманітні форми організації позааудиторної роботи спрямованої на підвищення ефективності іншомовної діяльності здобувачів освіти О. Чайка [176].

Критичний аналіз досліджень у сфері розвитку позааудиторної роботи університетів дозволяє констатувати їх високу теоретичну та практичну цінність, але водночас виявляється прогалини в дослідженнях, зокрема питання інтеграції позааудиторної роботи в процес розвитку іншомовної комунікативної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Особливостями інтеграції позааудиторної роботи у системі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами вважаємо:

- 1) організація позааудиторної роботи має бути зорієнтована на професійну спрямованість майбутніх фахівців;
- 2) позааудиторна робота повинна сприяти зануренню здобувачів освіти в активну професійно-спрямовану освітньо-мовленнєву діяльність;
- 3) стимулювати налагодженню психологічного клімату у групі та відповідно сприяти подоланню психологічних бар'єрів;
- 4) забезпечувати розвиток мотивації до формування ІКК, шляхом активізації пізнавальної діяльності;
- 5) враховувати індивідуальних особливостей та інтересів, враховуючи особливості майбутньої професії.
- 6) узгоджувати навчальний матеріал, який вивчається під час аудиторної діяльності.

Вважаємо питання організації позааудиторної роботи має бути включено у систему роботи викладачів різних предметів. Міждисциплінарний підхід у проведенні цієї форми роботи матиме ефективний вплив на розвиток мотиваційної сфери здобувачів освіти, розширенню світогляду та вдосконалення знань. Впровадження такої форми роботи забезпечу формування як «hard skills» так і «soft skills» («твердих» та «м'яких» навичок).

Обґрунтовуючи цінність формування таких навичок засобами позааудиторної роботи з застосуваннями міждисциплінарного підходу, важливо зазначити, що Міжнародні конвенції представляють професійні компетентності як комбінацію навичок різної спрямованості. Загалом, це навички двох основних типів – «hard skills» та «soft skills». І ті, й інші можуть розкривати потенціал і використовуватись у певному виді професійної діяльності. Вони виражають компетентність і готовність фахівця до виконання своїх посадових обов'язків. «Hard skills» – це професійні знання та вміння, пов'язані з технологічною стороною роботи, які набуваються, як показує практичний досвід і вони є «фундаментом» для роботи на судні, тобто демонструють розуміння основ роботи на судні: розуміння розпоряджень капітана, документації (наприклад, різних судових журналів) і багатьох інших аспектів.

У порівнянні з жорсткими навичками (hard skills), м'які навички (soft skills), також відомі як гнучкі, особистісні чи уніфіковані навички, становлять важливі якості фахівців, що сприяють підвищенню ефективності роботи, гармонійній взаємодії у колектив [23] і та досягненню професійного успіху в будь-якій галузі. Лідерство, що також відноситься до категорії м'яких навичок, відіграє ключову роль у створенні цілеспрямованого колективу та формуванні організаційної культури серед судоводіїв, що орієнтована на досягнення визначених цілей. На відміну від матеріальних або кількісно вимірювальних навичок, лідерство не повинно поступатися значенням твердим навичкам, адже воно необхідне для ефективного управління морськими суднами та здатне сприяти вищій ініціативності та продуктивності екіпажу. Розвиток м'яких навичок сприяє успішності, вмінню спілкуватися, критичному мисленню, адаптації до змін, досягненню цілей та ефективній діяльності в умовах невизначеності.

Теоретичний та практичний аналіз дослідження змісту та значущості комунікативних навичок у професійній підготовці фахівців з навігації і управління морськими суднами виявив потребу в поліпшенні м'яких навичок

моряків, особливо в області лідерства. Рекомендовано розробити та організувати спеціалізований курс та залучити до активних форм роботи у освітньому процесі для підвищення ефективності їхньої підготовки.

Запропоновані нами спецкурси з лідерства та розвитку іншомовних комунікативних умінь: «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication», базуються на рекомендаціях, що містяться в Типовому курсі ІМО (1.39) з лідерства та командної роботи (ІМО, 2014).

Курси «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» були успішно реалізовані у рамках міжнародного проекту COIL з участю провідних університетів різних країн. Проект мав на меті розширити можливості здобувачів освіти у галузі лідерства та командної взаємодії, а також підготувати їх до викликів сучасного мультикультурного робочого середовища.

Програма курсів включала ознайомлення з теоретичними та практичними аспектами лідерства. Особлива увага приділялася різноманітним стратегіям, що сприяють єдності команди та ефективності колаборації, з критичним оцінюванням цих підходів. Курс також охоплював обговорення етичних вимірів та практичних викликів управління різноманітними групами, стимулюючи рефлексію над різними моделями лідерства та їх адаптацією для підвищення інтеграції та ефективності команд.

Програма сприяла культурному обміну та поглибленню розуміння культурних відмінностей серед студентів, що забезпечувало формування глобальної перспективи. Основною метою було підготувати учасників до успішної роботи в складних командних сценаріях та надати їм навички для створення інклюзивної та процвітаючої організаційної культури. «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» — це академічні спецкурси, розроблені для розвитку передових компетенцій лідерства, необхідних для управління високопродуктивними командами в сучасних умовах робочого місця.

Успішне завершення цих курсів безпосередньо підтримало кілька ключових результатів програми, які були важливими для підготовки здобувачів освіти до викликів та можливостей у професійній діяльності. Ці результати включали:

- Застосування передових теорій та практик лідерства для підвищення продуктивності команди та ефективного впорядкування складних робочих динамік.

- Розробку та впровадження стратегій, що сприяли єдності команди, покращили спільні зусилля та оптимізували продуктивність команди у різноманітних умовах.

- Демонстрування етичного лідерства, сприяючи інклюзивності та повазі до різноманітності, що зміцнило організаційну культуру та ефективність команди.

- Використання ефективних комунікаційних технік для покращення розуміння та співпраці в командах, а також для конструктивного вирішення конфліктів і зворотного зв'язку.

- Керування та ведення стратегічних ініціатив змін, забезпечуючи відповідність організаційним цілям і мінімізацію опору з боку членів команди.

- Заохочення неперервного професійного розвитку і навчання в командах, узгоджуючи з особистими та організаційними цілями на зростання та адаптацію.

Впровадження спецкурсів було імплементовано у процесі, колаборативного онлайн міжнародного навчання (COIL) з американськими навчальними закладами, тож проводилися виключно англійською мовою. COIL (Collaborative Online International Learning) є методологією, яка передбачає залучення здобувачів освіти та викладачів з різних країн до спільного навчального проекту за допомогою онлайн платформ. Цей підхід має численні переваги, включаючи збагачення освітнього процесу через міжкультурний обмін, покращення мовних навичок студентів, та розвиток глобального взаєморозуміння. COIL сприяє не тільки академічному, але й

професійному розвитку учасників, оскільки вони навчаються ефективно працювати в міжнародних командах та вирішувати складні завдання в умовах різноманітності культурних контекстів. Ці курси є прикладом ефективного використання інноваційних освітніх технологій для реалізації міжнародних освітніх проектів.

Основні завдання курсу: забезпечення розуміння сутності лідерства та прояву у повсякденній діяльності учасників курсу; визначення мотивації (висока самооцінка, позитивне ставлення до себе і до інших), наслідування та роботу в команді, а також потребу в розумінні та відображенні цих варіацій лідерства в професійній діяльності; забезпечення розуміння поведінки, характеристик і рис позитивного лідера та визначення, як це можна застосувати у лідерстві майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами; розробка моделі процесу прийняття рішень; визначення ефективних способів спілкування, за допомогою яких здійснюється комунікація спрямована на співробітництво.

Практичні заняття в рамках спецкурсів організовувалися з використанням проблемно-пошукових методів, таких як розв'язання кейсів та виконання експериментальних завдань, а також ігрових методів навчання. Теоретичний матеріал, адаптований з урахуванням інтересів та потреб здобувачів освіти, створював мотиваційне підґрунтя для їх подальшого самопізнання та саморозвитку. Ці елементи разом формують комплексний підхід до навчання, який не тільки забезпечує засвоєння знань, але й активно містить студентів у процес освіти, спонукаючи їх до активного застосування та рефлексії отриманих знань у реальних професійних та життєвих ситуаціях.

Проведене нами дослідження свідчить про те, що у ході професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами викладачі недостатньо уваги приділяють формуванню м'яких навичок. Вважаємо, що інтеграції позааудиторної роботи забезпечує розвиток компетентностей фахівців з навігації і управління морськими суднами забезпечує розвиток, що є важливим для формування ІКК.

Зазначена організаційно-педагогічна умова у контексті нашого дослідження представлена у вигляді сучасних форм роботи: проектна діяльність (Віртуальна сесія «академічних постерів»), розмовні клуби з носіями мови, міжнародні розмовні проекти «Hello project», квести міждисциплінарного спрямування: «Amazing quest» та «Географічний квест», наукові SANDPITS для курсантів, COLREG змагання, Writing Cafe та Speaking Cafe та ін.

Проектна діяльність, реалізована у вигляді віртуальної сесії «академічних постерів», була орієнтована на формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Цій сесії передували підготовчі заходи, включаючи серію семінарів щодо особливостей розробки дизайнів постерів та поглиблене дослідження тем у межах вивчення морської англійської мови. Це дозволило учасникам глибше зануритись в специфіку морської галузі та краще структурувати візуальне представлення своїх проектних робіт.

Учасники сесії використовували набуті знання для створення постерів, які ефективно комунікували ключові аспекти їх досліджень. Використання веб-платформи для відеоконференцій дозволило кожному представити свій постер та обговорити його з аудиторією, отримуючи зворотній зв'язок та рекомендації.

Сесія «академічних постерів» виявилася не лише засобом демонстрації досягнень, а й значним внеском у професійний розвиток учасників. Вони мали змогу демонструвати свої здібності до міжкультурного спілкування та технічні знання, важливі для безпечної та ефективної роботи на морі.

Розмовні клуби з носіями мови є важливою формою мовної практики, що дозволяє підвищити рівень володіння іноземною мовою через безпосереднє спілкування. Організація таких клубів передбачає регулярні зустрічі з носіями мови, які виступають в ролі модераторів або співрозмовників, забезпечуючи автентичне мовне середовище.

Розмовні клуби зазвичай проводяться як офлайн, так і онлайн через платформи для відеоконференцій. Заходи організовувалися за тематичним принципом, що допомагає учасникам підготуватися до обговорень і забезпечує більшу залученість.

Форми роботи:

– тематичні сесії: учасники обговорювали заздалегідь обрані теми, що стосуються культури, історії, суспільних подій або повсякденного життя, що сприяє підвищенню культурної обізнаності та мовної практики;

– ігри та інтерактивні вправи: використання мовних ігор, таких як рольові ігри, квізи або словесні вікторини, допомагає розрядити атмосферу та зробити навчання більш захоплюючим;

– гостьові лекції: запрошення гостей, особливо носіїв мови з різних професійних галузей, надає учасникам можливість знайомства з різними акцентами, сленгом і професійним жаргоном;

– ефективність діяльності клубів вважаються ефективними, оскільки вони надають можливість вести розмову в неконкурентному, підтримуючому середовищі, що сприяє розвитку самовпевненості у мовній взаємодії. Регулярна практика з носіями мови також допомагає виправляти помилки, розширювати словниковий запас та вдосконалювати вимову.

Наступним кроком у розвитку комунікативних навичок стало проведення міжнародного розмовного проекту «Hello Project», реалізованого здобувачами освіти з британського вищого навчального закладу. Цей проект був спрямований на зміцнення міжкультурних зв'язків та підвищення рівня володіння іноземними мовами серед студентів з різних країн.

«Hello Project» організовував взаємодію між здобувачами освіти різних культур через серію онлайн зустрічей, де учасники могли практикувати іноземні мови у неформальній атмосфері. Структура проекту включала інтерактивні сесії, тематичні дискусії та воркшопи з акцентом на мовну практику та культурний обмін.

Особливості проекту: інтерактивність (учасники залучались до різноманітних ігор та активностей, спрямованих на розвиток мовних навичок та культурне збагачення); культурний обмін (проект сприяв глибшому розумінню культурних особливостей різних народів, що, в свою чергу, покращило міжкультурне спілкування між учасниками); мовна практика з носіями мови (студенти мали можливість спілкуватися безпосередньо з носіями мови, що дозволяло їм покращувати вимову та засвоювати автентичне використання мовних конструкцій).

Проект «Hello Project» показав значний успіх у покращенні мовних навичок учасників, зокрема у зростанні впевненості під час мовного спілкування, розширенні лексичного запасу та підвищенні здатності до міжкультурної адаптації. Студенти високо оцінили можливість взаємодії з різними культурами та визначили проект як значущий крок у своїй академічній та професійній кар'єрі.

Writing Cafe та Speaking Cafe є інноваційними позааудиторними заходами, які можуть значно підвищити ефективність навчання здобувачів освіти в галузі навігації та управління суднами. Ці заходи забезпечують здобувачам освіти можливість практикувати та удосконалювати мовні навички в неформальному середовищі, що є критично важливим для їх професійної підготовки.

Writing Cafe спрямований на розвиток навичок письма. Для майбутніх навігаторів і капітанів, ефективне письмове спілкування є необхідним для складання звітів, логів, інструкцій та інших офіційних документів. Участь у таких засіданнях може допомогти здобувачам освіти стати більш впевненими у написанні професійних текстів, розумінні міжнародних морських норм і правил, та використанні фахової термінології.

Speaking Cafe, з іншого боку, зосереджений на розвитку усних комунікативних навичок. Комунікація на містку, переговори з портовими авторитетами або комунікація з екіпажем вимагає від капітанів і офіцерів високого рівня володіння усною мовою. Неформальна атмосфера Speaking

Cafe сприяє вільному спілкуванню, зниженню комунікативного бар'єру та підвищенню впевненості у використанні іноземної мови, що є важливим в міжнародному мореплавстві.

Обидва ці заходи також сприяють розвитку м'яких навичок, таких як критичне мислення, командна взаємодія та культурна адаптація, що є незамінними для ефективної роботи на морі.

Міждисциплінарний квест «Amazing Quest». Ця робота описує проведення міждисциплінарного квесту «Amazing Quest», який залучив здобувачів освіти різних курсів у виконанні завдань на різноманітних локаціях у навчальному закладі. Метою заходу було демонстрування та оцінювання компетентностей, здобутих здобувачами освіти в рамках їх навчальних модулів, з використанням англійської мови як основного комунікаційного засобу. «Amazing Quest» був ініційований з метою інтеграції міждисциплінарних знань та покращення мовних навичок студентів. Захід відбувся у багатьох ключових локаціях: швартовій станції, навігаційному мостику, бібліотеці та на предметних кафедрах. Кожна локація представляла унікальні завдання, розроблені для вимірювання специфічних компетентностей, здобутих студентами в рамках їх курсів.

У заході брали участь команди, які переміщалися між різними станціями. На кожній станції їх зустрічали викладачі англійської мови та предметні викладачі, які використовували заздалегідь підготовлені критерії для оцінки виконання завдань учасниками. Всі інструкції та взаємодії проводились англійською мовою, що забезпечувало додаткову практику мовних навичок.

Завдання, розроблені на кожній станції, включали в себе аналітичні вправи, практичні завдання та дослідницькі проекти, які дозволили студентам демонструвати свої компетентності в реальних умовах. Учасники показали значне покращення мовних навичок та професійних компетентностей, що було зафіксовано викладачами та аналізовано по завершенню квесту.

Квест «Amazing Quest» довів ефективність інтерактивного та міждисциплінарного підходу в освіті, надавши здобувачам освіти можливість застосувати теоретичні знання на практиці. Захід сприяв розвитку критичного мислення, командної роботи та мовних навичок, підкреслюючи важливість комплексного підходу до навчання.

«Географічний квест» – міждисциплінарного освітнього заходу, організованого викладачами англійської мови та географії. «Географічний квест» був розроблений як завершальний захід після навчальних модулів з географії та англійської мови. Цей захід був спрямований на інтеграцію навчального матеріалу через інтерактивні завдання та на підвищення мотивації студентів через командні виклики. Захід включав серію завдань, розподілених по різних локаціях, де команди мали демонструвати свої знання з географії, зокрема у визначенні широти та довготи, прокладанні курсів та обґрунтуванні географічних позицій. Завдання включали в себе як теоретичні питання, так і практичні вправи, зокрема використання карт, компасів та інших навігаційних інструментів.

Командна робота [23] та активне використання англійської мови сприяли не тільки закріпленню географічних знань, але й покращенню мовних навичок учасників. Здобувачі освіти виявили значний інтерес до виконання завдань, що демонструвало високий рівень їх залучення та мотивації. «Географічний квест» показав ефективність використання інтерактивних методів навчання в освіті. Завдання, що вимагали інтеграції міждисциплінарних знань та мовних навичок, сприяли глибшому розумінню матеріалу та розвитку важливих умінь, які можуть бути застосовані в реальному житті. Такий підхід має великий потенціал для подальшого використання в освітніх програмах, зорієнтованих на практичне застосування знань.

COLREG змагання (змагання з Міжнародних правил уникнення зіткнень на морі) ставлять за мету підвищити рівень знань і навичок здобувачів освіти у сфері морського права, а саме правил, що регулюють уникнення зіткнень на

морі. Ці змагання включають серію симуляційних і практичних вправ, де учасники практикують застосування цих правил у різних морських умовах. Змагання націлені на розвиток умінь здобувачів освіти реагувати на потенційні небезпеки в реальних навігаційних ситуаціях.

Змагання включали в себе як теоретичні, так і практичні складові. У теоретичній частині здобувачі освіти проходили тестування на знання окремих правил COLREGs [74]. Практична частина змагань здійснювалася за допомогою тренажерів, де учасники відтворювали різні сценарії на морі та застосовували правила для ефективного управління судном, уникаючи потенційних аварій. Під час змагань здобувачі освіти демонстрували не тільки свої теоретичні знання, але й здатність швидко адаптуватися до змінних умов і приймати правильні рішення у критичних ситуаціях. Володіння цими навичками є надзвичайно важливим для будь-якого професіонала у сфері мореплавства. COLREG змагання слугують не лише як інструмент оцінки професійних умінь, а й як ефективний навчальний засіб. Вони допомагають здобувачам освіти поглибити розуміння морських правил та відпрацювати навички їх застосування в реальних умовах, що сприяє зменшенню аварійності на морі та підвищенню безпеки мореплавства.

«Наукові SANDPITS» були ефективними, як інтерактивні, інтенсивні дискусійні сесії, де учасники могли взаємодіяти, співпрацювати та інновувати в процесі вирішення складних проблем. Це було особливо корисним для курсантів з навігації і управління морськими суднами, оскільки дозволяло їм глибоко зануритися в специфічні теми, які вимагали комплексного підходу та багатогранного аналізу.

Курсанти самостійно працювали над особливостями географічного розташування територій та портів, знали вимоги до технічного стану судна для проходження цієї зони та враховували всі фактори, які могли вплинути на прохід. Було організовано дві команди, кожна з яких мала розробити найнебезпечніші шляхи судна і довести ефективність впровадження такого шляху, враховуючи технічні особливості судна, специфіку географічних зон

тощо. Експериментальна робота проходила протягом кількох днів: перший день був присвячений знайомству студентів один з одним, спілкуванню для розуміння підготовленості один одного, обміну думками та ідеями (2 години). Другий день: безпосереднє вирішення завдання (3 години). Для визначення ефективності цього заходу та особистого враження учасників було проведено опитування.

Наукові SANDPITS демонструють значну ефективність у підготовці здобувачів освіти на факультеті навігації, оскільки забезпечують унікальний мультидисциплінарний та інтерактивний підхід до освітнього процесу. Ці заходи спонукають до обміну ідеями між учасниками, сприяють інноваціям і виробленню нетрадиційних рішень для актуальних викликів галузі. Участь у таких заходах також розвиває важливі лідерські та командні навички, необхідні для майбутніх офіцерів і капітанів.

Крім того, включення зовнішніх експертів і використання актуальних галузевих практик збагачує процес навчання, забезпечуючи реалістичність досліджень і можливості для професійного менторства. Практичне застосування теоретичних знань дозволяє курсантам більш глибоко зрозуміти і відпрацювати складні ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у реальному житті.

У глобалізованому світі мореплавства, де команди та порти часто складаються з представників різних культур та мовних груп, здатність ефективно спілкуватися англійською та іншими іноземними мовами є критичною. Це не лише сприяє безпечному та ефективному веденню операцій на борту, але й відкриває курсантам доступ до міжнародних ресурсів, літератури та навчальних програм. Таким чином, наукові SANDPITS виступають як цінний інструмент у підготовці фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами, забезпечуючи їх комплексним розвитком у технічних, командних та комунікативних аспектах.

Аналіз досліджень свідчить, що позааудиторна робота в МЗО відіграє ключову роль для формуванні ІКК здобувачів освіти та дозволяє здобувачам

освіти виходити за межі традиційного аудиторного навчання, активно застосовувати теоретичні знання в практичних, професійно-орієнтованих ситуаціях. Це сприяє не тільки розвитку фахових навичок, але й міжкультурної співпраці та комунікації.

Ключовими елементами ефективної позааудиторної роботи є її професійна спрямованість, активне залучення здобувачів освіти до дослідницької та мовленнєвої діяльності, колаборативні проекти, та гнучке врахування індивідуальних особливостей та потреб студентів. Така діяльність не тільки вдосконалює знання мови й фахові уміння, але й сприяє розвитку критичного мислення та креативності.

Важливість позааудиторної роботи підтверджена численними дослідженнями та науковими працями, які розглядають цю діяльність як суттєвий компонент освітнього процесу, здатний підготувати студентів до реальних професійних викликів та культурного розмаїття сучасного світу. З аналізу випливає, що включення позааудиторної роботи до системи роботи викладачів з різних дисциплін є стратегічно важливим для формування професійних компетентностей здобувачів освіти.

Міждисциплінарний підхід у проведенні цієї форми роботи сприяє не тільки розвитку «hard skills» і «soft skills», але й мотиваційної сфери здобувачів освіти, розширенню їх світогляду та поглибленню знань. Ця інтеграція дозволяє здобувачам освіти ефективніше застосовувати навички в реальних професійних ситуаціях, підвищує їхню адаптивність до ринку праці та сприяє розвитку лідерських якостей та командної взаємодії. Такий підхід також стимулює інноваційне мислення, що є критично важливим для сучасного динамічного світу.

З викладеного матеріалу видно, що педагогічна умова, включена в дослідження і представлена у формі сучасних позааудиторних заходів, значно сприяє формуванню інтеркультурної ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Заходи, як-от проектна діяльність, розмовні клуби, міжнародні проекти, квести та інші інтерактивні форми навчання, є

ефективними у розвитку як твердих (hard skills), так і м'яких (soft skills) навичок.

Проектна діяльність у вигляді віртуальних сесій дозволяє здобувачам освіти демонструвати свої наукові досягнення та розвивати вміння комунікувати свої ідеї. Розмовні клуби та міжнародні проекти, такі як «Hello Project», забезпечують практичне застосування іноземної мови у реальних комунікативних ситуаціях, сприяючи підвищенню мовної компетентності та культурному обміну. Інтерактивні квести та наукові заходи типу SANDPITS дозволяють інтегрувати міждисциплінарні знання та використовувати англійську мову як засіб комунікації та навчання, чим значно збагачують професійну підготовку студентів.

Враховуючи вищезазначене, включення позааудиторної роботи в академічний процес є ключовим елементом, що забезпечує глибше засвоєння знань і розвиток всебічно підготовленого фахівця. Таким чином, позааудиторна робота є незамінною частиною освітнього процесу, яка забезпечує інтеграцію теорії з практикою та сприяє комплексному розвитку особистісних та професійних якостей здобувачів освіти.

У контексті дослідження ефективності організаційно-педагогічних умов, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, *четверта організаційно-педагогічна умова* визначається як забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами.

Такий підхід має на меті не лише підвищення кваліфікації викладачів, але й забезпечення актуальності та сучасності освітнього процесу, що використовуються для формування ІКК у фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами.

Науково-методичний супровід містить наступні аспекти:

– Підготовка та адаптація навчальних матеріалів, які спеціалізуються на мовних та професійних потребах морських фахівців.

– Розробка спеціалізованих тренінгів для викладачів, які зосереджуються на методах викладання іноземних мов у контексті морської індустрії.

– Організація семінарів, вебінарів та майстер-класів з актуальних питань мовної освіти і професійного розвитку.

– Надання доступу до сучасних дослідницьких і методичних ресурсів, які допомагають викладачам оновлювати свої знання та навчальні стратегії.

Забезпечення цих аспектів сприяє не лише зростанню професійних компетентностей викладачів, але й підвищить загальну якість освіти, що надається здобувачам освіти.

Розглянемо форми та зміст діяльності для кожного з аспектів науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників, спрямованих на підвищення ефективності формування ІКК у фахівців навігації та управління морськими суднами.

1. Науково-методичний супровід професійного розвитку науково-педагогічних працівників вимагав комплексного підходу, що включав:

– Розробка інтегрованих навчальних модулів: створення модулів, що включають спеціалізовану термінологію морської галузі та практичні сценарії, що моделюють типові та екстремальні умови навігації.

– Створення мультимедійних освітніх ресурсів: Розробка відео, аудіо і інтерактивних вправ, які сприяють глибокому засвоєнню матеріалу. Важливим є включення симуляції реальних навігаційних процедур та аварійних ситуацій, що допоможуть курсантам здобути практичні навички у безпечному та ефективному управлінні морським транспортом.

– Розробка оцінювальних інструментів: Створення тестових завдань для перевірки рівня засвоєння ІКК, а також постійне оновлення цих матеріалів для утримання актуальності знань у швидко змінюваних умовах морської індустрії.

– Публікація методичних рекомендацій та словників до модулів: Розробка книг для вчителів, що супроводжують модулі навчальних посібників.

2. Розробка спеціалізованих тренінгів для викладачів, які зосереджуються на методах викладання іноземних мов у контексті морської індустрії. Основна мета таких програм – підготувати викладачів до особливостей навчання мови, що враховують специфіку морської сфери. Нижче викладені ключові напрямки цієї діяльності:

– Взаємодія з професіоналами морської сфери для проведення семінарів та майстер-класів, де викладачі можуть навчитися від практиків, отримуючи актуальні знання і реальний досвід.

– Організація тренінгів для викладачів, які включають інноваційні методи викладання іноземних мов, такі як використання інтерактивних методів, технологій занурення в мовне середовище, та культурні аспекти мовної підготовки.

– Впровадження систем оцінювання ефективності навчальних програм та методів, що дозволяє викладачам відслідковувати прогрес студентів і адаптувати навчальний процес відповідно до змін у потребах і умовах.

Організація семінарів, вебінарів та майстер-класів є важливою складовою науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників, особливо в контексті мовної освіти. Ці заходи спрямовані на підвищення кваліфікації та обмін кращими практиками, що містить актуалізацію знань з останніх наукових розробок у галузі. Нижче наведено ключові аспекти організації таких заходів:

– Тематичний вибір семінарів та вебінарів: Зосередження на актуальних питаннях мовної освіти, таких як інноваційні методи викладання, впровадження технологій у навчання, методи оцінювання мовної компетентності, інтеграція культурних аспектів у мовну освіту, та інші.

– Участь відомих експертів: Запрошення визнаних фахівців у галузі мовної освіти і професійного розвитку, включаючи університетських

викладачів, дослідників, та практиків із різних країн для ведення семінарів та майстер-класів.

– Обмін кращими практиками: Створення платформи для обміну досвідом між учасниками, що дозволяє представити успішні кейси впровадження мовних програм, розробок та інноваційних підходів у навчанні.

– Інтерактивність та практична спрямованість: Включення практичних вправ, інтерактивних дискусій та воркшопів, що сприяє глибокому залученню учасників та використанню здобутих знань у їх професійній діяльності.

– Регулярне оновлення тем і спікерів: Організація циклічних заходів з новими темами та спікерами для підтримки постійного інтересу та професійного розвитку учасників.

3. Підтримка постійного професійного розвитку через самоосвіту та доступ до новітніх дослідницьких і методичних ресурсів. Важливими аспектами такої підтримки є:

– Створення та управління базою даних ресурсів: Розробка централізованої бази даних, яка містить наукові статті, книги, журнали та інші академічні матеріали, спеціалізовані для певних галузей знань. Це дозволяє викладачам мати постійний доступ до актуальних наукових ресурсів для підтримки їх дослідницької та навчальної діяльності.

– Партнерства з бібліотеками та освітніми платформами: Співпраця з національними та міжнародними бібліотеками, університетами та іншими освітніми установами для забезпечення доступу до широкого спектру ресурсів. Ці партнерства можуть включати обмін ресурсами, спільні дослідження та спільну розробку освітніх курсів.

– Онлайн доступ та архівація матеріалів: Цифрові платформи для проведення вебінарів та інших онлайн заходів забезпечують можливість залучення викладачів і студентів з різних регіонів. Важливо також надавати доступ до архівів записів, що дозволяє користувачам переглядати матеріали в зручний для них час.

Для покращення мовних навичок була розроблена та успішно впроваджена модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови, рівні B1-C1» у Херсонській державній академії. Програма була спрямована на систематичне підвищення рівня володіння англійською мовою викладачами різних дисциплін та студентами, що дозволило їм ефективно підготуватися до міжнародних іспитів. Ретельно розроблений курс включав інтенсивні тренінги з граматики, лексики, аудіювання та письма, а також практичні заняття з носіями мови, що значно покращило комунікативні здібності учасників.

Більшість учасників програми не тільки успішно склали міжнародні іспити, але й отримали визнані сертифікати, які підтверджують їхні знання англійської мови на міжнародному рівні. Ці досягнення значно розширили професійні можливості як для викладачів, так і для студентів, зокрема щодо участі в міжнародних освітніх та наукових програмах. Завдяки цій ініціативі Херсонська державна академія значно підвищила свій освітній статус і привабливість для потенційних студентів та науковців, створивши сильне міжнародне співробітництво та обмін знаннями, що стали ключовими для глобальної інтеграції університету в світовий освітній та науковий простір.

Науково-методичний супровід містить ряд стратегій та ініціатив: розробку інтегрованих навчальних модулів, що враховують специфіку морської галузі; створення мультимедійних освітніх ресурсів; розробку спеціалізованих тренінгів та оцінювальних інструментів; проведення семінарів, вебінарів та майстер-класів; а також доступ до сучасних наукових і методичних ресурсів. Ці заходи сприяють не лише зростанню професійних компетентностей викладачів, але й підвищують загальну якість освітнього процесу, що, в свою чергу, позитивно впливає на формування мовних навичок у фахівців.

У ході нашого дослідження було реалізовано серію семінарів з розвитку викладацької майстерності «Faculty Development Seminars» (FDS), які мали на меті підвищення кваліфікації викладачів, вдосконалення педагогічних

методик, впровадження інновацій в освітній процес, що сприяє покращенню ефективності навчання фахівців навігації та управління морськими суднами у формуванні іншомовної комунікативної компетентності.

Основною ціллю семінарів було не тільки технічне освоєння нових підходів у викладанні, а й інтеграція міждисциплінарних знань та методів, що забезпечують більш глибоке розуміння мовних потреб професій у морській сфері. Викладачі були залучені до активного застосування інтерактивних форм навчання, використання кейс-методів, а також до розробки та імплементації навчальних модулів, які сприяють критичному мисленню та розв'язанню реальних професійних завдань.

Проведення таких семінарів виявилось особливо ефективним завдяки кільком ключовим факторам: контекстуальне навчання — викладачі стали здатні використовувати контекст морської індустрії для викладання мови, що допомогло здобувачам освіти краще засвоювати матеріал; інтерактивні методики — застосування інтерактивних методів забезпечило більшу залученість студентів і підвищило їх мотивацію до навчання. Фокус на професійній мові — спеціалізація на мовних потребах специфічної професії зробила навчання більш цілеспрямованим і результативним.

Такий підхід до освіти дозволяє не лише підготувати висококваліфікованих фахівців з навігації і управління морськими суднами, а й забезпечити їх готовністю до ефективного вирішення професійних завдань на міжнародному рівні.

Особливе значення набули методично-наукові форуми, організовані нашою інституцією, під загальною назвою «Професійний розвиток викладачів англійської мови у вищій школі». Цей цикл заходів був проведений з залученням провідних викладачів з усього світу, що забезпечило високий рівень обговорення та аналізу сучасних підходів у викладанні англійської мови. В рамках форумів викладачі брали активну участь у створенні академічних постерів, які відображали результати досліджень та новаторські методики, обговорені під час заходів. Така форма представлення наукових

результатів не тільки сприяла обміну знаннями між учасниками, але й стимулювала подальші дослідження у цій галузі. Форуми відіграли ключову роль у формуванні міжнародної мережі професіоналів, спрямованої на вдосконалення якості викладання іноземних мов у вищій освіті. За результатами форумів було розроблено низку методичних рекомендацій, спрямованих на інтеграцію інноваційних підходів в освітній процес. Це, в свою чергу, допомогло викладачам адаптуватися до змінних вимог сучасного освітнього середовища та забезпечило більш ефективну підготовку здобувачів освіти. Значущість цих форумів також виявилася у підвищенні професійної компетенції викладачів, що має прямий вплив на якість освітніх програм. Використання отриманих знань та досвіду у своїй щоденній практиці дозволяє викладачам ефективніше реагувати на освітні потреби студентів, підвищуючи тим самим загальну успішність навчального процесу. Ці заходи продемонстрували, що систематичне проведення таких форумів є важливим засобом для стимулювання професійного зростання та інновацій у галузі викладання англійської мови, що є особливо актуальним у контексті глобалізації та міжнародної інтеграції освітніх стандартів.

Такий всебічний підхід дозволяє досягти більш ефективних результатів у формуванні ІКК, важливої для глобалізованого світу морських перевезень. Забезпечення регулярного оновлення навчальних програм та методик, а також підтримка постійного професійного розвитку викладачів через самоосвіту і доступ до актуальних ресурсів є ключовими для підтримання високого рівня підготовки фахівців у цій складній і динамічній галузі. У контексті визначення ефективності організаційно-педагогічних умов для формування ІКК серед фахівців навігації та управління морськими суднами, забезпечення четвертої педагогічної умови – забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами – дозволяє не тільки підвищити кваліфікацію викладачів, але й гарантує актуальність та сучасність освітнього

процесу, що є необхідним для ефективного формування мовних компетентностей у морській індустрії.

3.2. Структурно-процесуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

У контексті глобалізації та інтенсифікації міжнародного судноплавства, актуальність розробки системи формування іншомовної комунікативної компетентності для фахівців з навігації і управління морськими суднами набуває особливого значення. Зважаючи на зростаючі міжнародні вимоги до безпеки на морі, ефективності комунікації між членами екіпажу та портовою інфраструктурою, а також необхідність відповідності міжнародним стандартам підготовки, володіння іноземними мовами стає критично важливим фактором професійної компетентності. Враховуючи це, створення та впровадження системи, спрямованої на неперервне вдосконалення іншомовних навичок і розвиток комунікативних компетентностей, стає невідкладним завданням, що вимагає комплексного підходу та врахування особливостей морської галузі. Це забезпечить не лише підвищення професійного рівня фахівців з навігації і управління морськими суднами, але й сприятиме безпеці та ефективності міжнародного судноплавства в цілому.

В якості фундаментального теоретичного поняття використовується дефініція «системи», розуміння якої полягає в описі комплексу взаємопов'язаних елементів, що утворюють структуровану єдність із загальною ціллю. Ключовими характеристиками системи є множинність компонентів, інтегрованість, взаємозв'язок елементів, цілеспрямоване управління та ієрархічність. Освітній процес у вищих морських освітніх закладах, таким чином, розглядається через призму педагогічної системи, яка охоплює не лише передачу знань, але й формування важливих професійних компетентностей та властивостей.

У нашому дослідженні визначаємо, що «Системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», що представляє собою комплексну освітню структуру, яка інтегрує концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний компоненти. Визначена система спрямована на засвоєння іншомовних комунікативних навичок для ефективного виконання професійних обов'язків фахівців з навігації та управління морськими суднами у міжнародному морському середовищі, відповідно до міжнародних нормативно-правових документів, що забезпечує постійний професійний розвиток в умовах неперервної освіти та акцентує на функціональності, синергетичності та ієрархічності, включаючи всіх учасників освітнього процесу — від курсантів і студентів до науково-педагогічних працівників, капітанів морських суден та керівників круїнгових компаній. Реалізація запропонованої системи здійснюється відповідно до ієрархії освітніх ступенів – від фахового молодшого бакалавра, до магістра та продовжується освітою дорослих, що забезпечує неперервність. Спроектвана система передбачає послідовне формування і вдосконалення цієї компетентності з урахуванням специфічних вимог на кожному освітньо-професійному рівні.

У межах дослідження виявляється доцільним представлення структурно-процесуальної моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти у формі схематичного зображення (рис. 3.1). Такий підхід дозволяє візуалізувати ключові взаємозв'язки та взаємодію між основними елементами системи, значно сприяючи глибшому розумінню її структури та механізмів функціонування.

Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти вибудовується на основі взаємопов'язаних підсистем (блоків):

концептуально-цільового, змістовно-структурного, технологічного та діагностико-результативного.

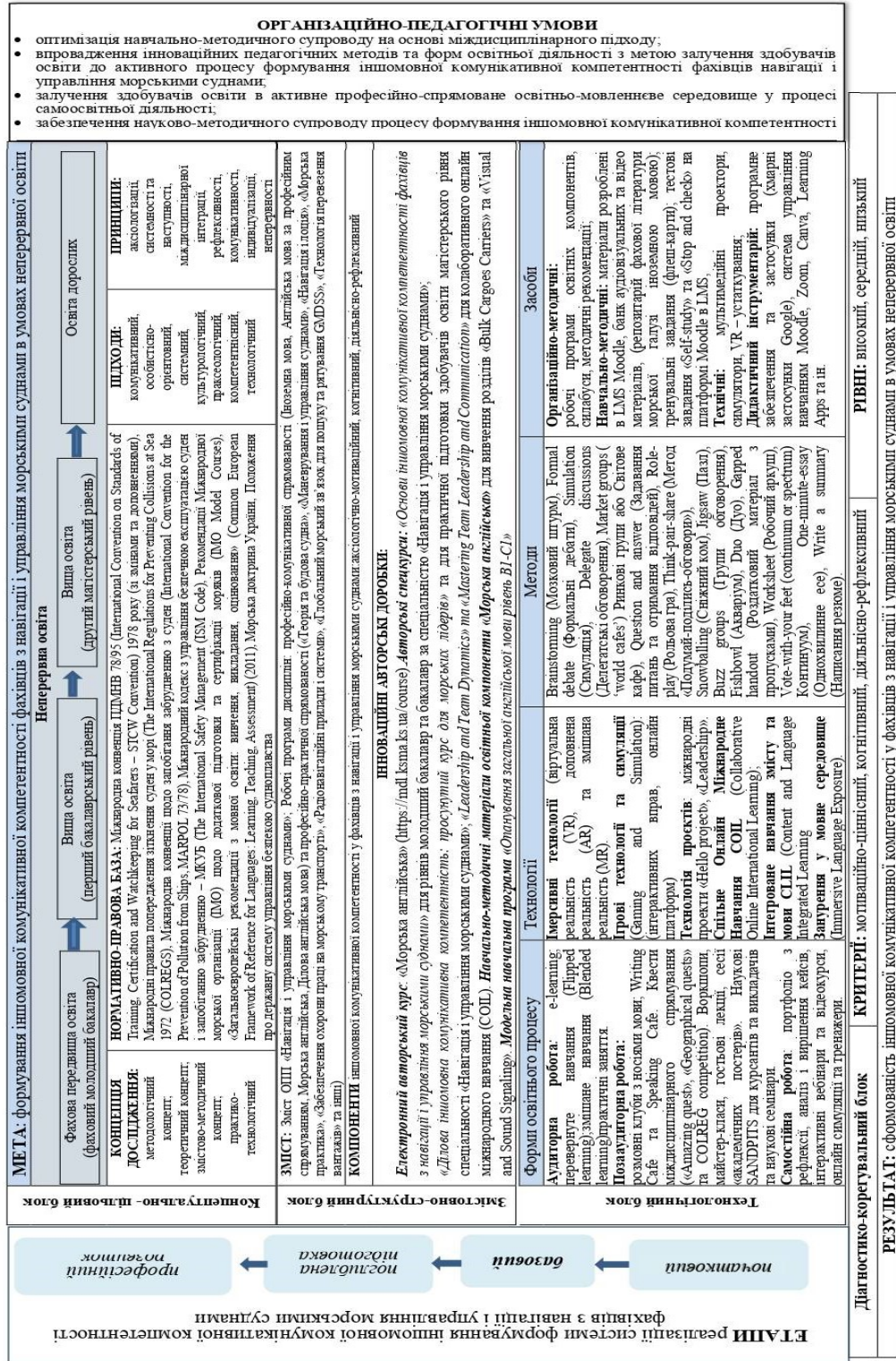

Рис. 3.1. Структурно-процесуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти

Охарактеризуємо взаємопов'язані блоки системи:

1. Концептуально-цільовий компонент системи оформлює стратегічні напрямки, встановлюючи цілі, основоположні методологічні підходи та принципи, які спрямовують діяльність у відповідності до визначених кінцевого результату, а саме: сформованість іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Зміст цільового компоненту програми підготовки фахівців за спеціальністю «Річковий та морський транспорт» зумовлений соціальними вимогами та очікуваннями щодо кваліфікації випускників, спрямованими на розвиток іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. Ця вимога кореспондує з глобальними трендами неперервної освіти та професійного розвитку в галузі мореплавства, акцентуючи на значенні міжкультурної комунікації в міжнародному морському середовищі.

Концептуально-цільовий компонент системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти був здійснений вибір та інтеграцію нормативно-правової бази, що забезпечує правову та нормативну підтримку системі, гарантуючи її відповідність встановленим вимогам та стандартам. До важливих міжнародних документів ІМО, які є важливими у системі формування іншомовної комунікативної компетентності відносимо: Міжнародної конвенції ПДМНВ 78/95 (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями), Міжнародних правил попередження зіткнення суден у морі (The International Regulations for Preventing Collisions at Sea 1972 (COLREGS)), Міжнародної конвенції щодо запобігання забрудненню суден (International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, MARPOL 73/78), Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден і запобіганню забрудненню – МКУБ (The International

Safety Management (ISM Code), Рекомендацій Міжнародної морської організації (ІМО) щодо додаткової підготовки та сертифікації моряків (ІМО Model Courses) та національних рівнів: «Морська доктрина України», «Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року», «Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року», «Положення про державну систему управління безпекою судноплавства».

Таким чином, концептуально-цільовий компонент виступає фундаментом, на якому базуються стратегічне планування та реалізація освітнього процесу, забезпечуючи його цілісність, системність та ефективність.

2. Змістовно-структурний компонент освітнього процесу в контексті підготовки фахівців за спеціальністю «Річковий та морський транспорт» охоплює комплексний підхід до визначення змісту навчання, включно з вибором навчальних дисциплін, розробкою навчальних програм, а також методичних ресурсів, орієнтованих на формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Цей компонент передбачає систематизоване структурування навчального матеріалу, з урахуванням логічної послідовності та цілісності освітнього процесу.

Основний зміст освітньої програми «Навігація і управління морськими суднами» містить робочі програми дисциплін як професійно-комунікативної (Іноземна мова, Англійська мова за професійним спрямуванням, Морська англійська мова, Ділова англійська мова), так і професійно-практичної спрямованості (Теорія та будова судна, Маневрування і управління суднами тощо), забезпечуючи комплексну підготовку відповідно до міжнародних та національних стандартів.

У дослідженні деталізовано зміст основних компонентів ІКК в контексті неперервної освіти, зокрема аксіологічно-мотиваційного (формування мотивації та ціннісного ставлення до навчання іноземних мов), когнітивного (розвиток знань, умінь і навичок у галузі спеціалізованої іноземної мови) та регулятивно-діяльнісного компонентів (застосування практичних навичок для

ефективного професійного спілкування). Такий комплексний підхід до формування ІКК в умовах неперервної освіти виокремлює інтегрований процес навчання, що враховує різноманітні аспекти професійної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, сприяючи їхній ефективній діяльності у міжнародному професійному середовищі. Міждисциплінарний зв'язок між вивченням іноземних мов та спеціалізованими предметами, що дозволяє здобувачам освіти краще розуміти професійну термінологію та контекст її застосування є важливим у системі, що у свою чергу, сприяє глибшому розумінню міжнародних стандартів, правил і процедур в мореплавстві, а також норм міжнародного морського права.

Процес формування ІКК у міжнародному контексті є багаторівневим і вимагає врахування особливостей міжнародних стандартів, зокрема вимог Міжнародної Конвенції з підготовки, дипломування та чергування моряків (ПДМНВ 78/95), а також національних освітніх стандартів. Визначення конкретних завдань на кожному рівні освіти передбачає диференціацію навчальних цілей та методів, спрямованих на досягнення оптимального рівня професійної підготовки з урахуванням специфіки роботи у міжнародному морському середовищі. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучкість та адаптивність освітнього процесу до змінних умов і вимог міжнародного ринку праці у галузі морського транспорту.

Ключові компоненти іншомовної комунікативної компетентності, такі як аксіологічно-мотиваційний, когнітивний та регулятивно-діяльнісний, сприяють систематичному та усвідомленому застосуванню мовних і міжкультурних здібностей. Ця структура підтримує фахівців у їх здатності сприймати і розуміти інші культурні позиції і цінності, а також сприяє побудові ефективних професійних взаємодій на основі суб'єкт-суб'єктної співпраці та діалогу. Ця інтегрована система є фундаментом для успішного виконання міжнародних професійних обов'язків і ведення міжкультурного

діалогу та вирішальною для розвитку професійних навичок в умовах неперервної освіти.

Змістовно-структурний блок представляє розроблені, апробовані та впроваджені інноваційні авторські доробки в освітній процес системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами. До них належать: електронні курси з дисципліни «Морська англійська»; створений банк аудіо- й відеоматеріалів, тестових завдань, розроблених з використанням платформи «MOODLE». модельну навчальну програму «Опанування загальної англійської мови рівень B1-C1»; навчально-методичні матеріали з дисципліни «Морська англійська» для вивчення розділів «Bulk Cargo Carriers» та «Visual and Sound Signaling» та книги для викладачів до цих модулів; матеріали методично-наукових форумів «Професійний розвиток викладачів англійської мови у вищій школі»;

За матеріалами дослідження розроблено та впроваджено в освітній процес спецкурси: «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» для рівнів молодший бакалавр та бакалавр за спеціальністю «Навігація і управління морськими суднами»; «Ділова іншомовна комунікативна компетентність: просунутий курс для морських лідерів» та для практичної підготовки здобувачів освіти магістерського рівня спеціальності «Навігація і управління морськими суднами»; «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» в колаборативному онлайн міжнародному навчанні (COIL).

Підготовлено та впроваджено в освітній процес навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», а саме: книга для здобувачів освіти курсу «While Ashore» (у співавторстві), «Welcome aboard» (у співавторстві) з урахуванням необхідних компетентностей фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Підсумовуючи, змістовно-структурний компонент освітнього процесу у підготовці фахівців у галузі «Річковий та морський транспорт» вимагає

комплексного підходу, що містить інтеграцію теоретичних знань, практичних умінь та комунікативних навичок. Виклики сучасного морського транспорту вимагають від майбутніх фахівців не тільки високого рівня професійної підготовки, але й здатності до ефективної міжкультурної комунікації та адаптації у глобальному професійному середовищі.

3. Технологічний блок в освітньому процесі підготовки фахівців у сфері навігації і управління морськими суднами презентує впровадження сучасних освітніх технологій та активні методи навчання, засоби та форми освітнього процесу, що сприяє не лише засвоєнню мовних навичок, але й розвитку вмінь реального професійного спілкування.

До форм освітнього процесу відносимо:

– *аудиторна робота*: e-learning; перевернуте навчання (Flipped learning); змішане навчання (Blended learning) практичні заняття.

– *позааудиторна робота*: розмовні клуби з носіями мови; Writing Cafe та Speaking Cafe. Квести міждисциплінарного спрямування («Amazing quest», «Geographical quests» та COLREG competition). Воркшопи, майстер-класи, гостьові лекції, сесії «академічних постерів». Наукові SANDPITS для курсантів та викладачів та наукові семінари;

– *самостійна робота*: портфоліо з рефлексії, аналіз і вирішення кейсів, інтерактивні вебінари та відеокурси, онлайн симуляції та тренажери.

Серед активних методів навчання виділяємо Brainstorming (Мозковий штурм), Formal debate (Формальні дебати), Simulation (Симуляція), Delegate discussions (Делегатські обговорення), Market groups (‘world cafes’) Ринкові групи або Світове кафе), Question and answer (Задавання питань та отримання відповідей), Role-play (Рольова гра), Think-pair-share (Метод «Подумай-поділись-обговори»), Snowballing (Сніжний ком), Jigsaw (Пазл), Buzz groups (Групи обговорення), Fishbowl (Акваріум), Duo (Дуо), Gapped handout (Роздатковий матеріал з пропусками), Worksheet (Робочий аркуш), Vote-with-your feet (continuum or spectrum) Континуум), One-minute-essay (Однохвилинне есе), Write a summary (Написання резюме) та інші.

Застосування інтерактивних методів, створюють умови для інтеграції теоретичних знань і практичних умінь та мотивують здобувачів освіти до освітнього процесу.

Важливим компонентом технологічного блоку є засоби. Серед яких є: *організаційно-методичні*: робочі програми освітніх компонентів, силабуси, методичні рекомендації; *навчально-методичні*: матеріали розроблені в LMS Moodle, банк аудіовізуальних та відео матеріалів, (репозитарій фахової літератури морської галузі іноземною мовою); тренувальні завдання (флеш-карти); тестові завдання «Self-study» та «Stop and check» на платформі Moodle в LMS; *технічні*: мультимедійні проектори, симулятори, VR – устаткування; *дидактичний інструментарій*: програмне забезпечення та застосунки (хмарні застосунки Google), система управління навчанням Moodle, Zoom, Canva, Learning Apps та ін.

До технологій формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти відносимо:

- *Імерсивні технології* (віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR) та змішана реальність (MR));
- *Ігрові технології та симуляції* (Gaming and Simulation): (інтерактивних вправ, онлайн платформ);
- *Технологія проєктів*: міжнародні проєкти «Hello project», «Leadership».
- *Спільне Онлайн Міжнародне Навчання COIL* (Collaborative Online International Learning);
- *Інтегроване навчання змісту та мови CLIL* (Content and Language Integrated Learning);
- *Занурення у мовне середовище* (Immersive Language Exposure).

4. Діагностично-корегувальний блок зосереджує увагу на оцінюванні продуктивності освітнього процесу та реалізації встановлених освітніх цілей. Цей компонент інкорпорує систематизовану процедуру моніторингу та

апреціації академічних здобутків студентства, включаючи знання, вміння та навички, аналізує ефективність навчального процесу та ініціює корективні заходи в освітній діяльності, базуючись на аналізі акумульованих даних. Даний підхід сприяє реалізації інтегрованої стратегії підготовки фахівців, спрямованої на їхній комплексний розвиток в аспекті іншомовної комунікативної компетентності, важливої для професійного успіху. Система акцентує на необхідності постійного поліпшення навчального процесу, виходячи з освітніх потреб здобувачів та вимог міжнародної професійної спільноти, та націлена на розвиток глибокого розуміння культурної та міжкультурної компетентності, що є ключовим для ефективної міжнародної комунікації у мореплавстві.

Діагностично-корегувальний блок направлений на оцінку рівня сформованості ІКК, необхідного для ефективної професійної діяльності. Важливість регулярного моніторингу якості підготовки до професійної активності обумовлена необхідністю забезпечення актуальної інформації про стан системи, виражений через конкретні параметри та характеристики на даний час. Цей моніторинг здійснюється за допомогою визначених критеріїв та показників сформованості до професійної діяльності та її рівнів сформованості. У зв'язку з потенційною розбіжністю між очікуваними та фактичними результатами безперервної професійної підготовки, необхідне коригування процесу підготовки базується на детальному аналізі стану підготовленості, виявленні факторів, що впливають на якість освітнього процесу, та професійно значущих якостей.

Однією з ключових особливостей системи неперервної професійної підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах є структура взаємозв'язків між її складовими (підсистемами). На основі нашого дослідження ми констатуємо, що властивий проєктованій системі універсальний і закономірний зв'язок сприяє координації взаємодії усіх елементів системи. Враховуючи концептуальні положення про формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління

морськими суднами в умовах неперервної освіти, можна стверджувати, що згаданий універсальний зв'язок є інтеграцією педагогічних і психологічних засад, закономірностей і принципів розвитку особистості майбутнього фахівців, які взаємодіють і структуруються на різних рівнях: методологічному, теоретичному та технологічному.

Організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є наскрізними на всіх етапах формування та об'єднують теоретичні дослідження та практичний досвід, ґрунтуються на методологічних принципах, які відіграють ключову роль у підготовці фахівців в умовах неперервної професійної освіти. Ці умови містять оптимізацію навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами; залучення здобувачів освіти в професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі активної самоосвітньої діяльності; забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. Підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності є результатом використання комплексу зазначених організаційно-педагогічних умов, що дають змогу кваліфікованим фахівцям адаптуватися до різноманітних викликів і вимог глобального ринку праці, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному морському середовищі та впроваджувати інноваційні технології у власній професійній діяльності.

Отже, система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти оперує як інтегрований компонент у складі вищої освітньої системи України та системи підготовки кадрів для річкового і морського

транспорту. Визначена система спрямована на засвоєння іншомовних комунікативних навичок для ефективного виконання професійних обов'язків фахівців з навігації і управління морськими суднами у міжнародному морському середовищі, відповідно до міжнародних нормативно-правових документів, що забезпечує постійний професійний розвиток в умовах неперервної освіти та акцентує на функціональності, синергетичності та ієрархічності, включаючи всіх учасників освітнього процесу — від курсантів і студентів до науково-педагогічних працівників, капітанів морських суден та керівників кріюінгових компаній. Система підтримується структурними елементами, які є загальноприйнятими у освітніх системах, кожен з яких спеціально спрямований на підвищення сформованості професійної компетентності. Ця інтеграція забезпечує цілісний підхід формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Проектована система виявляє високий ступінь складності, інтегрованості та відкритості, із ключовими характеристиками, такими як синергія, функціональність та ієрархічна організація. Ці особливості забезпечують не тільки відповідність до сучасних освітніх та галузевих стандартів, але й динамічну адаптацію до змінюваних морських правил та технологій, зберігаючи свою актуальність та ефективність у професійній підготовці моряків.

3.3. Критерії, показники та рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами

Розроблення системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами, застосування та перевірка її дієвості вимагає дослідження стану підготовки до професійної діяльності та зумовлює необхідність визначення й обґрунтування критеріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний) і їх показників, а також

виокремлення рівнів сформованості (високий, середній, низький) аналізованого явища.

Результатом процесу формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами є сформованість іншомовної комунікативної компетентності у фаховій діяльності, показником якості освітнього процесу, перевіреним у практичній діяльності, що демонструється у практичній професійній реалізації.

Тлумачення поняття сформованості до певного виду діяльності розглядають С. Гаркуша [29] (професійна готовність студента), М. Римарчук (формування професійної сформованості у контексті впровадження студентоцентрованого підходу) [127]. Підходи до поняття «готовність» різноманітні і кожна наука надає цьому поняттю деякі індивідуальні характеристики, С. Гаркуша стверджує, що і педагоги, і психологи, і соціологи дають споріднені дефініції. «Ядро цього поняття містить в себе як психологічну готовність, яка являє собою базу та стійку платформу діяльності, так і практичну (професійну) готовність для застосування усіх знань і умінь» [29]. М. Римарчук тлумачить професійну готовність як особистісну психологічну якість фахівця, яка є необхідною умовою та регулятором діяльності людини під час виконання своїх трудових обов'язків [127].

Вивчення психолого-педагогічних джерел дозволяє виявити різноманітні методики визначення ключових елементів сформованості ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Ураховуючи орієнтацію навчання іншомовного мовлення на формування професійної комунікативної компетентності через навчання професійного діалогічного мовлення дослідниця С. Барсук визначила такі критерії для оцінювання сформованості іншомовного мовлення майбутніх судноводіїв як: 1) мотиваційний (наявність інтересу до вивчення англійської мови, бажання спілкуватися англійською мовою на професійні теми); 2) комунікативно-репродуктивний (розуміння комунікативних намірів співрозмовників, уміння будувати функціональні

типи професійного діалогу англійською мовою за зразком); 3) комунікативно-креативний (творче мовленнєве самовираження партнерів по спілкуванню, уміння самостійно будувати і вести діалог на професійні теми) [8].

Теоретичні засади готовності майбутнього морського фахівця до професійної діяльності у полікультурному середовищі є предметом дослідження Н. Бобришева [14], В. Смелікова компоненти сформованості майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування: мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісний [145].

Концепція рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами визначається як інтегрована характеристика професіоналів у галузі морської навігації та управління, що містить відповідні знання, уміння, навички, якості, цінності, позитивне ставлення до міжкультурної комунікації, а також мотивацію і орієнтацію на забезпечення якісного та продуктивного виконання професійних обов'язків. Це також означає ефективну взаємодію з членами команди на основі рівноправної взаємодії, співпраці, сформованості до діалогу та вміння сприймати та розуміти культурні різноманітності.

Аналіз концепцій, спрямованих на формування рівень сформованості з навігації і управління морськими суднами до застосування ІКК дозволив визначити критерії для фахівців галузі навігації та управління морськими суднами з урахуванням особливостей їх професійної діяльності, які детально розглянуті в першому розділі, зв'язані з ключовими аспектами їх роботи. Визначення рівня компетентності цих фахівців базуємо на необхідному обсязі професійних знань, вмінь та навичок для виконання специфічних завдань, які відповідають встановленим критеріям, вказаним у стандартах вищої освіти.

У процесі проведення експериментального дослідження було встановлено ключові критерії професійної сформованості фахівців з навігації і управління морськими суднами до застосування ІКК у професійній сфері. До таких критеріїв належать: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний*, що разом складають інтегрований набір вимог до готовності.

Це обумовлено потребою не лише у технічній та професійній підготовці висококваліфікованих фахівців, але й у забезпеченні їхньої здатності до ефективної міжкультурної комунікації у сучасному мультикультурному середовищі. Це містить як спеціалізовані професійні навички, так і універсальні комунікативні здібності. Знання англійської мови, як основної лінгва франка в сфері морської навігації та управління, визначається як критично важливе для виконання професійних обов'язків та відповідності стандартам Міжнародної конвенції про підготовку, дипломування моряків і вахтенну службу. Адекватна міжособистісна взаємодія передбачає не тільки спеціалізовані знання, а й володіння універсальними навичками комунікації, включаючи вербальні та невербальні методи взаємодії.

Кожен із зазначених критеріїв повинен бути оцінений за низкою показників, в яких виявляється якісна сформованість і визначеність критеріїв. Критерії та показники наведені на рис. 3.2.

Рис 3.2. Критерії та показники сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

Зробимо більш детальний аналіз критеріїв та відповідні їм показників:

Мотиваційно-ціннісний критерій. У рамках академічного дискурсу, детальний аналіз та систематичне дослідження освітніх та розвивальних потреб майбутніх кадрів є ключовими елементами, що забезпечують високий рівень ефективності професійної підготовки. Цей процес не лише каналізує ресурси організації для адекватної відповіді на поточні та антициповані виклики, але й функціонує як каталізатор досягнення зазначених професійних амбіцій. При цьому, основні категорії потреб, що мають бути проаналізовані, містять організаційні та функціональні домени. Організаційний вимір передбачає комплексний аналіз потреб, котрі охоплюють всю організацію, аналізуючи стратегічні директиви та ідентифікуючи розриви між існуючим статусом і прогнозованими результатами. З іншого боку, функціональний вимір зосереджується на вивченні конкретних освітніх потреб, що впливають з професійної спеціалізації, з акцентом на розвиток ключових мовних компетентностей, таких як грамотність та письмо.

Ідентифікація зазначених потреб є фундаментальною для конструювання освітніх цілей, відбору навчального матеріалу, методологій та навчальних ресурсів. Процес аналізу освітніх потреб охоплює оцінку очікувань здобувачів освіти, аналіз сучасного контексту та визначення потенційних недоліків в освітньому процесі. Це також містить розгляд мовних потреб здобувачів освіти відповідно до специфіки їх професійної діяльності, дозволяючи окреслити специфічні вимоги, проблематику та очікування з точки зору як здобувачів освіти, так і викладацького складу, що сприяє оптимізації освітнього процесу.

Визнання та аналіз потреб є ключовими факторами, які сприяють формуванню мотиваційної основи для ефективного навчання і розвитку іншомовної комунікативної компетентності судноводіїв. Потреби, які визначаються як внутрішні стани, що виникають через фізіологічні чи психологічні дефіцити, стають відправною точкою для генерації мотивів. Останні, будучи психологічними причинами або стимулами для певної

поведінки, спрямовані на задоволення цих потреб та досягнення конкретної мети. У контексті мовної освіти, розуміння специфічних потреб судноводіїв може сприяти розробці мотиваційних стратегій, що враховують як загальні, так і специфічні мотиваційні фактори, спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу.

Мотивація, яка містить в себе цілі, бажання, очікування та інші когнітивні аспекти, що впливають на вибір і напрямок діяльності особистості, слугує каталізатором для активізації та підтримки навчального процесу. З огляду на практичну складову, глибоке розуміння індивідуальних потреб судноводіїв дає змогу формулювати навчальні програми та методики, які не просто передають знання, але й мотивують до їх застосування в професійній діяльності. Це, насамперед, сприяє формуванню і розвитку іншомовної комунікативної компетентності, що є вирішальним для ефективної міжкультурної взаємодії та безпечної мореплавної діяльності.

Отже, знання потреб є фундаментальним для створення ефективної мотиваційної структури, яка сприяє не тільки засвоєнню мови, але й формуванню професійних навичок та компетентностей, необхідних для фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Рівень сформованості ІКК з навігації і управління морськими суднами може бути виміряна за допомогою комплексу показників, заснованих на мотиваційно-ціннісному критерії. Ці показники відображають різні аспекти сформованості та містять наступне:

1. Мотиваційно-ціннісна здатність до професійної діяльності. Цей показник оцінює, наскільки глибоко фахівець усвідомлює важливість іншомовної комунікативної компетентності в контексті його професійної діяльності. Він містить оцінку таких аспектів як:

- Здатність використовувати іноземну мову в професійних ситуаціях.
- Усвідомлення значення міжкультурного спілкування для безпеки мореплавства та ефективної взаємодії з міжнародними екіпажами.

– Визнання іншомовної комунікативної компетентності як ключового фактора професійного зростання та кар'єрного розвитку.

2. Розуміння мотивів володінням ІКК. Оцінюється, наскільки фахівці розуміють мотиви та переваги володіння іншомовною комунікативною компетентністю. Важливі аспекти включають:

– Визнання необхідності володіння іноземною мовою як міжнародною мовою мореплавства.

– Мотивація до використання іноземної мови для досягнення конкретних професійних цілей, таких як забезпечення безпеки, ефективне управління екіпажем та міжкультурна взаємодія.

3. Позитивна орієнтація стосовно міжкультурної комунікації. Цей показник відображає ставлення фахівця до міжкультурної комунікації та включає:

– Позитивне ставлення до взаємодії з представниками інших культур.

– Готовність приймати та адаптуватися до культурних різниць.

– Зацікавленість у вивченні мов та культур різних народів для поліпшення міжкультурної взаємодії.

4. Мотивація до самовдосконалення.

Вимірюється готовність та бажання фахівця постійно підвищувати свій рівень володіння іноземною мовою та культурної компетентності. Ключові елементи включають:

– Налаштованість на постійне навчання та вдосконалення власних мовних навичок.

– Ініціативність у пошуку можливостей для практики іноземної мови та міжкультурного спілкування.

– Відкритість до зворотного зв'язку та самокритики щодо своєї мовної та культурної компетентності.

Отже, мотиваційно-ціннісний критерій сформованості ІКК фахівців характеризується ціннісним ставленням до професійного зростання та самореалізації; мотивацією до позитивної та ефективної міжкультурної

взаємодії; оволодінням нормами і стандартами іншомовної культури та мотивацію до розширення знань соціокультурного характеру; мотивацією до вивчення морської англійської мови та до неперервного вдосконалення ІКК.

Когнітивний критерій сформованості. Аналіз когнітивного критерію іншомовної комунікативної компетентності дає можливість детально оцінити здатність фахівців з навігації і управління морськими суднами використовувати англійську мову у професійному контексті. Розглянемо відповідні показники:

1) Знання міжнародних стандартів і норм.

Фахівці мають бути обізнані з міжнародними морськими конвенціями та стандартами, як-от SOLAS (Safety of Life at Sea), MARPOL (Marine Pollution) та STCW (Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers), які вимагають від екіпажів суден володіння англійською мовою для забезпечення безпеки та ефективної взаємодії.

Перевірка через тестування на знання конкретних міжнародних норм і правил, аналіз кейсів з практики, які демонструють застосування цих знань у реальних ситуаціях.

2) Лінгвістичні знання (фонетика, граматики, лексика)

Фахівці мають демонструвати глибоке розуміння основних лінгвістичних компонентів:

Фонетика: правильна вимова та розуміння звуків, зокрема специфічних для морської сфери термінів.

Граматики: здатність правильно застосовувати морфологічні та синтаксичні структури для створення граматично коректних та змістовних висловлювань.

Лексика: володіння необхідним словниковим запасом, включно з професійною термінологією і фразеологією, що містить знання професійної та загальноживаної лексики, а також вміння користуватися стандартними морськими фразами (SMCP) відповідно до конкретної ситуації.

Перевірка здійснюється через лінгвістичні тести, практичні завдання із перекладу документації, мовні ігри та симуляції, які включають професійну лексику.

3) Уміння інтегрувати мовні навички в професійно комунікативну діяльність (говоріння, читання, аудіювання, письмо).

Фахівці мають вміти ефективно використовувати англійську мову у всіх формах комунікації:

Говоріння: здатність чітко висловлювати думки та інструкції, важливі для морської безпеки.

Читання: розуміння професійних текстів та інструкцій.

Аудіювання: вміння розуміти інструкції та повідомлення колег та контрольних органів.

Письмо: здатність чітко документувати звіти, журнали та кореспонденцію.

Розуміння особливостей спілкування на судні та в морському середовищі, включаючи набуття знань, які забезпечують необхідну комунікативну спроможність у ситуативному та професійному спілкуванні, як в усній, так і в письмовій формі. Освітлення морально-етичних норм у комунікативній діяльності, що містить розуміння та повагу до культурної різноманітності, сприяння якісному виконанню професійних обов'язків та розвитку продуктивної міжкультурної взаємодії.

Способи оцінки: комунікативні завдання та сценарії, письмові завдання на створення звітів, аналіз аудіозаписів із подальшими завданнями на переклад та рефлексію.

Ці показники повинні бути інтегровані в навчальний процес підготовки фахівців з навігації і управління суднами для ефективного формування їх іншомовної комунікативної компетентності, відповідно до сучасних міжнародних вимог та стандартів.

Діяльнісно-рефлексивний критерій визначається вмінням використовувати необхідні знання, уміння та навички відповідно до

професійної ситуації, адаптувати свою поведінку відповідно до міжкультурної взаємодії. Правильно інтерпретувати інформацію, доцільно використовувати вербальні і невербальні засоби; адаптувати свою поведінку відповідно до норм іншої культури. Загалом, діяльнісно-рефлексивний критерій у контексті формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є комплексною характеристикою, яка вимагає від здобувачів освіти не тільки володіння мовою та професійними знаннями, але й розвиток соціальних навичок, емоційного інтелекту, міжкультурної компетентності та глобального мислення; додавання стратегічного планування та управління проєктами до діяльнісно-рефлексивний критерію розширює його виміри, підкреслюючи необхідність інтеграції професійних, комунікативних, керівних та стратегічних компетентностей у підготовці фахівців з навігації і управління суднами. Діяльнісно-рефлексивна характеристика критерію сформованості до іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами охоплює комплексні здібності та навички, які необхідні для адаптації до різноманітних професійних та культурних контекстів. Діяльнісно-рефлексивний компонент критерію вимагає від здобувачів не лише мовного володіння та професійних знань, але й здатності адекватно реагувати на міжкультурні ситуації, ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації, інтерпретувати інформацію та адаптувати поведінку до культурних норм. Окрім того, діяльнісно-рефлексивний аспект передбачає розвиток соціальних навичок, емоційного інтелекту, міжкультурної та глобальної компетентностей, що доповнюються стратегічним плануванням та управлінням проєктами. Рефлексивність забезпечується здатність до самоаналізу та критичної оцінки власної професійної діяльності, що є важливим для постійного професійного розвитку. Цей аспект містить здійснення контрольної-оцінювальної діяльності з метою аналізу та осмислення власних дій і результатів в контексті вирішення специфічних завдань. Такий підхід сприяє не тільки розвитку професійних, але й комунікативних та керівних компетентностей, інтеграції

різноманітних аспектів професійної підготовки у вирішенні реальних професійних викликів в галузі навігації та управління морськими суднами.

Діяльнісно-рефлексивний критерій сформованості ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами можна визначити через наступні показники:

1. Застосування мовних навичок у професійному контексті: Важливим показником є здатність фахівців інтегрувати свої іншомовні комунікативні навички безпосередньо в процес професійної діяльності, що містить використання спеціалізованої лексики, термінології та виразів у реальних або симульованих професійних ситуаціях. Це демонструє не тільки володіння мовою на теоретичному рівні, але й готовність та здатність застосовувати її практично.

2. Мовленнєва компетентність у чотирьох аспектах мовлення: Фахівці повинні демонструвати високий рівень володіння іншомовною комунікативною компетентністю через чотири основні види мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання, письмо. Це містить здатність чітко висловлювати свої думки, розуміти інформацію, подану усно та в письмовій формі, та адекватно реагувати на неї.

3. Адаптація до міжкультурного спілкування: ефективна міжкультурна комунікація вимагає від фахівців здатності адаптувати свою поведінку та мовлення залежно від культурного контексту спілкування. Показником діяльнісного критерію є здатність розуміти культурні нюанси, враховувати особливості сприйняття та комунікативні очікування співрозмовників з різних культур, що сприяє побудові ефективного взаєморозуміння.

4. Інтерпретація інформації: Здатність правильно інтерпретувати отриману інформацію, що містить специфічні інструкції, повідомлення та документацію, є ключовою для виконання професійних завдань. Це містить вміння розуміти як вербальні, так і невербальні сигнали в міжкультурному контексті.

5. Використання комунікативних засобів: ефективне застосування вербальних і невербальних засобів спілкування для досягнення професійних цілей, включаючи здатність адаптувати мовлення, жести, міміку та інші засоби невербального спілкування залежно від ситуації.

6. Міжкультурна адаптація: Адаптація поведінки відповідно до культурних норм і очікувань співрозмовників з інших культур є важливим для підтримки ефективної взаємодії. Це вимагає від фахівців глибокого розуміння міжкультурних відмінностей та гнучкості в комунікації.

7. Розвиток соціальних навичок та емоційного інтелекту: Соціальні навички та емоційний інтелект сприяють побудові продуктивних робочих відносин, ефективному управлінню конфліктами та розумінню емоційних станів інших осіб, що є критично важливим у міжкультурному контексті.

8. Міжкультурна компетентність та глобальне мислення: Здатність розуміти та ефективно взаємодіяти з людьми з різних культурних контекстів, а також вміння оцінювати глобальні тренди та їх вплив на морську індустрію.

9. Стратегічне планування та управління проектами: Інтеграція стратегічних та управлінських навичок в контексті професійної діяльності дає можливість фахівцям ефективно планувати та реалізовувати проекти через міжнародну співпрацю та комунікацію.

10. Оцінка власних результатів: Цей показник передбачає здатність фахівців критично аналізувати та оцінювати власні досягнення у сфері іншомовної комунікації. Важливо, щоб особи могли ідентифікувати сильні сторони та галузі для подальшого розвитку, визначаючи конкретні шляхи покращення своїх комунікативних навичок.

11. Самостійне самовдосконалення: Містить готовність і здатність фахівців до самостійної роботи над власним професійним та мовним розвитком. Під це підпадає пошук нових навчальних матеріалів, використання різноманітних ресурсів для вивчення мови та професійної термінології.

12. Вимірювання прогресу у формуванні ІКК: Фахівці повинні вміти оцінювати свій прогрес у набутті іншомовної комунікативної компетентності,

визначати, наскільки їхні особисті навчальні цілі відповідають досягнутим результатом. Це допомагає в адаптації та коригуванні навчальних стратегій для досягнення кращих результатів.

13. Саморегуляція: Саморегуляція означає здатність фахівців адаптувати та коригувати власні стратегії навчання з метою підвищення ефективності вивчення мови. Це містить здатність до самоаналізу, встановлення реалістичних цілей та управління власним часом та ресурсами для оптимізації процесу освіти.

Ці показники діяльнісно-рефлексивного критерію підкреслюють важливість самооцінки, самостійного навчання, моніторингу прогресу та адаптивності у процесі формування та вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності. Вони відображають здатність фахівців до саморозвитку та самовдосконалення, що є ключовим для успішної професійної діяльності в міжнародному.

Вищеназвані критерії та показники дають можливість виділити три рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в умовах неперервної освіти (високий, середній, низький).

Високий рівень. Здобувачі освіти – майбутні фахівці з навігації і управління морськими суднами – на високому рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності демонструють виняткове розуміння та орієнтування у міжнародних стандартах та мовних нормах (STCW Convention, COLREGS, MARPOL, ISM Code, IMO Model Courses, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment), а також використанні спеціалізованої лексики та термінології відповідно до своєї професії. Вони не тільки усвідомлюють необхідність міжкультурного спілкування в межах міжнародного мореплавства, але й активно застосовують знання в практичній діяльності, демонструючи глибокий рефлексивний аналіз та критичне мислення у складних професійних ситуаціях. Їх висока мотивація до неперервного самовдосконалення, включаючи вивчення нових мовних культур, дозволяє їм розвивати свої

здібності та адаптуватися до швидкозмінного міжнародного середовища. Вони є мовними лідерами у своїй галузі і тим самим сприяють підвищенню стандартів міжкультурної взаємодії та професійної ефективності серед колег.

Середній рівень. Здобувачі освіти з середнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності володіють основними знаннями та навичками, які необхідні для професійної діяльності, мають базове розуміння міжнародних стандартів та мовних норм. Вони використовують спеціалізовану лексику та термінологію на рівні, достатньому для виконання стандартних завдань своєї професії. Розуміють важливість мовної компетентності та міжкультурного спілкування, проте можуть зіткнутися з труднощами при вирішенні більш складних завдань, що вимагають глибокого аналізу та адаптації. Ці здобувачі освіти виявляють спрямованість до вивчення іноземної мови, але їм необхідне додаткове стимулювання та навчальні ресурси для поглиблення своїх знань і навичок. Їхня здатність до адаптації в міжкультурному середовищі є обмеженою, що вимагає зосередження на розвитку міжкультурної чутливості та комунікативної гнучкості.

Низький рівень. Здобувачі освіти мають базові знання та уміння, які дозволяють їм виконувати вузькоспеціалізовані професійні завдання. На низькому рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності демонструють обмежене розуміння міжнародних стандартів та мовних норм. Вони мають базові знання спеціалізованої лексики та термінології, які не завжди достатні для повноцінного виконання професійних обов'язків. Вони розуміють загальні принципи міжкультурної комунікації, однак їх мотивація до самовдосконалення та розвитку професійних навичок є недостатньою, що ускладнює їхню адаптацію до швидкозмінних умов міжнародного середовища. Вони потребують додаткової підтримки та навчання для підвищення свого рівня іншомовної комунікативної компетентності. Їм необхідно активізувати процес навчання та практичної підготовки для досягнення вищого рівня компетентності.

Визначення цих рівнів сформованості є важливим кроком у розробці ефективних навчальних стратегій та програм, які відповідають потребам фахівців на різних етапах їхнього професійного розвитку. Це дозволяє не тільки підвищити загальний рівень компетентності в галузі навігації та управління морськими суднами, але й сприяє особистісному зростанню та розвитку фахівців, підготовлених до ефективної роботи в умовах мультикультурного простору.

3.4. Технологія впровадження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

У зв'язку з інтенсифікацією міжнародних морських перевезень та розширенням глобальних економічних зв'язків України, вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами зазнають значних змін. Зростання інформаційного потоку та складніші соціокультурні та економічні відносини актуалізують необхідність вдосконалення освітніх програм відповідно до міжнародних стандартів. Ці виклики зумовлюють розроблення ефективних стратегій навчання та впровадження передових методів педагогічної науки для вирішення існуючих суперечностей між теоретичними вимогами та практикою.

Розробка та впровадження системи формування іншомовної комунікативної компетентності у сфері навігації і управління морськими суднами в контексті неперервної освіти базується на глибокому аналізі існуючих освітніх практик та власному педагогічному досвіді. Такий підхід включає:

- 1) детальне дослідження структури та специфіки освітніх програм для фахівців у морській галузі з акцентом на професійній комунікації;
- 2) визначення ключових принципів та підходів формування іншомовної комунікативної компетентності;

3) розробка організаційно-педагогічних умов, необхідних для ефективного навчання та виховання майбутніх фахівців;

4) встановлення критеріїв успішності освітнього процесу та рівнів сформованості фахівців до іншомовної професійної діяльності.

Такий комплексний підхід до розроблення та імплементації системи забезпечить адаптацію освітніх програм до вимог сучасного морського ринку, зміцнюючи професійні та міжкультурні здібності майбутніх судноводіїв відповідно до міжнародних стандартів.

Виклад концептуальних засад технології розвитку іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами в рамках неперервної освіти презентовано у взаємозв'язку з методологічними підходами та основними принципами.

У педагогічному контексті поняття «технологія» відноситься до систематичного, науково обґрунтованого процесу проектування, впровадження та оцінки освітніх програм та виховних заходів з метою ефективного навчання та розвитку особистості. Педагогічна технологія містить в себе методи та інструменти, які використовуються для досягнення конкретних освітніх цілей у визначених умовах, забезпечуючи високу якість навчального процесу та його результативність. Вона базується на принципах науковості, системності, активності учасників навчання, варіативності та індивідуального підходу, забезпечуючи цілеспрямоване і контрольоване формування знань, умінь та навичок.

Технологія у педагогічному контексті означає застосування науково обґрунтованого комплексу методів, процедур та засобів навчання для забезпечення систематичного і цілеспрямованого процесу освіти. Вона спрямована на досягнення визначених освітніх цілей через оптимізацію навчального процесу та максимально ефективне використання ресурсів. Педагогічна технологія передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, що забезпечують повноцінне розвиток особистості учнів. Цей процес містить планування, виконання та оцінку освітньої

діяльності на основі педагогічних досліджень та інноваційних підходів, що дозволяє досягати високих результатів навчання.

Значний внесок у дослідження цього явища зробили Р. Тимченко та А. Іващенко [157], В. Ходунової [175], С. Сапожникова [134] та ін. У своєму теоретичному аналізі поняття «педагогічні технології» у контексті освітньої діяльності Р. Тимченко та А. Іващенко [157] дослідили різноманітні наукові підходи до визначення цього терміну та його компонентів. Вони виявили, що концепція технології навчання вже утвердилася у педагогічній термінології. Використання таких технологій у практиці освітньої системи дозволяє педагогам структурувати свою роботу, визначати чіткі цілі та способи їх досягнення, тим самим керуючи навчальним процесом. Автори констатували, що педагогічні технології, які спрямовані на розвиток творчих та комунікативних здібностей, використання рефлексії, емпатії, інсайту і критичного мислення, стають ключовими в забезпеченні ефективності освітнього процесу. Випускник вищих навчальних закладів має бути не тільки компетентним у своїй професійній сфері, але й здатним до саморозвитку та адаптації у складних умовах, що робить застосування освітніх технологій, орієнтованих на особистісний та професійний розвиток, особливо важливим. Встановлено динаміку розвитку педагогічних технологій, яка містить дослідження їхніх особливостей, класифікацію та оновлення технологічних підходів, з метою збалансування між теоретичними дослідженнями та практичним застосуванням.

У дослідженні В. Ходунової [175] аналізуються загальнонаукові аспекти проблеми «педагогічних технологій», з особливим акцентом на різноманітність наукових підходів до визначення цього поняття. Розглянуто такі підходи, як дидактична система, структуроване проектування, організація навчального процесу, моделювання змісту, форм і методів навчально-виховного процесу, системний метод, взаємодія між здобувачем освіти та педагогом, а також послідовність діяльностей, яка містить моделювання, реалізацію, діагностику, оцінку ефективності та корекцію навчального

процесу. Констатується, що «педагогічна технологія» представляє собою комплексну інтегративну систему, що складається з упорядкованих операцій і дій, які забезпечують виконання педагогічних задач. Вказана система є теоретично обґрунтованою навчально-виховною структурою, спрямованою на соціалізацію, особистісний і професійний розвиток, а також саморозвиток особистості в освітній установі. Завдяки упорядкованим професійним діям педагога, оптимальному використанню ресурсів та зусиль усіх учасників освітнього процесу, ця система гарантує ефективне досягнення визначеної освітньої мети та можливість її оптимального відтворення на рівні, який відповідає професійним компетенціям педагога.

За твердженням С. Сапожнікова [134], педагогічні технології у закладах вищої освіти повинні бути спрямовані на проектування механізмів управління та розвитку особистості майбутніх фахівців. Ефективність таких технологій залежить від інтеграції пізнавальних та інструментальних дій як здобувачів освіти, так і викладачів. В основу розробки педагогічних технологій лягає: а) проектування високоефективної навчальної діяльності здобувачів освіти, що містить залучення до активного навчального процесу; б) розробка ефективних методів управління навчальним процесом, які б викладачі могли застосовувати для оптимізації своєї діяльності. Це вимагає злагодженої взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу і сприяє формуванню компетентностей, необхідних для професійного росту здобувачів освіти.

Науковий висновок, який слугує базою для розробки авторської технології впровадження системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти містить в себе систематичне застосування науково обґрунтованих методів, форм та засобів навчання для досягнення специфічних освітніх цілей. Особливу увагу в технології приділяється інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, що сприяє повноцінному розвитку особистості та професійної підготовки здобувачів освіти. Основа цієї системи полягає у створенні умов, при яких освітній процес відбувається через активне та цілеспрямоване використання

інноваційних підходів, забезпечуючи високий рівень засвоєння знань і практичних умінь. Важливим аспектом є також науковий підхід до оцінки ефективності освітніх заходів, що дозволяє оптимізувати освітній процес та адаптувати його до змінюваних умов та потреб здобувачів освіти. Таким чином, науково обґрунтована розробка та впровадження технології впровадження системи у освітній процес фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є ключовим фактором у підготовці фахівців до викликів сучасного ринку праці та міжнародних морських операцій. Завдяки технології впровадження системи формування ІКК створюється синергія теоретичного навчання та практичного застосування знань, що сприяє високому рівню сформованості фахівців.

Технологія розробки системи містить декілька ключових компонентів, що забезпечують її цілісність та ефективність:

1. Концептуальна основа: Визначає фундаментальні принципи технології, включаючи філософські, психологічні, дидактичні та соціально-педагогічні аспекти. Він виражає мету, чіткість процесів, взаємозв'язки, керованість через планування, етапність і зворотній зв'язок, а також інноваційний підхід, забезпечуючи можливість відтворення і вимірювання ефективності.

2. Змістова частина: Зосереджена на теоретичній підготовці і наповненні модулів навчальних дисциплін, що сприяють професійній комунікативній взаємодії. Ця частина містить всі необхідні методичні матеріали для розвитку аксіологічно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компонентів ІКК майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

3. Процесуальна частина: Описує деталізовані механізми організації навчального процесу відповідно до встановлених цілей і методів. Вона враховує взаємодію здобувачів освіти та викладачів, що забезпечує ефективну реалізацію освітньої діяльності.

4. Діагностична частина: Займається оцінкою поточних навчальних результатів. Вона дозволяє визначити, наскільки ефективно досягаються поставлені освітні цілі, і дає можливість коригувати та оптимізувати освітній процес.

Кожен з цих елементів є невід'ємною частиною технології і сприяє формуванню компетентних фахівців, які будуть здатні конкурувати на міжнародному рівні в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Впровадження цієї технології вимагає глибокого розуміння специфіки професії та індивідуального підходу до кожного здобувача освіти. Зміст іншомовної професійної комунікації відносяться: суб'єкти спілкування; професійна діяльність, типова ситуація іншомовного професійного спілкування; основними компонентами якої є особливості професійної поведінки судноводіїв; професійна термінологія як специфічний мовний засіб професійного спілкування та змістовна основа; вербальна комунікація; професійне спілкування; матриця типових ситуацій іншомовного професійного спілкування є основою для методичної систематизації лексичного матеріалу, розробки комплексу завдань для розвитку умінь професійного спілкування у процесі вивчення іноземної мови є спеціально організованим педагогічним процесом спрямованого на підготовку фахівців до сформованої ІКК. Виходячи з викладеної концепції, будується методика.

Змістовна складова даної технології містить теоретичне наповнення освітніх модулів, які спрямовані на підготовку до ІКК. Це сприяє розвитку всіх необхідних компонентів для кваліфікації фахівців з навігації і управління морськими суднами. Необхідно провести аналіз тематичного плану спеціалізованого курсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами», який є частиною курсу «Англійська мова за спеціальним призначенням» та «Морська англійська мова», а також спецкурс: «Ділова Іншомовна Комунікативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів» призначений для підготовки здобувачів магістерського рівня і є частиною курсу «Ділова англійська мова».

Це містить в себе детальний розгляд тем, обсягу і значущості кожного модулю для забезпечення глибокого розуміння структури курсу та визначення конкретних навичок, які розвиваються у студентів у процесі навчання.

Зазначені спецкурси надають здобувачам освіти можливість вдосконалювати навички аудіального сприйняття, читання та написання професійно орієнтованих текстів, а також використовувати оригінальну технічну літературу. В рамках створення структурованого курсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності для фахівців у галузі навігації та управління морськими суднами», для дисциплін «Англійська мова за спеціальним призначенням» та «Морська англійська мова» по спеціальності «Судноводіння», що містить дев'ятнадцять модулів, була розроблена програма з деталізованими темами для кожного модуля.

Таблиця 3.1

Тематичний план спецкурсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» дисципліни «Англійська мова за спеціальним призначенням» та «Морська англійська мова» за спеціальністю «Судноводіння» (100 годин)

<i>Тема</i>	<i>Усього</i>	<i>П/З</i>	<i>С/Р</i>
Модуль 1. Морська англійська: Від компетентностей до сформованості за стандартами STCW			
1. Основи морської англійської мови: Вимоги Конвенції STCW 78/95	2	1	1
2. Компетентність та навички моряків: від теорії до практики	2		
3. Готовність до виконання морських обов'язків: Офіційні стандарти та вимоги	2	2	
Оцінювання	1	1	
Всього	7	4	1
Модуль 2 Судна та їхні вантажі			
1. Судна для перевезення насипних вантажів	1	1	
2. Судна для перевезення контейнеризованих вантажів	2	2	

Продовження табл. 3.1

Оцінювання	1		
Всього	4	2	
Модуль 3. Екіпаж та їхні завдання			
1. Ранги та відповідальності членів екіпажу відповідно до STCW та MLC	2	2	2
2. Опис діяльності кадетів на борту	2	2	
Оцінювання	1		
Всього	5	4	2
Модуль 4. Особиста безпека на борту			
1. Офіційні вимоги до засобів безпеки передбачені STCW та COSWP	2	1	1
2. Особисті засоби захисту	1	1	
3. Основи безпечних робочих практик на борту	2	2	
Оцінювання	1		
Всього	6	4	1
Модуль 5. Перша допомога на борту			
1. Огляд вмісту аптечки першої допомоги	1	1	
2. Принципи надання першої допомоги	2	1	1
3. Симптоми та лікування поширених травм	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	5	3	1
Модуль 6. Надзвичайні ситуації на морі			
1. Причини надзвичайних ситуацій на борту	2	2	
2. Пожежі на борту та їх джерела	2	1	1
3. Дії у випадку надзвичайної ситуації	2	2	
Оцінювання	1		
Всього	7	5	1
Модуль 7. Засоби порятунку			
1. Одягання рятувального жилета	2	2	
2. Запуск рятувального човна	2	1	1
Оцінювання	1		
Всього	5	3	1

Продовження табл. 3.1

Модуль 8. Морська географія			
1. Континенти та суходол	2	1	1
2. Визначення курсу та пеленгу	1	1	
3. Глобальні морські шляхи	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	5	3	1
Модуль 9. Навігаційні засоби			
1. Опис Навігаційних Засобів	1	1	
2. Регіони IALA A та IALA B	1	1	
3. Символи на латеральних діаграмах	2	1	1
Оцінювання	1		
Всього	5	3	1
Модуль 10. Попередження Морського Забруднення			
1. SOPEP	1	1	
2. Утилізація Відходів згідно з додатком V MARPOL	2	1	1
Оцінювання	1		
Всього	4	2	1
Модуль 11. Міжнародних правил запобігання зіткнень на морі (COLREGs)			
1. Загальні Визначення	2	1	1
2. Безпечна Швидкість COLREGs 5-8	1	1	
3. Правила Обгону COLREGs 13-18	1	1	
4. Основні Навігаційні Вогні	1	1	
5. Обладнання для Звукових Сигналів	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	7	5	1
Модуль 12. Обладнання мостика			
1. Клементи робочого місця на мостіку та їх функції (магнітний компас, використання радару)	2	1	1
2. Комунікації GMDSS	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	4	2	
Модуль 13 . Якірна робота та Швартування			
1. Розміщення якірного обладнання	1	1	
2. Типи якірних стоянок	1	1	

Продовження табл. 3.1

3. Якірне чергування	1	1	
4. Обслуговування швартувального обладнання	1	1	1
5. Підготовка до швартування	1	1	
6. Заходи безпеки	1	1	1
Оцінювання	1		
Всього	8	6	2
Модуль 14. Безпека судна			
1. Процедури та вимоги Кодексу ISPS	1	1	
2. Рівні безпеки за Кодексом ISPS	1	1	
3. Процедура посадки на борт	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	4	3	
Модуль 15. Лоція			
1. Запит лоцмана	1	1	
2. Місце посадки лоцмана	1	1	
3. Процедури на містку	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	4	3	
Модуль 16. Метеорологія			
1. Напрямок та сила вітру	1	1	
2. Шкала Бофорта	1	1	
3. Зміст повідомлення NAVTEX	1	1	1
Оцінювання	1		
Всього	5	3	1
Модуль 18. Тверді сипучі вантажі, рідкі сипучі вантажі та контейнери			
1. Технічне обслуговування трюму	1	1	
2. Практика безпеки на балкерах	1	1	
3. Вантажі на танкерах	2	1	1
4. Транспортування рідких вантажів	1	1	
5. Заходи безпеки на танкерах	1	1	
6. Заходи безпеки поводження зі стабілізованими та замкненими контейнерами	2	1	
Оцінювання	1		
Всього	9	6	1

Продовження табл. 3.1

Модуль 19. Небезпечні вантажі та великогабаритних вантажів			
1. Класифікація небезпечних вантажів	2	2	
2. Безпечне транспортування НВ	1	1	
3. Великогабаритні вантажі	1	1	
4. Безпечна практика під час транспортування великогабаритних вантажів	1	1	
Оцінювання	1		
Всього	6	4	
Всього по курсу	100		

Здобувачі освіти, зараховані на курс «Основи іншомовної комунікативної компетентності для фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами», повинні засвоїти важливі навички та знання, які дозволять їм ефективно комунікувати в морському середовищі. Вивчення курсу має на меті підготовку здобувачів освіти до різних аспектів морської комунікації, включаючи специфіку професійного та ситуативного обміну інформацією, як усно, так і письмово, у професійних та соціально-побутових контекстах.

Здобувачі освіти навчаються вести діалоги про особисті дані, описувати освіту та професійну підготовку моряків, а також обговорювати рутинні ситуації на судні та в академії. Вони також аналізують кар'єрні перспективи та оцінюють свій рівень сформованості до роботи на морі. Курс охоплює детальний опис будови суден різних типів, включаючи танкери, балкери, контейнеровози та судна для перевезення генеральних вантажів. Освітні цілі також включають здатність ідентифікувати та описувати морські навігаційні прилади, правила безпеки, процедури забезпечення охорони на судні та в порту, а також методи управління екстремними ситуаціями. Здобувачі освіти розвивають здібності аналізувати погодні умови, розуміти та виконувати навігаційні завдання, а також оволодівають знаннями про міжнародні морські кодекси та конвенції.

Процесуальна частина технології впровадження системи формування ІКК є ключовою для успішної реалізації освітніх цілей. Вона містить деталізовані механізми організації освітнього процесу, які відповідають встановленим цілям, забезпечуючи систематичний та структурований підхід до навчання. Ця частина технології враховує важливі аспекти, такі як взаємодія між здобувачами освіти та викладачами. Така взаємодія є вирішальною, оскільки вона стимулює активне навчання та залученість здобувачів освіти, що, в свою чергу, підвищує ефективність освітньої діяльності. Ефективна взаємодія дозволяє викладачам адаптувати методи навчання до індивідуальних потреб майбутніх фахівців, підтримувати їх мотивацію та забезпечувати зворотний зв'язок, який є критичним для навчального прогресу.

Крім того, деталізовані механізми процесуальної частини допомагають забезпечити відповідність освітнього процесу сучасним освітнім стандартам і практикам. Вони також сприяють інтеграції інноваційних технологій та методів навчання, які можуть підвищити якість та доступність освіти, а також гарантувати її відповідність потребам ринку праці. Отже, процесуальна частина технології не тільки визначає методологічні основи навчального процесу, але й лежить в основі його ефективної реалізації, забезпечуючи виховання компетентних фахівців, готових до професійної комунікативної взаємодії у глобалізованому світі.

Ця програма також передбачає ряд інтерактивних компонентів, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу, включаючи мультимедійні презентації, віртуальні лабораторії та симуляції реальних ситуацій, що відображають специфіку професійної діяльності в морській галузі.

У рамках спецкурсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» було розроблено інноваційний підхід до формування мовних компетентностей, спрямований на неперервну освіту та містить застосування передових

технологій, інтерактивних вправ та симуляцій, що сприяє підвищенню якості освіти та адаптації до реальних умов роботи. Наведемо деякі приклади:

1. Віртуальна реальність (VR): Забезпечення використання високоякісного VR обладнання для створення реалістичних навігаційних симуляцій.

2. Інтерактивні мапи та геолокаційні вправи: Впровадження використання реальних геоданих для створення сценаріїв навігації, що вимагають активної участі студентів.

3. Командні квести на тему безпеки: Організація квестів, які імітують надзвичайні ситуації на морі, використовуючи комбінацію VR та реальних вправ на тренувальних полігонах.

4. Мультимедійні кейс-стадії: Налагодження зв'язків з морськими організаціями для отримання доступу до матеріалів про реальні інциденти, що забезпечить більш глибокий аналіз і розуміння студентами.

5. Електронні робочі ресурси: Інтеграція цих книг з цифровими ресурсами курсу для забезпечення більшої залученості здобувачів освіти.

6. Рольові ігри: Розробка сценаріїв, що відтворюють реальні мовні та культурні виклики в міжнародних екіпажах.

7. Симуляції аварійних ситуацій: Інвестиції в спеціалізоване обладнання для практикування реакції на аварійні події на морі.

Ці заходи відіграють ключову роль у підвищенні якості навчання та розвитку необхідних професійних навичок в безпечному і контрольованому освітньому середовищі.

Враховуючи особливості ІКК практичні заняття є ключовою частиною спецкурсів «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» та «Ділова Іншомовна Комунікативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів». Основна мета цих занять полягає у поглибленні мовних знань, розвитку мовленнєвих та комунікативних умінь, які дозволяють продуктивно

взаємодіяти, критично мислити та ефективно спілкуватися при виконанні професійно-орієнтованих завдань, що сприяє формуванню ІКК.

При формулюванні та ретроспективному аналізі навчального заняття критично важливо використовувати адекватну методологічну схему, яка інтегрує базові принципи педагогічної діяльності. Це дозволяє забезпечити послідовне дотримання важливих етапів, необхідних для структурної та логічної організації ключових компонентів освітнього процесу.

Застосування професійності викладача у плануванні занять на основі індивідуальних і групових характеристик здобувачів вищої освіти, включаючи психологічні, когнітивні, поведінкові варіації, має сприяти деталізації методичного підходу. Це дозволяє адаптувати освітні стратегії для оптимізації навчального процесу, що, в свою чергу, збільшує залучення студентів та підвищує ефективність навчального досвіду. Індивідуалізований підхід до кожної групи здобувачів освіти є фундаментальним для розробки відповідальних та результативних навчальних практик.

У рамках формування ІКК в умовах неперервної освіти та відповідно до чотирьох етапів: початковий, базовий, поглиблений і професійний розвиток, запропонована авторська методика передбачає проведення практичних занять з урахуванням відповідних структур (Таблиця 3.2).

У процесі освіти здобувачів морських фахових коледжів, для перших та других курсів характерне використання методики PPP (Презентація, Практика, Продукування), що сприяє базовому засвоєнню матеріалу. На третьому та четвертому курсах морських закладів освіти впроваджується схема EASA (Залучення, Активація, Вивчення, Активація), яка зосереджена на глибшому розумінні та активізації процесу. Для студентів п'ятого курсу розроблені складніші навчальні конфігурації, такі як Patchwork, які включають динамічні комбінації різних етапів (ESAEA, EASASEA). Це дозволяє відповідати на більш високі навчальні потреби, забезпечуючи інтеграцію та гнучкість у підході, що важливо для розвитку комунікативних навичок, необхідних для професійної діяльності у морській сфері.

Таблиця 3.2

Структура практичних занять спецкурсів «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» та «Ділова Іншомовна Комунікативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів»

<i>Етапи формування ІКК</i>	<i>Освітньо-професійний ступінь</i>	<i>Структура практичного заняття</i>
Перший (початковий)	Фаховий молодший бакалавр	PPP (Презентація, Практика, Продукування)
Другий (базовий)	Бакалавр 1-2 курси	PPP (Презентація, Практика, Продукування)
Третій (поглиблена підготовки)	Бакалавр 3-4 курси	EASA (Залучення, Активація, Вивчення, Активація)
Четвертий (професійного розвитку)	Магістр	Patchwork, що включають комбінації різних етапів (ESAEA, EASASEA)

PPP (Presentation, Practice, Production) є традиційною триступеневою методикою викладання, що використовується в освіті для вивчення іноземних мов. Розглянемо кожен етап окремо:

Інтерактивна вступна активність – використання цифрових інструментів для проведення віртуальних вікторин або ігор, спрямованих на активацію попередніх знань і мотивацію здобувачів освіти. Це може включати мультимедійні презентації (lead-in) з морською тематикою для стимулювання дискусії.

1. Presentation (Презентація)

На етапі презентації викладач інтродукує новий навчальний матеріал у контрольованому середовищі, зосереджуючись на лексиці, граматичних структурах або фразах, специфічних для сфери морської навігації та управління суднами. Презентація містить використання візуальних опор, таких як діаграми, картки та мультимедійні презентації, що ілюструють типові морські ситуації. Впровадження нових лексичних одиниць відбувається через контекстуалізовані завдання з використанням цифрових технологій, наприклад, через мобільні додатки, що дозволяють залучення контексту. Для граматичних структур використовуються анімаційні слайди та відео, що демонструють їх застосування у реальних комунікаційних ситуаціях.

2. Practice (Практика)

Після ініціальної презентації навчального матеріалу, яка містить використання візуальних опор, модельних текстів, персоналізації навчання та демонстрації природного використання мовних конструкцій, основна увага переноситься на практичне застосування здобутих знань. Цей перехід від теоретичного вивчення до практичного застосування базується на принципах активного навчання, де здобувачі освіти за допомогою повторення і виконання завдань закріплюють новий матеріал у реальних комунікаційних контекстах.

Практична фаза містить рольові ігри та інтерактивні вправи, які імітують реальні ситуації на морі, такі як радіообмін інформацією між суднами та портовими службами, а також діалоги, пов'язані з аварійними процедурами. Це дозволяє не лише закріпити новий матеріал, але й розвивати критичне мислення і рішення в специфічних професійних контекстах. Крім того, аналіз відео кейсів з нестандартними ситуаціями забезпечує здобувачам можливість обговорювати та аналізувати реальні сценарії, що сприяє глибокому розумінню можливих ризиків та рішень у морській діяльності. Цей метод навчання акцентує на інтеграції знань та навичок в комплексні

компетентності, які є критично важливими для безпечної та ефективної професійної практики в морській галузі.

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання після теоретичної презентації матеріалу є фундаментально важливим для забезпечення комплексного та ефективного навчального процесу, оскільки воно допомагає студентам не просто засвоїти нову інформацію, але й застосувати її в практиці.

3. Production (Продукування)

Етап продукування є критичним моментом у структурі практичного заняття, коли здобувачі освіти мають застосувати свої мовні навички в більш вільних та складних ситуаціях, що вимагають самостійності та креативності. На цьому етапі здобувачів освіти зазвичай беруть участь у комплексних симуляціях, де вони використовують англійську мову для вирішення проблем та прийняття рішень в динамічних, реалістичних контекстах. Наукове обґрунтування цього підходу полягає у підтримці розвитку автономії здобувачів освіти та їх здатності до саморегуляції. Згідно з теорією вільної практики, яка є частиною більш широкого підходу комунікативного навчання, здобувачі мають застосувати мову в умовах, що максимально наближені до реального спілкування. Це вимагає не тільки застосування вже відомих структур та вокабуляру, але й розвитку навичок креативного мислення та вирішення проблем.

На цьому етапі викладачі призначені виконувати роль спостерігачів, надаючи мінімальну допомогу. Це дозволяє здобувачам відчувати більшу відповідальність за власне навчання та сприяє розвитку впевненості та самостійності у використанні мови. Під час виконання продуктивних завдань, акцент робиться на процес, а не на негайне виправлення помилок, що сприяє більшій вільності висловлення та знижує тиск. Виправлення помилок здійснюється після завершення завдання, що дозволяє здобувачам зосередитися на рефлексії та критичному аналізі власного мовного вираження. Такий підхід є фундаментальним для досягнення високої мовної

компетентності, адже він стимулює здобувачів освіти не просто використовувати мову як інструмент, але й активно маніпулювати нею в складних, змінюваних умовах, що є ключовим для ефективного міжкультурного спілкування.

На аудиторних заняттях можливо використовувати різні технології та методики. Інтерактивні симулятори, відеоматеріали з реальних навігаційних операцій, спілкування через радіо та мультимедійні презентації забезпечують практичне застосування знань. Викладачі можуть також інтегрувати сучасні підходи, такі як колаборативне навчання та використання мобільних додатків для додаткової практики поза класом. Цей метод викладання дозволяє студентам не тільки вивчати англійську мову, але й розвивати важливі професійні навички, необхідні для їх майбутньої кар'єри у сфері морського судноплавства.

Важливим є інтерактивний зворотній зв'язок – використання цифрових опитувальників та відкритих форумів для отримання зворотного зв'язку від здобувачів освіти що сприяє їхньому відчуттю включеності та важливості. Також, залучення до онлайн спільнот та виконання проектів – заохочення студентів до участі у віртуальних дискусіях, роботи над проектами в групах або самостійно, що містить дослідження морських катастроф чи участь у віртуальних семінарах.

Курсом передбачені також практичні активності, які є важливими як до підвищення мотивації до формування ІКК так і практичному відпрацюванню теоретичних знань. Серед таких завдань виділяємо:

1. Розбір реальних інцидентів і обговорення використання фахової мови.
2. Симуляція морських ситуацій з використанням англійської мови.
3. Тестування з розуміння мовних інструкцій та їх виконання в умовах стресу.
4. Сценарії з описом робочих процесів на судах для перевезення насипних вантажів.

5. Планування завантаження та розвантаження контейнерів з використанням фахової англійської мови.
6. Рольові ігри з імітацією командної взаємодії.
7. Створення звітів про виконану роботу за допомогою професійної морської англійської мови.
8. Вивчення і використання інструкцій з безпеки.
9. Демонстрація використання особистих засобів захисту.
10. Аналіз реальних випадків надзвичайних ситуацій та їхнє обговорення на заняттях.

Ці активності забезпечують практичне застосування теоретичних знань, що їх здобувачі освіти отримують під час аудиторних занять і спрямовані на розвиток навичок, необхідних для професійної діяльності в морській сфері.

У контексті спеціалізованого курсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами», важливими є вправи, які зорієнтовані на конкретні навчальні цілі та були відповідно адаптовані до професійного контексту здобувачів освіти. Використання контрольованих вправ на початковому етапі навчання сприяє вивченню нових граматичних структур та лексики, які є фундаментальними для подальшого застосування в практичних ситуаціях. Керовані вправи інтегрують мовний матеріал у більш вільні, але все ще напівструктуровані завдання, що дозволяє використовувати мову в контексті, що є ближчим до реальних ситуацій. Використання таких завдань підвищує мотивацію та залученість здобувачів освіти, стимулюючи інтерактивне та креативне використання мови.

На завершальному етапі, продуктивні вправи дають студентам можливість використовувати мову у вільних комунікативних ситуаціях, таких як рольові ігри або дебати, де вони можуть демонструвати свої комунікативні навички у сценаріях, що імітують реальні умови роботи на морських судах. Такі вправи забезпечують не лише закріплення знань, але й розвиток критичного мислення та рішення непередбачуваних проблем.

Для підтримки сучасності та актуальності курсу, інтегрувати застосування цифрових інструментів та мультимедійних ресурсів, таких як віртуальні симуляції, інтерактивні вправи з використанням смартфонів, а також відео аналіз комунікативних ситуацій на судні. Включення цих елементів допоможе підвищити залученість студентів та надати їм практичні навички, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Для спеціалізованого курсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами», наводимо декілька конкретних прикладів вправ, які відповідають різним етапам комунікативного навчання та їхньому застосуванню в морському контексті:

– **Контрольовані Вправи:** заповнення пропусків (в інструкціях евакуації або процедурах безпеки, що допомагає у вивченні специфічної лексики та граматики); парування термінів (з'єднання морських термінів із їхніми визначеннями або зображення, що підвищує розуміння ключових концептів) та інш.

– **Керовані Вправи:** розширення діалогів (надається основа діалогу між капітаном судна і офіцером, і вони повинні розширити діалог, включаючи запитання та відповіді про стан судна, погодні умови тощо); рольові ігри (симуляція радіозв'язку між судном і береговою станцією для координації дій під час аварійних ситуацій), створення сценаріїв (групи студентів розробляють сценарії для нестандартних ситуацій на судні, які потім аналізуються на предмет можливих рішень) та інш.

– **Продуктивні Вправи:** дебати та дискусії (Здобувачі освіти ведуть дискусії на теми, такі як переваги та недоліки різних маршрутів для перевезення вантажів або обговорення впливу міжнародних морських законів на діяльність суден); симуляція кризових ситуацій (виконання ролі капітана судна під час аварійної ситуації, де необхідно швидко приймати рішення та координувати дії екіпажу); проектування навчальних маршрутів (майбутні фахівці планують і представляють оптимальні маршрути для різних типів

суден відповідно до міжнародних правил та погодних умов). Це дозволяє їм застосувати теоретичні знання у практичних сценаріях.

– **Інтегровані Вправи:** кейс-стаді (аналіз конкретного інциденту на морі, де студенти вивчають деталі події, реакції екіпажу, і оцінюють варіанти дій, які могли б зменшити наслідки або уникнути інциденту. Це сприяє критичному мисленню та здатності аналізувати морські операції).

Ці види вправ не лише зміцнюють мовні навички студентів, але й готують їх до реальних ситуацій, які можуть виникнути під час навігації і управління морськими суднами. Важливо включити елементи, які розвивають як технічні знання, так і міжкультурне спілкування, що є критично важливими в глобалізованому світі морських перевезень.

На третьому етапі формування (поглиблено підготовки) ІКК під час практичних занять з 3-4 курсами застосовувалася схема EASA (Залучення, Активація, Вивчення, Активація). Дана схема сприяє ефективному навчанню шляхом структурування процесу освіти через чотири фази, кожна з яких має свої цілі та методи викладання. Цей підхід може бути дуже корисним у контексті спеціалізованого курсу «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами». Ось докладніше про кожну стадію:

1. Залучення (Engagement). На цій стадії основна мета – привернути увагу здобувачів освіти, стимулювати їхній інтерес до теми та мотивувати їх до активної участі в навчанні. Контекст спецкурсу включає:

– Використання реальних ситуацій та інцидентів, що сталися на морі, для ілюстрації важливості мовних навичок у критичних умовах.

– Демонстрацію відеоматеріалів чи аудіозаписів спілкування між екіпажем і портовою владою для вивчення ефективних комунікативних стратегій.

– Перегляд коротких відео реальних ситуацій на морі, де ефективно спілкування відіграло ключову роль у вирішенні проблем.

Результативним на цій стадії заняття було використання інтерактивного опитування (створені анкети з питаннями про особисті досвіди здобувачів освіти пов'язані з морською практикою або ситуаціями, де мовні навички були важливими), що допомагає залучити їх увагу та мотивувати їх до навчання.

2. Активація (Activation). Пропонуємо завдання, що активізують попередні знання та досвід та допомагають їм краще засвоїти нову інформацію. В морському контексті це може включати:

– Завдання на співставлення морських термінів з їхніми визначеннями, що сприяє згадуванню та використанню технічної лексики.

– Симуляції радіозв'язку, де студенти використовують стандартні фрази та процедури в контрольованих умовах.

3. Вивчення (Study). Цей етап зосереджений на систематичному вивченні нового матеріалу, де здобувачі освіти залучені до глибшого аналізу і поглиблення знань. Серед завдань нами запропоновано:

– Глибокий аналіз морських документів, таких як карти, плани евакуації, інструкції з безпеки.

– Розгляд кейсів інцидентів на морі з аналізом мовних бар'єрів, які могли вплинути на їхній результат.

4. Активація (Reactivation). Останній етап передбачає застосування здобутих знань у нових або модифікованих умовах для закріплення та розширення навчальних результатів. Прикладом є:

– Проведення дебатів чи дискусій на тему стратегій навігації або безпеки.

– Проектування та презентація маршрутів з урахуванням міжнародних морських законів та екологічних вимог.

Ці вправи дозволяють не тільки поглибити знання та навички студентів, але й активізувати їхню критичне мислення і готовність до прийняття обдуманих рішень у реальних умовах морської навігації та управління.

Науково і методично обґрунтовуючи підхід EASA, важливо відзначити його універсальність і гнучкість у застосуванні до різних дисциплін та спеціалізацій, що допомагає інтегрувати мовне навчання з фаховою підготовкою, сприяючи розвитку комплексних комунікативних навичок, необхідних для ефективного управління морськими суднами.

Спецкурс: «Ділова Іншомовна Комунікативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів» був розроблений та впроваджений для магістерського рівня підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами морських вищих закладів освіти до використання іноземної мови у професійному контексті, особливо в умовах, що вимагають високого рівня мовної компетентності та специфічних знань. Курс надає учасникам глибоке розуміння технічної лексики, стандартів комунікації, а також юридичних та комерційних аспектів морської індустрії. Значна увага приділяється розвитку метакогнітивних навичок, які дозволяють студентам самостійно оцінювати і покращувати свої мовні здібності, адаптуватися до нових ситуацій і ефективно вирішувати комунікативні завдання в морському середовищі та зосереджений на мовних навичках, необхідних для ведення ділових операцій у морській індустрії, включаючи торгівлю, страхування, та логістику.

Програма курсу містить вивчення мовних структур, необхідних для складання і розуміння ділових документів, ведення переговорів, і вирішення оперативних завдань на морі. Особлива увага приділяється використанню англійської мови як засобу міжнародного морського спілкування, що є невід'ємною частиною безпечної та ефективної роботи на судні. Через комплексний підхід, який поєднує теоретичне навчання і практичні завдання, здобувачі освіти розробляють власні метакогнітивні стратегії для самостійного вдосконалення мовних навичок. Вони вчаться ідентифікувати власні сильні та слабкі сторони, планувати своє навчання, а також моніторити і коригувати власні мовні дії у контексті професійної діяльності на морі. Курс призначений для здобувачів освіти, які прагнуть здобути не тільки мовні, але

й стратегічні навички, що забезпечать їм перевагу в сучасному динамічному та багатомовному морському середовищі. Спецкурс «Ділова Іншомовна Комуникативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів» ідеально підходить для майбутніх лідерів у морській галузі, які прагнуть здобути професійні мовні навички та глибоке розуміння міжнародних ділових процесів.

Мета курсу: розвиток професійної та іншомовної комуникативної компетентності магістрів з навігації і управління морськими суднами для ефективної міжнародної взаємодії у глобалізованому професійному середовищі з акцентом на метакогнітивні навички.

Тривалість: 1 навчальний рік (2 семестри)

Структура спецкурсу **«Ділова Іншомовна Комуникативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів»**

1 семестр:

1. Основи ділової англійської мови – Введення в ділову англійську, базова лексика та фразеологія.

2. Міжкультурна комунікація – Основи міжкультурної взаємодії, розуміння культурних особливостей у міжнародних водних перевезеннях.

3. Розвиток метакогнітивних навичок у навчанні мови – Стратегії саморегуляції, планування навчання, моніторинг прогресу.

2 семестр:

1. Професійна англійська для морських спеціальностей – Термінологія навігації, управління судном, морське право.

2. Практичне застосування ділової англійської у професійній діяльності – Розробка та презентація проєктів, ведення переговорів, складання ділових листів.

Адаптація до міжнародного професійного середовища – Ефективна комунікація та лідерство в міжнародних командах, кейси з реальної практики.

Додаткові елементи курсу:

– Інтерактивні заняття: Використання мультимедійних інструментів для візуалізації складних процесів та симуляцій.

– Гостьові лекції: Запрошення професіоналів з галузі для проведення майстер-класів.

– Проектна робота: Розробка проектів на тему безпеки та управління в морській індустрії.

Оцінювання знань та вмінь:

– Тести – Періодичне тестування для перевірки знань учасників по основних темах курсу.

– Портфоліо завдань – Збірка всіх індивідуальних та групових робіт, кейс-стадій та проектів.

– Заключний іспит – Комплексне оцінювання, що може включати письмові завдання та/або усне опитування.

– Оцінювання практичних навичок – Аналіз виконання практичних завдань та імітаційних тренувань.

– Заклучний іспит у формі усного опитування та/або захисту проекту.

Запровадження спеціалізованого курсу «Ділова Іншомовна Комунікативна Компетентність: Просунутий Курс для Морських Лідерів» в програми навчання магістрів морських спеціальностей значно підвищило їх іншомовну комунікативну компетентність, що є важливим аспектом їхньої професійної діяльності у міжнародному контексті. Наш додатковий курс, зосереджений на таких аспектах як саморегуляція, планування, метапізнання, та оцінювання, інтегрований у загальну структуру магістерської підготовки, допоміг студентам глибше зрозуміти та ефективно використовувати іноземну мову.

Інноваційні методи навчання були впроваджені, включаючи інтерактивні вправи та мультимедійні матеріали, що значно підвищило зацікавленість та активну участь здобувачів освіти. Активні практики, такі як рольові ігри та симуляції реальних професійних ситуацій, забезпечили

можливість студентам застосовувати набуті навички в автентичних контекстах.

Здобувачі освіти регулярно отримували зворотний зв'язок щодо свого прогресу в розвитку метакогнітивних та комунікативних навичок, що дозволило їм своєчасно ідентифікувати та усувати прогалини в знаннях та вміннях. Оцінка їхніх досягнень допомагала вдосконалювати освітні стратегії та покращувати загальні результати навчання.

Додатково, використання сучасних технологій і онлайн-ресурсів у процесі навчання значно сприяло оптимізації освітнього процесу. Здобувачі освіти мали змогу доступу до інтерактивних вправ та електронних навчальних матеріалів, що дозволило їм самостійно регулювати темп навчання та поглиблювати знання у зручний для себе час. Це також забезпечило більшу гнучкість у навчанні та можливість адаптації до індивідуальних освітніх потреб кожного студента.

Серія майстер-класів з метакогнітивних стратегій була організована з участю досвідчених фахівців у галузі мовної освіти та когнітивної психології. Ці заходи не лише сприяли засвоєнню теоретичних засад метакогніції, але й надали можливість учасникам застосувати отримані знання на практиці через інтерактивні дискусії та групові проекти, що сприяло розвитку їх самостійності та критичного мислення.

Програма також включала періодичні вебінари та онлайн-сесії з іноземними експертами, що сприяло глибшому розумінню міжкультурних відмінностей та міжнародних комунікаційних практик. Це дало унікальну можливість порівняти свої метакогнітивні стратегії з міжнародними підходами та розширити свій професійний горизонт.

Завдяки цим інноваціям, здобувачі освіти не лише покращили свої мовні навички, але й розвинули здатність ефективно взаємодіяти в міжнародному морському середовищі, забезпечивши себе важливими інструментами для успішної кар'єри в глобалізованому світі. Ці заходи зробили нашу програму не тільки навчальним процесом, але й платформою для професійного та

особистісного розвитку кожного здобувача освіти. Результатом цієї інтеграції стало значне підвищення професійних компетентностей магістрів, готових до міжнародної взаємодії та ефективної професійної діяльності у глобалізованому морському середовищі.

На даному (четвертому) етапі формування ІКК для розробки та впровадження практичних занять використовується структура Patchwork, що містить комбінації різних елементів освітнього процесу (наприклад, ESAEA та EASASEA), є особливо важливим для магістерських програм, так як спрямована на професійний розвиток і глибоку інтеграцію спеціалізованих курсів. Така структура дозволяє забезпечити не тільки глибоке засвоєння знань, але й розвиток метакогнітивних навичок, що є ключовими для професіоналів у галузі морської ділової англійської мови.

Структура ESAEA

E – Залучення (Engagement): На цьому етапі акцентується на мотивації здобувачів освіти, залученні їх участі через представлення реальних сценаріїв, де використовується ділова морська англійська. Наприклад, аналіз відеозаписів переговорів між портовими агентами та капітанами суден.

S – Вивчення (Study): Поглиблене вивчення фахової лексики та граматики, необхідних для ефективного спілкування у морській сфері. Використання спеціалізованих текстів і матеріалів для аналізу мовних структур.

A – Активація (Activation): Застосування здобутих знань у контрольованих вправах, наприклад, у складанні ділових листів чи проведенні морських переговорів.

E – Вивчення (Study): Повторне поглиблення в нові аспекти морської англійської, такі як правила і норми міжнародного морського права, що впливають на мовленнєві стандарти.

A – Активація (Activation): Фінальна активація знань у більш складних та непередбачуваних ситуаціях, яка вимагає критичного мислення і метакогнітивних навичок.

Структура EASASEA

E – Залучення (Engagement): Ініціювання зацікавленості через обговорення випадків використання морської англійської у нестандартних ситуаціях або в кризовому комунікаційному менеджменті.

A – Активація (Activation): Практичне застосування мовних навичок через рольові ігри чи симуляції, де студенти можуть використовувати та адаптувати мовні структури у різних контекстах.

S – Вивчення (Study): Детальний аналіз складних текстів і документів, включаючи юридичні аспекти морської діяльності.

A – Активація (Activation): Застосування здобутих знань у нових, часто непередбачуваних умовах, розвиток адаптивності та метакогнітивних стратегій.

S – Вивчення (Study): Глибоке дослідження морських комунікаційних протоколів та їх застосування.

E – Залучення (Engagement): Рефлексія та обговорення здобутого досвіду для підвищення мотивації та глибшого осмислення навчального процесу.

A – Активація (Activation): Останній етап, де здобувачі освіти інтегрують і застосовують усі здобуті знання та навички в комплексних мультидисциплінарних завданнях, що симулюють реальні професійні виклики.

Ці структури дозволяють майбутнім фахівцям не тільки активно застосовувати та поглиблювати професійні знання, але й розвивати метакогнітивні навички, які допоможуть їм бути гнучкими та ефективними в швидко змінюваних умовах морської індустрії.

На всіх етапах формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами під час проведення аудиторних та позааудиторних занять застосовувалися активні методи навчання. Впровадження активних методів навчання сприяло засвоєнню знань здобувачами освіти та розвитку їхніх професійних умінь і навичок, а також формуванню ІКК. Такі методи навчання

сприяють розвитку самостійності, самооцінки, взаємоповаги, відповідальності, а також умінь дискутувати, сприймати думки інших та обстоювати власні переконання. Активні методи навчання відіграють критичну роль у формуванні ІКК фахівців у галузі навігаційного управління морськими суднами так як орієнтовані на залучення здобувачів освіти до процесу навчання як активних учасників, що забезпечує глибше засвоєння матеріалу та розвиток ключових професійних навичок.

Серед найбільш ефективних активних методів навчання, які були впроваджені в систему системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є наступні (додаток В): Brainstorming (Мозковий штурм), Formal debate (Формальні дебати), Simulation (Симуляція), Delegate discussions (Делегатські обговорення), Market groups ('world cafes') Ринкові групи або Світове кафе), Question and answer (Задавання питань та отримання відповідей), Role-play (Рольова гра), Think-pair-share (Метод «Подумай-поділись-обговори»), Snowballing (Сніжний ком), Jigsaw (Пазл), Buzz groups (Групи обговорення), Fishbowl (Акваріум), Duo (Дуо), Gapped handout (Роздатковий матеріал з пропусками), Worksheet (Робочий аркуш), Vote-with-your feet (continuum or spectrum) Голосування ногами / Континуум), One-minute-essay (Однохвилинне есе), Write a summary (Написання резюме).

Охарактеризуємо деякі, які активно імплементуються в авторській системі:

Кейс-метод – використання реальних або гіпотетичних сценаріїв дозволяє студентам стикатися зі складними ситуаціями, які можуть виникнути в реальному житті. Через аналіз таких кейсів студенти навчаються не тільки вирішувати конкретні завдання, а й розвивають загальні аналітичні та критичні навички мислення. До того ж, розгляд різних аспектів морської практики через кейси забезпечує студентам можливість поглиблено розібратися у специфічних питаннях, таких як безпека на морі, навігація, управління судном та вирішення екологічних проблем.

Такий метод навчання також сприяє розвитку здатності до прийняття обґрунтованих рішень в кризових ситуаціях, що є критично важливим для морської індустрії. Це все створює комплексне і динамічне навчальне середовище, де студенти не тільки отримують теоретичні знання, а й мають можливість застосовувати їх на практиці, що значно підвищує якість освіти та готовність випускників до реальних робочих викликів.

Рольові ігри є важливим інструментом у навчанні, особливо коли йдеться про розвиток міжкультурної компетентності та комунікативних навичок. Участь у рольових іграх дозволяє учасникам вживатися в ролі осіб з різних культурних та соціальних середовищ, що сприяє глибшому розумінню міжкультурних відмінностей і способів комунікації. Цей метод є особливо ефективним, оскільки він не тільки забезпечує теоретичне ознайомлення з культурними нормами та практиками, але й надає можливість «на власні очі» побачити, як різні підходи до спілкування та вирішення проблем можуть впливати на міжособистісні взаємодії.

Таке практичне застосування допомагає учасникам розвивати емпатію та гнучкість у мисленні, що є ключовими компетенціями в глобалізованому світі. Крім того, рольові ігри та ділові ігри [119] можуть використовуватися для тренування навичок управління конфліктами, переговорів, лідерства та командної роботи. Це особливо корисно у професійній підготовці, де потрібно вміти швидко адаптуватися до різних робочих обставин та ефективно спілкуватися з колегами та клієнтами з різноманітних культур.

Дебати та дискусії є незамінними інструментами для розвитку критичного мислення та комунікативних навичок, особливо у контексті міжнародних команд, як то екіпажі на судах. Ці методи навчання залучають здобувачів освіти до аналізу, обговорення та відстоювання різних точок зору, що сприяє глибшому розумінню предмета обговорення та виробленню здатності приймати виважені рішення.

Використання дебатів у навчальному процесі має кілька переваг:

1. Розвиток аргументаційних навичок: Здобувачі освіти вчаться формулювати свої думки чітко та логічно, а також навчаються вислуховувати та аналізувати аргументи опонентів.

2. Підвищення критичного мислення: Дебати змушують учасників замислюватись не тільки над тим, як щось сказати, але й чому саме така позиція є правильною, що розвиває здатність оцінювати різні аспекти проблеми.

3. Ефективне спілкування у міжкультурному середовищі: Дебати та дискусії допомагають здобувачам освіти з різних культур знаходити спільну мову та розуміння, що є критично важливим в міжнародних командах.

Завдяки цим навичкам, здобувачі освіти краще підготовлені до роботи в міжнародних екіпажах, де важливо не тільки ефективно виконувати професійні завдання, а й уміти взаємодіяти з колегами різного походження, розуміти їхні погляди та знаходити спільні рішення в складних ситуаціях.

Формальні дебати організуються навколо спірного твердження, яке формулюється як пропозиція, наприклад, «Новітні технології в морській навігації підвищують безпеку». Студенти вибирають сторону для підтримки або спростування цього твердження, а один з учасників призначається головуєчим. Учасники діляться на дві групи: прихильники та опоненти. Ті, хто підтримує пропозицію, аргументують на користь важливості впровадження новітніх технологій, тоді як опоненти висувають аргументи проти, можливо, вказуючи на високу вартість або технічні складнощі. Дебати сприяють глибокому аналізу теми і завершуються формальним голосуванням, що дозволяє визначити переважну думку групи.

Делегатські обговорення – передбачають поділ групи на підгрупи, де кожна підгрупа займається обговоренням або рішенням певного завдання чи проблеми. По завершенню цієї роботи, з кожної групи обирається один делегат, який утворює нову групу разом із делегатами з інших попередніх груп. У такому новому складі відбувається обмін ідеями та підходами, що допомагає у вирішенні більш складних або масштабних завдань.

Прикладом застосування цього методу в рамках курсу для фахівців з навігації і управління морськими суднами може слугувати вивчення різних стратегій керування в екстрених ситуаціях на морі. Спочатку кожна група може отримати завдання обговорити конкретну ситуацію, наприклад, маневрування у шторм або дії у випадку пожежі на борту. Після цього делегати збираються разом для обміну вивченими стратегіями та обговорення можливостей їх інтеграції та оптимізації, що сприяє глибшому розумінню ефективних методів управління безпекою.

Мозковий штурм є технікою генерації ідей, яка підходить для занять спецкурсів, як-от «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації та управління морськими суднами» та «Ділова іншомовна комунікативна компетентність: Просунутий курс для морських лідерів». Під час мозкового штурму учасники (можуть залучені як малі, так і великі групи) запрошуються вільно висловлювати свої ідеї на задану тему, питання або виклик. Інструктор, або особа, що веде сесію, швидко фіксує всі пропозиції на дошці, у програмі для презентацій або на будь-якому іншому візуальному носії. На цій стадії критика чи сортування ідей не допускається. Ідеї збираються та аналізуються після завершення сесії. Такий метод може бути особливо корисним при вивченні нових тем або розробці складних проектів. Наприклад, в рамках курсу для морських лідерів може бути проведений мозковий штурм з метою виявлення інноваційних підходів до управління кризовими ситуаціями на борту корабля, де учасники пропонують різноманітні стратегії та рішення, які потім оцінюються та обговорюються групою.

Симуляція – метод полягає у відтворенні подій за допомогою запланованих дій викладача, включаючи етапи підготовки, виконання активності та обговорення. Він забезпечує студентам безпечний практичний досвід у середовищі, що імітує реальні умови максимально точно. Наприклад, у сфері навігації та управління морськими суднами симуляції можуть включати відтворення екстрених ситуацій на містку корабля з використанням

комп'ютеризованих симуляторів, які дозволяють курсантам практикувати реакцію на раптові зміни погодних умов або технічні несправності. Обговорення, що відбувається після симуляції, часто є ключовим для засвоєння навчального матеріалу та вдосконалення професійних навичок.

Метод «Пазл» базується на розподілі інформації між учасниками таким чином, що кожен володіє лише частиною необхідних даних. Це стимулює співпрацю та комунікацію між учасниками, оскільки вони мають об'єднуватися для збору всіх частин інформації, необхідних для розуміння цілісної картини. Цей підхід не тільки сприяє активному вивченню, але й залучає здобувачів освіти до взаємодопомоги та взаємовивчення, допомагаючи кожному з них розуміти важливість кожної частини інформації у загальному контексті.

Як приклад застосування методу «Пазл» в курсі з навігації та управління морськими суднами можна провести заняття, де кожна група отримує унікальні дані про різні типи суден, їх особливості та використання в різних морських умовах. Студенти мають зібрати інформацію від своїх однокласників, щоб сформувати повне уявлення про всі типи суден, їхні переваги та обмеження. Це дозволяє глибше зрозуміти, як різні типи суден впливають на планування маршрутів і вибір обладнання для конкретних місій.

Метод «Акваріум» (Fishbowl) полягає в тому, що здобувачі освіти розміщуються у два кільця: внутрішнє, де відбувається активне обговорення, і зовнішнє, де учасники спостерігають за дебатами та аналізують зміст та якість аргументації. Зовнішнє кільце використовує заздалегідь підготовлені критерії для оцінки дискусії, включаючи якість аргументів та здатність до ясного викладу думок. Вони також можуть надавати конструктивний зворотний зв'язок внутрішньому кільцю, що допомагає покращити навички комунікації та аргументації учасників. Як приклад, на курсі для фахівців з навігації і управління морськими суднами, можна використовувати цей метод для дискусії про безпеку на морі. Внутрішнє кільце може обговорювати різні стратегії забезпечення безпеки судна в умовах шторму, в той час як зовнішнє

кільце зосередиться на оцінці логіки викладених стратегій, їх практичності та відповідності міжнародним стандартам безпеки. Цей метод не тільки стимулює глибоке розуміння теми, але й сприяє розвитку критичного мислення та навичок публічного виступу серед учасників.

Проектна діяльність має багато переваг у освітньому процесі для формування ІКК серед яких: застосування теорії на практиці (здобувачі освіти мають можливість застосувати теоретичні знання в практичних сценаріях, що забезпечує глибше розуміння матеріалу та його практичну значимість); розвиток технічних та управлінських навичок (розробка проєктів дозволяє здобувачам освіти вдосконалювати технічні навички, які важливі для управління суднами, включно з навігацією, безпекою та технічним обслуговуванням); розвиток міжособистісних та комунікативних навичок (багато проєктів вимагають командної роботи, що сприяє розвитку міжособистісних навичок та вміння ефективно спілкуватися і співпрацювати з іншими); підготовка до професійних викликів (проектна діяльність допомагає здобувачам освіти краще зрозуміти вимоги та виклики професії, готуючи їх до реальних ситуацій, з якими вони можуть зіткнутися на робочому місці).

У процесуальній частині технології впровадження системи формування ІКК є ключовою для успішної реалізації проектною діяльністю провадилася роботи над постерами. Така проектна діяльність забезпечує інтеграцію навчальних модулів із додатковими завданнями. Методика роботи над постерами не лише фасилітує засвоєння навчального матеріалу, але й стимулює розвиток важливих умінь, таких як критичне мислення, дизайн, структурування інформації, а також публічний виступ.

Дослідження та практична робота над постерами показують, що така проектна діяльність сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу, оскільки здобувачі активно застосовують отримані знання в практичному контексті, що забезпечує глибше розуміння теми. Крім того, під час презентації постерів здобувачі обговорюють свої дослідження, що значно підвищує їхні комунікативні навички. Також, участь у створенні та захисті постерів додає

мотивації та змагального елемента до навчального процесу, стимулюючи творчий підхід та інноваційне мислення.

Мультидисциплінарний підхід, який використовується при створенні постерів, сприяє розвитку комплексного бачення проблем і міждисциплінарних навичок, готуючи студентів до вирішення реальних завдань у майбутніх професійних сферах.

Декілька ключових аспектів, які роблять роботу над постерами ефективною:

1. Інтеграція з навчальними модулями: Здобувачі освіти використовувати знання, отримані в ході лекцій та семінарів, для створення постерів, що демонструють глибоке розуміння теми. Це також сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу, оскільки здобувачі освіти активно використовують інформацію в практичному контексті.

2. Розвиток комунікативних навичок: Під час презентації постерів на наукових конференціях або виставках здобувачі освіти мають можливість обговорювати свої дослідження з іншими учасниками, що підвищує їхні уміння ефективно викладати свої ідеї та відповідати на критичні запитання.

3. Залучення до додаткових завдань: Робота над постерами може бути частиною додаткових проєктів або змагань, що додає мотивацію і змагальний елемент в навчальний процес. Це також стимулює здобувачів освіти до інновацій та креативного підходу до розв'язання наукових та практичних проблем.

4. Мультидисциплінарний підхід: Створення академічних постерів вимагає знань з різних дисциплін, сприяючи розвитку комплексного бачення проблеми і міждисциплінарних навичок.

Цей підхід до проєктної діяльності не тільки забезпечує глибоке засвоєння теоретичного матеріалу, але й підготовлює здобувачів освіти до вирішення реальних завдань у своїх майбутніх кар'єрах. Робота над постерами як частиною проєктної діяльності ефективно сприяє формуванню ІКК та інтегрує навчальні модулі з додатковими завданнями, створюючи умови для

комплексного розвитку здобувачів освіти. Цей метод дозволяє не тільки глибше засвоювати навчальний матеріал, але й розвиває критичне мислення, дизайн, структурування інформації та навички публічного виступу.

Активні методи навчання не тільки покращують засвоєння навчального матеріалу, але й сприяють розвитку міжкультурної чутливості та гнучкості, що є критично важливими для ефективної роботи у міжнародних морських умовах. Вони формують здатність адаптуватися до мінливих умов і культурних контекстів, виробляючи професійні уміння, які відповідають реальним вимогам морської індустрії. Таке навчання є важливим не тільки для особистісного розвитку студентів, але й для забезпечення безпеки та ефективності управління судном.

Викладачі мають широкий спектр методів і вправ, які можуть використовувати під час занять, що відкриває необмежені можливості для ефективної взаємодії зі студентами. Це сприяє тому, що навчальний процес стає захоплюючим та динамічним. Активна участь студентів у навчанні означає не лише теоретичне засвоєння матеріалу, але й інтенсивну практичну підготовку. Вона передбачає застосування набутих знань у специфічних професійних контекстах, що розвиває вміння студентів адаптуватися і вирішувати реальні завдання.

Пізнавальна активність здобувачів освіти полягає в їхньому бажанні самостійно мислити, здобувати нові знання, ініціативно підходити до виконання завдань та розроблення рішень для конкретних проблем. Це також містить формування критичного мислення стосовно поглядів інших, що є важливим для професійного розвитку та успішної кар'єри. У такому процесі здобувачі освіти не тільки засвоюють інформацію, а й вчаться мислити ширше, креативно та відповідально ставитись до власного навчання та професійних завдань.

Ефективність методу оцінювання через тести, особливо у контексті підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії, обумовлена його здатністю структуровано вимірювати рівень засвоєння

навчального матеріалу та практичних навичок. В рамках курсу використовуються авторські тести і комп'ютеризовані тести на базі платформи «MOODLE», які забезпечують ретельне відслідковування прогресу студентів.

Структура тестування включає:

1. Вихідний тест на початку кожного курсу, який дозволяє оцінити початковий рівень сформованості здобувачів освіти до ІКК.
2. Проміжні тести розроблені для тем спеціалізованого курсу для систематичного контролю навчальних досягнень.
3. Комп'ютеризоване тестування в MOODLE з використанням різних форматів запитань, таких як множинний вибір, стислі відповіді, відповідність, та інші, що забезпечує гнучкість у оцінюванні та сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Інтеграція тестування у систему оцінювання:

- Періодичне тестування використовувався для контролю знань з основних тем курсу.
- Портфоліо завдань містить всі індивідуальні та групові роботи, кейс-стадії та проекти, забезпечуючи комплексний огляд навчальних досягнень.
- Заключний іспит може бути організований як письмовий іспит та/або усне опитування, враховуючи всі аспекти навчального процесу.
- Оцінювання практичних навичок через аналіз виконання практичних завдань та імітаційних тренувань дозволяє оцінити реальну готовність студентів до майбутньої професійної діяльності.

Аналізуючи власний досвід викладання та різні темпи засвоєння мови здобувачами освіти, було висунуто гіпотезу про необхідність впровадження більш гнучкого і персоналізованого підходу до навчання. У відповідь на це, з огляду на потребу в можливості дистанційного навчання, було розроблено онлайн курс з комп'ютерною підтримкою, який інтегрується з традиційним очним викладанням англійської мови та слугує прикладом практичної реалізації підходу змішаного навчання.

Елементи цього онлайн-курсу були інтегровані через платформу управління навчанням Moodle, що фасилітує підтримку освітнього процесу в режимі реального часу, сприяє обміну знаннями та досвідом, та забезпечує адаптивність у робочих процесах та різноманітність у методиках навчання.

Освітні матеріали на Moodle пропонуються у форматі онлайн-модулів і систематизують всі аспекти курсів та збереження інформації в єдиному місці. Такий підхід дозволяє працювати з навчальними матеріалами під час аудиторних занять під керівництвом викладача, під час змішаного навчання та самостійно.

Здобувачі освіти мають можливість самостійно вивчати статті, оновлення новин, технічні тексти та переглядати професійні відеоматеріали онлайн у зручний для себе час, повторюючи цей процес стільки разів, скільки необхідно для глибокого засвоєння інформації. Функціонал платформи, який містить новинний форум та обговорення курсів, сприяє обміну ідеями між учасниками освітнього процесу. Це дозволяє здобувачам освіти поглиблювати свої знання завдяки доступу до відеоматеріалів від експертів і посилань на релевантні веб-сайти, а також за допомогою використання таких інструментів, як завдання, блоги, чати та форуми. Швидкі онлайн тести дозволяють оцінювати засвоєння матеріалу учнями і визначати, чи готові вони продовжувати навчання по курсу або їм необхідно більш детально опрацювати тему.

Здобувачі освіти заохочуються використовувати блоги для рефлексії над своїм навчальним процесом та співпрацювати на групових сторінках для обміну інформацією під час зустрічей. Moodle дозволяє здобувачам освіти неформально взаємодіяти всередині групи та поза академічним середовищем, участю у тематичних форумах, використанні чатів та доступі до освітніх ресурсів. Це сприяє збільшенню часу, відведеного на самостійне навчання, та допомагає здобувачам освіти розвивати автономію у навчанні. Доступ до платформи Moodle залишається відкритим залежно від тривалості курсу.

Завдання курсу на платформі підтримують розвиток навичок таких як граматики, вимова та інші мовні аспекти. Ресурси включають мовні вправи, вправи на розширення словникового запасу, аудіювання з урахуванням специфічних потреб здобувачів освіти. Типи взаємодії в цих ресурсах: заповнення пропусків, вибір істини/хибності, перетягування пропусків, перестановка слів, фраз або речень, множинний вибір, коли студенти обирають один варіант зі списку з двох або більше варіантів, контрольні списки, коли студенти можуть вибрати більше одного варіанту з довшого списку варіантів, а також встановлення відповідності між словами, фразами або реченнями. Онлайн-компонент курсу охоплює як теоретичні питання (наприклад, опис навчальної програми та навчального плану, надання професійно-орієнтованої інформації у вигляді текстів, відео, презентацій або корисних посилань, опис очікуваних результатів курсу та рекомендації щодо покращення успішності студентів), так і практичні (за допомогою мовних тренувальних вправ, чатів, форумів, завдань тощо). Кожен модуль курсу оцінюється за допомогою он-лайн комп'ютерних тестів (Stop & Checks) (Додаток Д) та під час особистої взаємодії викладача і здобувачів освіти.

Отримані результати підтверджують попередні дослідження щодо впровадження змішаного навчання, в яких підкреслюється, що саме продумана інтеграція аудиторних занять може забезпечити цілу низку переваг для процесу викладання та отримання знань в онлайн режимі. Загалом, інтеграція різних форм тестування та оцінювання в освітньому процесі сприяє формуванню необхідних компетентностей у фахівців з навігації і управління морськими суднами та відображає об'єктивний рівень їх підготовки до професійних викликів.

На основі проведеного дослідження можна зробити наступний висновок щодо розробленої технології формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, а саме, розробка і впровадження спецкурсів, таких як «Основи іншомовної комунікативної компетентності» та «Ділова іншомовна

морська комунікація», виявились ефективними для забезпечення систематичного підвищення якостей, необхідних для ефективної міжкультурної взаємодії у професійному середовищі. Використання різноманітних навчальних методик дозволило студентам активно розвивати вміння, які є критично важливими для всіх видів професійної комунікації.

Така педагогічна система, яка ґрунтується на комбінації теоретичного навчання та практичних вправ, спрямована на досягнення комплексного розвитку ІКК. Спільна робота викладачів та здобувачів освіти, акцент на персоналізованому підході до кожного здобувача освіти, а також систематичне оцінювання через регулярне тестування і самоаналіз, стали ключовими аспектами успішного впровадження цієї системи. Отже, імплементація даної освітньої стратегії забезпечує випускників відповідними навичками для ефективного функціонування в мультикультурному морському середовищі, що є істотним для глобального ринка морських перевезень.

Висновки до третього розділу

Організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є комплексним утворенням, яке об'єднує теоретичні дослідження та практичний досвід у формуванні іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців морської галузі, що ґрунтуються на методологічних принципах, які відіграють ключову роль у підготовці фахівців в умовах неперервної професійної освіти.

Ці умови містять оптимізацію навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації та управління морськими суднами; залучення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі самоосвітньої діяльності; забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами. Підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності є результатом використання комплексу зазначених організаційно-педагогічних умов, що дають змогу кваліфікованим фахівцям адаптуватися до різноманітних викликів і вимог глобального ринку праці, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному морському середовищі та впроваджувати інноваційні технології у власній професійній діяльності.

Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є критично важливою в контексті глобалізації та зростаючих

міжнародних вимог до безпеки та ефективності морського судноплавства. Зазначена система передбачає інтеграцію теоретичного навчання, практичного застосування навичок та постійного професійного розвитку, що дає змогу фахівцям успішно діяти в міжнародному професійному морському середовищі. Значущість розробки такої системи полягає у створенні взаємопов'язаного освітнього процесу, який містить концептуально-цільові, змістовно-структурні, технологічні та діагностико-результативні компоненти, забезпечуючи цілісний підхід до навчання та професійного зростання.

Таким чином, це сприяє формуванню не тільки лінгвопрофесійних знань та навичок, але й міжкультурній компетентності, що є ключовими для ефективної взаємодії в міжнародному морському середовищі. Особлива увага в системі формування іншомовної комунікативної компетентності приділяється технологічному блоку, де активне застосування сучасних освітніх технологій і методів навчання забезпечує практичне застосування лінгвопрофесійних навичок у професійній морській діяльності.

Врахування міжнародних норм і стандартів в процесі навчання гарантує відповідність освітніх програм сучасним вимогам до професійної підготовки фахівців морської галузі і сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців до ефективної роботи в умовах глобалізованої морської індустрії. Таким чином, ця система стає фундаментом для підготовки кваліфікованих фахівців, здатних забезпечити високий рівень професійної компетентності і безпеки на морі.

Визначено та схарактеризовано критерії, показники і рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Окреслені критерії сформованості, зокрема: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний-рефлексивний – є фундаментальними для оцінювання рівнів сформованості фахівців (високий, середній, низький), що є ключовими для розробки ефективних навчальних концепцій, відповідних програм підготовки морських фахівців до викликів управління морськими

суднами. Такий підхід не лише підвищує загальний рівень компетентності у морській галузі, але й сприяє особистісному розвитку та адаптації до глобалізованих робочих процесів, що особливо актуально в умовах сучасної міжнародної взаємодії і співпраці.

У дослідженні зазначено, що іншомовна комунікативна компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти об'єднує лінгвопрофесійні знання, уміння та навички у галузі іноземної мови з мотивами та цінностями для ефективної міжкультурної комунікації та сприяє систематичному та усвідомленому застосуванню цих компетентностей у майбутній професійній діяльності.

Вищезазначене сприяє підвищенню рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, яка представлена трьома фундаментальними компонентами: аксіологічно-мотиваційним, когнітивним, регулятивно-діяльним.

Показниками прояву критеріїв сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами є: *мотиваційно-ціннісний критерій* (мотиваційно-ціннісна спрямованість до професійної діяльності; розуміння мотивів оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю; позитивна орієнтація в міжкультурному комунікаційному просторі; мотивація до самовдосконалення); *когнітивний критерій* (знання міжнародних стандартів та норм; лінгвістичні знання, граматична компетентність; морально-етичні норми комунікації; професійно-мовна інтеграція; специфіка спілкування на судні); *діяльнично-рефлексивний* (інтерпретація інформації; використання комунікативних засобів; міжкультурна адаптація; розвиток соціальних навичок та емоційного інтелекту; міжкультурна компетентність та глобальне мислення; оцінка власних результатів; самостійне самовдосконалення; вимірювання прогресу у формуванні іншомовної комунікативної компетентності; саморегуляція – адаптація та коригування власних шляхів навчання з метою покращення ефективності вивчення мови).

Вищеназвані критерії та показники дають можливість виділити три рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в умовах неперервної освіти (високий, середній, низький).

Високий рівень. Здобувачі освіти – майбутні фахівців з навігації і управління морськими суднами – на високому рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності демонструють виняткове розуміння та орієнтування у міжнародних стандартах та мовних нормах (STCW Convention, COLREGS, MARPOL, ISM Code, IMO Model Courses, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment), а також використанні спеціалізованої лексики та термінології відповідно до своєї професії. Вони не тільки усвідомлюють необхідність міжкультурного спілкування в межах міжнародного мореплавства, але й активно застосовують знання в практичній діяльності, демонструючи глибокий рефлексивний аналіз та критичне мислення у складних професійних ситуаціях. Їх висока мотивація до неперервного самовдосконалення, включаючи вивчення нових мовних культур, дозволяє їм розвивати свої здібності та адаптуватися до швидкозмінного міжнародного середовища. Вони є мовними лідерами у своїй галузі і тим самим сприяють підвищенню стандартів міжкультурної взаємодії та професійної ефективності серед колег.

Середній рівень. Здобувачі освіти з середнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності володіють основними знаннями та навичками, які необхідні для професійної діяльності. Вони розуміють важливість мовної компетентності та міжкультурного спілкування, проте можуть зіткнутися з труднощами при вирішенні більш складних завдань, що вимагають глибокого аналізу та адаптації. Ці здобувачі освіти виявляють спрямованість до вивчення іноземної мови, але їм необхідне додаткове стимулювання та навчальні ресурси для поглиблення своїх знань і навичок. Їхня здатність до адаптації в міжкультурному середовищі є обмеженою, що вимагає зосередження на розвитку міжкультурної чутливості та комунікативної гнучкості.

Низький рівень. Здобувачі освіти мають базові знання та уміння, які дозволяють їм виконувати вузькоспеціалізовані професійні завдання. Вони розуміють загальні принципи міжкультурної комунікації, однак їх мотивація до самовдосконалення та розвитку професійних навичок є недостатньою. Вони потребують додаткової підтримки та навчання для підвищення свого рівня іншомовної комунікативної компетентності. Їм необхідно активізувати процес навчання та практичної підготовки для досягнення вищого рівня компетентності.

Отже, проведений науковий аналіз підкреслює необхідність комплексного підходу до формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами, що навчаються в морських закладах вищої освіти. Виявлено значний потенціал для вдосконалення навчально-методичного забезпечення, зокрема через оновлення навчальних матеріалів, інтеграцію спеціалізованої лексики, застосування міждисциплінарних підходів та практичне використання теоретичних знань. Ключові заходи для успішної реалізації цих змін потребують вдосконалення науково-методичних посібників, створення нових вправ і завдань, розробку електронних курсів і систем тестового контролю, а також візуальний супровід навчального контенту, які не тільки сприяють інтеграції оновленого навчального комплексу значно підвищать рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності та сприятиме їхньому професійному зростанню та адаптації до сучасних вимог морської професії.

Наукове дослідження системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти демонструє ефективність розробленої освітньої концепції. Електронний авторський курс «Морська англійська»; авторські спецкурси «Основи іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами» для рівнів молодший бакалавр та бакалавр за спеціальністю «Навігація і управління морськими суднами»; «Ділова

іншомовна комунікативна компетентність: просунутий курс для морських лідерів» та для практичної підготовки здобувачів освіти магістерського рівня спеціальності «Навігація і управління морськими суднами»; «Leadership and Team Dynamics» та «Mastering Team Leadership and Communication» для колаборативного онлайн міжнародного навчання (COIL), навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови рівень B1-C1» забезпечили здобувачів освіти необхідними навичками з іншомовної комунікативної компетентності для міжкультурної взаємодії в професійному морському середовищі.

Інтеграція теоретичних знань і практичних вправ, акцент на персоналізованому навчанні, а також систематичне оцінювання рівня іншомовної комунікативної компетентності через тестування та самоаналіз виявилися ключовими інструментами у формуванні висококваліфікованих фахівців морської галузі. Використання запропонованої нами комплексної системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами сприяє підготовці фахівців, готових до ефективної професійної діяльності в глобалізованому морському індустріальному середовищі.

РОЗДІЛ 4.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ
МОРСЬКИМИ СУДНАМИ

4.1. Організація і хід формувального етапу педагогічного експерименту

На завершальній стадії процесу виконання комплексу задач, які сприяють досягненню цілей дослідження, відбувається експериментальна перевірка ефективності системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. В рамках наукової діяльності було розроблено програму для проведення експерименту, встановлено індикатори, критерії та рівні сформованості ІКК. Також було вибрано шкалу оцінювання, яка корелюється з рівнями освітніх досягнень, та забезпечено необхідне методичне супроводження для реалізації експерименту.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася у формі чотириетапного педагогічного експерименту впродовж 2018-2024 років.

Базовими напрямками реалізації завдань експерименту були:

1. Здійснити контент-аналіз стану розробленості проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

2. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

4. Розробити та теоретично обґрунтувати авторську концепцію формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

5. Спроекувати, обґрунтувати та адаптувати до освітнього процесу структурно-процесуальну модель системи поетапного формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

6. Виокремити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

7. Експериментально перевірити результативність спроектованої системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Херсонської державної морської академії, Київського державного університету інфраструктури та технологій, Національного університету «Одеська морська академія» та Одеського національного морського університету. Ці установи мають всі необхідні ресурси та можливості для якісної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами.

На рівні пошукового етапу (2018 рр.) вивчено стан дослідженої проблеми та сформульовано його основні завдання; уточнено категоріально-поняттєвий апарат досліджуваної проблеми. Цей етап дослідження втілений через аналіз наукової та навчально-методичної літератури, здійснення аналізу навчально-методичного забезпечення формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Відповідно до гіпотези, цілей, завдань і концепції на різних етапах наукового пошуку використано такі методи дослідження:

теоретичні – теоретичний аналіз, вивчення нормативних документів, аналіз освітніх програм, навчально-методичного забезпечення узагальнення

літературних джерел: здійснення теоретичного аналізу проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами у системі неперервної освіти; аналіз інтернет-ресурсів для узагальнення практичного досвіду формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; дедуктивний, індуктивний методи для визначення сутності й структури формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами й характеристики критеріїв, показників та рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; системний метод, формалізація: обґрунтування концепції формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; ідеалізація та педагогічне моделювання: розроблення теоретико-методичних засад системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти та навчально-методичного супроводу її реалізації;

емпіричні: анкетування для узагальнення практичного досвіду формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний); тестування; експериментальна перевірка ефективності розробленої системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами; *статистичні*: порівняння номінальних даних (*t*-критерій Стьюдента) для опрацювання результатів педагогічного експерименту та верифікації здобутих результатів; аналіз різниці між емпіричними розподілами, що відображають рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності респондентів контрольних та експериментальних груп на завершальному етапі педагогічного експерименту; статистичне опрацювання результатів – для підтвердження гіпотези дослідження.

Актуальність теми дослідження було обґрунтовано в ході констатувального експерименту. Окрім того, було організовано спілкування з викладачами закладів вищої освіти під час науково-методичних та науково-практичних конференцій, форумах, семінарах. У ході такої співпраці обговорювалися труднощі, які виникають у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами на всіх етапах, а також якість існуючого навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. Відвідано практичні заняття семінари та лекції з метою спостереження спрямованих на визначення актуальних методів, форм і засобів, які використовуються для формування ІКК, а також проаналізовано дидактичне забезпечення та рівень сформованості викладачів та здобувачів освіти щодо використання електронних курсів у змішаному форматі у освітній діяльності.

На цьому етапі експерименту було здійснено зустрічі з випускниками закладів освіти морського спрямування, зустрічі з дійсними капітанами та їхніми помічниками, які допомогли проаналізувати сучасний стан проблематики питань стосовно рівня ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Участь у наукових вебінарах від Морського університету (Nautical Institute) та проходження зарубіжних та вітчизняних стажувань у морських закладах освіти дали змогу визначити нагальні вимоги до сучасної освітньої підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами та існуючими прогалинами.

Здійснений аналіз проведеної роботи дозволив зробити наступні проміжні висновки:

- не всі викладачі мають уявлення та знання стосовно формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах;

- у викладачів виникає потреба в дослідженні ефективних шляхів формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, що має сприяти у підвищенню рівня професіоналізму здобувачів освіти.

– сучасні вимоги дають виклики стосовно удосконаленню навчально-методичної розробленості основ застосування інтернет- і проектних технологій в формуванні ІКК.

Проблема формування ІКК з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, незважаючи на велику кількість педагогічних досліджень, ще не стала предметом окремої роботи, на основі якої можна сформулювати теоретичні висновки, впровадження яких у практику роботи закладів освіти морського спрямування дозволить суттєво підвищити якість освітнього процесу.

Другий етап (2018 р.) передбачав обґрунтування теоретичних засад професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти на основі аналізу сучасного стану підготовки здобувачів освіти, з огляду на володіння ІКК, у вітчизняній і зарубіжній теорії та її розв'язання на практиці. В ході зазначеного етапу передбачалося визначення методологічних підходів до формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. На цьому етапі уточнювались зміст, методи, форми та засоби формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, а також обґрунтовувались педагогічні умови формування ІКК. Окреслювалася модель формування ІКК, яка включала взаємопов'язані блоки (концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний); розроблявся механізм формування ІКК як інтегровану методичну систему, що охоплює найбільш раціональні технології та форми навчання (активні методи навчання, проблемно-розвивальні, тренінгові, ігрові, проектні технології тощо). Наступним кроком стало удосконалення діагностичного інструментарію для дослідження сформованості ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з розробленими критеріями (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний).

Наступним кроком стане удосконалення діагностичний інструментарій для дослідження сформованості формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з розробленими критеріями (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний).

На формувальному етапі (2018-2024 рр.) обґрунтовано та здійснено діагностику комплексності поставлених у роботі завдань, визначено вірогідність здобутих результатів, показники та критерії ефективності системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Процес реалізації цього етапу передбачав узагальнення експериментальних результатів на попередніх етапах, було виокремлено рівні сформованості та показники для їх діагностування; оцінено ефективність системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; визначено їхню статистичну достовірність; сформульовано висновки дослідження та виконано літературне оформлення тексту дисертації.

Метою експерименту було діагностика вхідного та вихідного рівнів розвитку сформованості фахівців з навігації і управління морськими суднами. В контексті визначеної мети, на формувальному етапі педагогічного експерименту було окреслено ряд завдань:

1. Сформувати критерії для діагностики рівня розвитку сформованості фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Це містить визначення теоретичних, практичних, та мотиваційних аспектів, які необхідно оцінити для адекватної оцінки сформованості фахівців.

2. Проаналізувати результати дослідження. Основна увага приділяється аналізу даних, здобутих в результаті застосування розроблених критеріїв діагностики, з метою ідентифікації рівнів розвитку сформованості учасників експерименту та виявлення можливих прогалин у їх професійній підготовці.

У ході **узагальнювального етапу дослідження (2024 р.)** проведено детальний аналіз здобутих результатів, що дозволить обґрунтувати висновки

та положення, запропоновані в дисертаційній роботі, з огляду на глибоке системне осмислення висвітленої проблематики. На цьому етапі доведена практична значущість результатів наукового дослідження, акцентуючи увагу на тому, що дисертація надасть обґрунтовані відповіді щодо можливостей їх застосування у практичній та методичній діяльності освітніх установ морського профілю, а також у розробці навчально-методичних матеріалів, обґрунтування перспектив. Завдання цього етапу є: аналіз ефективності системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Процес підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти структурований у чотири послідовні етапи.

1) I етап – початковий (фаховий молодший бакалавр). На цьому етапі фокусується на засвоєнні базових знань і навичок, які є фундаментом для подальшого професійного розвитку і введенні у специфіку морської навігації та управління. Закладається мотиваційна основа для подальшого глибокого вивчення мови як засобу професійного спілкування.

2) II етап – базовий (1-2 курси – бакалавр): Етап спрямований на інтеграцію навчального змісту з акцентом на формування в майбутніх фахівців базових іншомовних комунікативних вмінь та компетентностей, що включають як загальні, так і спеціалізовані професійно-орієнтовані комунікативні навички та розвиток мовленнєвих навичок. На цьому етапі відбувається інтенсивна підготовка до проходження співбесід з крьюїнговими компаніями. Інтенсивна підготовка для проходження морської практики.

3) III етап – професійної підготовки (3-4 курси – бакалавр) спрямоване на професійне комунікаційне вдосконалення. Цей етап передбачає зосередження на формуванні здатності до ефективного вирішення складних іншомовних комунікативних завдань, характерних для морської індустрії. Учасники навчального процесу розвивають здатність до самооцінки та взаєморозуміння в іншомовному професійному середовищі.

4) IV етап – професійного розвитку (5 курс – магістр): На завершальному етапі наголос робиться на безперервному розвитку іншомовної комунікативної компетентності з використанням передових педагогічних та технологічних підходів. Фахівці вдосконалюють свої здібності вирішувати складні комунікативні завдання в динамічно змінювальних умовах професійної діяльності, а також активно адаптуються до нових технологічних та мовних викликів у галузі.

На всіх етапах імплементуються організаційно-педагогічні умови, які забезпечують наскрізний вплив та сприяють особистісному розвитку здобувачів. Ці чотири етапи забезпечують цілісний підхід до формування ІКК і підготовці фахівців, готових до викликів сучасного професійного морського середовища.

У педагогічному дослідженні взяло участь 553 студенти, які готуються стати фахівцями у галузі навігації та управління морськими суднами. Дослідження проходило у чотири етапи. Для проведення експериментального дослідження впродовж 2018-2024 рр. серед майбутніх судноводіїв спеціалізації «Судноводіння» сформовано контрольну (далі – КГ) й експериментальну (далі – ЕГ) групи: КГ – 273 особи, ЕГ – 280 особи.

Шкала оцінювання була розроблена на основі рівнів досягнень. Враховуючи, що кожен рівень у системі 100-бального оцінювання корелює з певним сегментом балів, було прийнято рішення визначити середнє значення для кожного рівня. Для цього використовувалася формула обчислення середнього арифметичного значення балів в межах відповідного діапазону:

$$(X+Y)/2$$

Де X та Y представляють мінімальне та максимальне значення балів цього сегменту відповідно. Цей метод дає можливість точно відображати навчальні досягнення учнів на основі об'єктивної кількісної метрики.

Для кількісного оцінювання рівнів навчальних досягнень було використано формулу обчислення середнього арифметичного значення балів в

межах відповідних діапазонів. Результати обчислень представлені в таблиці 4.1:

Таблиця 4.1

Шкала оцінювання розроблена на основі рівнів досягнень

<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>	<i>Середній</i>	<i>Високий</i>
Бали	63-73	74-89	90-100
	68	81,5	95

Для рівня «Низький», який охоплює діапазон балів від 63 до 73, середнє значення було розраховане за формулою $(63 + 73)/2 = 68$. Для рівня «Середній», середнє значення для припустимого інтервалу 74-83 буде 81,5. Для рівня «Високий», що містить діапазон від 90 до 100, середнє значення становить 95.

Ці розрахунки забезпечують об'єктивне і точне відображення рівнів досягнень здобувачів освіти, що є основою для подальшого аналізу та оцінювання навчальних процесів.

Для перевірки статистичної значущості відмінностей у рівні сформованості було використано t-критерій Стьюдента, оскільки він часто застосовується для порівняння середніх значень двох незалежних груп, наприклад, при порівнянні оцінок двох груп здобувачів освіти. Ось декілька ключових причин, чому було обрано цей критерій:

Перевірка гіпотез про різницю середніх: t-критерій дозволив тестувати статистичну гіпотезу про наявність значущої різниці між середніми значеннями двох груп. Це допомогло визначити, чи впливали різні умови навчання, методи викладання чи інші фактори на оцінки здобувачів освіти.

Простота інтерпретації: Результати t-тесту були легко інтерпретовані. Показник t ілюстрував, наскільки середні значення відрізняються в межах варіативності даних. Використання p-значення дозволило оцінити, чи були ці різниці статистично значущими.

Універсальність: t-критерій визнаний широко і активно використовується в статистичних дослідженнях, що забезпечує його прийнятність в академічному співтоваристві та серед дослідників.

Використання t-критерію для порівняння двох незалежних груп здобувачів освіти не тільки дозволило визначити наявність різниці в їх оцінках, але й зрозуміти статистичну значущість цієї різниці.

Цей критерій базувався на кількох ключових кроках і припущеннях:

Формулювання гіпотез:

– Нульова гіпотеза (H_0): Середні значення двох груп μ_1 і μ_2 однакові.

– Альтернативна гіпотеза (H_1): Середні значення двох груп μ_1 і μ_2 відрізняються.

H_0 : $\mu_1 = \mu_2$ для всіх рівнів сформованості, що означає однорідність вибірок, тобто учасники КГ та ЕГ не мають статистично значущих відмінностей у рівнях сформованості ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

H_1 : $\mu_1 \neq \mu_2$ хоча б одного рівня, що спростовує розбіжність між вибірками.

Розрахунок стандартної помилки різниці середніх:

Цей показник використовується для оцінки того, наскільки точно середнє значення однієї групи відрізняється від середнього значення іншої групи.

Стандартна помилка різниці середніх (SED) обчислюється за формулою:

$$SED = \sqrt{\frac{s_1^2 + s_2^2}{n_1 + n_2}}$$

Де:

– s_1 і s_2 – вибіркові дисперсії першої та другої груп відповідно;

– n_1 і n_2 – розміри вибірок першої та другої груп.

Для розрахунку вибіркової дисперсії були виконані наступні кроки:

1. Знайдено середнє значення (середнє арифметичне): Спочатку було підсумовано всі значення у наборі даних, а потім ця сума була поділена на кількість значень (n).

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

де x_i – кожне окреме значення у вибірці

n – кількість значень у вибірці.

2. Обчислено відхилення кожного значення від середнього: Від кожного значення у вибірці було віднято середнє значення.

$$x_1 - \bar{x}$$

3. Піднесено кожне відхилення до квадрату: Це допомогло уникнути негативних результатів відхилення і підкреслити більші відхилення.

$$(x_1 - \bar{x})^2$$

4. Додано всі отримані квадрати відхилень: Це дало загальну суму квадратів відхилень.

$$(x_1 - \bar{x})^2$$

5. Розділено суму на $n-1$ (кількість ступенів свободи): Це було зроблено для отримання незміщеної оцінки дисперсії, що коректно враховує статистичні варіації у вибірці.

$$s^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n - 1}$$

Обчислення t-статистики:

t-статистика розраховується як:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{SE}$$

де $\bar{x}_1$ і $\bar{x}_2$ — середні значення вибірок.

Визначення ступенів свободи:

Для звичайного t-критерія, коли дисперсії вважаються однаковими, ступені свободи розраховуються як

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

Порівняння t-статистики з критичним значенням t:

Використовуються таблиці розподілу Стюдента для визначення критичного значення t при заданому рівні значущості, зазвичай 0.05

Вивід p-значення:

p-значення показує ймовірність отримати спостережувану або більш екстремальну різницю між середніми, якщо нульова гіпотеза вірна.

Якщо p-значення менше за заданий рівень (P) значущості (зазвичай 0.05), тоді нульова гіпотеза відкидається, що свідчить про статистичну значущість результатів.

Якщо p-значення більше (P за заданий рівень значущості, тоді нульова гіпотеза не відкидається, що означає, що немає достатніх доказів для підтвердження впливу або різниці.

Ці кроки і формули дозволяють ретельно аналізувати дані і робити обґрунтовані статистичні висновки про наявність чи відсутність значущих різниць між двома групами.

Дослідження підготовки фахівців у сфері навігації та управління морськими суднами до ІКК проводилося за окремими критеріями, визначеними в моделі:

- 1) мотиваційно-ціннісний;
- 2) когнітивний;
- 3) діяльнісно-рефлексивний.

Аналіз фактичного рівня сформованості фахівців у цій області до ІКК допоміг у виборі відповідних діагностичних методів. У рамках дослідження було проведено порівняльний аналіз сформованості фахівців факультету «Судноводіння».

Для вимірювання числових параметрів сформованості ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами використовувались різні методики, зокрема за мотиваційно-ціннісним критерієм – «Мотивація до Вибору Морської Освіти» (авторська анкета опитування), «Опитувальник мотивації до

навчання», «Опитувальник академічної мотивації (Academic Motivation Scale, AMS)», «Метод SMART-цілей», «Техніка «Мапа мрій»/» Візійна дошка».

На початковому формувальному етапі експерименту було здійснено діагностику когнітивного критерію. Для оцінювання рівня знань з загальної англійської мови використовувався тест від Pearson, який дозволяє точно визначити володіння англійською мовою, враховуючи граматику, лексику та розуміння тексту. Для діагностики формування ІКК за когнітивним критерієм у контексті мореплавства, використовуючи авторські тести оцінювання в межах кожного навчального.

Дослідження включало серію тестів, які проводились після завершення кожного модуля навчання і були спрямовані на оцінювання наступних аспектів: Знання міжнародних стандартів та норм (вивчення актуальних стандартів Міжнародної морської організації та специфічної термінології, необхідної для виконання професійних обов'язків на судні); лінгвістичні знання (глибоке розуміння англійської мови, включаючи професійну та загальноповсякденну лексику, а також вміння використовувати стандартні морські фрази в конкретних комунікативних ситуаціях); граматична компетентність (оцінка знань типових та специфічних граматичних структур та їх застосування для ефективною комунікації відповідно до комунікативних цілей); морально-етичні норми комунікації (аналіз морально-етичних аспектів у комунікативній діяльності, що містить розуміння та повагу до культурної різноманітності, сприяння якісному виконанню професійних обов'язків та розвиток продуктивної міжкультурної взаємодії); професійно-мовна інтеграція (говоріння знаннями, які сприяють інтеграції професійної та мовної підготовки, забезпечуючи ефективну взаємодію в морському середовищі та виконання специфічних комунікативних завдань); специфіка спілкування на судні (вивчення особливостей комунікації на судні та в морському середовищі, набуття знань для забезпечення необхідної комунікативної спроможності як в усній, так і в письмовій формі).

Для оцінки діяльнісно-рефлексивного критерію були розроблені наступні методи діагностики, які дозволили об'єктивно визначити рівні: сценарні симуляції, проекти та кейс-стадії, аналіз відкритих відповідей, зворотній зв'язок та самооцінка реалізують глибокий аналіз та рефлексію навичок у професійних та міжкультурних контекстах. Ці діагностики не лише підтверджують компетентності здобувачів, але й вказують на важливість неперервного навчання для розвитку кар'єри в міжнародному морському середовищі.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, на константувальному етапі експерименту була здійснена оцінка вихідних рівнів ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Проаналізовано початковий стан досліджуваної системи, включаючи оцінку знань та навичок майбутніх судоводіїв, а також характеристики якостей освітніх здобувачів. Описано умови, в яких ініційовано дослідження, та вихідний стан учасників, на яких здійснювався педагогічний вплив. Використання інноваційних діагностичних методик дозволило отримати деталізовані дані для подальшої роботи. Докладні результати цього етапу, які стали фундаментом для наступних експериментальних заходів, опубліковані у наступному розділі.

4.2. Дослідження стану сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

У педагогічному експерименті взяли участь 553 здобувачі освіти на базі Херсонської державної морської академії, Київського державного університету інфраструктури та технологій, Національного університету «Одеська морська академія» та Одеського національного морського університету. Оцінка рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами відбулася на основі критеріїв, розроблених під час попередньої фази дослідження.

Аналіз охопив *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний аспекти*, що разом формують комплексну оцінку здатності фахівців з навігації і управління морськими суднами використовувати ІКК у своїй роботі. Ці критерії вказують на необхідність всебічної підготовки фахівців навігації і управління суднами, що є вирішальними для якісного виконання професійних обов'язків на високому рівні.

Мета констатувального етапу наукового дослідження полягала у верифікації та додатковому підтвердженні актуальності обраної тематики. Протягом цього етапу відбулося уточнення основних цілей, завдань та гіпотез дослідження, а також здійснювався аналіз ставлення здобувачів освіти-майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами до розвитку та застосування іншомовної комунікативної компетентності у своїй професійній діяльності.

Визначення первинного рівня такої компетентності студентів є ключовим для встановлення ефективності існуючих навчальних підходів. Були використані методи педагогічного спостереження, інтерв'ю, анкетування, бесіди, тестування та статистична обробка даних. Ці інструменти дозволили глибоко зрозуміти поточний стан комунікативних взаємодій та визначити основні напрямки для подальшого удосконалення іншомовної комунікативної компетентності фахівців, які відповідають за навігацію і управління морськими суднами.

У процесі проведеного дослідження було встановлено, що якість підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами істотно залежить від рівня мотивації до оволодіння ІКК. Аналіз показав, що мотивація формується під впливом різноманітних об'єктивних та суб'єктивних факторів, у тому числі професійних орієнтацій здобувачів освіти, мотивів вибору вищого закладу освіти та конкретної спеціальності, що безпосередньо впливає на їх ставлення до освітнього процесу. Відтак, аналіз мотивів вибору майбутньої професії та спеціальності виявився критично важливим для підвищення якості неперервної професійної освіти фахівців з навігації і

управління морськими суднами у морських закладах освіти. У цьому контексті, розуміння глибинних мотиваційних чинників вибору професії та освітнього шляху стає ключовим елементом у плануванні ефективних навчальних програм і стратегій залучення студентів. Особлива увага до іноземної мови як інструменту професійної та міжкультурної взаємодії в морській індустрії підкреслює необхідність інтеграції мовної підготовки у загальний контекст професійної освіти.

Також важливим виявилось сприйняття морської професії як престижної та з великими кар'єрними можливостями, що спонукає до більш сумлінного ставлення до навчання і використання всіх доступних освітніх ресурсів. Врахування цих аспектів у процесі розробки і впровадження навчальних програм зможе значно підвищити ефективність підготовки фахівців морської галузі, забезпечити випускникам конкурентні переваги на ринку праці та відповісти на актуальні потреби морської індустрії. Результати дослідження мотивів вибору закладу освіти серед здобувачів освіти, які готуються стати майбутніми фахівцями з навігації і управління суднами, були систематизовані та представлені у таблиці 4.2.

В таблиці представлено мотиви вибору морської освіти серед 553 здобувачів освіти, де видно, що прагнення до підготовки за спеціальністю, яка є предметом їхніх мрій, бажання отримати високооплачувану роботу зі значними соціальними гарантіями, та перспектива гарантованого працевлаштування після завершення навчання є найбільш значущими факторами. Також важливими виявилися можливість працевлаштування у міжнародних судноплавних компаніях, шанси для подорожей за кордон, висока якість освітнього процесу, цікавість навчання, можливості для особистісного розвитку, престижність професії, великі перспективи кар'єрного росту після завершення навчання, та важливість володіння іноземною мовою.

Таблиця 4.2

**Розподіл відповідей майбутніх фахівцями з навігації і управління суднами
випускних курсів фахового молодшого бакалавра,
бакалаврського і магістерського рівнів освіти
щодо мотивів вибору морської закладу вищої освіти**

Мотиви	%	Description (опис)
Спеціальність мрії	72,3	Dream Specialty – pursuing a long-held passion for maritime careers
Високооплачувана робота	66,9	High-paying Job – seeking lucrative employment opportunities in the maritime sector
Гарантоване працевлаштування	57,9	Guaranteed Employment – assurance of job placement after graduation
Робота в міжнародних компаніях	50,6	Work in International Companies – opportunity to work with global maritime firms
Подорожі за кордон	48,8	Travels Abroad – the chance to travel internationally as part of the job
Якість освіти	45,2	Quality of Education – high standards of academic and practical training
Особистий розвиток	38	Personal Development – opportunities for personal growth and skill enhancement
Престиж професії	34,4	Prestige of the Profession – the social status and respect associated with maritime careers
Кар'єрний ріст	30,7	Career Growth – potential for advancement within the maritime industry
Володіння іноземною мовою	27,1	Foreign Language Proficiency – the need to learn and use foreign languages in international waters

Специфічну увагу в цьому контексті приділено аналізу ролі володіння іноземною мовою, яке 21,7 % респондентів визначили як «Дуже важливе» для свого професійного вибору, вказуючи на критичну важливість іншомовних навичок для ефективної міжкультурної взаємодії та професійного зростання в глобалізованому морському середовищі. Подальше залучення здобувачів освіти до міжнародних програм обміну та стажувань, а також використання інноваційних технологій у процесі навчання, сприятиме не тільки підвищенню якості морської освіти, але й формуванню висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно функціонувати в міжнародному морському середовищі.

У рамках констатувального етапу експерименту, спрямованого на визначення задоволеності освітнім процесом серед здобувачів і випускників морських закладів освіти, з особливим акцентом на формуванні іноземною комунікативною компетентністю, було реалізовано анкетне опитування. Основною метою анкетування було зібрати зворотний зв'язок щодо різних аспектів освітнього процесу, зокрема якості навчальних матеріалів, методик викладання, рівня професійної компетентності викладачів, а також доступності та актуальності інформаційних ресурсів.

Анкета містила питання, що охоплюють широкий спектр індикаторів задоволеності освітнім процесом. Респондентам було запропоновано оцінити рівень своєї задоволеності відповідно до кількох критеріїв та висловити свої побажання щодо потенційних напрямів удосконалення освітньої програми.

Аналіз здобутих відповідей виявив наступні ключові тенденції:

– Застарілість навчальних матеріалів: Більшість респондентів вказали на необхідність оновлення підручників та навчальних посібників, щоб вони відповідали сучасним вимогам морської індустрії та міжнародного судноплавства.

– Недоліки у методиці викладання: Студенти часто зазначали, що існуючі методики не стимулюють глибокого засвоєння матеріалу та не заохочують до активної участі у навчальному процесі.

– Недостатня практична спрямованість: Відзначено недолік залучення здобувачів освіти до практичних занять, що могло б дозволити краще засвоїти іноземну мову у контексті майбутньої професійної діяльності.

Отримані результати свідчать про значний потенціал для удосконалення освітнього процесу в морських закладах освіти. Зокрема, увага має акцентуватися на необхідності оновлення навчальних матеріалів, покращенні методик викладання з метою збільшення їхньої інтерактивності та практичної спрямованості, а також на забезпеченні доступом до сучасних інформаційних та навчальних ресурсів. Окрім того, важливим є збільшення обсягу та якості викладання іноземної мови, англійської мови за професійним спрямуванням, морської англійської, що дозволить студентам краще адаптуватися до майбутніх професійних викликів.

У ході дослідження, націленого на аналізі уявлень випускників щодо шляхів удосконалення їхньої фахової підготовки до професійної діяльності, було визначено ряд ключових аспектів, які мають бути враховані при розробці системи формування ІКК фахівців з навігації і управління суднами в умовах неперервної освіти. Дослідження базується на комплексному підході до аналізу зворотного зв'язку від здобувачів освіти та випускників, що дозволяє ідентифікувати перелік необхідних змін і удосконалень в освітньому процесі.

Серед основних напрямків удосконалення освітнього процесу та розробки системи формування ІКК фахівців з навігації і управління суднами в умовах неперервної освіти:

– *практичне навчання*: визначено необхідність застосування методів і форм практичного навчання, орієнтованих на формування ІКК фахівців навігації і управління морськими суднами;

– *сучасні технічні засоби і технології*: підкреслено важливість ширшого використання новітніх технологій для покращення наочності та ефективності професійної підготовки;

– *обмін досвідом*: виявлено потребу в організації обміну досвідом між здобувачами освіти та фахівцями морського флоту, зокрема через мобільність;

– *інтерактивність та мотивація*: наголошено на необхідності покращення інтерактивної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти з метою стимулювання інтересу та активності у освітньому процесі;

– *методи активізації навчання*: рекомендовано більш широке застосування інноваційних методів навчання, що сприяють підвищенню навчальної активності студентів;

– *підвищення кваліфікації викладачів*: звернено увагу на потребу постійного підвищення професійного рівня науково-педагогічних працівників, а також залучення визнаних фахівців та науковців для читання спеціалізованих лекцій;

– *оптимізація навчального контенту*: виявлено необхідність у детальному та ґрунтовному поясненні прикладного використання навчального матеріалу у професійній діяльності;

– *мотивація та заохочення*: підкреслено значення використання методичних прийомів, спрямованих на заохочення та мотивацію здобувачів освіти до поглибленого вивчення навчального матеріалу;

– *максимальне збільшення часу на вивчення іноземної мови*: значення іншомовної комунікативної компетентності у морській індустрії потребує не лише включення додаткового часу для вивчення мови у навчальний план, але й створення умов для занурення у мовне середовище через різноманітні формати навчання. Окрім збільшення годин на іноземну мову у навчальному плані, слід інтегрувати мовні компоненти в інші дисципліни, зокрема через викладання спеціалізованих предметів англійською мовою.

Цей підхід дозволить не тільки підвищити рівень володіння іноземною мовою серед студентів, але й забезпечити їх кращою підготовкою до реальних професійних завдань та викликів. Залучення здобувачів до активної іншомовної комунікації, в тому числі через проекти, презентації, та дискусії на іноземній мові, сприятиме розвитку їхніх комунікативних навичок та впевненості у використанні мови у професійному контексті.

Врахування цих напрямів у розробці системи формування ІКК фахівців з навігації і управління суднами може значно покращити якість освітнього процесу та підготовку майбутніх фахівців до викликів сучасного морського середовища. Особлива увага до інтеграції практичних навичок, застосування сучасних технологій, міжнародного досвіду та активізації навчально-пізнавальної активності студентів є ключовими для досягнення високих стандартів професійної підготовки у морській галузі.

Реалізація цих рекомендацій вимагає злагоджених зусиль науково-педагогічних працівників, адміністрації навчальних закладів, а також активної участі самих здобувачів освіти. Такий комплексний підхід не лише сприятиме підвищенню якості фахової підготовки, але й забезпечить випускникам суттєві конкурентні переваги на міжнародному ринку праці.

Оцінювання реального рівня сформованості фахівців з навігації і управління морськими суднами до застосування ІКК, стало одним з ключових завдань констатувального етапу експерименту відповідно до визначених *мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-рефлексивного критеріїв*.

У ході констатувального етапу експерименту було здійснено діагностику мотиваційно-ціннісної сфери здобувачів освіти, використовуючи комплекс методик і підходів, спрямованих на оцінку ступеня їхньої зацікавленості та мотивації у процесі навчання, зокрема у сфері мовної підготовки. Серед використаних інструментів:

1. «Опитувальник мотивації до навчання», який був адаптований з метою ідентифікації рівня інтересу курсантів до навчального процесу в цілому та мовної підготовки зокрема.

2. «Опитувальник академічної мотивації (Academic Motivation Scale, AMS)», розроблений для виявлення як внутрішньої, так і зовнішньої мотивації до навчання. Даний опитувальник охоплює різні аспекти мотивації, від інтринсичної мотивації, що впливає з особистого інтересу та задоволення від навчання, до екстринсичної мотивації, що мотивується зовнішніми стимулами та винагородами.

3. «Метод SMART-цілей» був застосований для аналізу та формулювання особистісних і професійних цілей здобувачів освіти, а також для оцінки їхнього стремління до формування ІКК.

4. Техніка «Мапа мрій» / «Візійна доска» використовувалася для візуалізації мотивів та цілей здобувачів освіти, дозволяючи їм чіткіше усвідомити свої прагнення та орієнтири в професійному та особистісному розвитку.

Додатково, було застосовано опитувальники самоефективності та методики самооцінки, які дозволили здобувачам освіти критично аналізувати власні досягнення та визначати сфери для подальшого розвитку, зокрема в контексті вивчення англійської мови. Аналіз мотиваційного листа, написаного курсантами, дав можливість детальніше зрозуміти їхнє ставлення до майбутньої професії та роль ІКК у їхньому професійному становленні.

На початковому формувальному етапі експерименту була проведена діагностика когнітивного критерію ІКК. Важливим аспектом діагностики ІКК є оцінювання рівня знань з загальної англійської мови. Для цього використовується тест від Pearson, який дозволяє точно визначити володіння англійською мовою, враховуючи граматику, лексику та розуміння тексту. Такий підхід забезпечує об'єктивну оцінку базових мовних знань, що є важливим для подальшого навчання і професійної діяльності у міжнародному середовищі. На наступних етапах, в межах кожного навчального модулю, використовувалися спеціально розроблені авторські тести оцінювання, що дозволило виміряти ряд ключових аспектів цієї компетентності, що включали знання міжнародних стандартів і норм, лінгвістичні знання, граматичну компетентність, морально-етичні норми комунікації, професійно-мовну інтеграцію та специфіку спілкування на судні.

Ось декілька конкретних прикладів методів і задач, які були застосовані для діагностики та оцінювання ІКК здобувачів освіти у контексті мореплавства:

1. Тестування на володіння спеціалізованою термінологією у межах навчальних модулів (завдання полягало в тому, щоб вибрати правильне значення кожного терміна з декількох варіантів відповідей, дати визначення. Приклад запитання: «Що означає термін «starboard» у контексті мореплавства?» з варіантами відповідей на вибір.

2. Письмові ситуаційні завдання (завдання написати відповідь на ситуаційне запитання, яке містило опис надзвичайної ситуації на борту судна, вимагаючи використання спеціалізованих морських фраз. Приклад задачі: «Опишіть процедуру евакуації екіпажу у випадку пожежі на борту судна, використовуючи відповідну термінологію.»

3. Усне опитування на знання професійної лексики (рольові ігри, де потрібно було використовувати англійську мову для спілкування з портовими органами. Приклад ситуації: «Ви командир судна, яке заходить у порт. Здійсніть стандартний радіозв'язок з портовою службою для отримання дозволу на захід»).

4. Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі (представлено кілька відкритих запитань, які стосувалися їхнього досвіду в мореплавстві і як вони могли б використати свої мовні навички для вирішення професійних завдань. Приклад запитання: «Як ви використовували англійську мову для вирішення конфлікту між членами екіпажу?»).

Отримані результати вказують на важливість комплексного підходу до навчання і оцінювання іншомовної комунікативної компетентності, який не тільки враховує стандартні лінгвістичні навички, але й містить в себе розуміння професійних вимог та культурну чутливість. Цей підхід забезпечує не тільки мовну підготовку, але й формування професійної ідентичності курсантів, підготовлених ефективно взаємодіяти у міжнародному морському середовищі. Висновки цього етапу експерименту мають значний потенціал для застосування у подальших дослідженнях та розвитку навчальних програм, орієнтованих на підготовку морських фахівців, які володітимуть не тільки

технічними знаннями, але й високим рівнем ІКК, необхідних для безпечної та ефективно професійної діяльності.

Такий комплексний підхід дозволив забезпечити всебічну оцінку когнітивних аспектів ІКК.

Діяльнісно-рефлексивний критерій, що визначається вмінням ефективно використовувати необхідні знання, уміння та навички у професійних та міжкультурних ситуаціях, охоплює комплексні здібності, необхідні для адаптації до різноманітних професійних і культурних контекстів. В рамках оцінювання цього критерію важливо визначити рівень володіння іншомовною комунікативною компетентністю, що передбачає не лише мовне володіння та професійні знання, але й здатність адекватно реагувати на міжкультурні ситуації та ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації.

Методи діагностики для оцінки діяльнісно-рефлексивного критерію:

1. Сценарні симуляції:

Наприклад. Організація рольових ігор, де учасники мають вирішити конкретну задачу на судні: евакуація в екстрених ситуаціях або ведення переговорів з іноземними портовими службами.

2. Проекти та кейс-стадії: Залучення здобувачів освіти до планування та реалізації реальних або вигаданих проектів у сфері морської навігації, вимагаючи при цьому аналізу ресурсів, управління ризиками та командної взаємодії.

3. Аналіз відкритих відповідей: Завдання відкритих мовних завдань, таких як написання есе або аналітичних доповідей на задану тему, що стосується морської індустрії, з подальшим оцінюванням їх на предмет логіки, аргументації та використання спеціалізованої термінології.

4. Зворотній зв'язок від співрозмовників:

– Приклад: Використання зворотного зв'язку від інших учасників та інструкторів після проведення комунікативних завдань для оцінки здатності до адаптації комунікативних стратегій.

5. Самооцінка та рефлексія:

Наприклад. Написання рефлексивних звітів учасниками, де вони аналізують свою поведінку в рольових іграх та симуляціях, оцінюючи власну ефективність та міжкультурну адаптацію.

Застосування описаних методів діагностики значно покращує процес оцінки діяльнісно-рефлексивного критерію, який є важливим у формуванні ІКК здобувачів освіти у сфері морської навігації та управління. Зокрема: Сценарні симуляції – забезпечують практичне занурення в реалістичні професійні ситуації, дозволяючи здобувачам освіти випробувати і вдосконалити свої комунікативні навички в контексті екстрених обставин та міжнародних взаємодій; проекти та кейс-стадії – відіграють важливу роль у розвитку аналітичних здібностей та умінь командної роботи, включаючи планування та управління ресурсами, що є невід’ємною частиною професійної діяльності у морській галузі; аналіз відкритих відповідей – дозволяє глибоко оцінити здатність здобувачів освіти до логічного мислення, формулювання аргументів та використання спеціалізованої морської термінології, які є критично важливими для професійної комунікації; зворотній зв’язок від співрозмовників – сприяє розвитку самосвідомості та адаптаційних комунікативних стратегій у міжкультурному контексті, вказуючи на сильні та слабкі сторони у взаємодії; самооцінка та рефлексія – є фундаментальними для осмислення власних дій та їх впливу на професійні та міжкультурні взаємодії, що допомагає здобувачам освіти ідентифікувати напрямки для подальшого розвитку; завершення цих діагностик не тільки підтверджує володіння необхідними навичками здобувачами освіти, але й вказує на потребу в неперервному навчанні та самовдосконаленні, що є ключовим для успішної кар’єри в міжнародному морському середовищі.

На констатувальному етапі експерименту було здійснено збір числових даних за показниками когнітивного критерію сформованості ІКК майбутніх фахівців. Для цього було використано низку методів збору даних, зокрема письмове та усне опитування, виконання тестових завдань, а також письмове

вирішення ситуаційних завдань. Ці методики дали можливість кількісно виміряти та класифікувати рівні сформованості ІКК курсантів за трьомк рівнями – високим, середнім та низьким.

4.3. Результати експериментальної роботи

Визначення завдань на констатувальному етапі експерименту відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності емпіричних даних, які необхідні для розробки стратегій поліпшення неперервної освіти фахівців навігації та управління суднами у морських закладах вищої освіти. Це також сприяє формуванню основоположних принципів створення системи такого освітнього процесу.

У процесі проведеного дослідження щодо оцінювання стану сформованості ІКК фахівців з навігації і управління суднами, було створено два типи таблиць для кожного з визначених критеріїв: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний.

Перший тип таблиці відображає розподіл здобувачів освіти за рівнями сформованості іншомовної комунікативної компетентності: високий середній та низький. У цій таблиці представлено кількість здобувачів, які відповідають кожному з рівнів, та їх відсоткове співвідношення до загальної кількості респондентів. Це дає можливість визначити, яка частина здобувачів освіти має високий рівень сформованості ІКК фахівців з навігації і управління суднами в умовах неперервної освіти, а яка ще потребує додаткового навчання та формування.

Другий тип таблиці надає інформацію про *середній* рівень сформованості ІКК у фахівців з навігації і управління суднами за кожним критерієм, виражений у балах, що надає можливість оцінити загальний рівень сформованості здобувачів освіти та виявити основні напрямки для подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Таким чином, аналіз даних, отриманих за обома типами таблиць, сприяє глибокому розумінню поточного стану сформованості ІКК фахівців в умовах неперервної освіти. Це вказує на потребу акцентувати увагу на розвитку певних аспектів, зокрема підвищення мотивації, зміцнення теоретичних знань та практичних умінь і навичок, а також на формуванні рефлексивних здібностей студентів.

Мотиваційно-ціннісний критерій. Аналіз містить оцінку ролі англійської мови як міжнародної мови мореплавства для безпеки і ефективності комунікації, підкреслення значення мовних навичок для кар'єрного росту і міжнародного працевлаштування, оновлення знань відповідно до новітніх тенденцій у морській галузі, визнання важливості іноземних мов для професійної ідентичності і авторитету, оцінка впливу мовної компетентності на особисту ефективність і безпеку, цінування культурного обміну та міжнародного досвіду, навчання основам міжкультурної взаємодії та моральне задоволення від ефективної міжнародної комунікації.

Поданий розподіл за показниками мотиваційно-ціннісного критерію на початку формувального етапу представлено у таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Розподіл за показниками мотиваційно-ціннісного критерію на початку формувального етапу експерименту ($n = 553$)

<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Усвідомлення ролі англійської мови як міжнародної мови мореплавства для безпечної та ефективної комунікації між екіпажем, портами та іншими суднами	86	84	140	148	47	48

Продовження табл. 4.3

<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
<i>Рівні</i> Підкреслення значення мовних навичок для кар'єрного зростання та можливостей працевлаштування в міжнародних судноплавних компаніях	83	88	141	139	49	53
Регулярне оновлення знань з урахуванням новітніх тенденцій і змін у морському праві, технологіях та стандартах безпеки.	67	71	163	165	43	44
Сприйняття здатності спілкуватися іноземними мовами як частини професійної ідентичності та авторитету судоводія.	85	86	127	128	61	66
Оцінювання впливу іншомовної компетентності на підвищення особистої ефективності та безпеки роботи на морі.	73	72	144	145	56	63
Цінування культурного обміну та міжнародного досвіду, які відкриваються завдяки володінню іноземними мовами.	84	87	151	157	38	36
Навчання основам міжкультурної взаємодії для покращення спілкування з міжнародними екіпажами та уникнення культурних непорозумінь.	82	80	149	156	42	44
Моральне задоволення та гордість від можливості ефективно спілкуватися з колегами та партнерами з різних країн.	80	79	150	154	43	47

Відсоток знань вираховуємо за формулою

$$\left(\frac{n_{оп}}{n_{заг}} \right) * 100$$

де $n_{оп}$ – кількість учнів за рівнем

$n_{заг}$ – загальна к-ть учнів

Рівень знань, виражений у відсотках, за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формульального етапу експерименту представлений у таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

**Рівень знань за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку
формульального етапу експерименту (%)**

<i>Показники</i>	<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Усвідомлення ролі англійської мови як міжнародної мови мореплавства для безпечної та ефективної комунікації між екіпажем, портами та іншими суднами		31,50	30,00	51,28	52,86	17,22	17,14
Підкреслення значення мовних навичок для кар'єрного зростання та можливостей працевлаштування в міжнародних судноплавних компаніях		30,40	31,43	51,65	49,64	17,95	18,93
Регулярне оновлення знань з урахуванням новітніх тенденцій і змін у морському праві, технологіях та стандартах безпеки.		24,54	25,36	59,71	58,93	15,75	15,71

Продовження табл. 4.4

<i>Показники</i>	<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Сприйняття здатності спілкуватися іноземними мовами як частини професійної ідентичності та авторитету судноводія.		31,14	30,71	46,52	45,71	22,34	23,57
Оцінювання впливу іншомовної компетентності на підвищення особистої ефективності та безпеки роботи на морі.		26,74	25,71	52,75	51,79	20,51	22,50
Цінування культурного обміну та міжнародного досвіду, які відкриваються завдяки володінню іноземними мовами.		30,77	31,07	55,31	56,07	13,92	12,86
Навчання основам міжкультурної взаємодії для покращення спілкування з міжнародними екіпажами та уникнення культурних непорозумінь.		30,04	28,57	54,58	55,71	15,38	15,71
Моральне задоволення та гордість від можливості ефективно спілкуватися з колегами та партнерами з різних країн.		29,3	28,21	54,95	55	15,75	16,79
Середнє значення критерію		29,3	28,88	53,34	53,21	17,35	17,9

Для візуалізації даних були розроблені кругові діаграми (рисунок 4.1.), які представляли рівень знань у відсотках, нормалізовані до середнього значення. Це дозволило раннє констатування, що групи, виміряні за мотиваційно-ціннісним критерієм на початковому етапі, демонстрували майже однакові показники.

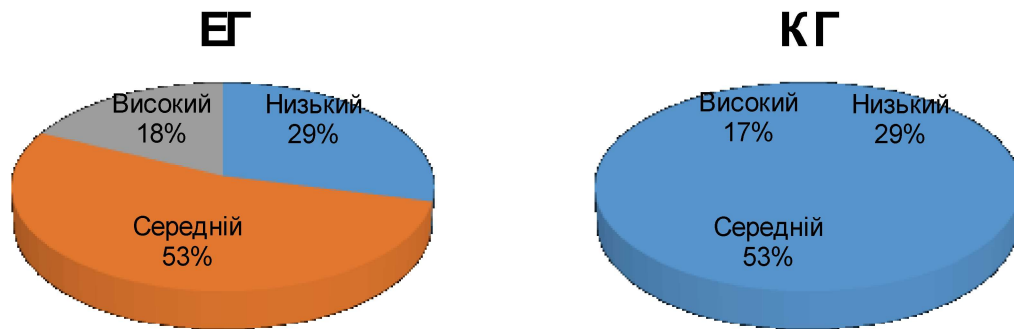

Рис. 4.1. Діаграма розподілу рівнів знань, що підтвердило схожість груп за мотиваційно-ціннісним критерієм (%)

Наступним кроком було визначення середнього балу. Формула вибору середнього балу виходячи з відсоткового відношення

$$\frac{A_1 * B_1 + A_2 * B_2 + A_3 * B_3}{100}, \text{ де}$$

A_1 – середній бал низького рівня

A_2 – середній бал середнього рівня

A_3 – середній бал високого рівня

B_1 – відсоток знань низького рівня

B_2 – відсоток знань середнього рівня

B_3 – відсоток знань високого рівня

Розрахунок середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формувального етапу експерименту представлений у таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Розрахунок середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формувального етапу експерименту

Показники	Середній бал	
	KG	EG
Усвідомлення ролі англійської мови як міжнародної мови мореплавства для безпечної та ефективної комунікації між екіпажем, портами та іншими суднами	79,571	79,764

Продовження табл. 4.5

<i>Показники</i>	<i>Середній бал</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Підкреслення значення мовних навичок для кар'єрного зростання та можливостей працевлаштування в міжнародних судноплавних компаніях	79,819	79,813
Регулярне оновлення знань з урахуванням новітніх тенденцій і змін у морському праві, технологіях та стандартах безпеки.	80,313	80,198
Сприйняття здатності спілкуватися іноземними мовами як частини професійної ідентичності та авторитету судноводія.	80,313	80,536
Оцінювання впливу іншомовної компетентності на підвищення особистої ефективності та безпеки роботи на морі.	80,659	81,066
Цінування культурного обміну та міжнародного досвіду, які відкриваються завдяки володінню іноземними мовами.	79,225	79,041
Навчання основам міжкультурної взаємодії для покращення спілкування з міжнародними екіпажами та уникнення культурних непорозумінь.	79,522	79,764
Моральне задоволення та гордість від можливості ефективно спілкуватися з колегами та партнерами з різних країн.	79,670	79,957
Середнє значення критерію	79,887	80,017

Розрахунок середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формувального етапу експерименту показує, що рівень знань за цим критерієм у контрольній групі (КГ) становить 79,887%, а в експериментальній групі (ЕГ) – 80,017%. Хоча відмінності між групами є незначними, можна зазначити, що експериментальна група демонструє трохи вищий рівень усвідомлення значення мотиваційно-ціннісного аспекту навчання. Це свідчить про те, що учасники експериментальної групи краще розуміють роль

англійської мови у професійному розвитку та значенні міжкультурної комунікації для підвищення ефективності та безпеки на морі.

Обчислення t-критерію Стьюдента здійснюється наступним чином:

$\bar{X}_1$	79.887
$\bar{X}_2$	80.017
S_1^2	0.240
S_2^2	0.361
n_1	8
n_2	8
df	14
t	-0.4773
p	0,641

На основі здобутих даних побудовано графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням мотиваційно-ціннісного критерію на початковому рівні, результати якого подано на рисунку 4.2.

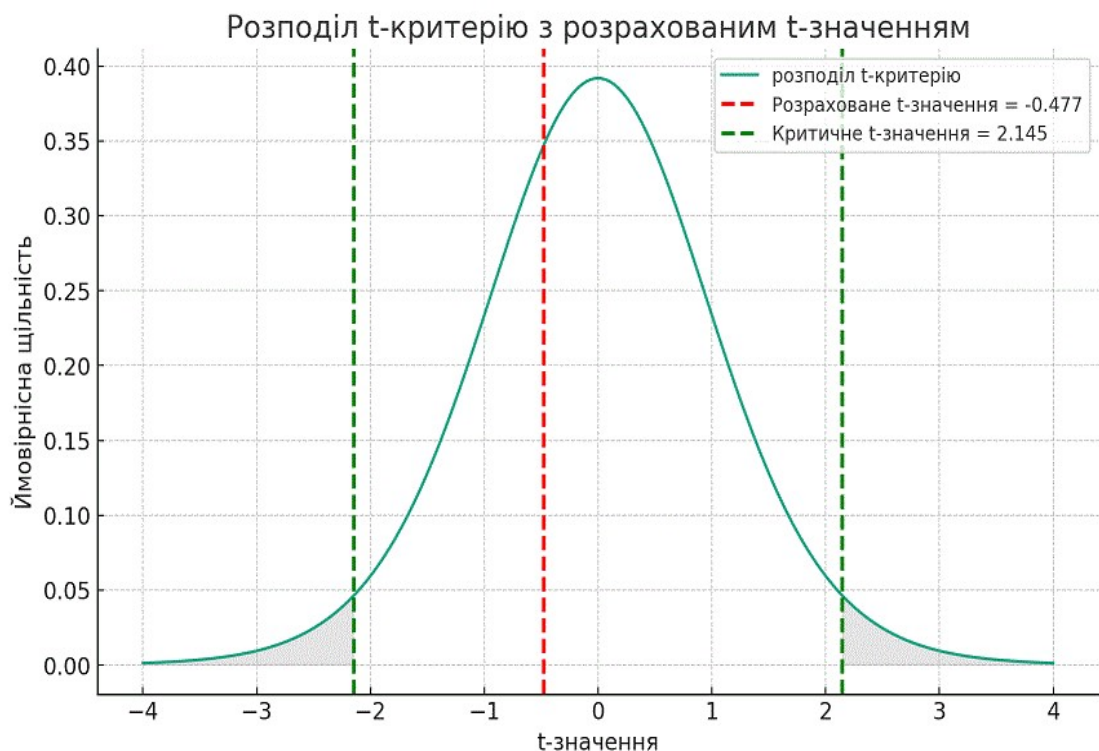

Рис. 4.2. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

На представленому графіку ілюструється розподіл t-критерію Стьюдента для 14 ступенів свободи. Розраховане t-значення, яке дорівнює

приблизно -0.477 , відзначено червоною пунктирною лінією. Критичні t -значення для рівня значущості 0.05 відображено зеленими пунктирними лініями, а критичні області забарвлені у сірий колір. Розраховане p -значення для цього t -значення становить приблизно 0.641 , що значно перевищує поріг 0.05 , тому нульова гіпотеза про відсутність статистично значущих відмінностей між групами не відкидається. Це підтверджує, що за мотиваційно-ціннісним критерієм на початковому рівні групи є однаковими.

Аналогічним чином у таблиці 4.6. представлено розрахунки рівнів сформованості фахівців з навігації та управління суднами до використання ІКК за показниками когнітивного критерію на початку формувального етапу експерименту.

Таблиця 4.6

Розподіл рівнів сформованості фахівців з навігації та управління суднами до використання ІКК за показниками когнітивного критерію на початку формувального етапу експерименту (n = 553)

<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Виконання тестових завдань: Тестування на володіння спеціалізованою термінологією.	93	90	152	164	28	26
Виконання тестових завдань: Оцінка здатності до швидкого застосування здобутих знань у практичних ситуаціях.	96	91	154	167	23	22
Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі: Аналіз здібностей до формулювання власних думок, аргументації, та висловлення думки з певних питань професійної діяльності, використовуючи іноземну мову.	103	101	146	153	24	26

Продовження табл. 4.6

<i>Показники</i>	<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Вимірювання здатності курсантів до ефективного рішення проблем за допомогою іноземної мови.		101	102	148	151	24	27
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Оцінювання сформованості до адаптації в різних міжкультурних комунікативних контекстах.		88	89	158	165	27	26
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Аналіз конкретних професійних ситуацій, що вимагають застосування іншомовної комунікативної компетентності.		102	94	146	158	25	28
Усне опитування: Вимірювання рівня розуміння професійної лексики та граматичних структур.		94	89	157	167	22	24
Усне опитування: Оцінювання здатності до аналізу мовних ситуацій, що виникають у професійній діяльності.		80	79	167	172	26	29

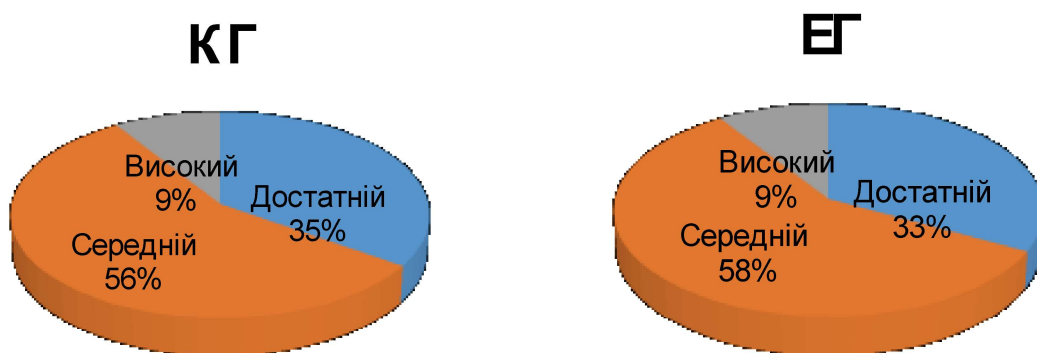
У таблиці 4.7 подано дані про рівень знань у відсотках за показниками когнітивного критерію на початку формувального етапу експерименту.

Таблиця 4.7

**Рівень знань у відсотках за показниками когнітивного критерію
на початку формувального етапу експерименту (n = 553)**

<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>		<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Виконання тестових завдань: Тестування на володіння спеціалізованою термінологією.	34,07	32,14	55,68	58,57	10,26	9,29		
Виконання тестових завдань: Оцінка здатності до швидкого застосування здобутих знань у практичних ситуаціях.	35,16	32,50	56,41	59,64	8,42	7,86		
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Вимірювання здатності курсантів до ефективного рішення проблем за допомогою іноземної мови.	37,00	36,43	54,21	53,93	8,79	9,64		
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Оцінювання сформованості до адаптації в різних міжкультурних комунікативних контекстах.	32,23	31,79	57,88	58,93	9,89	9,29		
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Аналіз конкретних професійних ситуацій, що вимагають застосування іншомовної комунікативної компетентності.	37,36	33,57	53,48	56,43	9,16	10,00		
Усне опитування: Вимірювання рівня розуміння професійної лексики та граматичних структур.	34,43	31,79	57,51	59,64	8,06	8,57		
Усне опитування: Оцінювання здатності до аналізу мовних ситуацій, що виникають у професійній діяльності.	29,30	28,21	61,17	61,43	9,52	10,36		
Середнє значення критерію	34,66	32,81	56,23	57,90	9,11	9,29		

Розрахунок рівня знань за когнітивним критерієм на початку формульовального етапу експерименту показує, що середні бали у контрольній групі (КГ) та експериментальній групі (ЕГ) відрізняються. Це дозволяє оцінити початковий рівень сформованості знань та навичок фахівців з навігації та управління суднами і слугує базою для подальших етапів дослідження та порівняння динаміки змін у навчанні. Далі на рисунку 4.3 представлено розподіл рівнів знань у відсотках, що підтверджує схожість груп за когнітивним критерієм.

Рис. 4.3. Діаграма розподілу рівнів знань у %, що підтвердило схожість груп за когнітивним критерієм

Подані розрахунки середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формульовального етапу експерименту наведені у таблиці 4.8. Розрахунок середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку формульовального етапу експерименту демонструє, що середній бал у контрольній групі (КГ) становить 78,051%, тоді як у експериментальній групі (ЕГ) він трохи вищий – 78,324%. Ці результати свідчать про те, що учасники експериментальної групи мають незначно вищий рівень усвідомлення значення мотиваційно-ціннісного критерію в навчанні іноземної мови. Хоча різниця між групами є невеликою, вона вказує на тенденцію до кращого усвідомлення важливості мовних навичок та їх застосування у професійній діяльності у експериментальній групі.

Таблиця 4.8

**Розрахунок середнього балу за мотиваційно-ціннісним критерієм
на початку формульовального етапу експерименту**

<i>Показники</i>	<i>Рівні</i>	<i>Середній бал</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Виконання тестових завдань: Тестування на володіння спеціалізованою термінологією.		78.286	78.414
Виконання тестових завдань: Оцінка здатності до швидкого застосування здобутих знань у практичних ситуаціях.		77.890	78.173
Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі: Аналіз здібностей до формулювання власних думок, аргументації, та висловлення думки з певних питань професійної діяльності, використовуючи іноземну мову.		77.593	77.884
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Вимірювання здатності курсантів до ефективного рішення проблем за допомогою іноземної мови.		77.692	77.884
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Оцінювання сформованості до адаптації в різних міжкультурних комунікативних контекстах.		78.484	78.463
Письмове вирішення ситуаційних завдань: Аналіз конкретних професійних ситуацій, що вимагають застосування іншомовної комунікативної компетентності.		77.692	78.318
Усне опитування: Вимірювання рівня розуміння професійної лексики та граматичних структур.		77.940	78.366
Усне опитування: Оцінювання здатності до аналізу мовних ситуацій, що виникають у професійній діяльності.		78.830	79.089
Середнє значення критерію		78.051	78.324

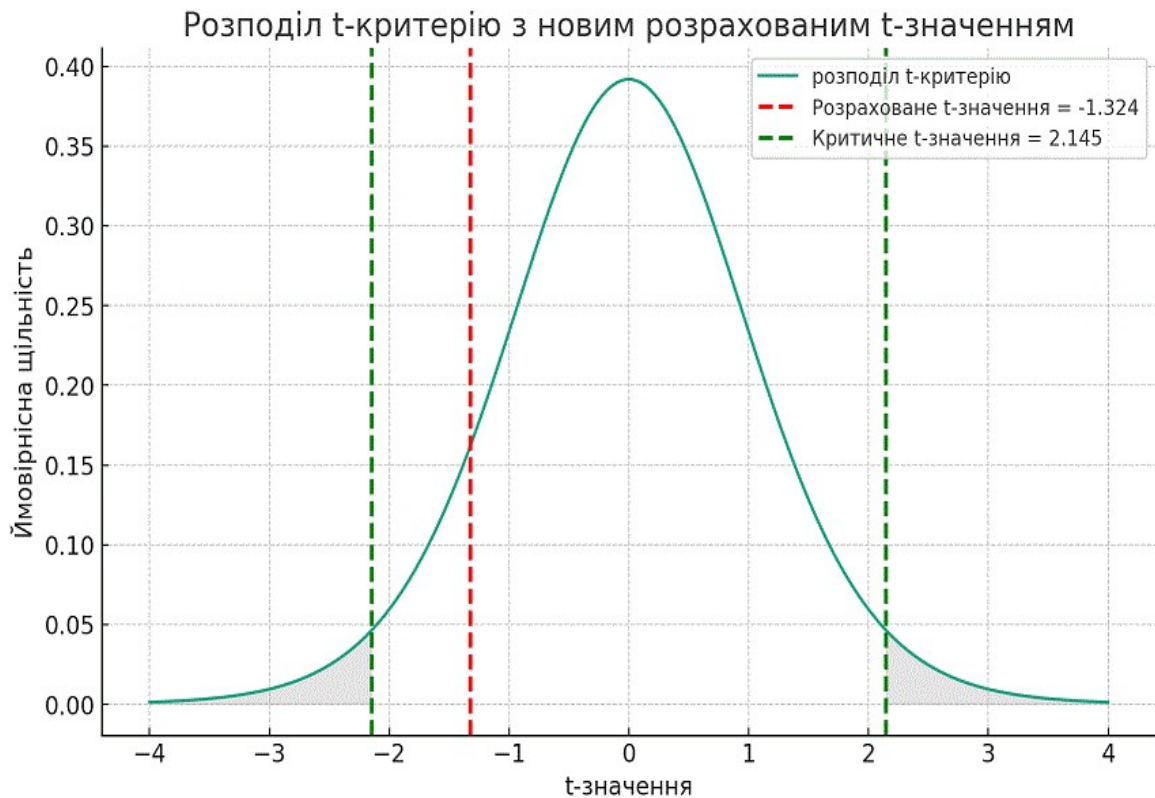
Обчислення t-критерію Стьюдента здійснюється наступним чином:

$\bar{x}_1$	78.051
$\bar{x}_2$	78.324
s_1^2	0.193
s_2^2	0.146
n_1	8
n_2	8
df	14
t	-1.324
p	0,207

На основі аналізу даних здійснено побудову графіка (рис. 4.4), який сприяє візуалізації теоретичного розподілу можливих t-значень в рамках нульової гіпотези та їх кореляції з розрахованим емпіричним t-значенням. Графік демонструє теоретичний розподіл t-критерію Стьюдента, на якому представлено розраховане t-значення для даних, яке складає приблизно – 1.324. Критичні t-значення для рівня значущості 0.05 позначено зеленими лініями, в той час як розраховане t-значення вирізняється червоним кольором. Розраховане p-значення для цього t-тесту складає приблизно 0.207, яке перевищує критичний поріг 0.05, в результаті чого нульова гіпотеза, яка стверджує відсутність статистично значущих різниць між групами, не відкидається.

У ході констатувального етапу експериментальної роботи було зібрано кількісні дані, які характеризують діяльнісно-рефлексивний критерій. Цей критерій оцінює рівень сформованості майбутніх фахівців у сфері навігації та управління суднами до застосування професійних знань та розвитку навичок відповідно до спеціалізованих вимог галузі. Він також містить здатність до саморефлексії, оцінки власної ефективності в міжкультурних комунікативних ситуаціях та здійснення адаптації поведінки з урахуванням культурних розбіжностей. Ключовим аспектом діяльнісно-рефлексивного критерію є

інтеграція самоаналізу та самооцінки як необхідних компонентів для безперервного професійного росту і розвитку комунікативних здібностей у міжнародному контексті. Ефективне використання цих навичок вимагає не тільки когнітивного розуміння мовних структур, але й глибокого осмислення міжособистісної взаємодії на рівні культурних відмінностей.

Рис. 4.4. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

Збір інформації проводився через анкетування та опитувальники мотиваційної налаштованості, які дозволили оцінити, наскільки ефективно освітні здобувачі можуть рефлектувати на власну поведінку та адаптувати міжкультурну комунікацію, що є важливим для роботи в міжнародному морському секторі.

У таблиці 4.9 запропоновано розподіл за показниками діяльнісно-рефлексивного критерію на початку формувального етапу експерименту.

Таблиця 4.9

**Розподіл за показниками діяльнісно-рефлексивного критерію на початку
формульовального етапу експерименту (n = 553)**

<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>		<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>		
Практичне застосування знань і навичок: Оцінюється здатність здобувачів освіти демонструвати ІКК у вирішеннях типових і специфічних задач, які виникають під час навігації та управління морськими суднами. Це означає не тільки знання мови, але й уміння застосувати це знання в контексті морської термінології, правил комунікації та професійних стандартів.	84	88	155	156	34	36		
Адаптація до міжкультурної взаємодії: Містить здатність розуміти культурні відмінності та адаптувати комунікативні стратегії згідно з цими відмінностями. Важливим аспектом є вміння побудови ефективної взаємодії з представниками різних культур на борту судна або у професійній морській діяльності.	76	87	169	161	28	32		
Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі: Аналіз здібностей до формулювання власних думок, аргументації, та висловлення думки з певних питань професійної діяльності, використовуючи іноземну мову.	81	83	171	175	21	22		
Критичне мислення та рішення проблем: Оцінюється здатність курсантів аналітично підходити до вирішення задач, використовуючи іншомовну комунікативну компетентність для аналізу ситуацій, вибору оптимальних рішень і обґрунтування своїх дій.	91	88	148	152	34	40		

Продовження табл. 4.9

<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Емоційний інтелект у професійній взаємодії: Визначається як здатність здобувачів освіти розуміти та управляти власними емоціями та емоціями інших у контексті професійної діяльності. Емоційний інтелект сприяє ефективній міжособистісній комунікації, зберіганню психологічного комфорту в команді та адаптації до стресових ситуацій.	79	83	156	155	38	42
Вербальне та невербальне спілкування: Охоплює вміння ефективно використовувати як вербальні, так і невербальні засоби комунікації для забезпечення чіткості та ефективності міжкультурного обміну інформацією.	84	86	148	154	41	40
Міжкультурна освіта та глобальне мислення: Охоплює розвиток у здобувачів освіти розуміння глобальних процесів, міжкультурних відмінностей і загальнолюдських цінностей. Важливою є здатність аналізувати та розуміти етичні та соціальні аспекти професійної діяльності в міжнародному контексті, а також формувати глобальне мислення, що сприяє ефективному взаємодії в багатокультурному середовищі.	78	84	158	156	37	40
Стратегічне планування та управління проектами: Містить розробку здібностей до планування, організації та реалізації проектів, пов'язаних з професійною діяльністю у сфері навігації та управління суднами. Здобувачі освіти мають навчитися визначати цілі проекту, розробляти детальні плани його виконання,	72	74	159	160	42	46

Продовження табл. 4.9

<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
	враховуючи ресурсні обмеження та ризики, а також ефективно керувати командами для досягнення поставлених задач. Цей аспект особливо важливий для майбутніх фахівців, які прагнуть до лідерства та здатні вносити вклад у розвиток морської галузі на міжнародному рівні.						

У таблиці 4.10 подані дані про рівень знань у відсотках за показниками діяльнісно-рефлексивного критерію на початку формувального етапу експерименту. Аналіз цих даних дозволяє оцінити початковий стан знань та навичок учасників за різними критеріями діяльності та рефлексії.

Таблиця 4.10

Рівень знань у відсотках за показниками діяльнісно-рефлексивного критерію на початку формувального етапу експерименту (n = 553)

<i>Показники</i>	<i>Рівні</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Практичне застосування знань і навичок: Оцінюється здатність здобувачів освіти використовувати іншомовну комунікативну компетентність для вирішення типових і специфічних задач, які виникають під час навігації та управління морськими суднами. Це означає не тільки знання мови, але й уміння застосувати це знання в контексті морської термінології, правил комунікації та професійних стандартів.		30,77	31,43	56,78	55,71	12,45	12,86

Продовження табл. 4.10

<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Адаптація до міжкультурної взаємодії: Містить здатність розуміти культурні відмінності та адаптувати комунікативні стратегії згідно з цими відмінностями. Важливим аспектом є вміння побудови ефективної взаємодії з представниками різних культур на борту судна або у професійній морській діяльності.	27,84	31,07	61,90	57,50	10,26	11,43
Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі: Аналіз здібностей до формулювання власних думок, аргументації, та висловлення думки з певних питань професійної діяльності, використовуючи іноземну мову.	29,67	29,64	62,64	62,50	7,69	7,86
Критичне мислення та рішення проблем: Оцінюється здатність курсантів аналітично підходити до вирішення задач, використовуючи іншомовну комунікативну компетентність для аналізу ситуацій, вибору оптимальних рішень і обґрунтування своїх дій.	33,33	31,43	54,21	54,29	12,45	14,29
Емоційний інтелект у професійній взаємодії: Визначається як здатність здобувачів освіти розуміти та управляти власними емоціями та емоціями інших у контексті професійної діяльності. Емоційний інтелект сприяє ефективній міжособистісній комунікації, зберіганню психологічного комфорту в команді та адаптації до стресових ситуацій.	28,94	29,64	57,14	55,36	13,92	15

Продовження табл. 4.10

<i>Показники</i>	<i>Низький</i>		<i>Середній</i>		<i>Високий</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Вербальне та невербальне спілкування: Охоплює вміння ефективно використовувати як вербальні, так і невербальні засоби комунікації для забезпечення чіткості та ефективності міжкультурного обміну інформацією.	30,77	30,71	54,21	55	15,02	14,29
Міжкультурна освіта та глобальне мислення: Охоплює розвиток у здобувачів освіти розуміння глобальних процесів, міжкультурних відмінностей і загальнолюдських цінностей. Важливою є здатність аналізувати та розуміти етичні та соціальні аспекти професійної діяльності в міжнародному контексті, а також формувати глобальне мислення, що сприяє ефективному взаємодії в багатокультурному середовищі.	28,57	30	57,88	55,71	13,55	14,29
Стратегічне планування та управління проектами: Містить розробку здібностей до планування, організації та реалізації проектів, пов'язаних з професійною діяльністю у сфері навігації та управління суднами. Здобувачі освіти мають навчитися визначати цілі проекту, розробляти детальні плани його виконання, враховуючи ресурсні обмеження та ризики, а також ефективно керувати командами для досягнення поставлених	26,3	26,43	58,2	57,14	15,3	16,43

Продовження табл. 4.10

Показники	Низький		Середній		Високий	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
задач. Цей аспект особливо важливий для майбутніх фахівців, які прагнуть до лідерства та здатні вносити вклад у розвиток морської галузі на міжнародному рівні.	7		4		8	
Середнє значення критерію	29,53	30,04	57,88	56,65	12,59	13,3

На основі діаграми розподілу рівнів знань, представленої на рис. 4.5, можна зробити кілька важливих висновків. Діаграма ілюструє розподіл рівнів знань за діяльнісно-рефлексивним критерієм у відсотковому вираженні для контрольної та експериментальної груп.

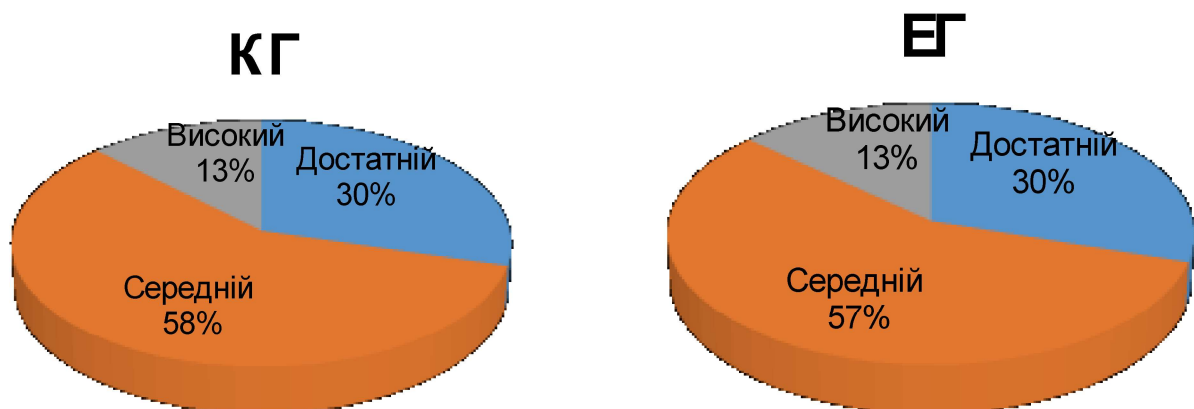

Рис. 4.5. Діаграма розподілу рівнів знань, що підтвердило схожість груп за діяльнісно-рефлексивним критерієм (%)

У табл. 4.11 подані дані про розрахунок середнього балу за діяльнісно-рефлексивним критерієм на початку формульовального етапу експерименту. Ці дані надають змогу оцінити початковий рівень знань та навичок учасників експерименту у ключових областях діяльності та рефлексії. Середні бали за діяльнісно-рефлексивним критерієм в обох групах (контрольній та експериментальній) показують подібний рівень знань на початковому етапі,

що свідчить про схожі вихідні рівні підготовленості учасників і створює рівні умови для впровадження експериментальних заходів. Загальна тенденція підтверджує, що учасники в обох групах мають подібний рівень знань і навичок.

Таблиця 4.11

**Розрахунок середнього балу за діяльнісно-рефлексивним критерієм
на початку формувального етапу експерименту**

<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Середній бал</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Практичне застосування знань і навичок:	Оцінюється здатність здобувачів освіти використовувати іншомовну комунікативну компетентність для вирішення типових і специфічних задач, які виникають під час навігації та управління морськими суднами. Це означає не тільки знання мови, але й уміння застосувати це знання в контексті морської термінології, правил комунікації та професійних стандартів.	79,027	78,993
Адаптація до міжкультурної взаємодії:	Містить здатність розуміти культурні відмінності та адаптувати комунікативні стратегії згідно з цими відмінностями. Важливим аспектом є вміння побудови ефективної взаємодії з представниками різних культур на борту судна або у професійній морській діяльності.	79,126	78,848
Аналіз відкритих відповідей на мовні задачі:	Аналіз здібностей до формулювання власних думок, аргументації, та висловлення думки з певних питань професійної діяльності, використовуючи іноземну мову.	78,533	78,559
Критичне мислення та рішення проблем:	Оцінюється здатність курсантів аналітично підходити до вирішення задач, використовуючи іншомовну комунікативну компетентність для аналізу ситуацій, вибору оптимальних рішень і обґрунтування своїх дій.	78,681	79,186

Продовження табл. 4.11

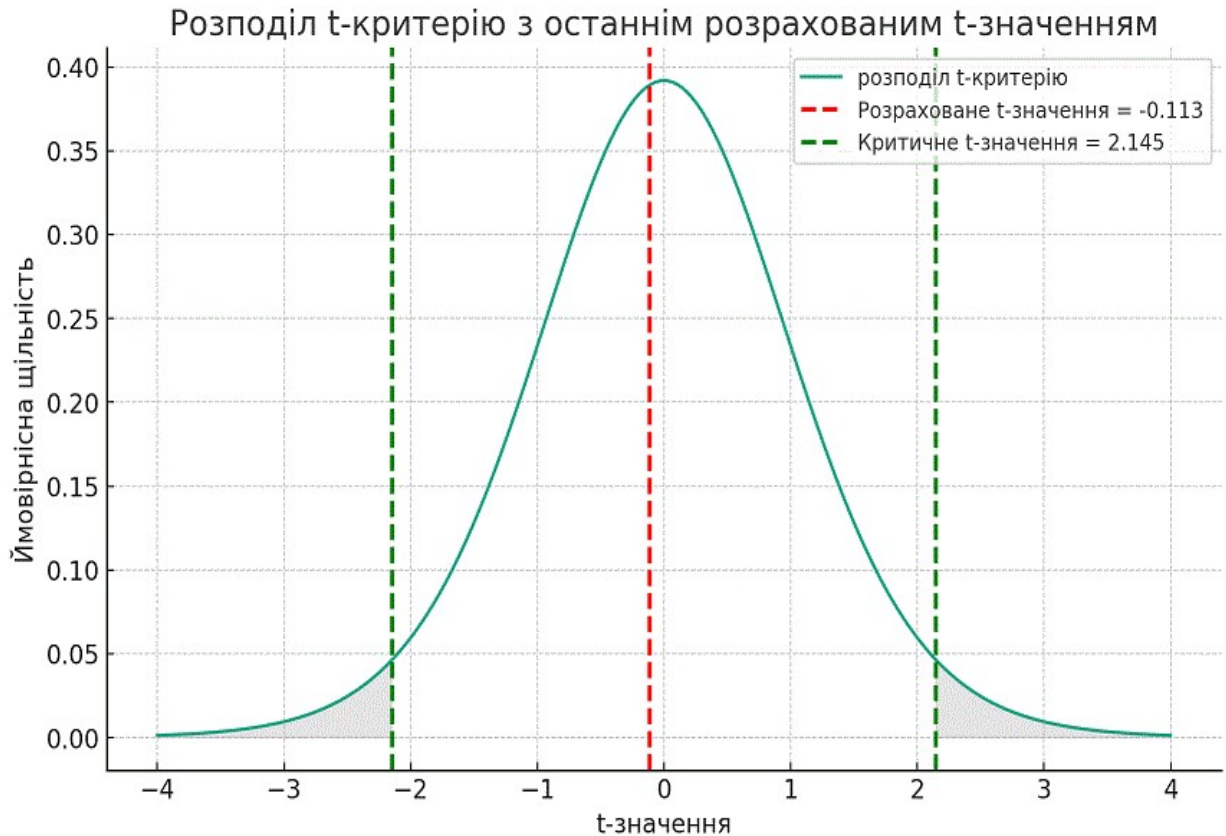
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Середній бал</i>	
		<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Емоційний інтелект у професійній взаємодії: Визначається як здатність здобувачів освіти розуміти та управляти власними емоціями та емоціями інших у контексті професійної діяльності. Емоційний інтелект сприяє ефективній міжособистісній комунікації, зберіганню психологічного комфорту в команді та адаптації до стресових ситуацій.		79,473	79,523
Вербальне та невербальне спілкування: Охоплює вміння ефективно використовувати як вербальні, так і невербальні засоби комунікації для забезпечення чіткості та ефективності міжкультурного обміну інформацією.		79,374	79,282
Міжкультурна освіта та глобальне мислення: Охоплює розвиток у здобувачів освіти розуміння глобальних процесів, міжкультурних відмінностей і загальнолюдських цінностей. Важливою є здатність аналізувати та розуміти етичні та соціальні аспекти професійної діяльності в міжнародному контексті, а також формувати глобальне мислення, що сприяє ефективному взаємодії в багатокультурному середовищі.		79,473	79,379
Стратегічне планування та управління проектами: Містить розробку здібностей до планування, організації та реалізації проектів, пов'язаних з професійною діяльністю у сфері навігації та управління суднами. Здобувачі освіти мають навчитися визначати цілі проекту, розробляти детальні плани його виконання, враховуючи ресурсні обмеження та ризики, а також ефективно керувати командами для досягнення поставлених задач. Цей аспект особливо важливий для майбутніх фахівців, які прагнуть до лідерства та здатні вносити вклад у розвиток морської галузі на міжнародному рівні.		80,016	80,150
Середнє значення критерію		79,213	79,240

На початковому етапі формувального експерименту було проведено розрахунок середнього балу за діяльнісно-рефлексивним критерієм, що містить оцінювання комплексу вмінь і здібностей. Здобувачі освіти демонстрували майже однаковий рівень умінь у практичному застосуванні іншомовної комунікативної компетентності, адаптації до міжкультурної взаємодії, аналізі відкритих відповідей, критичному мисленні, емоційному інтелекті, вербальному та невербальному спілкуванні, міжкультурній освіті та стратегічному плануванні. Середні бали між контрольною (КГ) та експериментальною групами (ЕГ) зазнали незначних коливань, що вказує на схожість у рівнях підготовленості. Найвищі показники спостерігались у сфері стратегічного планування та управління проектами, що свідчить про високу орієнтацію студентів на розвиток лідерських якостей і проектного управління в контексті морської галузі. Середній критерій балу складає 79,213 для КГ та 79,240 для ЕГ, демонструючи стабільність в оцінці діяльнісно-рефлексивних навичок на даному етапі експерименту.

Обчислення t-критерію Стьюдента здійснюється наступним чином:

$\bar{x}_1$	79.213
$\bar{x}_2$	79.240
s_1^2	0.228
s_2^2	0.230
n_1	8
n_2	8
df	14
t	-0.113
p	0,911

На основі здобутих даних конструюється графік (рис. 4.6) для візуальної репрезентації розподілу потенційних t-значень в контексті нульової гіпотези та їх кореляції з обчисленим емпіричним t-значенням.

Рис. 4.6. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

На представленому графіку ілюстровано розподіл t-критерію з актуалізованим обчисленим t-значенням, яке дорівнює приблизно -0.113 для оновлених даних. Критичні t-значення для рівня значущості 0.05 позначено зеленими лініями. Розраховане p-значення, яке складає приблизно 0.911, значно вище прийнятного порогу значущості, що свідчить про відсутність статистично значущої різниці між порівнюваними групами.

Дані про розподіл рівнів у контрольних та експериментальних групах на констатувальному етапі експерименту вказують на відсоткове розподілення респондентів за різними критеріями оцінювання або навчальними досягненнями в обох групах.

Аналіз рівнів підготовки учасників у контрольній (КГ) та експериментальній групі (ЕГ) на констатувальному етапі, представлений у таблиці 4.12, показує певну схожість між групами в аспектах мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісно-рефлексивного критеріїв.

**Узагальнення рівнів підготовки в КГ та ЕГ
на констатувальному етапі, (у %)**

Група	Критерій	Рівень		
		Низький	Середній	Високий
КГ (273 особи)	Мотиваційно-ціннісний	29.30	53.34	17.35
	Когнітивний	34.66	56.23	9.11
	Діяльнісно-рефлексивний	29.53	57.88	12.59
	Загалом	31.17	55.82	13.02
ЕГ (280 особи)	Мотиваційно-ціннісний	28.88	53.34	17.90
	Когнітивний	32.81	57.90	9.29
	Діяльнісно-рефлексивний	30.04	56.65	13.30
	Загалом	30.58	55.97	13.50

Візуалізація середніх значень у відсотках представлена у формі діаграм на рисунку 4.7.

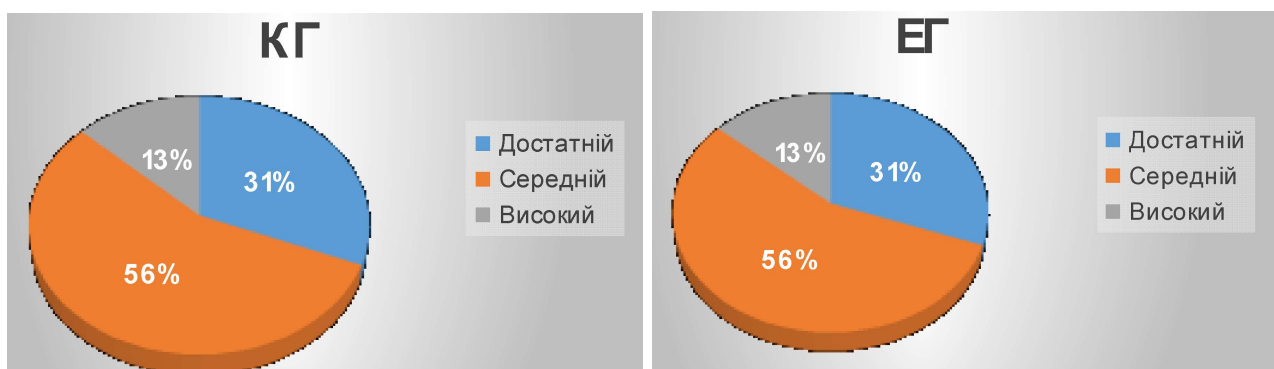

Рис. 4.7. Діаграма розподілу рівнів знань, що візуалізує середні значення у відсотках, %

У таблиці 4.13 наведено узагальнення рівнів підготовки в контрольній (КГ) та експериментальній (ЕГ) групах на констатувальному етапі експерименту.

Таблиця 4.13

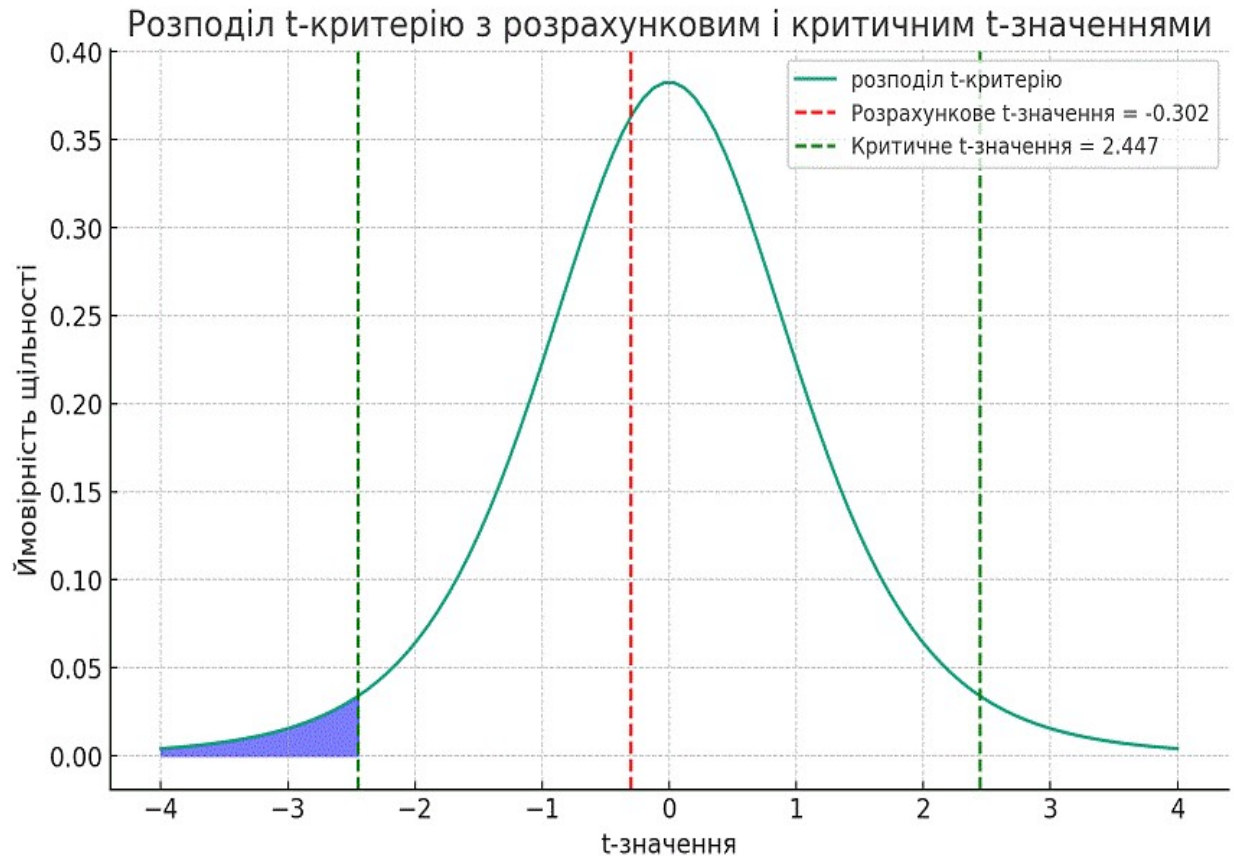
Узагальнення рівнів підготовки в контрольній та експериментальній групах за середніми балами на констатувальному етапі

<i>Критерій</i>	<i>Група</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Мотиваційно-ціннісний	79,887	80,017
Когнітивний	78,051	78,324
Діяльнісно-рефлексивний	79,213	79,240
Загалом	79,050	79,240

Обчислення t-критерію Стьюдента здійснюється наступним чином:

$\bar{x}_1$	79,05
$\bar{x}_2$	79,24
s_1^2	0,57
s_2^2	0,48
n_1	3,00
n_2	3,00
df	4,00
t	-0,302
p	0,061

На основі здобутих даних було сконструйовано графік (рис. 4.8.), який візуалізує розподіл можливих значень t-критерію в рамках нульової гіпотези та їхнє співвідношення до обчисленого значення t .

Рис. 4.8. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

На графіку (рис. 4.8) позначено розрахункове t-значення червоною пунктирною лінією, що відображає результати наших вимірювань, тоді як зелені пунктирні лінії вказують на критичні t-значення для двостороннього інтервалу довіри 95 %. Зафарбовані області на графіку відображають ту частину розподілу, де p-значення відповідало б критичному t-значенню. Оскільки розрахункове t-значення не перевищує критичного і залишається в межах зелених пунктирних ліній, можна зробити висновок, що статистично значуща різниця між двома групами відсутня на рівні довіри 95 %. Це дозволяє розпочати формуючий експеримент, виходячи з припущення, що групи мають однакові рівні знань.

За аналогією із констатувальним етапом експерименту, для формувального етапу було здійснено відповідні розрахунки (табл. 4.14). З метою оптимізації обсягу дослідження та уникнення перевантаження значною кількістю таблиць та даних, доцільно інтегрувати підсумкову таблицю, яка

узагальнюватиме результати формуючого етапу. Крім того, рекомендується включити таблиці, що відображають стан на початку та при завершенні експерименту, для забезпечення чіткого візуального порівняння досягнень і змін, що відбулися у групах протягом експерименту.

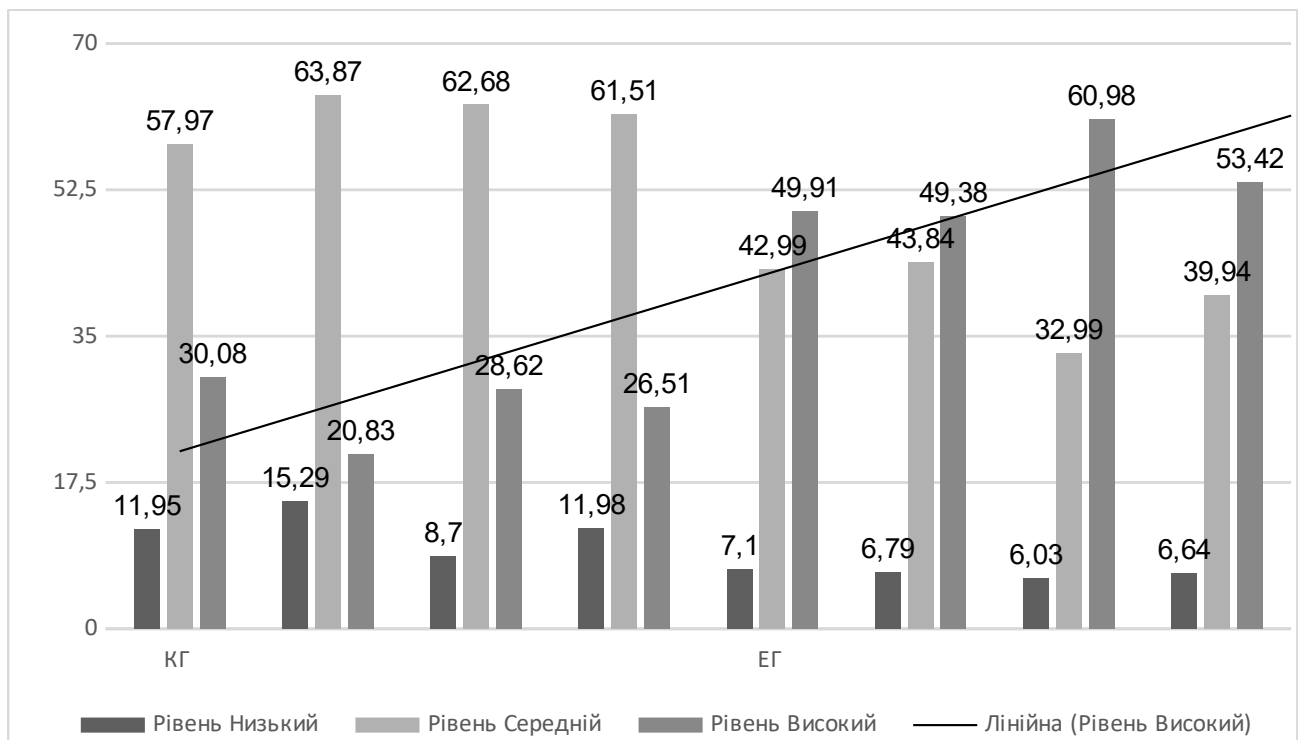
Таблиця 4.14

Узагальнення сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів ЕГ та КГ на формувальному етапі, %

<i>Група</i>	<i>Критерій</i>	<i>Рівень</i>		
		<i>Низький</i>	<i>Середній</i>	<i>Високий</i>
КГ (273)	Мотиваційно-ціннісний	11,95	57,97	30,08
	Когнітивний	15,29	63,87	20,83
	Діяльнісно-рефлексивний	8,70	62,68	28,62
	Загалом	11,98	61,51	26,51
ЕГ (280)	Мотиваційно-ціннісний	7,10	42,99	49,91
	Когнітивний	6,79	43,84	49,38
	Діяльнісно-рефлексивний	6,03	32,99	60,98
	Загалом	6,64	39,94	53,42

Оскільки впровадження експериментальної системи було спрямоване на високий рівень сформованість іншомовної комунікативної компетентності тільки в експериментальних групах, дані, одержані в процесі підсумкового діагностування, мали продемонструвати відмінності між результатами оцінювання рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів ЕГ та КГ (табл. 4.14). Середні бали в КГ та ЕГ на початок та наприкінці експерименту надали можливість ідентифікувати статистично значущі відмінності між рівнями сформованості.

Графічне зображення динаміки рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти експериментальних груп щодо контрольних подано на рис. 4.9, сформована лінія тренду рівня «високий» небезпідставно дає нам можливість впевнитися, що протягом експерименту рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти підвищується.

Рис. 4.9. Динаміка рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти КГ і ЕГ

Далі проводимо розрахунок середнього балу для груп формувального експерименту. Результати цих розрахунків представлені у таблиці 4.15, що напасть підстави чітко відобразити зміни в КГ та ЕГ на початку та наприкінці експерименту. Таблиця включатиме дані як про контрольну, так і про експериментальну групу, надаючи змогу порівняти ефективність впроваджених системи.

Таблиця 4.15

Узагальнення середнього балу груп на формувальному етапі

<i>Критерії</i>	<i>Група</i>	
	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>
Мотиваційно-ціннісний	83,948	87,280
Когнітивний	82,248	87,250
Діяльнісно-рефлексивний	84,189	88,919
Загалом	83,462	87,816

Обчислення t-критерію Стьюдента здійснюється наступним чином:

$\bar{x}_1$	83,462
$\bar{x}_2$	87,816
s_1^2	0,975
s_2^2	1,430
n_1	3
n_2	3
df	4
t	-5,292
p	0,006

На основі результатів обчислення t-критерію Стьюдента побудований графік (рис.4.10), який візуалізує порівняння статистичних різниць між контрольною та експериментальною групами. Графік включає відображення розрахункового t-значення та порівняння його з критичними значеннями t для визначеного рівня значущості. Це дозволило чітко зрозуміти, чи існують статистично значущі відмінності між групами за критеріями оцінювання, проведеного в ході експерименту.

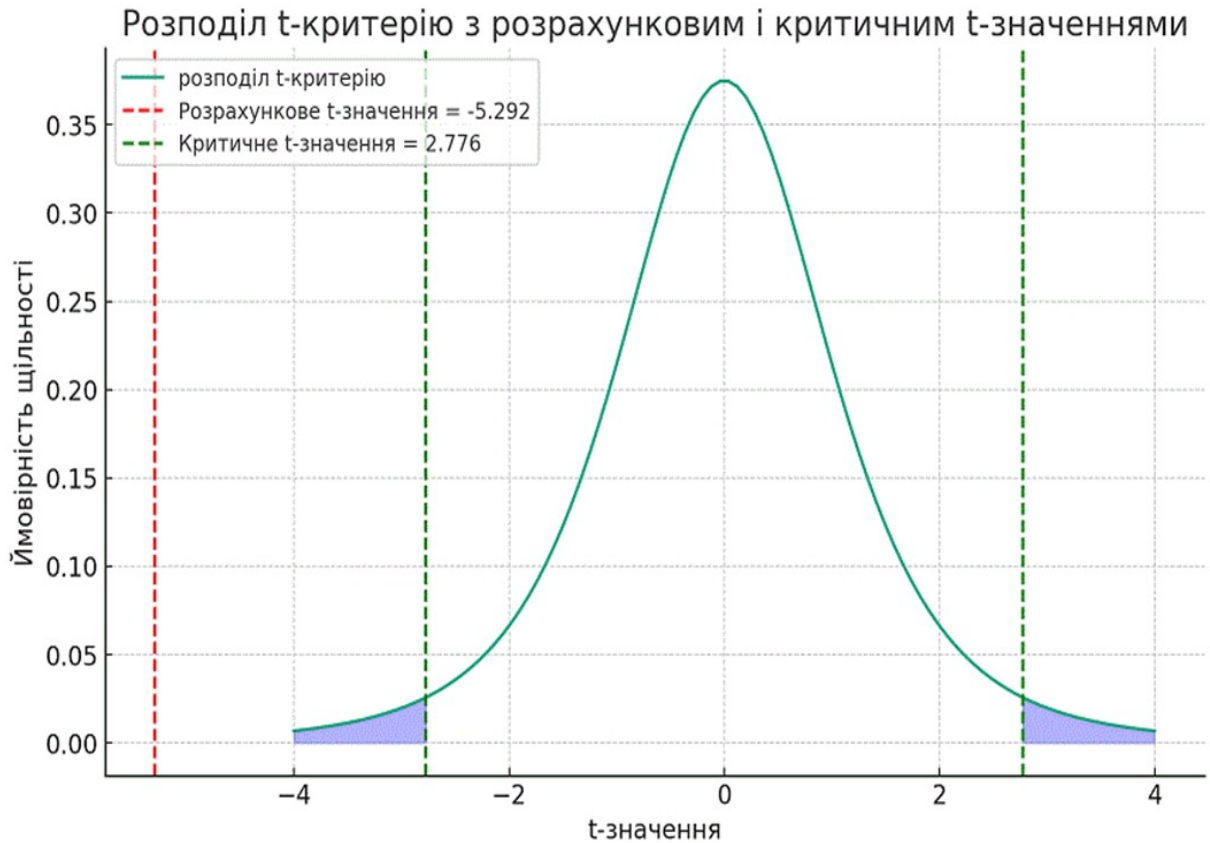

Рис. 4.10. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

Червона пунктирна лінія на графіку відображає розрахункове t-значення, яке є значно меншим за нуль і становить -5.292, вказуючи на відхилення від середнього значення, припущеного нульовою гіпотезою. Зелені пунктирні лінії визначають критичні t-значення ± 2.776 для двостороннього інтервалу довіри 95%, що є порогами для відхилення нульової гіпотези. Зафарбовані сині області вказують на тільки ту частину розподілу, де нульова гіпотеза відкидається, тобто де спостерігаються значення t, які є критичними або перевищують ці критичні значення. Оскільки обчислене t-значення виходить за межі критичних значень, існує статистично значуща різниця між середніми значеннями в контрольній та експериментальній групах.

Обравши метод t-критерію Стьюдента для залежних (парних) вибірок як інструмент порівняльного аналізу, було встановлено, що запропонована методика навчання має суттєвий позитивний вплив. Цей метод використовується для виявлення статистично значущих відмінностей між

результатами однієї та тієї ж групи до та після впровадження певної навчальної інтервенції, що дозволяє оцінити ефект від запроваджених змін. Такий підхід забезпечує високу точність визначення ефективності використаної методики завдяки можливості порівняти середні бали однієї групи в статичних умовах, існуючу варіабельність в результатах можна приписати саме впливу методики. Отже, значуща відмінність у рівнях знань між контрольною і експериментальною групами демонструє, що внесені зміни в навчальний процес були ефективними.

Використання t-критерію Стьюдента для залежних вибірок є стратегією в дослідженнях, що забезпечує кілька переваг:

1. Контроль варіабельності: Застосування залежних вибірок забезпечує контроль над індивідуальними розбіжностями учасників. Це зменшує помилковий вплив індивідуальних відмінностей у здібностях та передньому досвіді, що може впливати на результати.

2. Аналіз ефекту втручання: Цей метод є оптимальним для оцінювання впливу освітніх інтервенцій, надаючи змогу визначити, чи сприяє новий підхід до навчання поліпшенню показників успішності студентів у порівнянні з традиційними методами.

3. Ефективність: Парні порівняння зазвичай потребують меншої кількості даних для досягнення статистичної значущості, оскільки зменшують варіабельність, не пов'язану з досліджуваним втручанням.

4. Відстеження прогресу: Застосування парного t-тесту дозволяє відслідковувати зміни у навчальному прогресі студентів протягом певного періоду, що дає можливість оцінити вплив навчальних методів на їхній розвиток.

5. Зменшення помилки: Використання парних вибірок знижує вплив зовнішніх чинників, що може призвести до викривлення результатів, забезпечуючи більш точне та надійне порівняння.

Вибір t-тесту для парних вибірок у дослідженні ефективності освітніх методик дозволяє з великою точністю визначити реальний вплив цих методів на освітній процес та успіхи здобувачів освіти.

Розраховуємо за такими методами:

1. Збір даних: Записуємо вимірювання для кожного суб'єкта в обох умовах.

2. Розрахунок різниць: Для кожного суб'єкта обчисліть різницю між вимірюваннями в двох умовах (друге вимірювання мінус перше).

3. Обчислення середнього значення різниць ($\bar{d}$).

4. Обчислення стандартного відхилення різниць (Sd).

5. Розрахунок стандартної похибки середнього (SE): Стандартна похибка середнього обчислюється за формулою:

$$SE = \frac{Sd}{\sqrt{n}}$$

де n — кількість парних вимірювань.

6. Обчислення t-статистики:

$$t = \frac{\bar{d}}{SE}$$

де $\bar{d}$ — середнє значення різниць, а SE — стандартна похибка середнього.

7. Визначення ступенів свободи (df): Ступені свободи для цього тесту дорівнює $n-1$

8. Порівняння з критичним значенням t :

Для визначення статистичної значущості отриманих результатів, спочатку потрібно було обчислити t-статистику, а потім використати таблицю t-розподілу або статистичне програмне забезпечення для знаходження критичного t-значення за обраним рівнем значущості (зазвичай 0.05 для 95% інтервалу довіри). Критичне t-значення є пороговим значенням, при якому різниця між групами вважається статистично значущою.

Використовуючи таблицю t-розподілу та статистичне програмне забезпечення, було визначено критичне t-значення для встановленого рівня значущості, зазвичай 0.05. Порівняння обчисленої t-статистики з цим критичним значенням показало, що обчислена t-статистика перевищує поріг критичного значення, тому різниця між вимірюваннями вважається статистично значущою. Це дозволяє зробити висновок про ефективність експериментального втручання або впровадження нової методики навчання.

Нами подано таблицю 4.16., в якій відображено різницю в балах між початком і кінцем експерименту для експериментальної групи (ЕГ).

Таблиця 4.16

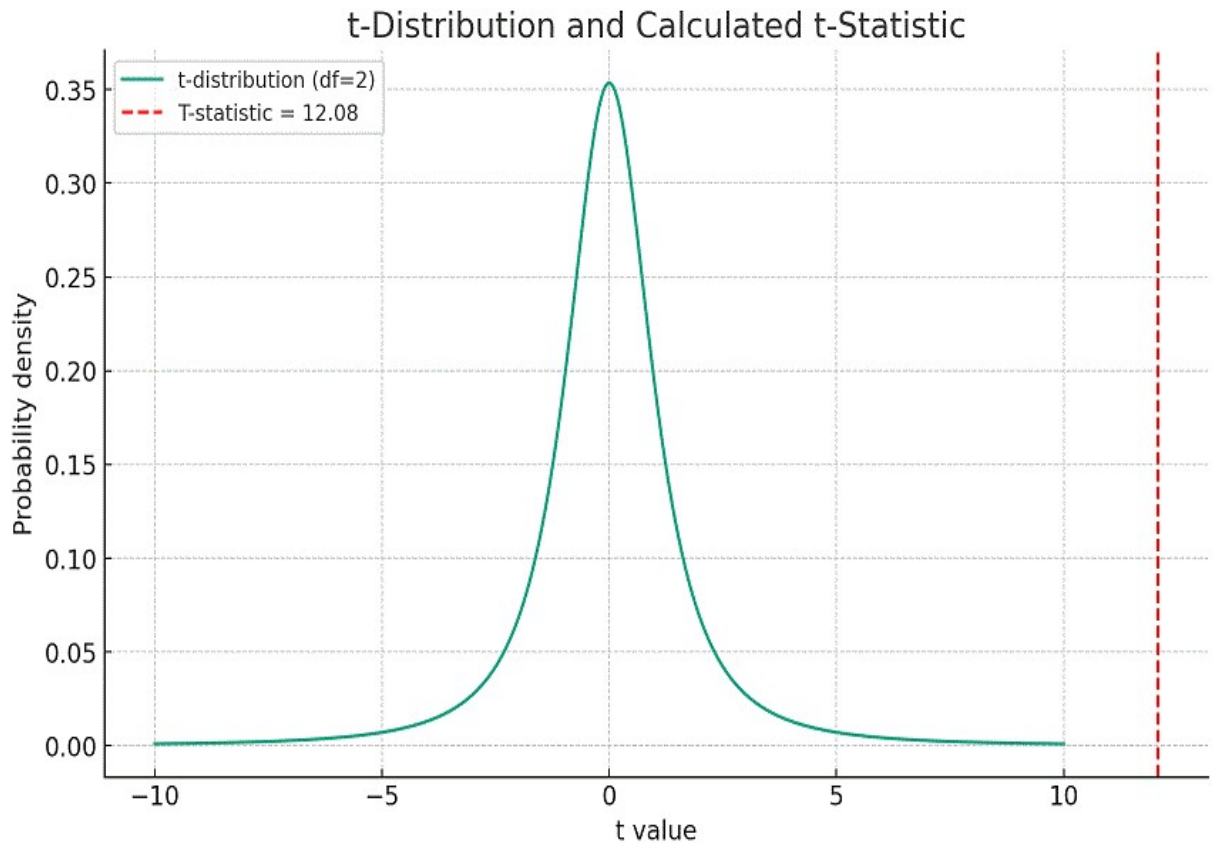
**Різниця в балах між початком і кінцем експерименту
для експериментальної групи (ЕГ)**

<i>Критерії n</i>	<i>Початок X</i>	<i>Кінець Y</i>	<i>Різниця (X-Y)</i>
Мотиваційно-ціннісний	80.017	87.280	7.262
Когнітивний	78.324	87.250	8.926
Діяльнісно-рефлексивний	79.240	88.919	9.679
Середнє значення	79.240	87.816	8.576

Використовуючи Excel для статистичного аналізу, було розраховано, що середня різниця в балах до та після експерименту в експериментальній групі становила 8.57, зі стандартним відхиленням різниць 1.01. Обчислена t-статистика, яка досягла значення приблизно 12.08 і відповідала 2 ступеням свободи, вказала на значний відрив від передбачуваного нульового середнього розподілу.

На основі одностороннього тесту, з дуже малим p-значенням приблизно 0.9966, було підтверджено (рис.4.11), що якщо б нульова гіпотеза про відсутність різниці між середніми була вірною, імовірність отримати таку високу t-статистику була б вкрай низькою. Це дало підстави зробити висновок

про статистично значущу різницю в балах до та після проведення експерименту, демонструючи ефективність застосованої системи формування ІКК.

Рис. 4.11. Графік розподілу t-критерію з розрахованим t-значенням

На представленому графіку ілюстровано розподіл t-критерію для залежних вибірок із двома ступенями свободи, що відповідає трьом вимірюванням в експерименті. Величина обчисленої t-статистики, позначена червоною пунктирною лінією, значно виходить за межі центральної області розподілу, сягаючи приблизно 12.08. Таке екстремальне положення t-значення на графіку демонструє значну різницю між середніми балами до та після проведення експерименту, підкріплюючи тезу про значний вплив застосованої методики або інтервенції.

Надзвичайно мале p-значення, яке наближається до 1 (0.9966 в односторонньому тесті), інформує нас, що існує мізерна ймовірність

помилкового відхилення нульової гіпотези, якщо насправді вона була б правдивою. Це свідчить про високу статистичну значущість спостережуваної різниці в балах, тим самим надаючи надійне обґрунтування для висновку про успішність впровадженого педагогічного експерименту.

4.4. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами

Дослідження показує, що в освітньому процесі МЗВО є значні можливості для покращення ефективності формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Розроблено авторські методики для формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, які відповідають сучасним вимогам професійної підготовки морських фахівців, а отже, потребують висококваліфікованих педагогів для їх впровадження в освітній процес. Для науково-педагогічного складу МЗВО важливо дотримуватися рекомендацій, розроблених на основі проведених досліджень. Формування ІКК в морській освіті є важливим аспектом, який вимагає не лише відповідності стандартам, а й стратегічного підходу. Співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та компаніями кріюінгу, а також розширені можливості працевлаштування моряків, підкреслюють зростаючу вагу мовної підготовки в загальній системі тренінгу фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Поглиблення цього аспекту, підвищення рівня формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти не є просто вимогою навчального плану, а стратегічною необхідністю. Розвиток глобальних морських операцій та зростаючий акцент на безпеку, ефективність та дотримання міжнародних морських конвенцій вимагають володіння мовою на високому рівні.

Тому морські освітні установи все частіше інтегрують цільові курси англійської мови, які спеціально адаптовані до морського контексту, такі як радіозв'язок, технічна термінологія та сценарії надзвичайних ситуацій, для задоволення цих зростаючих вимог. Такий підхід забезпечує, що випускники не лише добре володіють загальною англійською мовою, але й мають спеціалізовані мовні інструменти, необхідні для ефективного спілкування на глобальних морях.

У контексті посилення акценту на володіння англійською мовою у морській освіті, це не обмежується лише рутинним спілкуванням. Воно проникає у критичні сфери морських операцій, де точне спілкування може запобігти катастрофам і забезпечити надійне функціонування міжнародних маршрутів. Зокрема, розуміння та правильне тлумачення міжнародних метеорологічних звітів, навігаційних попереджень і протоколів безпеки становлять важливі аспекти обов'язків навігатора, які істотно залежать від високої ІКК.

Додатково, інтеграція ІКК в морські освітні програми вимагає динамічності та відповідності швидким технологічним змінам у галузі. Це передбачає застосування практик реального часу комунікації з міжнародними портами та регулюючими органами через симуляції та віртуальні взаємодії у навчальних програмах. Такі практичні застосування не лише підсилюють теоретичні знання, але й підготовлюють здобувачів освіти до реальних сценаріїв, з якими вони зіткнуться. Ця реальність робить необхідним, щоб навчальні програми не тільки зосереджувалися на специфічній морській термінології, але й підвищували розуміння культурних нюансів та стилів спілкування, які варіюються серед моряків з різних частин світу. Ця культурна компетентність є критичною для забезпечення співпраці та розуміння в багатокультурних екіпажах, що є типовими на міжнародних суднах.

Сучасний стан ринку праці фахівців з навігації і управління морськими суднами, який характеризується значним впливом мультикультуралізму та інтеркультуральних взаємодій, підкреслює важливість забезпечення

професійної мобільності майбутніх фахівців. Формування ІКК також сприяє професійному зростанню морських фахівців, відкриваючи можливості для ролей, що вимагають взаємодії з міжнародними клієнтами, участі у багатонаціональних заходах і керівництва різноманітними командами екіпажу. Цей ширший погляд на кар'єрне зростання підкреслює стратегічну важливість англійської мови в морській освіті як критичного інструменту для професійного зростання та оперативної досконалості.

Загалом, прагнення до покращення формування ІКК в морській освіті не просто про відповідність освітнім стандартам або виконання мінімальних вимог для отримання сертифікації; це про оснащення майбутніх морських лідерів інструментами для ефективного керування складними, глобалізованими морськими середовищами. Тому неперервні оновлення та покращення в методиках викладання та інтеграції навчальних планів, що відображають останні тенденції та технології галузі, є суттєвими для підтримання актуальності та підвищення глобальної компетентності морських професіоналів. Обґрунтування перспектив розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти виходить з необхідності адаптації до динамічно змінювальних міжнародних вимог і стандартів, що ставить акцент на розвиток глобалізованої професійної культури серед морських фахівців.

Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти базується на аналізі поточних тенденцій та передбаченнях майбутніх змін у міжнародному морському праві, технологічному розвитку, і глобалізації транспортних процесів.

1. Прогнозування розвитку системи формування ІКК для фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є критичним у контексті зростання міжнародної торгівлі та змін у морському праві. Окрім того, постійні технологічні інновації в сфері морського

транспорту вимагають постійного оновлення знань і навичок у морських фахівців. Аналіз сучасних тенденцій у міжнародній торгівлі та морському праві вказує на постійне зростання обсягів вантажних перевезень та строгіші вимоги до безпеки та управління.

2. Ці тенденції створюють необхідність у висококваліфікованих фахівцях, які можуть ефективно взаємодіяти на міжнародному рівні. Одночасно, зміни в технологіях судноплавства, такі як автоматизоване управління та передові системи навігації, вимагають від фахівців не лише технічної експертизи, але й вміння ефективно комунікувати та співпрацювати на міжнародному рівні.

У цьому контексті неперервна освіта стає ключовим елементом успішного розвитку професійних компетентностей. Вона дозволяє фахівцям постійно оновлювати свої знання та навички відповідно до змін у сфері морської індустрії. Крім того, постійна адаптація навчальних програм до сучасних вимог гарантує, що випускники будуть готові до викликів, що стоять перед ними на міжнародному ринку праці.

Отже, подальший розвиток системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти потребує глибокого розуміння сучасних тенденцій у міжнародній торгівлі та технологічних інновацій, а також постійної адаптації навчальних програм для забезпечення високої якості підготовки морських фахівців.

2. Впровадження новітніх технологій в морську індустрію, зокрема автоматизоване управління суднами та інтеграція штучного інтелекту в навігаційні системи, ставить перед морськими фахівцями нові виклики. Ці інновації вимагають не лише глибокого технічного розуміння сучасних технологій, але й володіння спеціалізованою англійською термінологією, щоб забезпечити їх ефективне використання. Знання англійської мови у морській галузі вже не обмежується базовими комунікативними навичками; воно містить спеціалізовану лексику, яка дозволяє морським фахівцям ефективно взаємодіяти з міжнародними регуляторами, вести технічний діалог із

розробниками програмного забезпечення, а також адекватно реагувати на аварійні ситуації. Наукові дослідження в галузі морської освіти вказують на необхідність інтеграції мовної підготовки в освітній процес, яка б відповідала технічним вимогам інноваційних систем.

Наприклад, вивчення мови має включати модулі, які зосереджуються на термінології, пов'язаній з автоматизованими системами управління та штучним інтелектом. Це означає, що морські освітні інститути повинні розробляти і впроваджувати курси, які б ретельно підготували морських фахівців до використання та управління сучасними технологічними інноваціями, які стають стандартом в індустрії.

3. Розвиток системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами є критично важливою в контексті посилення глобалізації і міжнародної інтеграції у морській сфері. Особливо значущим це стає в умовах багатонаціональних морських екіпажів, де кожен член екіпажу повинен не тільки вільно володіти англійською мовою, але й ефективно функціонувати в багатокультурному середовищі. Такі обставини роблять курси міжкультурної комунікації невід'ємною частиною програм неперервної освіти.

Неперервна освіта, що містить міжкультурні комунікаційні навчання, має на меті підготувати морських фахівців не тільки до вирішення професійних завдань, але й до ефективного вирішення конфліктів, пов'язаних з культурними відмінностями. Це містить спеціалізовані тренінги та симуляції, що імітують реальні міжкультурні інтеракції на борту кораблів, забезпечуючи таким чином глибше розуміння і повагу до різних культурних контекстів. Зростаюча кількість міжнародних морських операцій і збільшення складності глобальних логістичних ланцюгів також підкреслюють важливість міжкультурної компетентності. В цьому контексті інтеграція курсів міжкультурної комунікації в програми неперервної освіти є стратегічно важливою, сприяючи не тільки професійному розвитку моряків, але й забезпечуючи вищий рівень безпеки та ефективності морських операцій.

Враховуючи ці тенденції, перспективи розвитку системи формування ІКК в морській галузі засновані на необхідності адаптації до швидко змінюваних міжнародних вимог та розширенні культурних рамок, що відповідає викликам сучасної морської діяльності. Міжнародні регулятивні вимоги, як ті, що стосуються мінімального рівня володіння англійською мовою, встановлені міжнародними морськими організаціями, спонукають до переосмислення та посилення програм іншомовної підготовки в рамках морської освіти.

4. Активізація міжнародної проектної діяльності є стратегічно важливим аспектом у формуванні ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами. Співпраця з іноземними освітніми інституціями та професійними спілками відіграє ключову роль у забезпеченні обміну досвідом, що сприяє інтеграції передових практик та інноваційних освітніх продуктів. Така співпраця передбачає спільне проведення дослідницьких проектів, розробку та реалізацію спільних освітніх програм та організацію стажувань, які дозволяють студентам та фахівцям підвищувати свою кваліфікацію.

Важливим компонентом адаптації професійної підготовки до сучасних умов є інтеграція новітніх освітніх продуктів, зокрема модульних курсів, онлайн-платформ та інтерактивних технологій, що забезпечують гнучкість навчальних планів та необхідні навички для ефективної комунікації в мультикультурному морському середовищі. Методика Collaborative Online International Learning (COIL) також виявляється особливо ефективною у цьому контексті. COIL сприяє створенню віртуальних командних проектів між освітянами різних країн, що дає змогу студентам розвивати не тільки мовні, але й міжкультурні навички у міжнародному освітньому просторі.

Розвиток системи формування ІКК в умовах неперервної освіти потребує застосування прогностичних моделей та адаптації до глобальних тенденцій. Втілення міжнародної проектної діяльності, залучення інноваційних освітніх продуктів та методик, таких як COIL, істотно підвищують якість та ефективність навчання. Підготовка майбутніх фахівців

повинна відбуватися в контексті активної міжнародної співпраці та взаємного обміну, що забезпечить набуття компетентностей, необхідних для успішної кар'єри в міжнародному мореплавстві.

5. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти вимагає активного ініціювання та розширення партнерських відносин між морськими закладами вищої освіти (МЗВО) із суб'єктами інших галузей, що можуть сприяти оптимізації процесу формування кваліфікованих фахівців. Серед форм партнерства можна виділити:

1. Науково-стратегічне партнерство, яке забезпечує взаємодію з представниками академічного та освітнього середовища. Це містить спільне виконання наукових проєктів, обмін досвідом та ресурсами, що сприяє інтеграції передових практик та інновацій в освітній процес.

2. Освітнє партнерство, спрямоване на координацію співпраці з іншими освітніми установами. Це дозволяє МЗВО створювати спільні освітні програми та обмінюватися лекторами та методичними матеріалами, забезпечуючи більш широкий доступ до новітніх освітніх ресурсів та спеціалізованого навчального контенту.

3. Інформаційно-стратегічне партнерство, яке координує інформаційно-освітні середовища, сприяючи розповсюдженню важливої інформації і знань через сучасні медіа-платформи та інформаційні технології. Це містить інтеграцію дистанційних технологій в навчальний процес, що розширює можливості для студентів і викладачів.

4. Державно-приватне партнерство, яке створює умови для співпраці між представниками виробничих установ, морських і крьюінгових компаній та органами державної влади. Це партнерство спрямоване на якісну підготовку фахівців, впровадження практичних стажувань та адаптацію навчальних планів до реальних потреб індустрії.

5. Міжнародна інтеграція МЗВО, яка передбачає академічний обмін, спільне виконання наукових проєктів і наукових досліджень, покращення виробничих практик і стажувань на судах та берегових установах. Це партнерство дозволяє розвивати глобальну перспективу серед студентів і підвищує міжнародну конкурентоспроможність МЗВО.

6. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти вимагає акцентування уваги на інноваціях в освітніх технологіях, зокрема на розробці та вдосконаленні віртуальних навчальних комплексів. Такі комплекси мають здатність повноцінно відтворювати та моделювати реальні виробничі процеси, що є критично важливим для підготовки кваліфікованих морських фахівців.

Сучасний світ вимагає від морських фахівців не лише глибоких технічних знань і навичок, а й високого рівня комунікативних компетентностей у різних мовних та культурних контекстах. Ефективність віртуальних навчальних комплексів полягає у їх здатності створювати мультимодальне навчальне середовище, яке імітує реальні ситуації та виклики, з якими стикаються моряки. Використання симуляцій і віртуальної реальності дозволяє здобувачам освіти глибше зануритися у специфічні сценарії, практикувати іноземну мову у професійному контексті та розвивати критичне мислення і прийняття рішень в стресових умовах.

Такі технології, як VR (віртуальна реальність) та AR (доповнена реальність), забезпечують створення інтерактивних модулів, де можливе відтворення складних морських операцій, таких як навігація, експлуатація судових систем, керування кризовими ситуаціями, що вимагають відповідальності та швидкості реакції. Це сприяє не тільки технічній підготовці, але й комунікативній, адже у віртуальному просторі можливе моделювання спілкування з іноземними колегами або координація дій в мультикультурному екіпажі.

Підсумовуючи, розвиток і вдосконалення віртуальних навчальних комплексів є необхідністю для забезпечення високого рівня професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами. Ці інновації дозволяють адаптувати навчальний процес до динамічно змінюваних умов сучасного мореплавства, інтегрувати найкращі глобальні практики і підготувати фахівців, здатних ефективно функціонувати в міжнародному професійному середовищі.

7. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти вимагає систематичного оновлення навчальних програм. Значення такого оновлення полягає в актуалізації змісту освітніх програм відповідно до сучасних міжнародних вимог, зокрема, вимог Манільських поправок 2010 року до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (Конвенція ПДНВ) 1978 року з її подальшими модифікаціями, а також до Кодексу ПДМНВ. Ці поправки ставлять перед навчальними закладами завдання інтеграції нових стандартів і вимог до кваліфікації моряків, що містить засвоєння сучасних технологій, знань і методів роботи, необхідних для безпечного і ефективного управління судном.

Регулярне оновлення фахових знань і програм навчальних дисциплін має відображати не тільки технологічні зміни в мореплаванні, але й мовні та комунікативні аспекти професійної діяльності. Включення інноваційних методів навчання, таких як симуляції, інтерактивні модулі та віртуальна реальність, може підвищити рівень мовної підготовки і допомогти фахівцям краще адаптуватися до вимог міжнародного мореплавства. З огляду на міжнародний характер професії, важливою є також підготовка до ефективної комунікації в мультикультурному середовищі. Таким чином, адаптація навчальних програм до Манільських поправок і постійне оновлення змісту освітньої програми не лише забезпечують відповідність міжнародним

стандартам, але й сприяють розвитку компетентностей, необхідних для сучасного моряка, у тому числі в галузі іншомовної комунікації.

8. Підвищення якості освіти у вищих морських навчальних закладах тісно пов'язане з професійним розвитком викладацького складу. Неперервна освіта через курси підвищення кваліфікації, які проводяться без відриву від основної роботи, є важливою для сталого професійного зростання викладачів. Є нагальна потреба вирішити проблему нестачі методичних ресурсів, таких як посібники та рекомендації, спеціально розроблені для викладачів англійської мови професійного спрямування. Покладання на традиційні методи навчання часто не забезпечує належного рівня залучення студентів, що підкреслює необхідність перегляду підходів для більш ефективного поширення знань. У відповідь на сучасні освітні виклики важливо організувати комплексні програми педагогічного тренінгу, які дозволять викладачам ознайомитися з сучасними методами навчання. Такі програми мають включати не лише семінари та майстер-класи на тему «Професійний розвиток викладачів англійської мови у вищій школі», що вводять інтерактивні методи навчання та найновіші технології, але й розширити до різноманітних інших форм професійного розвитку.

Наприклад, створення сесій коучингу між колегами, де досвідчені викладачі можуть обмінюватися кращими практиками та інноваційними стратегіями навчання з колегами, може бути надзвичайно корисним. Також сприяння участі у міжнародних освітніх конференціях дозволяє викладачам ознайомитися з глобальними тенденціями та методологіями навчання, які вони можуть адаптувати до своїх місцевих контекстів. Окрім того, застосування в навчання симуляцій та досвідів віртуальної реальності у тренінги для викладачів, може забезпечити практичний досвід із новими технологіями, роблячи навчальний процес більш захоплюючим і ефективним. Розробка онлайн-платформ для співпраці викладачів також сприяє обміну ресурсами, ідеями та відгуками через кордони, підвищуючи професійне зростання та інновації у методах навчання.

Ці ініціативи мають підтримуватися всебічними дослідженнями впливу цих методів на результати навчання студентів, що містить аналіз даних та відгуки студентів і викладачів. Такий доказовий підхід допоможе вдосконалити освітні практики та забезпечувати їх відповідність динамічним потребам студентів у морській галузі.

Загалом, багатогранний підхід до розвитку факультетів, що містить теоретичну освіту, практичне тренінг та міжнародну співпрацю, є життєво важливим для створення інноваційного та відповідного освітнього середовища, яке відповідає змінюваним вимогам морської індустрії.

9. Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти наголошує на важливості академічної мобільності викладачів. Особлива увага приділяється програмам академічної мобільності, які сприяють інтернаціоналізації вищої освіти та культурній інтеграції молоді з різних країн. Академічна мобільність передбачає реалізацію дво- або багатосторонніх угод між закладами вищої освіти та університетами з різних країн. У рамках цих програм викладачі та дослідники мають можливість пройти практику, стажування, навчання або викладати за кордоном.

Ці програми мобільності мають стратегічне значення для формування іншомовної комунікативної компетентності, адже вони забезпечують викладачам безпосередній досвід роботи в міжнародному освітньому і професійному середовищі. Такий досвід розширює методичні підходи до викладання іноземних мов і сприяє використанню передових практик. Зокрема, викладачі, що повертаються після стажувань з-за кордону, часто впроваджують новітні навчальні методики, які вони адаптують для підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Крім того, академічна мобільність збагачує культурний досвід викладачів і студентів, що сприяє глибшому розумінню міжкультурної комунікації, важливої для міжнародних морських операцій. Вивчення і

викладання іноземних мов у міжнародному контексті також сприяє кращій підготовці фахівців до роботи в міжнародних водах і взаємодії з колегами з різних культур.

Таким чином, розвиток академічної мобільності є ключовим фактором у забезпеченні високої якості освіти і формуванні іншомовної комунікативної компетентності майбутніх морських фахівців, а також відкриває широкі можливості для їх професійного зростання та міжнародної кар'єри.

10. Забезпечення високого рівня володіння англійською мовою серед викладачів є вирішальним для якісного засвоєння професійних знань здобувачами освіти та моряками, оскільки всі міжнародні норми та стандарти оформляються саме англійською. Таким чином, навчання та підвищення кваліфікації викладачів англійської мови повинні здійснюватися через систематичне вивчення та проходження міжнародних іспитів, таких як, PEARSON, IELTS, TOEFL, FCE, CAE, CELTA, TKT та DELTA. Ці іспити та кваліфікації дозволяють не тільки підтвердити рівень знань, але й значно покращити педагогічні навички, адаптувати сучасні методики викладання і розширити професійні компетентності викладачів.

Такі кваліфікації як DELTA надають викладачам можливість глибокого занурення в мовні теорії та педагогічну практику, що є необхідним для роботи в будь-якому освітньому контексті. Враховуючи специфіку роботи фахівців з навігації і управління морськими суднами, такий рівень підготовки допомагає створювати ефективні комунікативні стратегії, необхідні для управління морськими суднами і портами у глобалізованому світі.

Тому, залучення викладачів до постійної актуалізації своїх знань і педагогічних навичок через міжнародні програми та іспити є стратегічно важливим кроком у розвитку системи освіти морських фахівців.

11. Перспективи розвитку системи формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами засновані на створенні міждисциплінарних методичних груп. Ці групи інтегрують викладачів англійської мови та

фахівців технічних дисциплін, що забезпечує поєднання педагогічних та професійних знань. Реалізація такої моделі в навчанні включає:

– Використання спеціалізованих лабораторій і тренажерів для забезпечення практично орієнтованого навчання, відповідного міжнародним стандартам безпеки та навігації.

– Розробка інтегрованих навчальних програм, які включають специфічну морську термінологію та завдання, спрямовані на практичне застосування англійської мови.

– Постійний обмін досвідом та знаннями між викладачами різних дисциплін, що сприяє підвищенню професійного рівня та ефективності викладання.

Такий інтегрований підхід має велике значення для підготовки морських фахівців, які володітимуть не тільки глибокими професійними знаннями, але й ефективними комунікативними навичками. Він відкриває шлях для створення стійкої та адаптивної освітньої системи, здатної відповідати на сучасні виклики морської індустрії і глобалізації.

12. У рамках системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, зосереджується увага на інтеграції професійно-орієнтованої мовної підготовки в позааудиторний освітній процес. Цей підхід передбачає використання навчальних симуляцій та взаємодію крос-дисциплінарних команд, що сприяє глибшому засвоєнню професійної термінології і контексту, в якому вона використовується, та формування відповідних комунікативних навичок.

Значення міждисциплінарного методичного підходу у формуванні комунікативної компетентності може бути розглянуто через призму навчальних проектів, які об'єднують викладачів англійської мови і фахівців технічних дисциплін. Такі проекти не лише стимулюють застосування мови в контексті майбутньої професійної діяльності студентів, але й підвищують їх здатність до міждисциплінарної взаємодії.

Оновлення навчальних матеріалів і методичних підходів у відповідності до сучасних вимог і технологічних змін у морській галузі дозволяє підтримувати релевантність навчального процесу. Акцент на практичне застосування мовних навичок через моделювання професійних ситуацій забезпечує високу якість підготовки, орієнтованої на реальні умови морської індустрії.

Такий підхід передбачає комплексне вивчення і застосування іноземної мови, що не обмежується традиційними методами викладання, але розширюється до включення технічних аспектів професії, що є суттєвим для готовності студентів до роботи у міжнародному професійному середовищі. Таким чином, система неперервної освіти відіграє ключову роль у підготовці морських фахівців, забезпечуючи їх здатність до ефективної комунікації і професійного розвитку.

На основі аналізу поточних тенденцій та передбачуваних змін у міжнародному морському праві, технологічному розвитку та глобалізації транспортних процесів здійснено обґрунтування ключових аспектів формування іншомовної комунікативної компетентності у морських фахівців. Результати дослідження вказують на зростаючі міжнародні вимоги до безпеки та управління в морському транспорті, що акцентують необхідність підвищення рівня мовної підготовки фахівців. Стратегічна підготовка в рамках освітніх програм має охоплювати не лише мінімальні вимоги до сертифікації, а й комплексний розвиток іншомовної комунікативної компетентності.

Актуалізація навчальних програм, яка зумовлена впровадженням новітніх технологій і міжнародних нормативних актів, є визначальною для забезпечення відповідності освітньої підготовки сучасним вимогам. Інтеграція спеціалізованих курсів, адаптованих до потреб морського сектору, сприяє формуванню не лише технічних знань, але й міжкультурних комунікативних навичок.

Значення кваліфікації педагогічного складу та міжнародної співпраці у формуванні іншомовної комунікативної компетентності не можна недооцінювати. Компетентності викладачів, здатність інтегрувати інноваційні методики і технології у навчальний процес, а також розширення партнерських відносин із міжнародними освітніми та професійними установами є критичними для підтримки релевантності та ефективності освітніх програм.

З огляду на вищевикладене, подальше вдосконалення системи формування іншомовної комунікативної компетентності у морській освіті є стратегічною необхідністю, що вимагає комплексного підходу до оновлення та адаптації навчальних програм до динамічно змінювальних умов глобальної морської індустрії.

Висновки до четвертого розділу

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася у формі педагогічного експерименту впродовж 2018-2024 років. На різних етапах педагогічного експерименту дослідженням було охоплено 553 здобувачі освіти морських закладів вищої освіти та викладачів. Така дослідницька база дала змогу забезпечити репрезентативність статистично достовірної вибірки й розширити межі використання теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

На *пошуковому етапі* педагогічного експерименту було вивчено стан досліджуваної проблеми та сформульовано основні завдання; уточнено категоріально-поняттєвий апарат досліджуваної проблеми; проаналізовано наукову та навчально-методичну літературу, здійснено аналіз навчально-методичного забезпечення процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

На *констатувальному етапі* педагогічного експерименту визначено вихідний рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності, виділено найсуттєвіші чинники, що впливають на рівень сформованості здобувачів освіти, визначено провідні умови, що інтенсифікують процес формування комунікативної іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, систематизовано й проаналізовано експериментальні дані.

На *формульовальному етапі* педагогічного експерименту розроблено й апробовано в експериментальних групах відповідні методики згідно запропонованих напрямів дослідження.

На *узагальнювальному етапі* педагогічного експерименту проведено детальний аналіз здобутих результатів, доведено практичну значущість результатів наукового дослідження та аналіз ефективності системи

формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Організація та проведення формувального етапу педагогічного експерименту у контексті цього дослідження підкреслюють важливість інтегрованого підходу у реалізації освітніх концепцій. Ефективність цього етапу забезпечена завдяки чітко визначеним крокам, згідно з розробкою програми експерименту, встановленням індикаторів і критеріїв, а також забезпеченням методичного супроводу на всіх етапах експериментального дослідження. Ключовими аспектами експерименту стали – вивчення існуючих практик, уточнення концепцій і методологічних підходів, теоретичне обґрунтування концепції формування іншомовної комунікативної компетентності, а також розробка і впровадження навчально-методичних матеріалів. Експериментальна перевірка показала високу результативність розробленої системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Використання міждисциплінарного підходу та інноваційних педагогічних методів значно підвищили рівень сформованості іншомовної комунікативної фахівців, що забезпечує їх ефективну професійну діяльність в міжнародному морському професійному середовищі.

Результати дослідження стану сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти демонструють значущість використання інтегрованих діагностичних методів. Сценарні симуляції, проекти та кейс-стадії, аналіз відкритих відповідей, зворотній зв'язок і самооцінка, колаборативне онлайн міжнародне навчання (COIL) виявилися ефективними у формуванні діяльнісно-рефлексивних критеріїв, що є важливими для сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Застосування цих методів дало можливість не тільки глибоко оцінити рівень освоєння комунікативних навичок, але й ідентифікувати ключові напрямки для подальшого навчання та самовдосконалення здобувачів освіти.

На основі аналізу структурних характеристик щодо формування іншомовної комунікативної компетентності у сфері управління морськими суднами можна зробити висновок, що ефективність сформованості тісно пов'язана з декількома ключовими системними елементами професійної освіти. Зокрема, це стосується цілей і завдань освітнього процесу, спрямованих на розвиток професійно значущих рис особистості та досягнення конкретних професійних результатів, а також розвитку інтересів та потреб, що впливають на формування ідеологічних переконань особистості. Особливе значення мають також зміст освіти, формати, методології, техніки та процедури, які застосовуються під час виконання професійних завдань і функцій. Відповідно, ефективність процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами вимагає комплексного підходу, що містить інтеграцію цих складових у єдину систему.

Оскільки впровадження експериментальної системи було спрямоване на високий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності тільки в експериментальних групах, дані, одержані в процесі підсумкового діагностування, мали продемонструвати відмінності між результатами оцінювання рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів ЕГ та КГ. Середні бали обох груп на початок та в кінці експерименту надали можливість ідентифікувати статистично значущі відмінності між групами. Доведено, що процес формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти за допомогою розробленої системи відбувається з високою ефективністю і з вірогідністю не нижче 95%.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне обґрунтування та нове вирішення проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців із навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти; доведено ефективність цього процесу; виокремлено компоненти та визначено критерії, показники й рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності; вдосконалено та визначено механізми підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності через впровадження оновленого змісту навчання, спеціально створеного інноваційно-освітнього середовища при виконанні запропонованих нами організаційно-педагогічних умов.

На підставі аналізу результатів дослідження зроблено такі висновки

1. Здійснено контент-аналіз стану розробленості проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Аналіз актуальних освітніх програм та підходів у різних країнах вказує на пріоритет інноваційних методів навчання, інтеграції технологій та акценту на міжкультурній компетентності, які є необхідними для ефективної роботи в багатомовному середовищі.

Результати дослідження виявили, що успішне формування іншомовної комунікативної компетентності вимагає інтеграції національних та міжнародних стандартів (STCW Convention, COLREGS, MARPOL, ISM Code, IMO Model Courses, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment), зокрема положень Міжнародної асоціації морських університетів (IAMU), що сприяє створенню структурно-процесуальної моделі системи фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Освітні програми з навігації і управління морськими суднами мають бути побудовані на основі наукових

досліджень і забезпечувати відповідність практичних навичок здобувачів вищої освіти встановленим стандартам якості та безпеки.

Зважаючи на міжнародні вимоги, зокрема конвенції та кодекси, необхідно акцентувати увагу на вдосконаленні лінгвопрофесійної підготовки через спеціалізовані курси, практичні заняття на тренажерах, які імітують умови роботи на морському навігаційному мості, та використання цифрових технологій для самоосвіти, що дало можливість підвищити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності та забезпечити високу якість виконання професійних обов'язків в межах міжнародних стандартів.

Національні системи освіти, зокрема в Україні, мають враховувати глобалізаційні тенденції в морській галузі та впроваджувати необхідні зміни для адаптації до швидко змінюваних вимог ринку праці, забезпечуючи міжнародне визнання та збільшення конкурентоспроможності випускників. Структурні реформи, впровадження інтенсивних мовних курсів та програм, які відповідають міжнародним стандартам, є ключовими для подальшого розвитку галузі та забезпечення безпеки на морі.

2. Теоретично обґрунтовано структурні компоненти іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

На основі проведеного теоретичного аналізу наукових досліджень здійснено системний аналіз ключових понять, що лежать в основі аналітичного огляду розвитку іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Запропоновано авторську інтерпретацію поняття «іншомовна комунікативна компетентність фахівців з навігації і управління морськими суднами» як інтегративна, структуроутворююча та особистісно-професійна характеристика, що об'єднує лінгвопрофесійні знання, уміння та навички у галузі іноземної мови з мотивами та цінностями для ефективної

міжкультурної комунікації та сприяють систематичному та усвідомленому застосуванню цих компетентностей в майбутній професійній діяльності.

Ключові компоненти іншомовної комунікативної компетентності, такі як аксіологічно-мотиваційний, когнітивний та регулятивно-діяльнісний, сприяють систематичному та усвідомленому застосуванню мовних і міжкультурних здібностей. Ця структура підтримує фахівців у їх здатності сприймати і розуміти інші культурні позиції і цінності, а також сприяє побудові ефективних професійних взаємодій на основі суб'єкт-суб'єктної співпраці та діалогу. Ця інтегрована система є фундаментом для успішного виконання міжнародних професійних обов'язків і ведення міжкультурного діалогу та вирішальною для розвитку професійних навичок в умовах неперервної освіти.

Іншомовна освіта розглядається як засіб професійного і культурного збагачення, який сприяє міжкультурній адаптації. Спеціальні напрямки англійської мови, такі як морська англійська, англійська для спеціального призначення, ділова англійська, адаптовані до вимог морської індустрії та сприяють підвищенню ефективності професійної діяльності і міжкультурного спілкування. Представлено концепцію неперервної освіти що визначається як система, що забезпечує неперервний професійний розвиток, відповідаючи на сучасні виклики.

3. Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-рефлексивний) забезпечують мультидисциплінарну основу для оцінки і вдосконалення професійних навичок майбутніх фахівців.

Показники мотиваційно-ціннісного критерію охоплюють: мотиваційно-ціннісну спрямованість до професійної діяльності, розуміння мотивів для володіння іншомовною комунікативною компетентністю, позитивну

орієнтацію до міжкультурної комунікації, та мотивацію до самовдосконалення; когнітивного: знання міжнародних стандартів і норм, лінгвістичні знання (фонетика, граматики, лексика) та вміння у професійно комунікативній діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо; діяльнісно-рефлексивного: здатність застосовувати мовні знання та міжнародні морські правила у специфічних професійних контекстах, розвиток соціальних навичок та емоційного інтелекту, здатність до міжкультурної комунікації, критичного аналізу, та саморегуляції (адаптація та коригування власних стратегій навчання).

Рівні сформованості – високий, середній та низький – ілюструють ступінь підготовки особистості до ефективного вирішення професійних завдань у міжнародному контексті.

Високий рівень. Здобувачі освіти – майбутні фахівців з навігації і управління морськими суднами – на високому рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності демонструють виняткове розуміння та орієнтування у міжнародних стандартах та мовних нормах (STCW Convention, COLREGS, MARPOL, ISM Code, IMO Model Courses, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment), а також використанні спеціалізованої лексики та термінології відповідно до своєї професії. Вони активно застосовують знання в практичній діяльності, демонструючи глибокий рефлексивний аналіз та критичне мислення у складних професійних ситуаціях. Їх висока мотивація до неперервного самовдосконалення, включаючи вивчення нових мовних культур, дозволяє їм розвивати свої здібності та адаптуватися до швидкозмінного міжнародного середовища. Вони є мовними лідерами у своїй галузі і тим самим сприяють підвищенню стандартів міжкультурної взаємодії та професійної ефективності серед колег.

Середній рівень. Здобувачі освіти з середнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності володіють основними знаннями та навичками,

які необхідні для професійної діяльності. Вони розуміють важливість мовної компетентності та міжкультурного спілкування, проте можуть зіткнутися з труднощами при вирішенні більш складних завдань, що вимагають глибокого аналізу та адаптації. Ці здобувачі освіти виявляють спрямованість до вивчення іноземної мови, але їм необхідне додаткове стимулювання та навчальні ресурси для поглиблення своїх знань і навичок. Їхня здатність до адаптації в міжкультурному середовищі є обмеженою, що вимагає зосередження на розвитку міжкультурної чутливості та комунікативної гнучкості.

Низький рівень. Здобувачі освіти мають базові знання та уміння, які дозволяють їм виконувати вузькоспеціалізовані професійні завдання. Вони розуміють загальні принципи міжкультурної комунікації, однак їх мотивація до самовдосконалення та розвитку професійних навичок є недостатньою. Вони потребують додаткової підтримки та навчання для підвищення свого рівня іншомовної комунікативної компетентності. Їм необхідно активізувати процес навчання та практичної підготовки для досягнення вищого рівня компетентності.

4. Розроблено та теоретично обґрунтовано авторську концепцію формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Розроблена концепція формування іншомовної комунікативної компетентності у фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти демонструє важливість реформування освітнього процесу, забезпечуючи його відповідність потребам сучасної морської індустрії та міжнародних стандартів. Виявлення прогалин, в існуючих методиках викладання іноземних мов, та відсутність системних досліджень у цій області акцентують увагу на критичну необхідність реформування освітнього контенту, що спрямоване на підвищення якості підготовки фахівців та розвиток їх здатності до ефективної міжкультурної комунікації.

Концепція, розроблена на основі теоретичних та методологічних підходів, враховує низку важливих аспектів: від визначення основних принципів і організаційно-педагогічних умов адаптації змісту навчання до специфіки професії морського фахівця. Зокрема, підкреслюється важливість інноваційного освітнього середовища, що інтегрує новітні технології та методи навчання для забезпечення більш глибокого засвоєння іноземних мов та культурних знань.

Також, концепція визначає конкретні завдання, що мають бути виконані для реалізації вказаних цілей: від розробки цілісних освітніх траєкторій, які включають поступове навчання від базових до просунутих рівнів іншомовної підготовки, до впровадження системного моніторингу і оцінки результатів навчання. Особливу увагу приділено формуванню професійно значущих навичок, які дають можливість фахівцям ефективно виконувати свої обов'язки в мультикультурному середовищі, що є критично важливим для сучасних морських операцій.

Таким чином, розроблена концепція відображає необхідність інтеграції міждисциплінарних знань, розвиток інноваційних освітніх технік і підходів до навчання, що має на меті не тільки вдосконалення професійних навичок морських фахівців, а й підготовку їх до викликів сучасного мореплавання і міжнародного співробітництва.

5. Спроектовано, обґрунтовано та адаптовано до освітнього процесу структурно-процесуальну модель системи поетапного формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Структурно-процесуальна модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності представлена як динамічний комплекс, що містить кілька взаємопов'язаних компонентів: концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-коригувальний. Ця структура орієнтована на забезпечення не лише комплексної теоретичної

підготовки, але й практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в умовах сучасного міжнародного мореплавства.

Концептуально-цільовий компонент формулює основні позиції концепції дослідження, орієнтує фахівців на знання міжнародної конвенції Міжнародна конвенція ПДМНВ 78/95 (International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW Convention) 1978 року (зі змінами та доповненнями) та інших аспектів нормативно-правової бази, визначає підходи та принципи, які необхідні фахівцям з навігації і управління морськими суднами для ефективної професійної роботи.

Змістовно-структурний компонент містить систематизацію навчальних дисциплін, інноваційних авторських доробків: електронний авторський курс, авторські спецкурси, навчально-методичні матеріали освітньої компоненти «Морська англійська», модельна навчальна програма «Опанування загальної англійської мови рівнів B1-C1», які формують теоретичну базу та практичні навички фахівців з навігації і управління морськими суднами, забезпечуючи комплексне вивчення іноземних мов у контексті лінгвопрофесійної діяльності в умовах неперервної освіти.

Технологічний компонент орієнтований на використання сучасних освітніх технологій та методик навчання, відповідно до існуючих методів та засобів та форм освітнього процесу, які сприяють підвищенню рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами та вдосконаленню міжкультурної комунікації.

Діагностико-корегувальний компонент забезпечує постійний моніторинг освітніх результатів та корекцію навчальних концептів на основі аналізу отриманих даних, що дозволяє своєчасно виявляти освітні потреби та адаптувати освітній процес до формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, відповідно до визначених нами критеріїв: мотиваційно-

ціннісний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний, високий, середній, низький, щодо рівнів сформованості (високий, середній, низький).

Спроектowana структурно-процесуальна модель системи формування є ефективним інструментом для забезпечення високого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами, здатних адекватно реагувати на виклики сучасного мореплавства і відповідати міжнародним стандартам у сфері навігації та управління морськими суднами.

Подано авторське бачення «системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», що представлена як комплексна освітня структура, яка інтегрує концептуально-цільовий, змістовно-структурний, технологічний та діагностико-корегувальний компоненти. Визначена система спрямована на засвоєння іншомовних комунікативних навичок для ефективного виконання професійних обов'язків фахівців з навігації і управління морськими суднами у міжнародному морському середовищі, відповідно до міжнародних нормативно-правових документів, що забезпечує постійний професійний розвиток в умовах неперервної освіти та акцентує на функціональності, синергетичності та ієрархічності, включаючи всіх учасників освітнього процесу — від курсантів і студентів до науково-педагогічних працівників, капітанів морських суден та керівників кріюінгових компаній.

6. Виокремлено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Доведено важливість організаційно-педагогічних умов, які є фундаментом для розробки ефективних освітньо-професійних програм, орієнтованих на формування іншомовної комунікативної компетентності.

Визначені організаційно-педагогічні умови включають оптимізацію навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації та управління морськими суднами; залучення здобувачів освіти в активне професійно-спрямоване освітньо-мовленнєве середовище у процесі самоосвітньої діяльності; забезпечення науково-методичного супроводу процесу формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами. Така інтегрована система сприяє не лише набуттю мовних знань, але й розвитку критичного мислення, міжкультурної чутливості та професійних навичок, необхідних для ефективної діяльності в міжнародному морському середовищі.

Ефективне застосування організаційно-педагогічних умов може значно покращити якість освіти фахівців з навігації і управління морськими суднами.

В такому контексті, успішний досвід реалізації цих педагогічних ініціатив може стати зразком для інших освітніх програм, що мають на меті розвиток спеціалізованих професійних компетентностей.

7. Експериментально перевірено результативність системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

На основі проведеного експериментального дослідження можна зробити висновок, що система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, розроблена в рамках цього дослідження, демонструє високу результативність.

Застосування 95% інтервалу довіри для порівняння середніх значень двох груп дозволяє оцінити значущість різниці між групами з урахуванням

варіабельності в межах кожної групи. Отримані результати є надійними та об'єктивними, що підкреслює наукову новизну дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх можливостей підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Перспективи подальшого дослідження вбачаються у модифікації лінгвотехнологічної складової професійної підготовки фахівців з навігації і управління морськими суднами із використанням імерсивних технологій, що мають більш широкі можливості щодо формування професійно орієнтованих компетентностей в добу цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Анненкова І. П. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ. *Наука і освіта*. 2011. № 8. С. 4–7.
- 2 Агібалова Т. М. Системний підхід до формування комунікативної компетенції студентів на заняттях із іноземної мови як компонента інституційних засад академічної доброчесності у вищому навчальному закладі. *Академічна доброчесність як фактор забезпечення якості вищої освіти* : матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару / За заг. ред. д.е.н., проф. Аванесова Н.Е., к.е.н. Криворучко Г. В., ас. Сергієнко Ю. І. Харків : ХНУБА, 2021. 75 с.
- 3 Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ: кваліметричний підхід *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. 2012. Вип. 10. С. 9-15. URL : <http://elearning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakostosv-ti-u-vnz.html>.
- 4 Антонюк Л. Л., Василькова Н. В., Ільницький Д. О., Кулага І. В., Турчанінова В. Є. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. Київ : КНЕУ, 2016. 66 с.
- 5 Бабишена М. І. Особливості дослідження вивчення рівня психологічної адаптації майбутніх суднових офіцерів до умов навчального процесу та дисциплін суспільно-гуманітарного циклу (за методикою К. Роджерса – Р. Даймонда). *Вісник Запорізького національного університету. Серія. Педагогічні науки*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2016. № 1. С. 91–97.
- 6 Бабишена М. І. Формування професійно значущих якостей майбутніх суднових офіцерів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Тернопіль, 2015. 288 с.

7 Барсук С. Л. Застосування підходів глибинного навчання в процесі вивчення англійської майбутніми судноводіями. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 7.2, № 71.2.

8 Барсук С. Л. Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Херсон, 2016. 253 с.

9 Баценко С. В. Технології доповненої реальності в освіті. *Імерсивні технології в освіті* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції з міжнародною участю. / упоряд. : С. Г. Литвинова, Н. В. Сороко. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. С. 76.

10 Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / за заг. ред О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 47–52.

11 Бідюк Н. М. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців з прикладної лінгвістики у США. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2013. № 2. С. 105-115.

12 Білоусов Є. В., Ляшкевич А. І. Упровадження компетентнісного підходу в процесі підготовки судових механіків. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XV-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції присвяченій 95-й річниці з Дня народження академіка Національної академії педагогічних наук С. У. Гончаренка, м. Кропивницький, 20–24 червня 2023 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький : РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. – URL : www.kma.ks.ua/ob-akademii/kompetentnisnij-pidhid

13 Бобришева Н. М. Моделювання комунікативних ситуацій на заняттях з професійної англійської мови в морських навчальних закладах.

Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Педагогічні науки. 2019. № 2. С. 32-35.

14 Бобришева Н. М. Теоретичні засади готовності майбутнього морського фахівця до професійної діяльності у полікультурному середовищі. *Сучасний фахівець: гуманіст, професіонал, майстер* : монографія / керівн. авт. кол. Є. С. Барбіна. Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. 402 с.

15 Брига Т. Р. Прикладна лінгвістика як галузь мовознавства. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методика навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2014. № 38. С. 11-16.

16 Брик Т. О., Лебошина Н. В. Використання CLIL (інтегрованого предметно-мовного навчання) у формуванні та розвитку вмінь іншомовного професійного спілкування майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах. *Молодий вчений.* 2019. Т. 69. № 5.1. С. 41.

17 Брода М. Впровадження інтерактивних методів вивчення англійської мови у ВНЗ України. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems.* 2014. № 39. С. 163-167.

18 Васільєва П. Проблема формування іншомовної комунікативної компетентності: підходи, пошуки, рішення. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогічні науки.* Вип 29, том 1. 2020. С. 230-235. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209316>

19 Використання технологій віртуальної реальності в морському освітньому процесі / Г. Томчаковський, О. Россомаха, О. Саф'ян, О. Колеснік, П. Мущенко. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. № 5 (11).

20 Вікіпедія. «Таксономія Блума – Вікіпедія» Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Таксономія_Блума&oldid=39894469 (дата звернення: 9.07.2023).

21 Вікторова Л. В., Захуцька О. В. Система іншомовної підготовки дорослих в умовах глобалізації освіти. *Науковий вісник Національного*

університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. № 263. 2017. С. 165–172.

22 Вітвицька С. С. Модернізація змісту професійної освіти – умова підготовки компетентного фахівця нової формації. *Компетентнісний підхід до підготовки фахівців як умова якісної освіти*: збірник матеріалів конференції / за ред. Г. Л. Губарева. Житомир, 2017. С. 7-17.

23 Волкова Н. П., Лебідь О. В., Гром О. А. Розвиток компетентності у здійсненні командної взаємодії майбутніх викладачів вищої школи засобами інтерактивних технологій навчання. *Моделювання компетентнісної професійної освіти в контексті євро-інтеграції*: монографія [Електронне видання] / кол. авт; за заг. ред. проф. Н. П. Волкової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. С. 17 – 37.

24 Волошинов С. А. Алгоритмічна підготовка майбутніх судноводіїв з системою візуальної підтримки в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2012. 20 с.

25 Вороніна Д. А. Зміст та структура іншомовної комунікативної компетентності сучасних фахівців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 8, С. 17-20. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/19532>.

26 Вяхк І. А. Педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2013. 227 с.

27 Гагіна Н. В. Формування навичок конструктивної міжособистісної взаємодії майбутніх менеджерів у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Психологія і педагогіка*. 2013. Вип. 22. С. 16–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_22_5.

28 Галузевий стандарт вищої освіти України. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/galuzevi-standarti-vishoyi-osviti>.

29 Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 198-201.

30 Герганов Л. Д. Навчальні заклади судноплавних компаній як освітні середовища формування та професійного становлення фахівців морського транспорту. *Педагогічний альманах*. 2019. № 42. С. 52-57.

31 Гончаренко Т. Системний підхід до проектування навчального процесу з фізики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. № 22. С. 24-27.

32 Гріднєва Л. М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2010. 20 с.

33 Гродський І. Я. Передумови виникнення та шляхи подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матер. II щорічної Всеукр. наук.-практ. конф*, 2012, С. 271-277.

34 Гроза І. М., Бабятинська Ю. О., Гусейнова К. С. Особливості формування іншомовної професійної комунікативної компетентності в умовах використання інформаційних технологій. *Лінгвістичний вісник*. 2017. С. 50.

35 Даниленко О. Б. Результати дослідження стану підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності в умовах традиційної системи навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 13. Т. 1. С. 4-49.

36 Даниленко О. Б. Готовність майбутніх судноводіїв до професійної діяльності як результат підготовки у морському закладі вищої освіти.

Nowoczesna nauka: teoria i praktyka : III Międz. konf. nauk.-prakt. (Katowice, 30 kwietnia 2019). Katowice : Nowa nauka, 2019. S. 99–102.

37 Даниленко О. Б. Неперервна професійна підготовка майбутніх судоводіїв у вищих морських навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : АА Тандем, 2020. 564 с.

38 Даниленко О. Б. Тенденції впровадження інформаційно-комунікативних технологій у процес підготовки фахівців морської галузі в умовах вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки. Хмельницький* : Вид-во НАДПСУ, 2016. № 4 (6). С. 77–84.

39 Демченко Д. І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів засобами іноземної мови у фаховій підготовці: монографія. Харків, 2014. 213 с.

40 Децюк Т. М. Вплив позааудиторної роботи на формування метакомпетенцій у студентів: аналіз вітчизняного та іноземного досвіду. *Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 17-18 квіт. 2019 р.) у 2-х ч. Ч. 2. – Чернігів : ЧНТУ, 2019. С. 25–26

41 Децюк Т. М., Біжовець Ю. С. Вплив позааудиторної роботи на формування особистості студентів технічних та гуманітарних спеціальностей у закладі вищої освіти. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. 2019. № 86. С. 246-251.

42 Децюк Т. М., Пінчук А. О. Форми і методи позааудиторної роботи зі студентами в умовах закладів вищої освіти. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства* : збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11 жовтня 2019 р.). Чернігів : Чернігів. нац. технол. ун-т., 2019. 293 с.

43 Джаман Т. В. Неперервна освіта як головний системоутворювальний фактор формування особистості. *Педагогіка*

формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 66. Е1. С. 32. Doi: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.32>.

44 Дзюбенко Ю. В., Олійник Л. В. Особливості технологічного підходу до навчального процесу у вищій школі як провідного засобу його оптимізації. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2007. № 3 (21). С. 138–147. URL : <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/11014>.

45 Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2014. Вип. 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_3_6 (дата звернення: 30.09.2023)

46 Діденко О., Ворохобіна Д. Особливості змісту поняття «лідерська компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління судном». *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки.* 2022. Т. 29. № 2. С. 192-207.

47 Дмитрищук Н. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійної діяльності у контексті міжособистісного спілкування в полінаціональних екіпажах. *Педагогічний вісник.* 2019. № 1. С. 64.

48 Донченко М. В. Особливості позааудиторної роботи у вищих навчальних педагогічних закладах України. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. 2004. Випуск XXI, С. 48-52.

49 Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2012. Вип. 29. С. 55-59..

50 Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.

51 Дуля А. В. Удосконалення компетентностей фахівців морської галузі у процесі професійної підготовки. *Педагогічний альманах*. 2015. № 25. С. 171-177.

52 Єфімова О. М. Інтерактивні методи при вивченні професійно-орієнтованої іноземної мови у вищих навчальних закладах. *Information Technology and Security*. 2012. № 2. С. 78-83.

53 Єфімова О. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 23 с.

54 Єфімова О. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів під час оволодіння фахом у вищих військових навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія: Філологія. Педагогіка: збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. 1. С. 95–105.

55 Желясков В. Я. Обґрунтування наукових підходів системи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Вип. 60. 2018. С. 53-60.

56 Желясков В. Я. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії у вищих морських навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : АА Тандем, 2020. 456 с.

57 Желясков В. Я. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах до професійної комунікативної взаємодії : дис. ... доктора пед. наук ; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2020. 545 с.

58 Желясков В. Я., Даниленко О. Б. Методологічні підходи системи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). Том 5. Р. 27–33.

59 Заболотська О. О. Методичні основи формування готовності майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого писемного спілкування. *Педагогічний альманах*. 2019. № 42. С. 57-64.

60 Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Рада з питань співпраці в галузі культури. Комітет з освіти. Відділ сучасних мов, Страсбург ; пер. О. М. Шерстюк, наук. ред. проф. С. Ю. Ніколаєва; ред. доц. К. І. Онищенко. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

61 Задунайська Ю. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 23. С. 30-34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2018_23_8

62 Закордонець Н., Мазур О. Стратегії іншомовної міжкультурної комунікації у цифровому освітньому просторі. *Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації крізь призму лінгводидактичної парадигми* : колективна монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 301-333

63 Золотовська В. С. Теорія і практика вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 263 с.

64 Зязюн І. Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні. Проект Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Асоціації ректорів педагогічних університетів України. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 4 с.

65 Кабацька О., Шамшин О., Подковирофф Н. Використання технологій штучного інтелекту в процесі навчання і викладання у вищій освіті. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11 (17).

66 Каленський А. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. *Професійна педагогіка*. 2018. № 16. С. 27–33. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.27-33>.

67 Калмикова Л. О. Мовленнєва діяльність як складова предмета психолінгвістики. *Challenges of Psycholinguistics and Psychology of language and speech. Lutsk : Lesya Ukrainka Eastern European National University, 2015. P. 59–68.*

68 Калмикова Л. О. Психолінгвістика в навчанні дорослих. *Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. Вип. 3. Київ : ПП “ЕКМО”, 2005. С. 120–123.*

69 Каракатсаніс Т. Методи ознайомлення з іншомовним змістом концептів в рамках імплементації підходу CLIL. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. [Електронний ресурс]. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. 231 с.*

70 Киливник В. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в системі педагогічного коледжу : дис. ... канд. пед. наук; 13.00.04. Вінниця, 2019. 290 с.

71 Коберник О. М. Формування навчально-пізнавальної активності студентів у процесі застосування технології проблемного навчання. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2015. Вип. 1. С. 72-82. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/profe_2015_1_9.*

72 Коваль В. Ю. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. Донецьк : ДонНТУ, 2009. Вип. 6(160).*

73 Ковтун О. В. Технологія формування іншомовної професійної компетентності студентів в освітньому просторі закладу вищої освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика» 2019, вип. 3 (128). С. 117–125.*

74 Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 року (Про приєднання до Конвенції див. Постанову ВР № 2785-XII (2785-12) від 17.11.92). URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_137

75 Королюк Г. О., Куліш І. М., Некоз І. В. Підхід сілі: особливості і варіанти інтегрованого навчання змісту та мови у закладах вищої освіти. *Editorial board*. 2021. С. 387.

76 Костюк В. Б. Педагогічні умови застосування кейс-технологій у процесі активної підготовки судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. № 80. С. 84-89.

77 Котлярова Л. Б. Ділова англійська мова професійного спрямування для здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 179. № 23. С. 66-71.

78 Кравченко Л. М. Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2009. 39 с.

79 Кравчина Т. В. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-механіків при професійно-орієнтованому вивченні англійської мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: педагогіка, соціальна робота* : зб. наук. пр. Ужгород, 2014. Вип. 32. С. 119-123.

80 Крамаренко В. В. Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами у процесі професійної освіти : дис. ... доктора філософії за спеціальністю 011 – науки про освіту. Хмельницький, 2023. 296 с.

81 Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В. Стандартні фрази для спілкування в морі як навчальна потреба. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск LXXXVIII*. Херсон : Херсонський державний університет, 2019. С.104–109.

82 Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В. Стратегія вивчення стандартних фраз для спілкування у морі на заняттях із морської англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. Випуск 67 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 139–143. URL : <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/197>

83 Кулакова М. В. Формування готовності допрофесійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 248 с.

84 Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти. Київ : Знання, 2012.

85 Лагодинський О. Особливості позааудиторної роботи у системі іншомовної підготовки курсантів (слухачів) військових закладів вищої освіти. *Проблеми викладання іноземних мов у закладах вищої освіти: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Мелітополь, 20 травня 2021)*. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. 211 с.

86 Лапшина О., Дорофеєва О., Комочкова О. Зміст професійної підготовки фахівців із прикладної лінгвістики в системі вищої освіти України. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2023. Вип. 38. С.159-169.

87 Левко М. І. Педагогічна модель формування політичної культури майбутніх офіцерів вищих військових начальних закладів. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2018. № 50. – С. 308-312.

88 Леврінц М. Прикладна лінгвістика як спеціалізація у підготовці фахівців з іншомовної освіти. *Іноземні мови : науково-методичний журнал* 2021. № 1 (105). С. 3-9.

89 Ліпшиць Л. Підходи та принципи формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 7.2, № 71.2. С. 15-17.

90 Ліпшиць Л. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Херсонський державний університет. Херсон, 2018. 253 с.

91 Лісіна Л. Системний підхід до вдосконалення процесу технологічної підготовки вчителя. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: Педагогічні науки. 2012. № 109. С. 96-104.

92 Літікова О. І. Формування критичного мислення судових механіків через письмову діяльність у процесі іншомовної підготовки. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. 2023. № 104. С. 37-42.

93 Лук'янова Л. Неперервна освіта впродовж життя: історичний огляд, сучасні реалії. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогіка, № 1(15), 2015. Р. 187-192.

94 Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. 108 с.

95 Макаренко Ю. О., Мироненко Т. П. Переваги використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в навчальних закладах України. *The 3 rd International scientific and practical conference «Modern research in science and education»* (November 9-11, 2023) VoScience Publisher, Chicago, USA. 2023. 1096 p.

96 Мельник Л., Зарічна О., Колядич Ю. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. *Modern Information*

Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2021. С. 38-45.

97 Мельниченко О. Андрагогічні принципи освіти дорослих та забезпечення якості неперервної педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33. С. 24-30. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.3>.

98 Міністерство інфраструктури України. Морська доктрина України на період до 2035 року. Міністерство інфраструктури України, 2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF#n12>.

99 Міністерство освіти і науки України. «Вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньої професійної програми (ОПП) напряму підготовки «Морський та річковий транспорт». Херсонська державна морська академія. URL: https://ksma.ks.ua/?page_id=1632.

100 Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ від 1 червня 2017 № 600 (у редакції наказу від 21 грудня 2017 № 1648). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>.

101 Муравйова О. М., Архипова В. О. Системний підхід як інструмент формування іншомовної комунікативної компетенції *Multidisciplinary academic research, innovation and results: Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference*. Prague, Czech Republic. 2022. 831 p.

102 Мусоріна М. О. Формування технічної компетентності майбутніх фахівців судноводіння у процесі навчання технічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія і методика навчання (технічні дисципліни). Київ, 2018. 21 с.

103 Навчальна програма «Scotland's Curriculum for Excellence (CfE)» <https://scotlandscurriculum.scot>.

104 Національний освітній глосарій: вища освіта / Авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.

105 Неперервна освіта в соціокультурних вимірах : колективна монографія / Ничкало Н. (голова) ; за наук. ред. В. Слабка / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, кафедра освіти дорослих. , Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 284 с.

106 Нітенко О. В. Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід. Київ, 2015. 446 с.

107 Новік К. І., Кушевська Н. М., Пильщик С. В. Розвиток критичного мислення через кейс-стаді на заняттях з іноземної мови в закладах вищої освіти України. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4 (22). С. 1237-1253.

108 Огородник Н. Є. Про новації в англomовній підготовці фахівців торговельного флоту. *Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця* : матер. IV Міжнародної науково-практичної конференції, 2018, С. 87-89.

109 Огородник Н. Є. Сучасні тенденції в навчанні англійської мови професійного спрямування майбутніх морських інженерів. *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 25. С. 190-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_25_31.

110 Олексенко О. О., Решетняк І. О. Методологічні підходи до формування фахової іншомовної комунікативної компетентності у ЗВО. *Іншомовна комунікативна компетентність у фаховій діяльності*: тези доп. міжуніверситетського наук.-практ. семінару, м. Харків, 27 лист. 2018 р. Харків : Національний юридичний університет імені Я. Мудрого, 2018. С. 72–76.

111 Освітньо-професійна програма «Судноводіння на морських шляхах» спеціалізації «Навігація і управління морськими суднами», ступеню: магістр. Херсонської державної морської академії. URL : <https://ksma.ks.ua/wp-content/uploads/2021>.

112 Освітньо-професійна програма «Судноводіння на морських шляхах» спеціалізації «Навігація і управління морськими суднами», ступеню: фахового молодшого бакалавра. Морського фахового коледжу Херсонської

державної морської академії». URL : <https://kmc.ks.ua/wp-content/uploads/OPP/ОПП%20Судноводіння%20на%20морських%20шляхах.pdf>.

113 Освітньо-професійна програма (Річковий та морський транспорт 2017). Херсонська Державна Морська Академія, URL : https://ksma.ks.ua/?page_id=1632.

114 Освітньо-професійна програма «Судноводіння на морських шляхах» спеціалізації «Навігація і управління морськими суднами», ступеню: бакалавр. Херсонської державної морської академії. 2023. URL : https://ksma.ks.ua/wp-content/uploads/2021/04/osvitnya_programa_bakalavr-2017-1.pdf.

115 Освітньо-професійна програма «Судноводіння на морських шляхах» спеціалізації «Навігація і управління морськими суднами», ступеню: бакалавр. Херсонської державної морської академії. URL : https://ksma.ks.ua/wp-content/uploads/2021/04/osvitnya_programa_bakalavr-2017-1.pdf.

116 Павленко О. Сутність, структура та зміст іншомовної комунікативної компетенції. *Педагогічні науки*. 2018. № 71. С. 23-27.

117 Панасюк Ю. Компетентнісний підхід у викладанні іноземної мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2015. № 3. С. 196-202.

118 Панькевич О. Педагогічні умови формування культури професійної взаємодії майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (121). С. 65-71.

119 Пасічник О. О. Особливості використання ділових ігор на заняттях з іноземної мови у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2020. Вип. 30. С. 125–127.

120 Переяславська С., Смагіна О. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2019. С. 250-260.

121 Петренко К. П. Технологія CLIL в сучасній методичній науці: теоретичний аспект. *Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу*. 2021. С. 76.

122 Подлесна Г., Ільченко А. Шляхи реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання в процесі формування особистості здобувача вищої освіти. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2018. Вип. 79. № 1. С. 389-400.

123 Подоляк М. В. Аналіз поняття іншомовна професійна комунікативна компетентність у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, (4), 36-44. 2023. С. 36-44. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.6>.

124 Подолянська-Калько Н. Мовна освіта як педагогічна проблема. до питання дефініцій мовної освіти та лінгвістики. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. *Серія: Педагогічні науки*. 2013. № 122. С. 274-280.

125 Пономарьова О. І., Ковальова А. В. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови професійного спрямування. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2014. № 25. С. 50-58.

126 Прищак М. Д. Порівняльний аналіз особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в освіті. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. № 6. С. 124-133.

127 Римарчук М. І. Формування професійної готовності майбутніх лікарів у контексті впровадження студентоцентрованого підходу. *Медична освіта*. 2019. № 1. Р. 32-36. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2019.1.9543.

128 Руснак І. С., Василик М. С. Технологічний підхід в іншомовній освіті майбутніх магістрів філологічних спеціальностей. *Академічні студії*.

Серія «Педагогіка». 2022. Том 1. № 4. С. 164-170.
<https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.24>.

129 Рябуха І. М. Тенденції розвитку морської освіти в Україні (друга половина XVIII – початок XXI століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 485 с.

130 Рябущенко О., Квасников П. Особливості реалізації міждисциплінарних зв'язків «Морської практики» й «Навчальної плавальної практики» у закладі вищої освіти морського профілю . *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки.* 2021. Вип. 25. С. 166-180. doi:10.32453/pedzbirnyk.v25i2.789.

131 Савіцька В. В. Дослідження готовності студентів до використання електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 82. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 140-144.*

132 Савченко А. В. Особливості іншомовної освіти у вищих навчальних закладах в умовах сучасної Євроінтеграції. *Наукові праці. Педагогіка.* 2018. Вип. 299, том 311. С. 97-99. [Електронний ресурс]. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2018/311-299-20.pdf/>.

133 Салащенко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проектних технологій. *Правовий часопис Донбасу.* № 3(68). 2019. С. 153–160.

134 Сапожников С. Педагогічні технології професійної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці. *Education. Innovation. Practice.* 2023. Вип.10. С. 32-41. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i8-005>.

135 Силабус до дисципліни «Морська англійська мова». Освітньо-професійна програма: «Судноводіння». Ступінь вищої освіти: бакалавр.

Херсонська державна морська академія, 2021, С. 7.
<https://mdl.ksma.ks.ua/course/view.php?id=4371>.

136 Силабус навчальної дисципліни. Ділова англійська мова. Ступінь вищої освіти магістр. Галузь науки 27 Транспорт. Спеціальність «271 Морський та внутрішній водний транспорт». Освітньо-професійна програма «Судноводіння». Спеціалізація «271.01 Навігація і управління морськими суднами». Херсон, 2021. URL :
https://mdl.ksma.ks.ua/pluginfile.php/266509/mod_resource/content/2/Силабус_5м

137 Ситнік Т. Місце й роль інтерактивного навчання у системі інноваційних технологій в закладах вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія. Педагогічні науки.* 2021. № 4. С. 11-18.

138 Скорик Т. В., Грицик Н. В. Реалізація праксеологічного підходу у контексті підготовки майбутнього вчителя до успішної професійної діяльності. *Педагогіка та психологія.* 2020. Вип. 63. С. 152-159..

139 Слабко В., Макієвський О. Особливості формування фахових компетентностей майбутніх фахівців транспортної галузі у процесі вивчення спеціальних дисциплін. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. праць / Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 78. С. 202-207. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.78.43>.

140 Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. А. В. Семенова, Київ : Пальміра, 2006, 221 с. URL : <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>.

141 Слухенська Р. В., Іванушко Я. Г., Назимок Є. В., Мурадханян І. С. Особливості застосування методу «занурення» в мовне середовище в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у*

вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / ред. А. В. Сущенко. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. С. 269-272.

142 Слюсаренко Н., Ліпшиць Л. Формування соціокультурної особистості майбутнього судноводія на засадах компетентнісного підходу. *Людинознавчі студії*: зб. наук. праць ДДПУ / редкол. Н. В. Скотна, Г. Васянович, О. Є. Карпенко та ін.; МОН України, ДДПУ ім. І. Франка, Дрогобич : ВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 29. Ч. 1. С. 173-181.

143 Смелікова В. Б. Використання інтернет ресурсів у викладанні морської англійської мови. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 1(37). Ч. 2. С. 249-253. DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-39>

144 Смелікова В. Б. Навчання майбутніх судноводіїв ділового англійського писемного мовлення. *Молодий вчений*. 2019. № 7.2 (71.2).

145 Смелікова В. Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонська державна морська академія. Херсон, 2017. 305 с.

146 Смирнова І. М. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів технологій до розроблення і використання електронних освітніх ресурсів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни) / НАПН України, Ін-т професійно-технічної освіти. Київ, 2018. 40 с.

147 Сніховська І. Е. Лінгвістична компетенція як фактор мовної гри. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12081679.pdf>.

148 Солощенко В. Особливості реалізації предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) як провідної методики навчання іноземних мов у Європі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 177. № 21. С. 116-120.

149 Сотер М. В. Формування готовності майбутніх інженерів-судномеханіків до міжкультурної комунікації : дис. ... канд. пед. наук :

13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 297 с.

150 Ставицька І. В. Інтегрований підхід до навчання у вищій школі. *Перспективи розвитку сучасної науки та освіти (частина II)* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 15-16 червня 2020 року. Львів : Львівський науковий форум, 2020. 64 с.

151 Стеценко Н. М., Чикалова Т. Г. Теоретичні підходи до інтерпретації сутності культурологічної компетентності. *Педагогічний альманах*. 2014. № 23. С. 208-214.

152 Стинська В., Чепіль М., Прокопів Л. Кейс-метод–інновація у методиці підготовки студентів магістратури у закладі вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 4/212. С. 16-19.

153 Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>.

154 Теличко Н. В. Культурологічний підхід як основа формування лінгвокультурної іншомовної компетенції. [Електронний ресурс] *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2016. Вип. 2. С. 149-153. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2016_2_39.

155 Теорія і практика проведення позааудиторної роботи з іноземної мови: сценарії заходів французькою й іспанською мовами: колективна монографія / Бігич О. Б., Майєр Н. В., Руснак Д. А. ; за заг. і наук. ред. О. Б. Бігич. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2016. 111 с.

156 Тимофєєва О. Я. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук; 13.00.04 / Національна академія Державної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2018. 273 с.

157 Тимченко Р., Іващенко А. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні технології» в контексті освітньої діяльності. *Society Document*

Communication. 2022. С. 345-358. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-345-358>.

158 Тирон О. М. Психолого-педагогічні основи формування іншомовної компетентності майбутніх моряків : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". Київ, 2016. 284 с.

159 Тихонова І. Ю, Константинова Т. М. Метод проєктів – інноваційна методика викладання англійської мови професійного спрямування фахівців морської галузі. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 52. Том 2. С. 107-110.

160 Ткаля І. А., Черкашина Н. І., Огнівенко З. Г. CLIL як глобальна тенденція сучасної світової педагогіки. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. № 11. С. 59-62.

161 Ткаченко О. Б. Комунікативний підхід як площина реалізації активних та інтерактивних методів навчання англійської мови у СНАУ *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 30. С. 63-68.

162 Трубіцина О., Валюкевич Т., Шакуров Є. Розвиток критичного мислення як ключової компетенції студентів у вищій освіті. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 2 (20). С. 304-319.

163 Тур О. Структура комунікативної компетентності особистості. Педагогічний дискурс. 2016. Вип. 20. С. 187-191. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/bitstream/PolNTU/1801/1/19.4.docx>.

164 Тур О. М. Особистісно-орієнтований підхід у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. № 18. С. 111-116.

165 Україна. Закон України «Про вищу освіту». 2014. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

166 Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова від 20 січня

1998 р. № 65. Інформаційно-правова система LIGA: ZAKON, URL : <https://ips.ligazakon.net/document/KP980065>.

167 Україна. Президент. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 року, Інформаційно-правова система LIGA: ZAKON, URL : https://ips.ligazakon.net/document/U344_13.

168 Україна. Президент. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

169 Усатова І., Ткаченко В., Ведмедюк А. Організація позааудиторної роботи зі студентською молоддю як умова підвищення ефективності освітнього процесу. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2022. № 1. С. 73-78.

170 Фандєєва А. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої технічної освіти засобами інтерактивних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць / гол. ред. Н. І. Лазаренко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Друк плюс, 2020. Вип. 58. С. 67-77. DOI:10.31652/2412-1142-2020-58-67-77.

171 Филипська В. І. Використання CASE-STUDY у процесі викладання іноземної мови у закладах вищої освіти України. *Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах*. 2024. С. 244.

172 Фокшек А. В. Системний та синергетичний підходи у моделюванні сучасного педагогічного процесу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2011. № 6.

173 Фролова О. О. Формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих

дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2015. 20 с.

174 Хало З., Волошанська І. Формування комунікативних здібностей дитини у процесі інтелектуального розвитку у дошкільних закладах Німеччини. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 136-139.

175 Ходунова В. Педагогічні технології: інтерпретація поняття. *Вісник науки та освіти*, (1(7)). [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-660-677](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-660-677).

176 Чайка О. В. Організація позааудиторної роботи з іноземної мови для студентів різних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 35. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.27>

177 Чередніченко Г. А., Тверезовська Н. Т. Культурологічний підхід до формування особистості майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. [Електронний ресурс]. *Педагогічні науки. Сучасні методи навчання*. URL : http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Pedagogica/5_86986.doc.htm

178 Черненко А. Інноваційні підходи до навчання іншомовної лексики: роль сучасних цифрових інструментів (в умовах дистанційної освіти). *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2024. № 99. С. 141-147.

179 Чернявський Б. Р. Формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання : дис. ... канд. пед. наук ; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2021. 260 с.

180 Чернявський В. В. Компетентісний підхід як чинник забезпечення вимог до підготовки фахівців морської галузі. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2014. Вип. 20. С. 230-232.

181 Черчата Л. Формування компетентності індивідуального іншомовного вдосконалення у студентів немовних спеціальностей. *Scientific*

Collection «InterConf+». N 36(167), Aug. 2023, С. 138-49, doi:10.51582/interconf.19-20.08.2023.012.

182 Чиж Світлана. Підвищення рівня лідерських якостей майбутніх фахівців морської галузі при вивченні англійської мови. *Вісник науки та освіти*. 2024. Вип. 5 (23). С. 1577-1590.

183 Швецова І. Інтеграція позааудиторної діяльності у процес формування лідерської компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 15 (33).

184 Швецова І. В. Застосування технології віртуальної реальності на практичних заняттях з морської англійської мови. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : тези доп. XI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 25–26 листоп. 2021 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. Хмельницький : ХНУ, 2021. 268 с.

185 Швецова І. В. Значущість комунікативних навичок у формуванні лідерської компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2023. Т. 56. № 5.

186 Швецова І. В. Іншомовна компетентність: педагогічні та лінгвістичні аспекти. *Нова філологія*. 2021. Вип. 83. С. 276-281. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-40>

187 Швецова І. В. Сутність і специфіка іншомовної компетентності майбутніх фахівців із навігації й управління морськими суднами. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. Вип. 2. С. 152-157. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-24>.

188 Шевченко О. П. Педагогічні умови використання кейс-методу в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах : авторефе. дис. ... канд. пед. наук. Луганськ : ЛНУ ім. Т. Шевченко, 2011.

189 Шевченко О. П., Аветісова І. С., Бурковська О. Й. Інтерактивні методи у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням у медичному університеті. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. № 4.

190 Шестопалова С. Місце іншомовної комунікативної компетенції в професійній компетентності державного службовця. *Науковий вісник: Державне управління*, № 4(10). 2021. С. 129-146. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2021-4\(10\)-129-146](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2021-4(10)-129-146).

191 Штангрет Г., Мосій І., Чаплик О. Інтеграція віртуальної реальності у процес вивчення іноземних мов: можливості та виклики. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4 (22).

192 Шумський О. Можливості використання електронних освітніх ресурсів у навчанні іноземної мови. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 199-212.

193 Шумський О. Л. Використання електронних освітніх ресурсів у процесі навчання здобувачів вищої освіти іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 211. С. 234-238.

194 Юдіна О. В. Формування в студентів іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності з використанням інтернет-ресурсів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія. Педагогічні науки*. 2016. Вип. (1). С. 328-334.

195 Юрженко А. Структура професійної англомовної підготовки майбутніх суднових механіків. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. 2018. № 37. С. 137-148.

196 Юрженко А. Ю. Формування комунікативної компетентності майбутніх суднових механіків на основі гейміфікованого підходу : автореф. дис. ... канд. пед. наук ; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Херсонський державний університет. Херсон, 2020. 23 с.

197 Юхно Н. Суть та структура іншомовної комунікативної компетентності фахівців. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. № 51. С. 113-120. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-51-13>.

198 Ябуров М. В., Ябурова О. В. Іншомовна компетентність у структурі професіоналізму фахівця немовного профілю. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 76, т. 3. С. 190-194.

199 Astratinei, Carmen. Ways of teaching ESP Maritime English SMCP (Standard Marine Communication Phrases). *Foreign language competence as integral component of the University graduate profile*. 2014. P. 25–30. URL : https://www.unob.cz/cjv/Documents/publications/Sborn%C3%ADk_2014_z%C3%A1kladn%C3%AD.pdf

200 A Critical Analysis of Theoretical Concepts, Jim Cummins, Bristol, UK; Blue Ridge Summit, PA Multilingual Matters, (2021), 464 pages, ISBN-13: 9781800413573. (2023). *Porta Linguarum: Revista Internacional de Didáctica de Las Lenguas Extranjeras*, ISSN 1697-7467, N°40, 2023, P. 317-320.

201 Academic Handbook Entry 2022. World Maritime University, URL : <https://www.wmu.se/docs/academic-handbook-entry-2023>.

202 Across the Ocean: Coursebook / V. Bondarenko, Yu. Klopka, V. Kudryavtseva, I. Kulikova, L. Lipshyts, Makarova O.; Edited by V. Kudryavtseva. Kherson : KSMA Science Industry Innovations Ltd., 2022. 308 p.

203 Alfiani D. S. Multinational and multicultural seafarers and MET students: a socio-cultural study for improving maritime safety and the education of seafarers. 2010. https://commons.wmu.se/all_dissertations/425/.

204 Alheit, P., Dausien, B. Bildungsprozesse über die Lebensspanne: Zur Politik und Theorie lebenslangen Lernens. In: Tippelt, R., Schmidt, B. (eds) *Handbuch Bildungsforschung*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009. https://doi.org/10.1007/978-3-531-91831-0_38

205 Anderson, Lorin W., and David R. Krathwohl, et al. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman, 2001. Quincy College, URL : https://www.quincycollege.edu/wp-content/uploads/Anderson-and-Krathwohl_Revised-Blooms-Taxonomy.pdf.

206 Antonia de Jesus Sales. The Output Hypothesis and its influence in the second language learning/teaching: An interview with Merrill Swain. DOI: <https://doi.org/10.15210/interfaces.v20i0.18775>

207 Arce N. H., Valdivia A. C. Adapting competitiveness and gamification to a digital platform for foreign language learning. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2020. Vol. 15. N 20. P. 194-209.

208 Bargiela-Chiappini, Francesca, et al. «Business Discourse» (2nd Edition). 2013. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/Business-Discourse-%282nd-Edition%29-Bargiela-Chiappini-ckerson/b52b0d3b594a4352b3c1c41db81f8e2d9a8bf3c6>.

209 Barsuk, S., Bondarenko V., Kudryavtseva V., Likhosherstova V., A. Vid. Sail Safe: Coursebook. / Edited by V. Kudryavtseva. Kherson : KSMA Science Park «Maritime Industry Innovations» Ltd., 2022. 250 p.

210 Batumi State Maritime Academy. «Educational Programs». BSMA, URL : <https://www.bsma.edu.ge/index.html?lang=en>.

211 Bhatia Vijay and Stephen Bremner, editors. The Routledge Handbook of Language and Professional Communication. Oxon & New York, Routledge, 2014.

212 Bobrysheva, N., Frolova O., Kudryavtseva V., Moroz O. Welcome Aboard: Coursebook / Edited by V. Kudryavtseva. Kherson : KSMA Science Park «Maritime Industry Innovations» Ltd., 2022. 268 p.

213 Bocanegra-Valle A. Global markets, global challenges: The position of maritime English in today's shipping industry English in the European context: The EHEA challenge. 2010. P. 151-174.

- 214 Boiko K., Frolova, O., Kudryavtseva, V., Malakhivska T., Ovchynnikova O. *Seven Seas Ahead: Coursebook*. Kherson : STAR PH, 2018. 236 p.
- 215 Bokiyeвна T. P. et al. Formation of the communicative competence of students in the process of teaching a foreign language in a non-language university. *Religación: Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*. 2019. V. 4. N 20. P. 218-221.
- 216 Bondarenko V., Moroz O., Shvetsova I. «While Ashore» : Coursebook. Kherson : STAR PH, 2019. 164 p.
- 217 Bondarenko V., Moroz O., Shvetsova I. «While Ashore» : Coursebook. Kherson : STAR PH, 2020. 202 p.
- 218 Bondarenko, V., Moroz O., Shvetsova I. «While Ashore»: Coursebook. Kherson : STAR PH, 2018. 134 p.
- 219 Borah R. Blended learning and flipped learning: challenges and opportunities for the 21st-Century students to create a digital environment. *Digital education for the 21st century*. 2021. P. 235-253.
- 220 Boudadi N. A., Gutiérrez-Colón M. Effect of Gamification on students' motivation and learning achievement in Second Language Acquisition within higher education: a literature review 2011-2019. *The Euro CALL Review*. 2020. T. 28. N 1. P. 57-69.
- 221 Chamani, S., Razi, A. & Xodabande, I. Motivational and emotional states in self-directed language learning: a longitudinal study. *Discov Educ* 2, 23 (2023). <https://doi.org/10.1007/s44217-023-00048-9>
- 222 City University. «Objectives». City University, <https://cityu.edu.lb/about-us/objectives/#>.
- 223 Dave, R. H. *Lifelong Education and School Curriculum*. UIE Monographs 1, UNESCO Institute for Education, 1973. ERIC, <https://eric.ed.gov/?id=ED086563>.
- 224 De La Cruz K. M. L., Gebera O. W. T., Copaja S. J. N. Application of gamification in higher education in the teaching of English as a foreign language.

Perspectives and Trends in Education and Technology: Selected Papers from ICITED 2021. Singapore : Springer Singapore, 2021. P. 323-341.

225 Dewaele J-M, Li C. Editorial: special issue on emotions in second language acquisition. *Stud Second Lang Learn Teach*. 2018;8(1):15–9. <https://doi.org/10.14746/ssllt.2018.8.1.1>.

226 Dewaele, J. -M., Chen, X., Padilla, A. M., and Lake, J. (2019a). The flowering of positive psychology in foreign/second language teaching and acquisition research. *Front. Psychol*. 10:2128. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02128

227 Dewan M. H. et al. Immersive and non-immersive simulators for the education and training in maritime domain – A Review. *Journal of Marine Science and Engineering*. 2023. Vol. 11. N 1. P. 147.

228 Dewan MH, Godina R, Chowdhury MRK, Noor CWM, Wan Nik WMN, Man M. Immersive and Non-Immersive Simulators for the Education and Training in Maritime Domain – A Review. *Journal of Marine Science and Engineering*. 2023; 11(1):147. <https://doi.org/10.3390/jmse11010147>

229 Diagileva O., Leshchenko A., Paziak A., and Yurzhenko A. «Combination of Multimedia Applications as an Innovative Pedagogical Tool of a Teacher at a Maritime Higher Educational Institution». *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*, N 47, Sept. 2021, P. 7-16, doi:10.14308/ite000741.

230 Díaz I. Y. A., Zajia J. X. B. The use of gamification to enhance the english as a foreign language. *Polo del Conocimiento: Revista científico-profesional*. 2020. Vol. 5. N 3. P. 865-881.

231 ExtraMiler: Coursebook / S.Barsuk, , N. Bobrysheva, M. Ishchenko, V. Kudryavtseva, I. Kulikova, L. Lipshyts, O. Moroz, I. Penza, V. Smelikova. Kherson : KSMA Science Park «Maritime Industry Innovations» Ltd., 2021. 346 p.

232 Facilitation Techniques in Teaching ESP Online: Postpandemic Solutions for Law-Enforcement Officers Training / Balendr, Andrii, Oksana Komarnytska, Oleksandr Didenko, Svitlana Kalaur, Olha Soroka, Andrii Biliavets,

Olha Khamaziuk. World Journal of English Language. Vol. 13. N 5, 2023. DOI: 10.5430/wjel.v13n5p60.

233 Freina, L.; Ott, M. A literature review on immersive virtual reality in education: State of the art and perspectives. *In Proceedings of the International Scientific Conference Elearning and Software for Education*. Bucharest. Romania, 23 – 24 April 2015; Volume 8.

234 Hejnová E., Králík J. Use of the peer instruction method in blended learning. *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing, 2022. Vol. 2458. N 1.

235 Hlikman S. Model of Functioning of Professional Qualities of Future Navigators in the Process of Special Training. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. Vol. 5. N 25. P. 9-13. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.134694>

236 Hussain Ahmed Liton . Streamlining an Effective Maritime English for Future Maritime Professionals: A View from Pragmatic Perspective. *Literary Herald*, 2017. URL : <https://www.academia.edu/41430300>.

237 Hyland Ken. Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach; Tony Dudley-Evans and Maggie-Jo St John. Cambridge, Cambridge University Press, 1998, 301 p. *English for Specific Purposes*. Vol. 19, 2000, P. 297-300. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0889-4906\(99\)00026-5](https://doi.org/10.1016/S0889-4906(99)00026-5)

238 Hymes, D. On Communicative Competence. *Sociolinguistics* 1972, P. 269-293. URL : <https://search.iczhiku.com/paper/4xqQYCyZ70pBcLxU.pdf>.

239 Iakovaki H. Building the intercultural dimension in new learning tools for seafarers: the captain's platform for maritime English. *Special Academic Session: Cultural Diversity & Maritime Human Resources Management*. URL : <https://www.academia.edu/1287296>.

240 Ilie Cornelia, Catherine Nickerson, and Brigitte Planken. Teaching Business Discourse. Palgrave Macmillan Cham, 2018. *Palgrave Studies in Professional and Organizational Discourse*. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-96475-1>.

241 IMO Model Course 1.21 Personal Safety and Social Responsibilities. – London : International Maritime Organization, 2016. 49p.

242 IMO Model Course 3.17 Maritime English. London : International Maritime Organization, 2000. 297 p.

243 IMO Standard Marine Communication Phrases (SMCPs). URL : <http://www.coxswaintraining.com.au/standardmarinecomms.pdf>.

244 IMO. Model Course 1.39: Leadership and Teamwork. International Maritime Organization, 2014.

245 Inegol G. M., Yildirim U. Conflicts due to cultural differences in multicultural ships. *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*. 2024. P. 1-27.

246 International Association of Maritime Universities (IAMU). About IAMU. *International Association of Maritime Universities*, 2024. URL : <https://iamu-edu.org/about-iamu/#organization>.

247 International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978. STCW. URL : www.samgongustofa.is/media/english/STCW-Convention-1995.pdf.

248 Iordănoaia F., Nistor C. Manager, Leader and Leadership in Shipping. *International research conference Change Leadership in Romania's New Economy*. California State University of San Bernardino, USA, 2007. P. 186. URL : https://www.ectap.ro/documente/suplimente/simpozion_REI_en.pdf.

249 Islamova, Oleksandra, Natalia Benkovska, Svitlana Shumovetska, Yurii Bets, Iryna Bets, Yulia Romanyshyn, Oleksandr Didenko, and Andrii Balendr. Using Professionally-Oriented Electronic Educational Resources to Enhance Foreign Language Competence of Future Border Guard Officers. *World Journal of English Language*. Vol. 13. N 8, 2023. DOI: 10.5430/wjel.v13n8p383

250 Islamova, Oleksandra, Natalia Benkovska, Svitlana Shumovetska, Yurii Bets, Iryna Bets, Yulia Romanyshyn, Oleksandr Didenko, and Andrii Balendr. Using Professionally-Oriented Electronic Educational Resources to Enhance Foreign Language Competence of Future Border Guard Officers. *World Journal of English Language*. Vol. 13. N 8, 2023. DOI: 10.5430/wjel.v13n8p383

251 ISPS Code / [International Maritime Organization]. London : IMO Publishing, 2003. 140 p.

252 Ivanjko T., Pavlina K., Grubješić I. The role of gamification in language learning in higher education. *INTED 2020 Proceedings*. IATED, 2020. P. 4926-4932.

253 Kayalar F., Kayalar F. Sub-model of blended learning: Flipped classroom model. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*. 2020. Vol. 7. N 63. P. 3790-3796.

254 Kim N. Y., Yoon S. Y. A Comparative Study on Blended Learning and Flipped Learning: EFL Students' Learner Autonomy, Independence, and Attitudes. 2021. Vol. 21. P. 171-188. DOI: 10.15738/kjell.21..202103.171.

255 Kondor M. Yu. Kharakterystyka Osnovnykh Komponentiv Struktury Komunikativnoyi Kompetentnosti Maybutnikh Vykladachiv Profesiynoho Navchannya. *Pedahohichnyy Al'manakh*. N 46, 2020, P. 150-157, <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.121>.

256 Krashen, S. D. The input hypothesis and its rivals, Implicit and Explicit Learning of Languages, Academic Press. London : Ellis, 1994., P. 45–77, CiteSeerX 10.1.1.121.728

257 Kudryavtseva, V., Malakhivska T., Moroz O., Petrovska Yu., Frolova O. «Welcome Aboard» : Coursebook. Kherson : STAR PH, 2018. 294 p.

258 Lileikis S., Dukel P. Naval Officer as a Leading Personality: Strategic Approach and Challenges. *TransNav: International Journal on Marine Navigation & Safety of Sea Transportation*. 2020. V. 14. № 4.

259 Liu, M.; Huang, Y.; Zhang, D. Gamification's impact on manufacturing: Enhancing job motivation, satisfaction and operational performance with smartphone-based gamified job design. *Hum. Factors Ergon. Manuf.* 2018, 28, P. 38–51.

260 Lloyd, C. M. In Command: 200 Things I Wish I'd Known Before I Was Captain. Witherby Seamanship Publication, 2008.

261 Lochner M. et al. Analysis of maritime team workload and communication dynamics in standard and emergency scenarios. *Journal of Shipping and Trade*. 2018. Vol. 3. P. 1-22.

262 Loup, G., Serna, A., Iksal, S., George, S. Immersion and persistence: Improving learners' engagement in authentic learning situations. *In Adaptive and Adaptable Learning; Lecture Notes in Computer Science*; Springer: Berlin/Heidelberg, Germany, 2016; Volume 9891, P. 410–415.

263 «Lucky Voyage»: Coursebook / Boiko K., Kudryavtseva V., Lipshyts L., Malakhivska T., Smelikova V., Frolova O. Kherson : STAR PH, 2020. 316 p.

264 Luimula M. et al. Eye tracking in maritime immersive safe oceans technology. *2020 11th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom)*. IEEE, 2020.

265 MacIntyre PD, Gregersen T, Mercer S. Positive Psychology in SLA. Bristol : Multilingual Matters, 2016.

266 Mallam, S.C.; Nazir, S.; Renganayagalu, S.K. Rethinking maritime education, training, and operations in the digital era: Applications for emerging immersive technologies. *J. Mar. Sci. Eng.* 2019, 7, 428.

267 Marine Navigation. Lithuanian Maritime Academy. URL : https://www.aikos.smm.lt/en/Study/_layouts/15.

268 Markopoulos E., Luimula M. Immersive safe oceans technology: Developing virtual onboard training episodes for maritime safety. *Future Internet*. 2020. Vol. 12. N 5. P. 80.

269 MARPOL: Consolidated edition. London : IMO Publishing, 2017.

270 Mirza E., Nasir M. H. A comparative study of flipped-learning and e-learning in elt teacher education. *Global Social Sciences Review*. 2019. Vol. 4. P. 430-437.

271 Mirzayev A., Oripova S. Communicative method – a new approach in the practice of teaching foreign language. *Science and innovation*. 2022. V. 1. N B6. P. 778-783.

272 Mitchell, K. Questions for Merrill Swain. *Lang Policy* 14, P. 67–75 (2015). <https://doi.org/10.1007/s10993-014-9329-8>

273 Miyusov M. V., Nikolaieva L. L., Smolets V. V. The Future Perspectives of Immersive Learning in Maritime Education and Training. *Transactions on Maritime Science*. 2022. Vol. 11. N 02. P. 14-14.

274 Nautical Science and Maritime Transport. *Jade University of Applied Science*. URL : www.jade-hs.de/en/the-university/departments/maritime-and-logistic-studies/courses-of-study/nautical-science-and-maritime-transport-1.

275 Nedeva V., Dineva S., Ducheveva Z. Students in blended learning by flipped classroom approach. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. Vol. 72. N 4. P. 204-213.

276 Nerantzi C. The use of peer instruction and flipped learning to support flexible blended learning during and after the COVID-19. *Pandemic. International Journal of Management and Applied Research*. 2020. Vol. 7. N 2. P. 184-195.

277 Pantiuk, T., et al. Communicative Competence as a Subjective Determinant: Globalization and Personal Aspects. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Vol. 4. N 1, Jun. 2017, P. 48-52. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.4.1.48-52>.

278 Pishghadam R, Faribi M, Kolahi Ahari M, Shadloo F, Gholami MJ, Shayesteh S. Intelligence, emotional intelligence, and emo-sensory intelligence: Which one is a better predictor of university students' academic success? *Front Psychol*. 2022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.995988>.

279 Pishghadam R, Zabetipour M, Aminzadeh A. Examining emotions in English language learning classes: a case of EFL emotions. *Issues Educ Res*. 2016; 26(3): P. 508–527.

280 Radkevych V. Modernization of Professional (Vocational) Education in Accordance with the Needs of Society and the Requirements of the Labour Market. *Professional Pedagogics*. 2021. Vol. 2, N 23. P. 4-18. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18>

281 Renganayagalu, S.K.; Mallam, S.C.; Nazir, S.; Ernstsén, J.; Haavardtun, P. Impact of simulation fidelity on student self-efficacy and perceived skill development in maritime training. *Transnav* 2019, 13. P. 663–669.

282 Royal Society of Edinburgh. URL : <https://rse.org.uk/>

283 Sandal, Jan-Urban & Detsiuk, Tetiana & Kholiavko, Nataliia. (2020). Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*. 7. P. 19-28. 10.20535/2410-8286.192411.

284 Saragih M. J. et al. Application of blended learning supporting digital education 4.0. *Journal of Physics: Conference Series*. – IOP Publishing, 2020. Vol. 1566. N 1. 012044. doi:10.1088/1742-6596/1566/1/012044

285 Sarkar A. N. Navigating the rough seas of global business negotiation: Reflection on cross-cultural issues and some corporate experiences. *International Journal of Business Insights & Transformation*. 2010. V. 3. № 2.

286 Shanaieva-Tsymbal L., Ayamnych N. The efficiency of application of various models such as blended learning, flipped learning, case method in a professional sphere in foreign language teaching. *Euromentor*. 2021. Vol. 12. N 2.

287 Shao K, Nicholson LJ, Kutuk G and Lei F. Emotions and Instructed Language Learning: Proposing a Second Language Emotions and Positive Psychology Model. *Front. Psychol*. 2020. 11:2142. doi: 10.3389/fpsyg.2020.02142.

288 Smelikova V.B. Applying CLIL Method to Teaching Maritime English. *Нова педагогічна думка*. 2020. N 2 (102). P. 98-102. DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-98-102.

289 Social and Communicative Competence Formation of Future Boatmasters in the Process of Studying Humanities / Zheliaskov, V., Tymofyeyeva, O., Chimshir, V., Danylenko, O., Soroka, O., Korotchenkov, M.. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13. N 3. P. 366-386. URL : lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/3789.

290 SOLAS: Consolidated Edition. IMO Publishing, 2014. 474 p.

291 STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watch keeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010). URL : <https://navlib.net/wp-content/uploads/2018/06/STCW-2017.pdf>

292 Suleiman N. A. Implementing blended learning and flipped learning models in the university classroom: A case study. *Teaching English with Technology*. 2018. Vol. 16. N 4. P. 34-47.

293 Swain M. The inseparability of cognition and emotion in second language learning. *Language Teaching*. 2013; 46(2): P. 195-207. doi:10.1017/S0261444811000486

294 Telychko N. V. Forms and methods of control of the foreign-language communicative competence. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : збірник наукових праць / гол.ред. Г. В. Товканець. Мукачєво, 2019. Випуск 1(9). С. 194-196

295 Telychko N.V., Zavydovska D. Foreign language training for professional intercultural communication as one of the components of modern legal education. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. пр. / Ред. кол. : Пазюра Н. В. (гол. ред.) та ін. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2020. Випуск 1 (11). С. 186-188.

296 The Impact of European Educational Integration on the Process Study of Foreign Languages in Institutions of Higher Education of Ukraine / V. Zheliaskov, V. Krasnopolskyi, T. Sharhun, V. Ihnatenko, I. Hinsirovska, O. Tymofyeyeva. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. Vol. 11. N 10. Oct.-Nov. URL : www.sysrevpharm.org/archive.html.

297 TKT: Content and Language Integrated Learning (CLIL). Cambridge English. URL : <https://www.cambridgeenglish.org/images/22191-tkt-clil-handbook.pdf>.

298 Tyron O. Psychological aspects of foreign language competency of future seafarers. *International Academic Conference on Education. Teaching and E-learning*. Czech Republic, Prague, 2013. October 17–18, P. 32–33.

- 299 Tyron O., Kaminska S. Seafarers' Readiness to Communicate in Professional Environment. *Transactions on Maritime Science*. 2023. T. 12. № 02.
- 300 Voloshynov S. A. et al. Application of VR technologies in building future maritime specialists' professional competences. – *CEUR Workshop Proceedings*. 2021.
- 301 White D. W., Absher R. K., Huggins K. A. The effects of hardiness and cultural distance on sociocultural adaptation in an expatriate sales manager population. *Journal of Personal Selling & Sales Management*. 2011. V. 31. № 3. С. 325-337.
- 302 Wilson, Leslie O. Bloom's Taxonomy Revised. URL : <https://thesecondprinciple.com/teaching-essentials/beyond-bloom-cognitive-taxonomy-revised>.
- 303 World Language Classroom. Bloom's (Updated) Taxonomy in the Language Classroom. 27 Nov. 2017. URL : <https://wlclassroom.com/2017/11/27/bloomstaxonomy>.
- 304 Yurzhenko A. The use of learningapps gamification activities as controlled exercises in MOODLE e-course. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбрююва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка*, 2019. № 1 (85). С.278-288.
- 305 Zeng, W.; Richardson, A. Adding dimension to content: Immersive virtual reality for e-Commerce. In *Proceedings of the 27th Australasian Conference on Information Systems (ACIS)*, Wollongong, NSW, USA, 5–7 December 2016; P. 1–8.
- 306 Zheliaskov V. et al. Soft skills in the professional competence of specialists in the maritime industry. *Scientific Journal of Maritime Research-Pomorstvo*. 2024. T. 38. № 1. С. 141-152.
- 307 Zheliaskov, Vasyl, et al. Methodological Fundamentals of Application of Competences for Teachers of Foreign Languages. *International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 21. N 11, Nov. 2021. P. 328-332.

URL : www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000724476700043,
doi:10.22937/IJCSNS.2021.21.11.44.

308 Zheliaskov, Vasyl, et al. The Impact of European Educational Integration on the Process Study of Foreign Languages in Institutions of Higher Education of Ukraine. *Sys Rev Pharm.* Vol. 1. N 10. Oct.-Nov. 2020.
URL : <https://www.sysrevpharm.org/archive.html>.

309 Zhou X. A conceptual review of the effectiveness of flipped learning in vocational learners' cognitive skills and emotional states. *Frontiers in Psychology.* 2023. Vol. 13. P. 1039025.

310 Zubkova M. A. et al. Approaches to the future engineers foreign communicative culture formation. *Humanities & Social Sciences Reviews.* 2019. V. 7. N 4. P. 781-786.

ДОДАТКИ

Додаток А

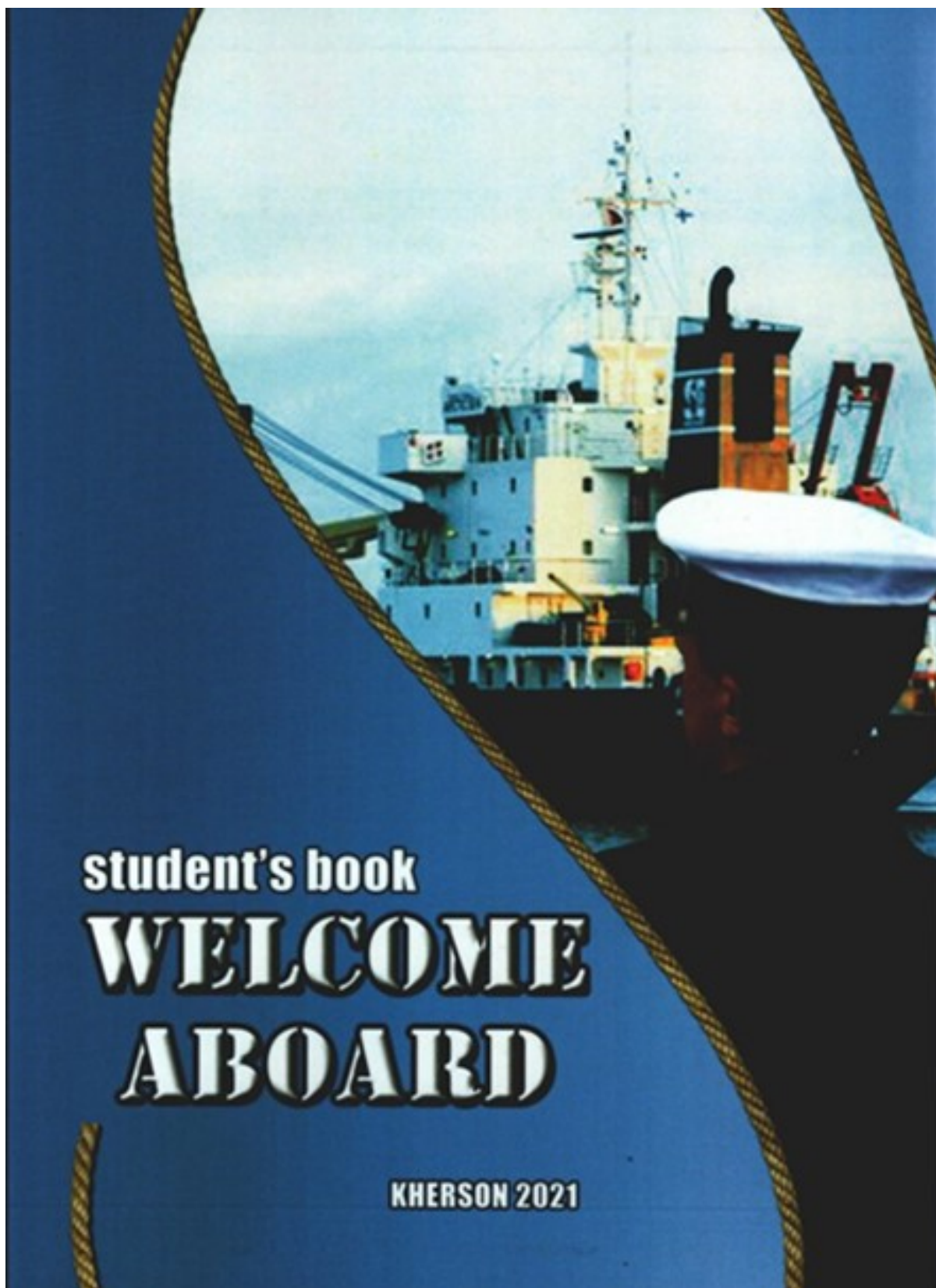
**Аналіз змістового наповнення навчально-методичної літератури
(підручники, навчально-методичні посібники, довідники, словники,
електронні ресурси тощо) та його потенціал
щодо формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими
суднами в умовах неперервній освіти**

Підручники, навчально-методичні посібники, довідники, словники	
Назва, автор/ авторський колектив	Аналіз змістового наповнення та його потенціал щодо формування ІКК фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервній освіти
Англійська для морської індустрії: Курс англійської мови для моряків – 2012 р. Тоні Грайс (автор), Мара Ріцці (редактор).	Англійська для морської індустрії – це комплексний курс морської англійської мови для моряків та стажерів. Він розрахований на студентів, які володіють англійською мовою на рівні pre-intermediate (CEFR A1-B1). Книга розвиває всі основні мовні навички, охоплює рекомендовану ІМО програму морської англійської мови та подає англійську мову у виключно морському контексті, щоб студенти вивчали англійську мову, необхідну їм на роботі, і практикували її в реалістичних ситуаціях та під час обговорення питань, що мають відношення до морської індустрії.
Навчальний посібник «Cases on Board Vessels», В. Смелікова	У дидактичному виданні «Cases on Board Vessels», авторства В. Смелікової, що було опубліковане у 2015 році в Херсоні, представлено зібрання автентичних текстових наративів про інциденти та аварії, які мали місце на борту різноманітних морських суден. Включені завдання спрямовані на детальний аналіз зазначених подій з метою ідентифікації їхніх причин. Центральною метою цього навчального ресурсу є розвиток

	комунікативних навичок в професійній сфері серед членів екіпажів, що складаються з представників різних національностей, через аналіз конкретних ситуацій, виявлення причин їх виникнення та розробку стратегій їх запобігання.
Посібник «English for Mariners», Т. Грайс (T. Grice)	Підручник «English for Mariners», автором якого є Т. Грайс (T. Grice) і який був опублікований у 2009 році Вестфальським університетом імені Вільгельма у місті Мюнстер, Німеччина, організований у дві ключові секції, кожна з яких поділена на п'ять розділів. Кожна секція містить спеціалізований розділ, що зосереджується на Стандартних фразах Міжнародної морської організації, призначених для використання в комунікаціях між членами екіпажу на борту, а також пропонує приклади фраз для точної передачі інформації. Додатково, книга містить детальний словник термінології, охопленої у тексті, що сприяє легкому відшукуванню необхідних слів чи висловлювань.
Електронні ресурси	
Marlins English Language Test	онлайн платформа для оцінки рівня володіння англійською мовою серед моряків, що містить тести на розуміння мови, читання, письмо та аудіювання
Seagull Maritime //www.seagull.no/	Seagull Maritime пропонує обширну бібліотеку електронних навчальних курсів, включаючи програми для розвитку комунікативних навичок морських професіоналів. Їх курси зосереджені на практичних аспектах морської індустрії та спілкуванні, надаючи користувачам змогу вдосконалити свої мовні навички в професійному контексті.
Shipping industry. http://www.shippingindustry.com/#/video-details	Електронні платформи, які включають новини морської індустрії, подкасти, відео, зображення, сторінка з теоретичним поясненням, робочі звіти (з аудіо супроводом)

Australian Maritime Safety Authority. https://www.amsa.gov.au/	Australian Maritime Safety Authority (AMSA) є ключовим федеральним органом Австралії, відповідальним за регулювання безпеки мореплавства, захист морського середовища і координацію пошуково-рятувальних операцій. Їх офіційний веб-сайт, https://www.amsa.gov.au/, надає широкий спектр інформації та ресурсів, включно з морськими правилами та регуляціями, інформацією про безпеку на морі, деталями про пошуково-рятувальні служби, а також напрямками збереження морського середовища. Сайт слугує важливим джерелом для морських професіоналів, операторів суден, моряків, а також загальної громадськості, зацікавленої в морській безпеці та охороні морського середовища.
International Maritime Organization. http://www.imo.org/en/pages/default.aspx	Офіційний веб-сайт ІМО, http://www.imo.org/en/pages/default.aspx, є центральним ресурсом для отримання інформації про міжнародні морські норми та регуляції, ініціативи з безпеки мореплавства, захисту морського середовища від судноплавної діяльності, а також технічну співпрацю і підтримку для країн, які розвиваються в морській галузі. ІМО грає ключову роль у розробці та прийнятті міжнародних конвенцій і договорів, які встановлюють стандарти для безпеки та операційної діяльності суден, а також захист морського середовища. Це містить такі важливі конвенції, як Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (SOLAS), Міжнародна конвенція з запобігання забрудненню з суден (MARPOL), і Конвенція про міжнародну підготовку, дипломування та вахтенну службу моряків (STCW). Веб-сайт є корисним інструментом для урядів, морських і судноплавних організацій, моряків, а також всіх стейкхолдерів у міжнародному мореплаванні, надаючи доступ до великої кількості документів, звітів, новин і оновлень, пов'язаних з діяльністю ІМО.

Marlins – Maritime English. https://marlins.co.uk/	Marlins є провідним провайдером тренінгових курсів з морської англійської мови, які призначені для підвищення рівня знання англійської мови серед моряків та інших морських професіоналів. Їхні курси охоплюють широкий спектр тем, від основ морської лексики до спеціалізованих аспектів комунікації на морі, і використовують інтерактивні засоби для навчання.
World Maritime University – Professional Development Courses https://www.wmu.se/professional	World Maritime University (WMU) пропонує ряд курсів професійного розвитку, включно з курсами, спрямованими на розвиток комунікативних навичок у морській сфері. Ці курси забезпечують знання і навички, необхідні для ефективного міжкультурного спілкування та взаємодії на міжнародному рівні.
Maritime English Training Module by International Association of Maritime Universities (IAMU) https://www.iamu-edu.org/	IAMU розробляє та підтримує навчальні модулі з морської англійської мови, спрямовані на студентів морських університетів та професіоналів. Ці модулі орієнтовані на специфічні аспекти морського спілкування та спроектовані для підвищення ефективності міжкультурного спілкування в морській індустрії.

KHERSON STATE MARITIME ACADEMY

WELCOME ABOARD

STUDENT'S BOOK

KHERSON 2022

УДК811.111:378:656.61(075.8)=111
 ББК 81.2 Англ:74.58:39.4я73
 Е40

Authors:

N. Bobrysheva, O. Frolova, V. Kudryavtseva, O. Moroz

Under editorial supervision of V. Kudryavtseva – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of English Language Department for Deck officers, Head of English Language Department for Deck Officers, Kherson State Maritime Academy

Reviewers:

B.Ezri – General Director of “Marlow Navigation Ukraine”, sea captain, Honorary Professor of Kherson State Maritime Academy

S. Korieshkova – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of Department of Foreign Languages for Specific Purposes, State University of Infrastructure and Technologies

P. Nikitin – Ph.D. in Economics, Associate Professor of Navigation and Ship Handling Department, State University of Infrastructure and Technologies

Technical advisor V. Nesterenko – Deep-Sea Master, Senior Lecturer of Ship Handling Department, Kherson State Maritime Academy

Head of working group I. Shvetsova – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of English Language Department for Deck Officers, Kherson State Maritime Academy

Approved by Academic Council of Kherson State Maritime Academy
 (report # 5 dated 05.12.2018)

Е40 **Welcome Aboard:** coursebook / N. Bobrysheva, O. Frolova, V. Kudryavtseva, O. Moroz; ed. V. Kudryavtseva. Kherson: KSMA Science Park “Maritime Industry Innovations” Ltd., 2022. 268 p.

The coursebook “Welcome Aboard” is developed by teaching staff of English Language Department for Deck Officers. It is designed for cadets and students in the field of study Transport, Speciality – maritime and inland water transport, Specialization – navigation and management of seagoing vessels. The book is recommended for full-time cadets in semester 2 and for distance students in year of study 1.

УДК 811.111:378:656.61(075.8)=111
 ББК 81.2 Англ:74.58:39.4я73

© “Maritime Industry Innovations” Ltd, 2022
 ©Authors, 2022

© All rights reserved. No sample of this work can be published in printed or electronic form without written permission. Reproduction of copies of a work or fragment is prohibited.
 mareng@email.ua

CONTENTS

Module 1 Crew and Their Tasks	5
Ship`s Crew	
Cadet on Board	
Seafarers` Rights	
Module 2 Personal Safety Aboard	61
Safety Standards	
Personal Protective Equipment	
Safety Precautions	
Module 3 Elementary First Aid	109
Human Body	
First Aid Kit	
Common and Special Health Conditions	
Module 4 Emergencies at Sea	159
Shipboard Emergencies	
Emergency Alarms	
Fire Fighting	
Module 5 Life-Saving Appliances	205
Personal LSA	
Survival Craft	
Abandon Ship Procedure	
Sea Stories	245
IMO Conventions, Codes and Nautical Publications	263
Standard Marine Communication Phrases	266

**Основні активні методи навчання, які були впроваджені в систему
системи формування іншомовної комунікативної компетентності
фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах
неперервної освіти**

Метод	Характеристика
Brainstorming Мозковий штурм	Запрошують групу, незалежно від її розміру, вільно висловлювати свої думки щодо заданої теми, питання чи проблеми. Викладач або особа, яка відповідає за запис, швидко фіксує усі ідеї, наприклад, на дошці, за допомогою проектора чи на слайдах PowerPoint, не проводячи відбір, оцінку чи систематизацію пропозицій на початковому етапі. Згодом ці ідеї об'єднують та аналізують. Такий підхід сприяє розумінню нових і складних концепцій.
Formal debate Формальні дебати	Формальні дебати організуються навколо спірного твердження, яке формулюється як пропозиція, наприклад, «Новітні технології в морській навігації підвищують безпеку плавання». Студенти вибирають сторону для підтримки або спростування цього твердження, а один з учасників призначається головуючим. Учасники діляться на дві групи: прихильники та опоненти. Ті, хто підтримує пропозицію, аргументують на користь важливості впровадження новітніх технологій, тоді як опоненти висувують аргументи проти, можливо, вказуючи на високу вартість або технічні складнощі. Дебати сприяють глибокому аналізу теми і завершуються формальним голосуванням, що дозволяє визначити переважну думку групи.
Simulation Симуляція	Цей метод полягає у відтворенні подій за допомогою спланованих дій викладача, включаючи етапи підготовки, виконання активності та обговорення. Він забезпечує студентам безпечний практичний досвід у середовищі, що імітує реальні умови максимально точно. Наприклад, у сфері навігації та управління морськими суднами симуляції можуть включати відтворення екстрених ситуацій на мості корабля з використанням комп'ютеризованих симуляторів, які дозволяють курсантам практикувати реакцію на раптові зміни погодних умов або технічні несправності. Обговорення, що відбувається після симуляції, часто є ключовим для засвоєння навчального матеріалу та вдосконалення професійних навичок.
Delegate discussions Делегатські обговорення	Метод передбачає поділ класу на групи, де кожна група займається обговоренням або рішенням певного завдання чи проблеми. По завершенню цієї роботи, з кожної групи обирається один делегат, який утворює нову групу разом із делегатами з інших попередніх груп. У такому новому складі відбувається обмін ідеями та підходами, що допомагає у вирішенні більш складних або масштабних завдань. Прикладом застосування цього методу в рамках курсу для фахівців з навігації і управління морськими суднами може слугувати вивчення різних стратегій керування в екстрених ситуаціях на морі. Спочатку кожна група може отримати завдання обговорити конкретну ситуацію, наприклад, маневрування у шторм або дії у випадку пожежі на

	борту. Після цього делегати збираються разом для обміну вивченими стратегіями та обговорення можливостей їх інтеграції та оптимізації, що сприяє глибшому розумінню ефективних методів управління безпекою.
Market groups – (also known as ‘world cafes’) Ринкові групи або Світове кафе	Метод полягає у поділі класу на дві групи: «торговців», які мають інформацію, та «дослідників», які шукають інформацію. «Торговці» готуються заздалегідь, досліджуючи певну тему перед заняттям. Під час заняття «дослідники» переміщуються між «торговцями», збираючи дані та знання. Це створює динамічне середовище для обміну знаннями і є цікавою альтернативою традиційним семінарам. Приклад застосування цього методу в навчанні фахівців з навігації та управління морськими суднами може бути такий: на модулі «Судна та їхні вантажі» клас ділиться на групи, де одна займається дослідженням суден для перевезення насипних вантажів, а інша — контейнеризованих вантажів. «Дослідники» відвідують кожну групу «торговців» для збору інформації про специфікації, переваги та виклики, пов’язані з кожним типом суден. Це допомагає студентам краще зрозуміти унікальні аспекти різних типів морських суден та їх вантажопідйомності.
Question and answer Задавання питань та отримання відповідей	Метод, за допомогою якого викладач звертається з питаннями до окремих учасників, пар або невеликих груп у класі для збору інформації, пояснень, а також для використання наявних знань чи досвіду учнів з обговорюваної теми. Питання можуть бути сформульовані як «відкриті», так і «закриті», а також можуть бути питаннями «високого» або «низького» рівня складності. Цей метод застосовується протягом всього заняття.
Role-play Рольова гра	Метод передбачає, що студенти «вживаються» в певні ролі в рамках сценарію або симуляції. Цей підхід дозволяє учасникам глибше зрозуміти себе та інших, надаючи їм можливість набутися досвіду та практики в виконанні ролей, які можуть бути для них новими або незнайомими. Така активність стимулює емпатію та розуміння різних перспектив та ситуацій. Як приклад застосування рольової гри у навчанні фахівців з навігації та управління морськими суднами можна навести сценарій, де студенти виконують ролі різних членів екіпажу на кораблі під час екстреної ситуації. Кожен учасник отримує специфічні завдання та відповідальності, від капітана корабля до інженерів та навігаторів. Це дозволяє студентам випробувати стрес ситуації та навчитися ефективно реагувати на різні виклики, які можуть виникнути на морі.
Think-pair-share Метод «Подумай-поділись-обговори»	Метод «Подумай-поділись-обговори» починається з того, що викладач висуває питання чи проблему для обговорення. Спочатку учасники відводять кілька хвилин для індивідуальних роздумів над цим питанням. Далі, вони збираються в пари або невеликі групи до трьох осіб, щоб обговорити свої ідеї та відповіді. Цей етап сприяє взаємодії та обміну думками, що збагачує їхнє розуміння теми. В кінці, викладач може запросити декількох здобувачів освіти поділитися своїми висновками з усім класом, сприяючи загальному обговоренню. Наприклад, у рамках курсу для морських навігаторів можна використати цей метод для обговорення питання, як оптимізувати маршрут при несприятливих погодних умовах. Спочатку студенти індивідуально обдумують можливі стратегії, потім обговорюють їх у парах чи трійках, а потім висловлюються перед класом, що допомагає кожному зрозуміти різні підходи та вибрати найефективніший.

Snowballing Сніжний ком	Метод спонукає студентів до глибшого аналізу проблеми шляхом послідовного збільшення груп дискусій. Спочатку, кожен студент самостійно обдумує задану тему або проблему та фіксує свої думки на папері. Далі, утворюються пари, де учасники діляться своїми ідеями та намагаються дійти до спільного висновку щодо кращих рішень. Потім групи подвоюються, формуючи четвірки, восьмірки та більші групи, доки не вдасться досягти більшої консенсусної угоди серед всіх учасників. На завершальному етапі відбувається пленарне зібрання, де обговорюються знайдені рішення. Як приклад, цей метод можна застосувати у курсі з управління морськими суднами для обговорення різних стратегій евакуації в екстрених ситуаціях. Спочатку, кожен учасник самостійно розмірковує про можливі варіанти евакуації при пожежі на борту. Далі, формуючи пари, студенти обмінюються ідеями та обирають три найкращі стратегії, які потім уточнюються та вдосконалюються у більших групах, доки не буде досягнуто загальної згоди на повному зібранні.
Jigsaw Пазл	Метод базується на розподілі інформації між учасниками таким чином, що кожен володіє лише частиною необхідних даних. Це стимулює співпрацю та комунікацію між учасниками, оскільки вони мають об'єднуватися для збору всіх частин інформації, необхідних для розуміння цілісної картини. Цей підхід не тільки сприяє активному вивченню, але й залучає здобувачів освіти до взаємодопомоги та взаємовивчення, допомагаючи кожному з них розуміти важливість кожної частини інформації у загальному контексті. Як приклад застосування методу «Пазл» в курсі з навігації та управління морськими суднами можна провести заняття, де кожна група отримує унікальні дані про різні типи суден, їх особливості та використання в різних морських умовах. Студенти мають зібрати інформацію від своїх однокласників, щоб сформувавши повне уявлення про всі типи суден, їхні переваги та обмеження. Це дозволяє глибше зрозуміти, як різні типи суден впливають на планування маршрутів і вибір обладнання для конкретних місій.
Buzz groups Групи обговорення	Метод полягає в тому, що здобувачі освіти працюють у малих групах, активно обговорюючи певну тему або ідею. Це дозволяє їм обмінюватися знаннями та розробляти своє розуміння заданих питань. Обговорення можуть тривати кілька хвилин і допомагають викладачу визначити рівень знань студентів, перевірити їхній прогрес протягом навчальної сесії або стимулювати формування питань до наступного блоку матеріалу. Звітність результатів груп до викладача може бути необов'язковою, залежно від цілей заняття. Як приклад, у курсі для фахівців з навігації та управління морськими суднами цей метод може бути використаний на початку нової теми, наприклад, з обговорення сучасних технологій навігаційних систем. Студенти можуть бути розділені на групи для обговорення того, що вони вже знають про GPS та інші супутникові навігаційні системи, а також обговорити потенційні нововведення в цій області. Такий підхід дозволяє учасникам поділитися знаннями та ідеями, збагачуючи загальне розуміння теми перед більш детальним вивченням.
Fishbowl Акваріум	Метод полягає в тому, що здобувачі освіти розміщуються у два кільця: внутрішнє, де відбувається активне обговорення, і зовнішнє, де учасники спостерігають за дебатами та аналізують зміст та якість аргументації. Зовнішнє кільце використовує заздалегідь підготовлені критерії для оцінки

	дискусії, включаючи якість аргументів та здатність до ясного викладу думок. Вони також можуть надавати конструктивний зворотний зв'язок внутрішньому кільцю, що допомагає покращити навички комунікації та аргументації учасників. Як приклад, на курсі для фахівців з навігації та управління морськими суднами, можна використовувати цей метод для дискусії про безпеку на морі. Внутрішнє кільце може обговорювати різні стратегії забезпечення безпеки судна в умовах шторму, в той час як зовнішнє кільце зосередиться на оцінці логіки викладених стратегій, їх практичності та відповідності міжнародним стандартам безпеки. Цей метод не тільки стимулює глибоке розуміння теми, але й сприяє розвитку критичного мислення та навичок публічного виступу серед учасників.
Duo Дуо	Метод «Дуо» передбачає обговорення, де двоє викладачів або досвідчених спеціалістів представляють контрастні погляди з однієї теми перед аудиторією студентів. Це забезпечує студентам можливість слухати обидва боки аргументації, вести записи та аналізувати силу та слабкості кожної позиції. Здобувачі освіти можуть отримати цінний досвід критичного мислення та можуть також бути запрошені до участі у голосуванні, щоб визначити переконливішу сторону. Наприклад, на курсі для фахівців з навігації і управління морськими суднами цей метод можна застосувати для обговорення важливості автоматизації в сучасній морській навігації. Один з доповідачів може виступати за збільшення використання автоматичних систем, аргументуючи це підвищенням ефективності та безпеки, тоді як інший може підкреслити ризики залежності від технологій та потенційну втрату морських навичок. Учасники можуть голосувати за те, який аргумент вони вважають більш переконливим після обговорення.
Gapped handout Роздатковий матеріал пропусками	Метод передбачає використання навчальних матеріалів, які містять усвідомлені пропуски у тексті — наприклад, важливі терміни або рівняння. Ці матеріали слідує структурі лекції чи презентації, яку викладає вчитель, а відсутні елементи здобувачі освіти мають заповнити в процесі слухання. Цей підхід залучає до активної уваги під час заняття та спонукає їх зосереджуватися на ключових моментах викладу, що підвищує їхнє розуміння і запам'ятовування матеріалу. Наприклад, вчитель може надати роздатковий матеріал з пропусками у ключових місцях, де мають бути вказані назви навігаційних інструментів чи принципи їх роботи. Здобувачі освіти слухаючи лекцію, будуть заповнювати ці пропуски, що допоможе їм краще засвоїти складні теми і залишити в пам'яті важливі деталі.
Worksheet Робочий аркуш	Метод використовується для закріплення навчального матеріалу, де здобувачам освіти роздаються аркуші з питаннями та завданнями для виконання після вивчення основного змісту або інструкцій. Це може бути індивідуальна діяльність або робота в групі, залежно від цілей навчання та складності завдань. Викладач може також вирішити, чи можуть здобувачі користуватися інтернет-ресурсами для виконання завдань, що додає гнучкості та сприяє розвитку дослідницьких навичок. Як приклад застосування цього методу в курсі для морських навігаторів, після лекції про міжнародні морські правила безпеки студенти можуть отримати робочий аркуш, що містить кейси з різними ситуаціями на морі. Вони повинні вирішити, як краще діяти в кожному випадку, використовуючи набуті знання. Здобувачі освіти можуть працювати над цими завданнями в парах, обговорюючи та аргументуючи свої рішення, що допоможе їм

	глибше зрозуміти морське законодавство і розвинути навички прийняття рішень у критичних ситуаціях.
Vote-with-your feet – (also known as continuum or spectrum). Голосування ногами «Континуум»,	Метод залучає учасників до активної участі у визначенні власних переконань або позицій щодо певного питання. Учасників групи просять вишикуватися уздовж уявної лінії в просторі класу, де кінці лінії символізують крайні погляди або думки по спектру деатованої теми. Це дозволяє візуально побачити, як розподіляються думки серед учасників. Метод може бути використаний для формування груп або підготовки до дебатів, де студенти розділені за їхніми позиціями. Як приклад, на занятті для фахівців з навігації та управління морськими суднами можна використовувати «Голосування ногами» для оцінки ставлення учасників до застосування нових технологій в навігації. Викладач може запропонувати заяву типу: «Використання автоматизованих систем керування підвищує безпеку на морі.» Учасники займуть позиції від «повністю погоджуюсь» до «повністю не погоджуюсь», що допоможе ініціювати подальші обговорення та дебати, а також виявити потенційні зміни в думках після обговорення аргументів з обох боків.
One-minute-essay Однохвилинне есе	Метод полягає у встановленні здобувачами освіти завдання написати все, що вони знають про дану тему протягом однієї хвилини на початку заняття або нового навчального блоку. Таке написання відбувається під тиском часу і допомагає вчителю визначити початковий рівень знань щодо теми. Після збору робіт вчитель може переглянути їх та виокремити деякі з основних ідей чи понять, які учні вже знають або де вони мають прогалини, анонімно ділячись цією інформацією з класом. Це дозволяє налаштувати подальше викладання матеріалу, забезпечуючи краще розуміння та заповнення прогалин у знаннях. Наприклад, студентам може бути задано написати однохвилинне есе на тему «Основи радіонавігації». Це дасть викладачу змогу зрозуміти, які аспекти радіонавігації вже знайомі студентам, та які аспекти потребують більш детального роз'яснення.
Write a summary Написання резюме	Метод залучає здобувачів освіти до процесу систематизації та узагальнення вивченого матеріалу на завершення навчального блоку. Завдання полягає в тому, щоб здобувачі освіти написали резюме основних понять та знань блоку, як ніби вони готують конспект для однокласника, який не міг бути присутнім на заняттях. Це дозволяє не тільки перевірити рівень засвоєння матеріалу, але й допомагає їм краще структурувати та відтворити важливі ідеї та концепції. Викладач може оглянути та обговорити ці резюме, відзначаючи особливо вдалі та повні роботи. Як приклад, у курсі про розслідування морських аварій, студенти можуть бути запрошені написати резюме, яке підсумовує ключові методи і техніки, які використовуються для визначення причин аварій на морі. Це може включати опис процесів збору доказів, аналізу даних з чорних скриньок, вивчення метеорологічних умов та роботу з юридичними наслідками аварій. Такий підхід допоможе студентам краще усвідомити та відтворити інформацію, яка є критичною для успішного розслідування морських інцидентів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКА ДЕРЖАВНА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ СУДНОВОДІННЯ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУДНОВОДІННІ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
англійської мови в судноводінні
Протокол № 01 від 30 серпня 2023 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Морська англійська мова

Ступінь вищої освіти бакалавр

Галузь знань 27 Транспорт

Спеціальність 271 Морський та внутрішній водний транспорт

Освітньо-професійна програма Навігація і управління морськими суднами

Спеціалізація 271.01 Навігація і управління морськими суднами

Семестр та курс навчання IV семестр II курс

Статус дисципліни обов'язкова

Форма навчання денна

Силабус до дисципліни «Морська англійська мова» розробила кандидат педагогічних наук, доцент Швецова І.В.

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету судноводіння

Ярослав НАГРИБЕЛЬНИЙ

_____

підпис

« ____ » _____ 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми

Олег ТОВСТОКОРИЙ

_____

підпис

« ____ » _____ 2023 р.

Рада студентського самоврядування

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Морська англійська мова
Викладач	Швецова Ірина Вікторівна
Контактний номер викладача	0660774339
E-mail викладача	phd.shvetsova@gmail.com
Код дисципліни з освітньої програми	ПП 1.2.1
Обсяг дисципліни	3 кредити/90 годин (з них 40 годин практичних занять, 50 годин самостійної роботи)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://mdl.ksma.ks.ua/course/view.php?id=4557
Час проведення занять, консультацій	IV семестр II курс
Передреквізити і постреквізити навчальної дисципліни	Практика несення штурманської вахти: Тема 2 «Навігаційний місток: обладнання та експлуатація», Радіонавігаційні прилади і системи: Тема 2 «Навігаційний місток: обладнання та експлуатація» Навігаційні інформаційні системи: Тема 2 «Навігаційний місток: обладнання та експлуатація» Забезпечення навігаційної безпеки плавання: Тема 3 «Комунікація засобами ГМССБ». Управління судном: Тема 3 «Постановка судна на якір», Тема 4 «Швартування». Стандарти Міжнародної морської організації та охоронні заходи на судні: Тема 5 «Безпека судна»
2. Анотація до курсу	
Навчальна дисципліна «Морська англійська мова» вивчається на другому курсі протягом IV семестру під час практичних занять та самостійної роботи. Необхідність вивчення цієї дисципліни зумовлена специфікою професійної діяльності майбутніх судноводіїв, яким необхідно під час роботи в морі здійснювати ефективне спілкування іноземною мовою з членами екіпажу свого судна та інших суден, з представниками порту (лоцманська служба, служба керування рухом суден, митна служба тощо), здійснювати радіозв'язок з представниками пошуково-рятувальних бригад під час участі у пошуково-рятувальних операціях або у випадку аварійної ситуації на власному судні. Від ефективної комунікації між усіма представниками морської індустрії багато в чому залежить не лише безаварійний трафік, але й життя людей та екологічна безпека навколишнього середовища. Саме тому вивчення цієї дисципліни визначається міжнародними конвенціями СОЛАС та ПДНВ необхідною умовою формування загальної професійної компетентності майбутніх фахівців морського флоту.	
3. Мета та завдання курсу	

Дисципліна «Морська англійська мова» має на меті розвиток спеціалізованих професійних комунікативних умінь оволодіння здобувачами вищої освіти англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості здобувача вищої освіти, включаючи формування його комунікативної компетентності як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування. Поставлена мета передбачає вирішення конкретних завдань:

- розвивати творче мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетентності фахівців морського торговельного флоту;
- формувати у здобувачів вищої освіти загальне уявлення про специфіку спілкування на судні та у морському середовищі, які забезпечать необхідну комунікативну спроможність у сферах ситуативного і професійного спілкування в усній та письмовій формах;
- розвивати вміння сприймати на слух аудіозаписи та відповідно реагувати;
- формувати навички читання інструкцій та текстів професійного спрямування;
- виробити навички використання оригінальної технічної літератури;

розвивати вміння писати особисті та ділові листи.

4. Результати навчання (компетентності) та методи їх вимірювання

Знання:

1. Характеризувати основні робочі принципи навігаційного обладнання.
2. Приймати участь у здійсненні комунікації засобами ГМССБ у відповідності до встановлених правил
3. Обмінюватися інформацією щодо процедури постановки на якор, якорного обладнання та заходів безпеки із застосуванням SMCP.
4. Забезпечувати інформацією щодо процедури швартування/відшвартування, вказуючи швартовне обладнання, види швартовних кінців, команд, стандартних фраз, правил безпеки.
5. Характеризувати основні заходи необхідні для охорони судна згідно з вимогами Міжнародного кодексу з охорони суден та портових засобів (Кодекс ОСПЗ)

Уміння:

1. Називати навігаційні прилади та їх функції.
2. Стимулювати брифінг з питань експлуатації та стану навігаційного обладнання, використовуючи чек-листи.
3. Описувати функції картографічних інструментів.
4. Називати обладнання системи ГМССБ та описує їх функції.
5. Перераховувати вимоги СОЛАС до систем ГМССБ на суднах.
6. Демонструвати уміння ведення радіообміну.
7. Пояснювати як підготуватися до постановки на якор.
4. Називати обладнання системи ГМССБ та описує їх функції.
5. Перераховувати вимоги СОЛАС до систем ГМССБ на суднах.
6. Демонструвати уміння ведення радіообміну.
7. Пояснювати як підготуватися до постановки на якор.
8. Підсумовувати необхідні та правильні дії навігаційної команди коли судно на якорі.
9. Описувати типи швартовного обладнання та швартовних кінців.
10. Розуміти та правильно відповідати на команди та стандартні фрази при швартуванні/відшвартуванні, сигнали рук.
11. Демонструвати розуміння правил безпеки при швартуванні.

12. Характеризувати види швартовних кінців.
 13. Підсумовувати основні вимоги Міжнародного кодексу з охорони суден та портових засобів (Кодекс ОСПЗ).
 14. Описувати заходи для різних рівнів охорони.
 Перевірка сформованості зазначених знань та вмінь відбувається шляхом проведення усного опитування після кожної теми та проведення тестового контролю на платформі Moodle.

5. План вивчення навчальної дисципліни

№ тижня	Назва теми	Форма організації навчання та кількість годин			Самостійна робота, кількість годин
		Лекційне заняття	Лабораторне заняття	Практичне / семінарське заняття	
1.	Тема 1. Навігаційний місток: обладнання та експлуатація			8	12
2.	Тема 2. Комунікація засобами ГМССБ			8	8
3.	Тема 3. Постанова на якір			8	14
4.	Тема 4. Швартування			8	8
5.	Тема 5. Охорона судна на морі			8	8
Разом годин				40	50

6. Графік самостійної роботи

№ з/п	Вид самостійної роботи	Години	Термін виконання	Форма та метод контролю
1.	Підготовка до практичних занять	20 годин	перед кожним практичним заняттям	Перевірка наявності виконаних вправ у підручнику та/або роздатках
2.	Виконання тестових завдань поточного контролю	10 годин	5 разів на семестр (згідно графіку)	Наявність оцінки за виконання тестів в електронному журналі групи на платформі Moodle

	(Stop&check) на платформі Moodle			
3.	Виконання індивідуальних завдань на платформі Moodle	6 годин	протягом семестру	Перевірка наявності виконаного завдання та його правильності
	Пошук та аналіз додаткового матеріалу з теми	4 годин	1 раз на семестр	Усне опитування
	Підготовка та презентація доповіді	4 годин	1 раз на семестр	Усний захист
	Аналіз реальної події, згідно теми, що вивчається.	6 годин	протягом семестру	Усний захист
		50	-	-

7. Рекомендована література

Основна література:

1. Lucky Voyage: coursebook / К. Boiko, V. Kudryavtseva, L. Lipshyts, I. Penza, V. Smelikova, A. Vid; ed. Kherson: KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd., 2022. 308 p.

Додаткова література:

1. Bridge Procedures Guide / [International Chamber of Shipping]. 5th ed. London: Marisec Publications, 2016. 136 p.

2. COLREGS: Consolidated edition. London: IMO Publishing, 2003. 48 p.

3. Dokkum K.V. Ship knowledge. A modern encyclopedia. Dokmar: Maritime Publishers, 2010. 300 p.

4. Grice T. English for the Maritime Industry. A language course book for seafarers. West Yorkshire: Idris education Ltd., 2012. 140 p.

5. IMO Model Course 3.17. Maritime English. London: International Maritime Organization. 2015.

6. 21st Century Seamanship. Edinburgh: Witherby Publishing group, 2015. 1300 p.

7. ISPS Code / [International Maritime Organization]. London : IMO Publishing, 2003. 140 p.

Інтернет-джерела:

1. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978. URL : <https://www.samgongustofa.is/media/english/STCW-Convention-1995.pdf>

2. IMO Standard Marine Communication Phrases (SMCP). URL: <https://www.segeln.co.at/media/pdf/smcp.pdf>.

8. Контроль і оцінка результатів навчання

Протягом семестру якість набутих знань здобувачів вищої освіти контролюється викладачем по завершенні вивчення кожної теми. Актуальними є дві основні форми поточного контролю.

1. Усне опитування за затвердженим списком питань з кожної теми, під час якого здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати рівень сформованості усної комунікативної компетентності. Максимальна можлива оцінка за кожну усну компетенцію 10 балів. Під час оцінювання усної компетентності викладач звертає увагу на три основні компоненти: граматичну правильність висловлювання (accuracy) – 3 бали

плинність мовлення (fluency) – 3 бали

відповідність висловлювання професійному контексту (appropriateness) – 4 бали.

Комп'ютерне тестування на платформі Moodle, з метою визначення рівня сформованості лексико-граматичних навичок та навичок читання. Здобувачі вищої освіти складають 5 тестів поточного контролю після кожної теми (Stop&check) кожен з яких оцінюється максимально у 5 балів.

Після кожного тематичного модуля здобувачам вищої освіти з метою розвитку навичок екстенсивного читання пропонується до розгляду звіт про морську аварію (Maritime Accident Report), пов'язана тематично із модулем, що вивчався. За результатами роботи над текстом, здобувачеві вищої освіти необхідно надати аналіз описаної ситуації, що оцінюється в 5 балів.

У цілому систему контролю та оцінювання результатів навчання з дисципліни представлено в таблиці.

<i>№</i>	<i>Форма контролю</i>	<i>Кількість балів</i>
1.	Усне опитування з теми 1	10
2.	Комп'ютерний тест Stop & check №1	5
3.	Аналіз звіту про морську аварію №1	5
4.	Усне опитування з теми 2	10
5.	Комп'ютерний тест Stop & check № 2	5
6.	Аналіз звіту про морську аварію №2	5
7.	Усне опитування з теми 3	10
8.	Комп'ютерний тест Stop & check № 3	5
9.	Аналіз звіту про морську аварію №3	5
10.	Усне опитування з теми 4	10
11.	Комп'ютерний тест Stop & check № 4	5
12.	Аналіз звіту про морську аварію №4	5
13.	Усне опитування з теми 5	10
14.	Комп'ютерний тест Stop & check № 5	5
15.	Аналіз звіту про морську аварію № 5	5
<i>Разом</i>		100

9. Політика навчальної дисципліни

Політика навчальної дисципліни «Морська англійська мова» ураховує вимоги Конституції України, Закону, Закону України «Про вищу освіту» (2014) та базується на Положеннях про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Херсонській державній морській академії від 09.12.2019, Положеннях про накопичувальну бально-рейтингову систему оцінювання результатів навчання та якості знань здобувачів вищої освіти Херсонської державної морської академії від 14.03.2023.

Відповідно до нормативно-правових документів до здобувачів вищої освіти висувають такі вимоги:

- відвідувати навчальні заняття згідно графіку освітнього процесу;
- вчасно та якісно готуватися до навчальних занять, виконувати всі завдання, що даються викладачем;
- виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролів результатів навчання *самостійно*, не вдаватися до списування, залучення інших осіб до виконання завдань тощо;
- дотримуватися розкладу навчальних занять (пропуски та/або запізнення на заняття є неприпустимими);
- дотримуватися правил поведінки на заняттях.

Здобувачі вищої освіти, за необхідності, мають право звертатися до викладача за допомогою, якщо у нього виникають труднощі із засвоєнням навчального матеріалу. Така допомога може надаватися під час годин семестрових консультацій відповідно до затвердженого графіку або за домовленістю із викладачем у зручний для них обох час, вільний від навчальних занять.

Викладач зобов'язується вчасно надавати здобувачам вищої освіти освітні послуги (відповідно до графіка освітнього процесу), дотримуватися розкладу навчальних занять, надавати консультативну допомогу, скеровувати самостійну роботу здобувачів вищої освіти та надавати допомогу за необхідності у здійсненні навчальної діяльності. Викладач зобов'язується об'єктивно оцінювати результати навчання кожного здобувача вищої освіти.

Приклад авторського тесту для перевірки знань за підсумками

модуля

While ashore

Stop and Check

Module 4 Bulk cargo carriers

Grammar 1 Write the correct preposition

Граматика 1 Напишіть правильний прийменник

1. Write the correct preposition

The range ___ chemicals shipped ___ bulk has increased enormously _____ modern days and a special class of ships has been developed to meet this need – the chemical tankers.

Chemical Tanker operations differ ___ any other liquid bulk transportation, in that a large number of cargoes of different properties and characteristics and inherent hazards may be carried simultaneously, on a single voyage, and that numerous products may be handled _____ one berth, typically including both discharge and loading as well as tank cleaning. Even the less sophisticated chemical tankers are more complex to operate than oil tankers.

Grammar 2 Complete the sentences with the correct verb form

Граматика 2 Доповніть речення правильною формою дієслова

2. Complete the sentences with the correct verb form.

1. Double bottom oil tankers _____ (construct) with a single central cargo tanks without any transverse division.

2. Chemical tankers are more complicated than other types of liquid-carrying tankers. As they usually _____ (have) more tanks, valves, pumps.

3. The tanks _____ (construct) of stainless steel, which provides maximum flexibility on cargo selection.

4. Some cargoes, because of their nature, need to _____ (carry) in independent tanks.

5. Bulk carriers 1 _____ (segreat) into six major size categories: small, handysize, handymax, panamax, capesize, and very large.

Grammar 3 Fill in the gaps with the correct option

Граматика 3 Доповніть речення правильною граматичною структурою

Grammar 3 Fill in the gaps with the correct option

1. In case of coal cargo, under no circumstances should the hatches _____ (open) or the hold ventilated or entered during the voyage.

- a) **be opened**
- b) is open
- c) opened

2. The atmosphere above the coal cargo should _____ (monitor) for the presence of methane, oxygen and carbon monoxide.

- a) **be monitored**
- b) are monitored
- c) monitored

3. Readings should _____ (take) at least daily and if possible at the same time.

- a) **be taken**
- b) taken
- c) take

4. If the oxygen level does not fall below 20% or rapidly increase after an initial fall, it is possible that the hold _____ (seal) and is at risk of spontaneous combustion.

- a) **is sealed**
- b) sealed
- c) seals

5. The temperature in a brown coal briquette cargo in a well-sealed hold normally _____ (remain) at 5-10 degrees C above sea water temperature due to diurnal breathing of small air quantities.

- a) **remains**
- b) remain
- c) be remain

Vocabulary 1 Choose the appropriate variant

Лексика 1 Оберіть правильну відповідь

1. Which of the following words means “stored loose, and not wrapped in separate boxes or containers”?

- bulk
- refined
- dry
- raw
- solid
- homogeneous

2. Which of the following words means “may cause or contribute to fire through friction”?

flammable
non-combustible
self-heating
explosive
corrosive
homogeneous

3. Which of the following words means “able to catch fire and burn easily”?

combustible
self-heating
explosive
corrosive
homogeneous
hazardous

4. Which of the following words means “consisting of parts that are similar to each other or are of the same type”?

homogeneous
combustible
self-heating
explosive
corrosive
hazardous

5. Which of the following words means “without water or liquid in, on, or around something”?

dry
refined
raw
homogeneous
combustible
explosive

6. Which of the following words means “a mechanical device using suction or pressure to raise or move liquids, compress gases”?

pump
slurry
grab
crane
clinker
molasses

7. Which of the following words means “water or other liquid diffused in a small quantity as vapour, within a solid, or condensed on a surface”?

moisture

commodity

gasoline

lubricant

solvent

copper

Vocabulary 2 Fill in the gaps with the appropriate words
Лексика 2 Заповніть прогалини відповідними словами

1. Fill in the gaps with the appropriate words:

Coal, sand, dust, methane, corrode, flammable, cement, precautions, protect, release.

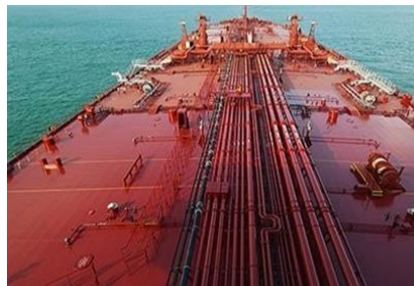
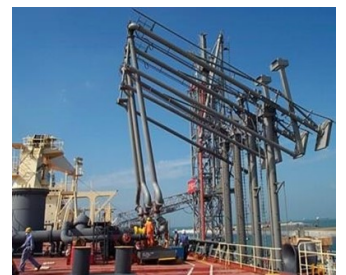
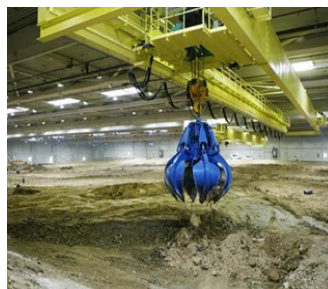
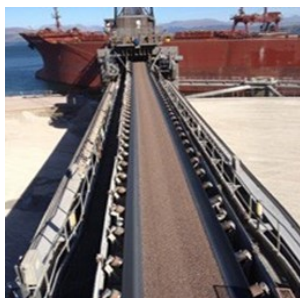
The major risks associated with Group B cargoes are fire and explosion, release of toxic gas and corrosion.

_____ may create _____ atmospheres, heat spontaneously, and deplete oxygen concentration and _____ metal structures. Some types of coal can produce carbon monoxide or _____. _____ can also be produced from this cargo.

Vocabulary 3 Label the pictures
Лексика 3 Підпишіть малюнки

Vocabulary 3 Label the pictures

conveyor belt system / grab / loading arm / valve / manifold system

Reading 1 Read the text and mark the statements as T (True), F (False) or DS (Doesn't say)

Читання 1 Прочитайте текст та позначте твердження Т- «вірно», F- «невірно», DS- «не сказано»

1. Read the text and mark the statements as T (True), F (False) or DS (Doesn't Say).

Dry Bulk & Liquid Cargoes

Today, every aspect of the shipping industry is being developed and upgraded to tackle the problem of environmental pollution by ships. Several regulations along with modern technology are being used to counteract this problem.

With respect to the marine environment, the sector where the shipping industry must concentrate more is Cargo Handling, whose efficient operation can drastically reduce any adverse impact to the marine environment. For example, a well-planned cargo operation both in port and on ship can reduce the level of emission from the ship's machinery resulting in reduced energy consumption per transported unit.

During cargo handling operations in ports and harbours discharges and emissions can and do occur, often accidentally. Dry bulk cargoes such as grain/coal/iron ore/sulphur/cement clinker usually give out a lot of dust which can pose a threat to the personnel as well as the environment. Liquid bulks that are handled/transported via pipelines may carry the hazard of static sparks, spillage and/or emissions which, again, is detrimental to the environmental safety around it. Such hazards associated with the cargoes must be minimised by maximising efficient cargo handling.

Primarily speaking, while it might not be evident as to the extent of damage caused by such cargo dust, its effect on the marine life in the immediate surroundings can have exponential harmful piling up. It is imperative to comply with the MARPOL regulations with each type of cargo covered under the MARPOL annexes to keep all such hazards of damage to living resources (toxicity), bioaccumulation, hazard to human health (oral intake, inhalation and skin contact) and reduction of amenities under check. Efficient waste management is also a great aid in abetting any unnecessary consequences.

1. Ill-conceived cargo operation both in port and on ship can reduce the level of emission from the ship's machinery.
2. The sector where the shipping industry mustn't concentrate more is Cargo Handling.
3. Dust can't pose a threat to the personnel as well as the environment.
4. Efficient cargo handling means safer and easier cargo operation and monitoring.
5. To comply with the MARPOL regulations with each type of cargo covered under the MARPOL annexes to keep all such hazards of damage to human health (oral intake, inhalation and skin contact) and reduction of amenities under check.

Reading 2 Read the text and answer the questions
Читання 2 Прочитайте текст та дайте відповіді на питання

2. Read the text and answer the questions

Natural gas cannot be liquefied by pressure alone and so has to be carried at very low temperatures. The main types of natural gas are Ethane and Methane. Ethane requires to be carried at minus 104°C and Methane at minus 163°C, both being carried at atmospheric pressure.

There are two very different systems used in the design of LNG ships although both of them rely on insulated tanks to store the cargo.

Firstly there is the Moss system, named after its designer, which is instantly recognisable by the spherical tanks protruding high above the ship's deck. The tanks themselves are made from an aluminium alloy surrounded by insulation and protected by a steel outer shell. The tanks are connected to the ship's hull, but do not form part of it.

The second types of ship are referred to as membrane types. Unlike the spherical tanks of a Moss type LNG tanker, the prismatic tanks of a membrane LNG carrier are fully integrated into the hull. The cargo containment system is fitted inside the tanks, between the inner hull and the liquid cargo.

Neither type of storage system is fully effective nor, the gas cargo boils off at the rate of around 0.15 per cent per day. Ordinarily this would be considered a negative factor, but for the fact that most LNG ships are designed to make use of this tendency and are equipped with gas turbine engines that are mostly fuelled by the Boil Off Gas (BOG). For this reason LNG carriers only need to take on bunkers for auxiliary engines and for running the boilers for the turbines in port.

The most usual size for an LNG ship is 135,00 – 145,000 M3 (equal to about 60-70,000 DW) and, although larger ships are planned, most of the shore facilities have been built to accept the present sizes of ships

1. What are the main types of natural gas?
  - a) Ethane and methane
  - b) Ethane and carbon dioxide
  - c) Hydrogen and methane
  - d) Freon

2. Which of the following does not belong to points for the Moss system?
  - a) spherical tanks
  - b) made from an aluminium alloy
  - c) protected by a steel outer shell
  - d) prismatic tanks

3. Where containment system is fitted?
  - a) inside the tanks
  - b) in gas turbine engines
  - c) above the inner hull
  - d) next to the boilers

4. What is the most unusual size for an LNG ship?
  - a) 135,00 – 145,000 M³
  - b) 60-70,000 DW
  - c) 60-80,000 DW
  - d) 60-70,000 M³

5. What temperature is Ethan required to be transported at?
  - a) at minus 163°C
  - b) at minus 104°C
  - c) at minus 145°C
  - d) at minus 135°C

Reading 3 Read the text. Click and drag to fill in the gaps. There are two extra options

Читання 1 Прочитайте текст та заповніть пропуски.

1. Chapter II-2 of SOLAS
2. BLU Code
3. IMSBC Code
4. Bulk Carriers Code
5. International Cargo Code

All ships carrying solid bulk cargoes shall comply, as appropriate, with the fire protection, detection, and extinction requirements incorporated into 1. _____ as amended.

The Code of Practice for the Safe Loading and Unloading of Bulk Carriers 2. _____ was developed with the aim of preventing accidents or loss of ships carrying solid bulk cargoes as a result of improper loading and unloading practices.

The provisions of the Code should be applied with due regard to the provisions of the International Maritime Solid Bulk Cargoes Code 3. _____, where applicable.

Professional Competence 1 Match the items and their purposes
Професійна компетентність 1 З'єднайте правдиві твердження

1. Match the items and their descriptions

1 The folding hatch cover	a consists of a series of cover plates that can be lifted into folded condition by on board deck cranes
2. The piggy-back hatch covers	b system always comprises two panels, with one panel being raised high enough for the other to roll underneath
3. The side rolling hatch covers	c consists of two panels per hatch, each panel rolling sideways on a pair of transverse ramps
4. The stacking cover type	d consists of a hydraulically powered lifting crane facility whose purpose is to lift the covers longitudinally and stack it together at one end
5. The lifting hatch covers	e are generally used on container ships
-	f are used on tankers
-	g consists of one cover at the end of the hatchway
-	h are used to protect the cargo on deck.

Professional Competence 2 Choose the appropriate set of items
Професійна компетентність 2 Оберіть відповідний набір пунктів

1. Choose 5 types of solid bulk cargo

maize
 grain
 nuts
 iron ore
 gravel
 petroleum
 crude oil
 gasoline
 methane
 diesel

2. Choose 5 liquid cargo handling equipment.

loading arm
 valve
 pumping
 manifold system
 hydraulic pump unit
 shovels
 grab
 belt conveyor system
 bulldozer
 screw conveyors

Professional Competence 3 Choose the correct option
Професійна компетентність 3 Оберіть правильну відповідь

1. Liquefied petroleum gas is usually transported by ... .

- a) LPG tankers
- b) LNG tankers
- c) VLPG tankers
- d) ITB

2. The cargo transported by hydrogen tankers belongs to ... .

- a) petroleum products
- b) chemicals
- c) liquefied gases

d) edible oil

3. There is a special category of tankers designed to transport waste materials known as ... .

- a) integrated tug barges
- b) slurry tankers
- c) hopper tankers
- d) LPG tankers

4. Product tankers usually transport ... .

- a) edible liquids
- b) molasses
- c) refined oil
- d) chemical

5. What tankers are generally much smaller in size?

- a) product tankers
- b) crude tankers
- c) petroleum tankers
- d) chemical tankers

Professional Competence 4 Choose the best answer to the question

Професійна компетентність 4 Виберіть найкращу відповідь на запитання

1. Ethylene ships have carrying capacity

- a) between 1000-12000 cubic meters.
- b) between 1800-20000 cubic meters.
- c) between 900-1000 cubic meters.
- d) between 10000-120000 cubic meters.

2. Natural gas is transported on specially designed ships as liquefied natural gas. It is natural gas that is cooled to

- a) -20°
- b) -260°
- c) -60°
- d) -620°

3. Semi-pressurised ships are used to

- a) carry gas at a maximum working pressure of 5-7 bars.
- b) carry cargoes at the ambient temperature.
- c) carry liquefied gases at low temperature and atmospheric pressure.
- d) carry cargoes at their boiling point, which is -162°C inside a specialized membrane tank.

4. What is the main property of solid bulk cargoes?

- a) raw
- b) liquid
- c) noxious
- d) non-hazardous

5. What cargo can create flammable atmospheres?

- a) coal
- b) cement
- c) sugar
- d) scrap metal

6. What categories of vessels does a Product Tanker belong to, based on their cargo capacity?

- a) Long Range 2
- b) Medium Range 3
- c) Long Range 3
- d) Medium Range 2

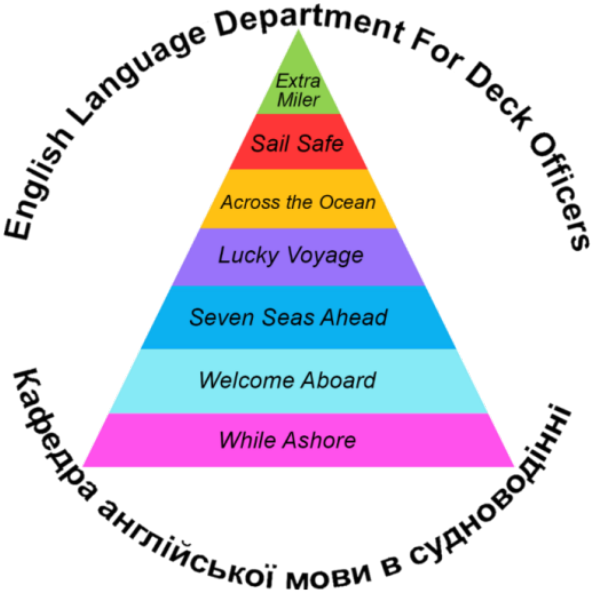
7. What types of watertight hatches are used on bulk carriers?

- a) folding
- b) single flap
- c) coiling
- d) lift-away

WHILE ASHORE

STUDENT'S BOOK

KHERSON

УДК811.111:378:656.61.052(075.8)=111
 ББК 81.2 Англ:74.58:39.47я73
 Э 40

Authors:

A. Vid, O. Frolova, V. Kudryavtseva, O. Moroz, I. Shvetsova

Under editorial supervision of V. Kudryavtseva – Candidate of Sciences, Associate Professor, Head of English Language Department for Deck Officers, Kherson State Maritime Academy

Reviewers:

Ye. Goloborod'ko – correspondent member of National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Doctor of Education, Professor of Pedagogy and Psychology Department of municipal higher education establishment "Kherson Academy of Continuous Education" of Kherson Regional Council

L. Kulikova – Doctor of Education, Professor, First Vice-Rector of Kherson State Maritime Academy

Technical advisor V. Nesterenko – Deep-Sea Master, Senior Lecturer of Department of Navigation and Basic Safety at Sea, Kherson State Maritime Academy

Head of working group O. Moroz – Candidate of Science, Associate Professor of English Language Department for Deck Officers, Kherson State Maritime Academy.

Approved by English Language Coordination Council of Kherson State Maritime Academy
 (report # 4 dated 03.06.2021)

Э4 0 **While Ashore:** coursebook / [A. Vid, O. Frolova, V. Kudryavtseva, O. Moroz, I. Shvetsova]. – Kherson: KSMA Science Park "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021. – 250p.: English.
 ISBN 978-966-1596-15-2

The coursebook "While Ashore" is developed by teaching staff of English Language Department for Deck Officers. It provides training materials for developing and improving English language communication skills required from cadets of navigation department for their shipboard training in ports and at sea.

It is designed for cadets and students in the field of study "River and Sea Transport"; recommended for full-time students in the 1st semester of the 1st year of study.

УДК 811.111:378:656.61.052(075.8)=111
 ББК 81.2 Англ:74.58:39.47я73

© "Maritime Industry Innovations" Ltd, 2021
 ©Authors, 2021

CONTENTS

Module 1 Maritime Education	5
Personal Data	
Kherson State Maritime Academy	
Working Time and Leisure	
Sea Story	
Module 2 Career Awareness	41
Why to Become a Seafarer	
English: Occupational Requirements	
Am I Ready to Work at Sea?	
Sea Story	
Module 3 Ship Arrangement	87
Ship Parts	
Ship Dimensions and Measurements	
Sea Story	
Module 4 Bulk Cargo Carriers	147
Bulkers and Their Cargoes	
Tankers and Their Cargoes	
Sea Story	
Module 5 Unitized Cargo Carriers	189
General Cargo Ships and Their Cargoes	
Container Ships	
Sea Story	
IMO Conventions, Codes and Nautical Publications	247

Список питань, для перевірки усної компетентності здобувачів освіти та спеціалізований словник до навчального модулю «Bulk Cargo Carriers»

Check Your Competency

Module 4

Bulk cargo carriers

1. What are the main properties of edible bulk and non-edible bulk cargoes?
2. What design features are peculiar to bulk carriers?
3. What parts of a hold do you know? What are their functions?
4. What hatch covers design features are peculiar to bulk carriers?
5. What cargo handling equipment is used for loading/unloading solid bulk cargoes?
6. What are the main properties of liquid bulk cargoes?
7. What types of tankers are there?
8. What design features are peculiar to tankers?
9. What cargo handling equipment is used for loading/unloading liquid cargoes?
10. What kind of cargo is transported by gas tankers?

Word List

Module 4

Bulk Cargo Carriers

Bulkers and Their Cargoes

- aluminium** /al(j)ʊ'mɪniəm/ *n* a light silvery-grey metal **алюміній (глинець)**
- barley** /'bɑ:lɪ/ *n* the grain of the barley plant used for food **ячмінь**
- bauxite** /'bɔ:ksaɪt/ *n* a type of rock from which aluminum is obtained
алюмінієва руда
- bean** /bi:n/ *n* a seed or the pod (=seed container) of various plants, eaten as a vegetable **боби**
- bottom** /'bɒtəm/ *n* the lowest level of the ship **днище (судна)**
- buckwheat** /'bʌkwɪ:t/ *n* the small, dark grain used for food **гречка**

- bulk** /bʌlk/ *n* stored loose, and not wrapped in separate boxes or containers
насипний (наливний) вантаж
- cargo** /'kɑ:gəʊ/ *n* the goods carried by a ship **вантаж**
- cement** /sə'ment/ *n* a grey powder that is mixed with water, sand and small stones to make concrete **цемент**
- cereal** /'sɪəriəl/ *n* a food made from grain **крупа**
- clinker** /'kliŋkəl/ *n* the ash (=powder) and rough, hard pieces that remain after coal has been burned **шлак, жужіль**
- coal** /kəʊl/ *n* a hard, black substance that is dug from the earth in pieces, and can be burned to produce heat or power, or a single piece of this **вугілля**
- copper** /'kɒpə/ *n* a red-brown metal **мідь**
- corn** /kɔ:n/ *n* a tall plant grown for its yellow seeds, which are eaten as food, made into flour, or fed to animals **кукурудза**
- crane** /kreɪn/ *n* a large, tall machine used for moving heavy objects **кран**
- discharge** /dɪs'tʃɑ:dʒ/ *verb* to take goods off a ship **розвантажувати**
- dry** /draɪ/ *adj* without water or liquid in, on, or around something **сухий**
- edible** /'edɪb(ə)/ *adj* fit to be eaten **їстівний**
- fertilizer** /'fɜ:tɪlaɪzə/ *n* a natural or chemical substance that is spread on the land or given to plants, to make plants grow well **добриво**
- goods** /gʊdz/ *pl n* items for sale, or possessions that can be moved **товари**
- grab** /græb/ *n* a mechanical device used to pick things up or to capture things **грейфер**
- grain** /greɪn/ *n* a seed from a plant **зернові культури**
- gravel** /'grævəl/ *n* very small, rounded stones, often mixed with sand **гравій**
- hold** /həʊld/ *n* the space in a ship in which goods are carried **трюм**
- homogeneous** /,həʊmə'dʒɪniəs/ *adj* consisting of parts that are similar to each other or are of the same type **однорідний**
- ignition** /ɪg'niʃ(ə)n/ *n* the action of setting something on fire or starting to burn **горіння**
- iron** /'aɪən/ *n* a strong, hard magnetic silvery-grey metal, much used as a material for construction and manufacturing, especially in the form of steel **залізо**
- legume** /'legju:m/ *n* a plant that has its seeds in a pod, such as the bean or pea **бобові культури**
- load** /ləʊd/ *v* to put goods onto a ship to transport them **завантажувати**

- loading chute** /'ləʊdɪŋ ʃu:t/ *n* a sloping channel or slide for conveying things to a lower level **завантажувальний жолоб**
- maize** /meɪz/ *n* a tall plant grown for its yellow seeds, which are eaten as food, made into flour, or fed to animals **кукурудза**
- manganese** /'mæŋɡəni:z/ *n* a hard grey metal **марганець**
- moisture** /'mɔɪstʃə/ *n* water or other liquid diffused in a small quantity as vapour, within a solid, or condensed on a surface **вологість**
- non-edible** /nɒn'edɪb(ə)/ *adj* not fit to be eaten **неїстівний**
- oats** /əʊts/ *pl n* the grain used for food **овес**
- ore** /ɔ:/ *n* a naturally occurring solid material from which a metal or valuable mineral can be extracted profitably **руда**
- property** /'prɒpəti/ *n* an attribute, quality, or characteristic of something **властивість**
- raw** /rɔ:/ *adj* (of a material or substance) in its natural state; unprocessed **сирий**
- refined** /rɪ'faɪnd/ *adj* with impurities or unwanted elements having been removed by processing **очищений**
- rye** /raɪ/ *n* the grain used for food **жито**
- salt** /sɔ:lt/ *n* a white crystalline substance which gives seawater its characteristic taste and is used for seasoning or preserving food **сіль**
- scrap** /skræp/ **metal** *n* recyclable materials left over from product manufacturing and consumption, such as parts of vehicles **металобрухт**
- solid** /'sɒlɪd/ *adj* firm and stable in shape; not liquid or fluid **твердий**
- soya-bean** /'sɔɪə bi:n/ *n* a species of legume, widely grown for its edible bean **соєвий боб**
- spoil** /spɔɪl/ *v* to destroy the value or quality of **псувати**
- stow** /stəʊ/ *v* to pack or store (an object) carefully and neatly in a particular place **укласти, зберегти**
- sugar** /'ʃʊɡə/ *n* a sweet crystalline substance obtained from various plants, used as a sweetener in food and drink **цукор**
- sunflower seed** /'sʌnflaʊə si:d/ *n* the hard-shelled edible seed of a plant, yielding an oil used in cooking and margarine **насіння соняшника**
- trim** /trɪm/ *n* the way in which a ship floats in the water, especially in relation to the fore-and-aft line **диферент (судна)**
- unload** /ʌn'ləʊd/ *v* to take goods off a ship **розвантажувати**
- wheat** /wi:t/ *n* a plant whose yellowish-brown grain is used for making flour, or

the grain itself **пшениця**

Tankers and Their Cargoes

acid /'asɪd/ *n* a substance with particular chemical properties including turning litmus red, neutralizing alkalis and dissolving some metals **кислота**

ambient temperature /'ambənt/ / *adj* (especially of environmental conditions) existing in the surrounding area

chemical /'kemɪk(ə)/ *n* a substance obtained by or used in a chemical process **хімічна речовина**

combustible /kəm'blʌstɪb(ə)/ *adj* able to catch fire and burn easily **горючий, займистий**

commodity /kə'mɒdɪti/ *n* a substance or product that can be traded, bought, or sold **товар**

disperse /dɪ'spɜːs/ *v* to spread across or move away over a large area, or to make something do this **розходитися**

corrosive /kə'rɒsɪv/ *adj* tending to cause corrosion **їдкий, корозійний**

explosive /ɪk'spləʊsɪv/ *adj* able or likely to burst apart **вибухонебезпечний**

fat /fæt/ *n* a natural oily substance **жир**

fuel /fjuː(ə)/ *n* a substance that is used to provide heat or power, usually by being burned **паливо**

gas /gɑːs/ *n* a flammable gas used as a fuel **газ**

gasoline /'gɑːsəliːn/ *n* refined petroleum used as fuel for internal combustion engines **газолін**

hazardous /'hæzədəs/ *adj* dangerous **небезпечний**

hose /həʊz/ *n* a long, usually plastic or rubber pipe that can be bent and is used to move water or other substances **шланг**

hydrogen /'haɪ.drə.dʒən/ *n* a chemical element that is the lightest gas, has no colour, taste, or smell, and combines with oxygen to form water **водень**

inflammable /ɪn'flæməb(ə)/ *adj* easily set on fire **легкозаймистий**

integrated /'ɪn-tə-,grā-təd/ *adj* with two or more things combined in order to become more effective **інтегрований**

kerosene /'kerəsiːn/ *n* a light fuel oil obtained by distilling petroleum **гас**

liquid /'lɪkwɪd/ *adj* a substance that flows freely but is of constant volume, having a consistency like that of water or oil **рідкий**

liquify /'lɪk.wɪ.fai/ *v* to (cause a gas or a solid to) change into a liquid form **розріджувати**

liquefaction /li-kwə-'fak-shən/ *n* the process of making or becoming liquid
розрідження

LNG *abbr.* Liquefied Natural Gas зріджений природний газ

loading arm /'ləʊdɪŋ ɑ:m/ *n* a mechanical arm consisting of articulated steel pipes that connect a tanker to a cargo terminal завантажувальний рукав

LPG *abbr.* Liquefied Petroleum Gas зріджений нафтовий газ

lubricant /'lu:bri:k(ə)nt/ *n* a substance used for lubricating an engine or component, such as oil or grease мастило

molasses /mə'l æsɪz/ *n* thick, dark brown juice obtained from raw sugar during the refining process меляса (кормова патока)

naphtha /'næfθə/ *n* a flammable oil containing various hydrocarbons, obtained by the solid distillation of organic substances such as coal, shale, or petroleum лігроїн (сира нафта)

oil /ɔɪl/ *n* a viscous liquid derived from petroleum, especially for use as a fuel or lubricant нафта, рідке масло

petrol /'petr(ə)l/ *n* a light fuel oil that is obtained by distilling petroleum and used in internal combustion engines бензин

pour /pɔ:/ *verb* flow rapidly in a steady stream наливати, заливати

pump /pʌmp/ *n* a mechanical device using suction or pressure to raise or move liquids, compress gases насос

pressurised /'pref.ər.aɪzd/ *adj* the pressure exerted in every direction by the weight of the atmosphere герметизований

rapeseed /'reɪpsɪ:d/ *pl n* seeds of the rape plant, used chiefly for oil насіння рапсу

refinery /rɪ'fɪn(ə)rɪ/ *n* an industrial installation where a substance is refined нафтопереробне підприємство

МОН
ХЕРСОНСЬКА ДЕРЖАВНА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ
ХДМА

Юридична адреса: просп. Незалежності, 20, м. Херсон, Україна, 73003, тел./факс: (0552) 49-59-02,
Фактична адреса: вул. Канатна, 99, м. Одеса, Україна, 65039
e-mail: ksma@ksma.ks.ua, <https://ksma.ks.ua>. код згідно з ЄДРПОУ 35219930

29.03.2024 № 3/0671

На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швецової Ірини Вікторівни
«Система формування іншомовної комунікативної компетентності
фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах
неперервної освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук, зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика
професійної освіти.

Результати дисертаційного дослідження Швецової Ірини Вікторівни «Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти» здійснювалася протягом 2018-2024 років у Херсонській державній морській академії та у відокремленому структурному підрозділі «Морський фаховий коледж Херсонської державної морської академії».

Теоретичні та практичні здобутки дослідження І. В. Швецової були впроваджені в освітній процес фахової підготовки здобувачів освіти за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра, вищої освіти (бакалавра) та другого рівня (магістра) за спеціалізацією 271.01 «Навігація і управління морськими суднами» при вивченні курсів «Англійська мова за професійним спрямуванням», «Морська англійська мова», «Ділова англійська мова». Матеріали дисертаційної роботи І. В. Швецової використані в інтерактивному форматі у позааудиторному просторі та у міжнародних проектах.

Запропоновані методології та формати професійної підготовки фахівців у сфері навігації і управління суднами здобули афірмацію з боку освітньої спільноти, включаючи як здобувачів освіти, так і академічний склад. Серед значних практичних досягнень варто виділити створення комплексу навчально-методичних ресурсів, що орієнтовані на здобувачів освіти, а також розробку електронних освітніх курсів.

Основні теоретичні та практичні висновки роботи І. В. Швецової оцінюються як суттєвий внесок у розвиток педагогічної науки та освітньої практики, що підтверджує необхідність їхньої подальшої дифузії та аплікації в академічних колах і професійних установах закладів вищої освіти. Зокрема, акцентується увага на стратегічній важливості розширення меж застосування цих методик, що сприятиме формуванню високо компетентних фахівців, здатних ефективно функціонувати в динамічному професійному морському середовищі.

Отже, дисертаційне дослідження І. В. Швецової є на часі та рішенням Вченої ради Херсонської державної морської академії рекомендовано для впровадження в освітній процес (протокол № 10 від 29.03.24 року).

В. о. ректор ХДМА

Василь ЧЕРНЯВСЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
(ДУІТ)

Вул. Кирилівська, 9 м. Київ, 04071 тел./факс: (044) 463-74-70, 482-51-26ac
E-mail: duit@duit.edu.ua Код ЄДРПОУ 41330257

Від «17» 04 2024 № 5671

на № _____ від _____ 20

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швецової Ірини Вікторівни**

«Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Результати дисертаційного дослідження Швецової Ірини Вікторівни «Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти» здійснювалася протягом 2018-2024 років та впроваджені в освітній процес під час підготовки фахівців морської галузі на базі Державного університету інфраструктури та технологій.

Дисертантом розроблено і перевірено систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з морської галузі в умовах неперервної освіти, а також теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців морської галузі в умовах неперервної освіти (оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; упровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності тощо

Дуже важливо відзначити, що розроблено нову технологію впровадження

педагогічної системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців морської галузі в умовах неперервної освіти у процесі фахової підготовки, яка дала позитивні результати щодо підвищення якості результатів, що були отримані під час провадження експерименту. Запропонована методика є повністю виправданою для впровадження в освітній процес закладів морської вищої освіти для підготовки фахівців морського транспорту з високим рівнем володіння іншомовною компетентністю.

Результати дисертаційного дослідження Швецової Ірини Вікторівни рекомендовано до впровадження у освітній процес рішенням засідання кафедри мовних дисциплін Державного університету інфраструктури та технологій від 17 квітня 2024 року, протокол № 8

В.о. завідувача кафедри
мовних дисциплін

Олена ТИРОН

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65029, тел.: (+38 048) 793-16-72, факс: (+38 048) 793-24-40

www.onma.edu.ua

e-mail: info@onma.edu.ua

Код ЄДРПОУ 01127799

«03» 05 2024 № К/0895

на № _____ від _____ 20

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Швецової Ірини Вікторівни

**«Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.**

Актуальність дослідження І. В. Швецової обумовлена зростаючою потребою в кваліфікованих фахівцях, здатних ефективно функціонувати в міжкультурному професійному середовищі та використовувати іноземні мови як інструмент професійної комунікації. Результати дослідження виявились не тільки теоретично значущими, але й мали високу практичну цінність.

Результати дослідження були впровадженні в освітній процес під час підготовки здобувачів 4 курсу спеціальності 271 «Морський та внутрішній водний транспорт» за освітньо-професійною програмою 271. 01 Навігація і управління морськими суднами (бакалавр) впродовж 2018-2024 р. р. на базі кафедри англійської мови № 2 Навчально-наукового інституту навігації Національного університету «Одеська морська академія» при викладанні освітньої компоненти «Ділова англійська мова».

Дослідницею було досягнуто наступним результатів:

- розроблено і перевірено систему формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, що є ідеальним відображенням механізму формування професійної іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами у процесі фахової підготовки.
- теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації в умовах неперервної освіти (оптимізація навчально-методичного супроводу на основі міждисциплінарного підходу; впровадження інноваційних педагогічних методів та форм освітнього процесу з метою залучення здобувачів освіти до активного процесу формування іншомовної комунікативної компетентності; занурення здобувачів освіти у активну професійно-спрямовану освітньо-мовленнєву діяльність у процесі позааудиторної роботи; забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних працівників щодо формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців навігації і управління морськими суднами);

- розроблено технологію впровадження педагогічної системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти у процесі фахової підготовки, що охоплює реалізацію педагогічних умов та забезпечують підготовку майбутніх фахівців з навігації та управління морськими суднами до сформованості високого рівня іншомовної комунікативної компетентності, а також передбачають вплив на критерії готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) протягом етапів формування (перший – початковий, другий – базовий, третій – поглибленої підготовки, четвертий – професійний розвиток);
- удосконалено діагностичний інструментарій для дослідження сформованості формування іншомовної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти з розробленими критеріями (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний рефлексивний) шляхом використання показників за визначеними рівнями (високий, середній, низький) ;

Доцільність інтеграції отриманих результатів у освітній процес підкріплюється не лише позитивною динамікою у розвитку іншомовної комунікативної компетентності у здобувачів освіти, але й забезпеченням відповідності освітнього контенту сучасним вимогам професійної діяльності в морській галузі. Враховуючи актуальність та ефективність дослідження, його результати рекомендуються до подальшого впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що спеціалізуються на підготовці фахівців морської індустрії, з метою формування висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно адаптуватися та розвиватися в швидкозмінних умовах глобалізованого професійного світу.

Результати впровадження затверджено на засіданні кафедри англійської мови Національного університету «Одеська морська академія» (протокол № 8 від 10.04.2024 року).

Завідувач кафедри англійської мови № 2
Навчально-наукового інституту навігації
Національного університету
«Одеська морська академія»
к.п.н, доцент

Ольга МОНАСТИРСЬКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Мечникова, 34, м. Одеса, 65029, тел.: (048) 732-17-35, факс: (048) 732-16-21

e-mail: office@onmu.org.ua, сайт: www.onmu.org.ua, код згідно з ЄДРПОУ 01127777

від 22.05 2024р. № K/0598 На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швецової Ірини Вікторівни

«Система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Результати дисертаційного дослідження (протягом 2018-2024 років) Швецової Ірини Вікторівни, присвяченого «Системі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти», були впроваджені в освітній процес Одеського національного морського університету і було отримано ряд науково новаторських результатів. Основними нововведеннями дослідження стали теоретичне обґрунтування педагогічних умов ефективного формування зазначеної компетентності, розробка комплексної моделі, а також створення інтегрованої методики навчання, яка враховує сучасні ефективні технології та форми навчальної взаємодії.

Значущим кроком у напрямку практичного застосування отриманих теоретичних розробок стало впровадження інноваційних навчальних курсів, а також методичних рекомендацій та навчально-методичних посібників для підвищення якості фахової підготовки майбутніх фахівців. Процедура апробації та інтеграції даних матеріалів в освітній процес підтвердила їх високу ефективність та актуальність для досягнення запланованих освітніх цілей.

Додатково, удосконалення діагностичного інструментарію, що включає спеціалізовані критерії оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, сприяло підвищенню точності вимірювань та коригування навчального процесу. Також значний внесок у наукове поле було зроблено за рахунок подальшого розвитку поняття іншомовної комунікативної компетентності, де було конкретизовано зміст її основних компонентів.

Отже, результати даного дослідження не лише підтверджують теоретичну і практичну значущість розроблених наукових положень, але й визначають їх як фундаментальну основу для подальшого розвитку педагогічних наук і покращення якості освітнього процесу у вищих навчальних закладах морського профілю, спрямованого на формування висококваліфікованих фахівців у галузі морського транспорту.

Проректор з наукової роботи

Ірина САВЕЛЬСВА

